

T.C
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU POLİTİKASI VE İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİMDALI

İNSANİ YARDIMLARIN ETKİLİLİĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Kaiwana AMİNİ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Hüsamettin Serkan AKILLI

Nevşehir
Temmuz 2017

T.C
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU POLİTİKASI VE İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİMDALI

İNSANİ YARDIMLARIN ETKİLİLİĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Kaiwana AMİNİ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Hüsamettin Serkan AKILLI

Nevşehir
Temmuz 2017

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Kaiwana AMİNİ

“İnsani Yardımların Etkililiği” adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

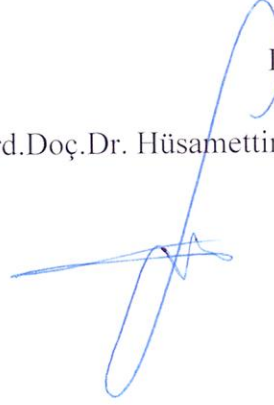
Tezi Hazırlayan

Kaiwana AMİNİ

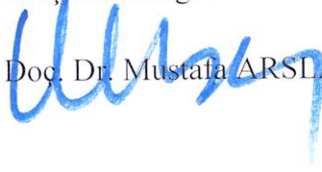
Danışman

Yrd.Doç.Dr. Hüsamettin Serkan AKILLI

Kamu Politikası ve İşletmeciliği Ana Bilim Balı Başkan

Yrd. Doç. Dr. Mustafa ARSLAN

Yrd.Doç.Dr. Hüsamettin Serkan AKILLI danışmanlığında Kaiwana AMİNİ tarafından hazırlanan “İnsani Yardımları Etkililiği” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Politikası ve İşletmeciliği Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi Olarak Kabul edilmiştir.

25.09.2017

JÜRİ

Danışman: Yrd.Doç.Dr. H. Serkan AKILLI

Üye : Yrd.Doç.Dr. Mustafa KOCAOĞLU

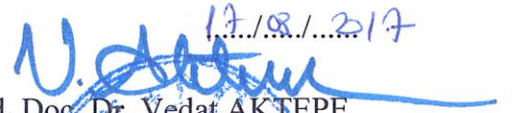

Üye : Yrd.Doç.Dr. Mustafa ARSALAN

İMZA

ONAY

Bu tezin kabulü Enstitüt Yönetim Kurulunun 17/08/2017 tarih ve 217.39.531 sayılı Karar ile onaylanmıştır.

17/08/2017

Yrd. Doç. Dr. Vedat AKTEPE
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜRLER

Son yıllarda, insani yardım meselesi ulusal ve uluslararası aktörlerin dikkatini çeken bir konu haline gelmiştir. Söz konusu yardımların etki ve etkililik düzeyini ölçmek her bir insani sektör ve aktörü için büyük önem taşımaktadır. İnsani yardımlardan yardım alıcıların ne derece faydalandıkları, yardım edenlerin planladığı faaliyetlerinde ne derecede başarı elde ettikleri ve olumlu ya da olumsuz sonuçların ortaya çıkması büyük önem taşımaktadır.

Günümüzde, özellikle de üçüncü dünya ülkeleri en çok insani yardımlara ihtiyaç duyan toplumlar olarak görünmektedir. Bu konuya en büyük örnek ülkeler Suriye, Irak, Somali ve Afganistan'dır. İnsanın olduğu her yerde hem savaş ve hem de barış hem dostluk hem de düşmanlık vardır. Özellikle, doğa ve insan kaynaklı krizler ve afetlerde olumsuz etkilenen kişilerin en temel ihtiyacı ise onların bu durumlarında maddi ve manevi olarak insanca destek alabilmektir.

Ancak, insani yardımların etkililiğini değerlendirmek çok zor olmasına rağmen uygulamada aktörler tarafından farklı yöntemler kullanılmaktadır. Ne var ki teoride bu alanda pek çok ilgi gösterilmemiş ve kaynak sağlanmamış olduğu ileri sürülebilir. Günümüzde farklı toplumlarda devam eden insani ve doğal afetler nedeniyle insani yardım ve yardımların etkililiği güncel bir konu haline gelmiştir.

Şüphesiz bu tez çalışması boyunca birçok kişi benden yardımlarını esirgemediler. Öncelikle ve özellikle tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Hüsamettin Serkan AKILLI hocama, beni tez konusunu seçme ve yazma aşamasında rehberlik ettiği için samimi duygularıyla büyük şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca, Sayın Yrd. Doç. Dr. Mohammad İsmail QAYUMOGHLI (Faryab Üniversitesi Hukuk ve Siyaset Bilimler Hocası) ve Sayın Yrd. Doç. Sultana BİKZADA (Faryab Üniversitesi İngilizce Edebiyat Fakültesi Hoca'sından) tez yazma aşamasında yabancı kaynak önerisinde ve bilgi paylaşımında sağladıkları yardımlar için minnettarım. Ardından, mülakatlarda beni manevi olarak destekleyen ve çalışmada bilgi paylaşımı sağlayan Sayın Ayşe Eda COŞAR "Türk Kızılay Afet Yönetimi Müdürlüğü Sorumlusu", Sayın Serkan YILMAZKURT "Türk Kızılay Göç ve Mülteciler Müdürlüğü Birim Yöneticisi", Sayın Burcu AYVAZOĞLU "Strateji Geliştirme ve Bilgi Yönetimi Birimi Sorumlusu", Sayın Utku AKBAŞ "Müdahale ve Programlar Birimi Yöneticisi", Sayın Anıl KAOCAĞAC "Bağış Yönetimi Birim Yöneticisi" ve

genellikle lider ve güçlü bir insani yardım sivil toplum kuruluşu olarak Türk Kızılay'ı Derneği'ne teşekkür ediyorum. Özellikle çalışmanın daha akademik yapılabilmesi için kaynak sağlamına katkı sağlayan değerli Ülkü DOĞULU (Türk Kızılay'ı Arşiv Bölümü Üyesinden) Ayrıca, bu çalışma aşamasında maddi olarak bana olanak sağlayan ve destek veren sayın ve değerli ailemin her bir ferdine minnettar olduğumu belirtmek isterim.

Kaiwana AMİNİ

Nevşehir 2017

İNSANİ YARDIMLARIN ETKİLİLİĞİ

Kaiwana AMİNİ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Politikası ve İşletmeciliği Yüksek Lisans, Temmuz 2017

Danışman: Yrd.Doç.Dr.Hüsamettin Serkan AKILLI

ÖZET

Bu yüksek lisans tezi, insani yardımların alanında normlar, temel kalite ve hesap verebilirlik standartlar, değerlerin yerleşimine ve söz konusu yardımların etkililik düzeyinin incelenmesinde farklı yaklaşımlar aracılığıyla katkı sağlamak ve insani yardımların güçlü ve lider bir aktör olarak Türk Kızılay'ının insani yardım sistemi ve yönteminin incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda okuyuculara insani yardım ile ilgili temel bilgiler sunulmuş, insani yardım operasyonların gerçekleşmesinde insani aktörler ve personellerin karşılaştıkları birçok sorunlar üzerinde durulmuştur ve aynı zamanda Türk Kızılay'ı insani yardım operasyonları ve faaliyetleri sağlanmasında içerisinde hareket ettiği en önemli sistem ve yöntem olarak kabul edilen "Proje ve Program Döngüsü Yönetimi'ne" yer verilmiştir. Ayrıca söz konusu çalışmada nitel ve mülakat araştırma yöntemleri takip edilerek raporlar, kitaplar, makaleler, belgeler, Türk Kızılay'ının ilgili makamları ile mülakat ve internet sitelerinden geniş çapta faydalanarak bilgiler elde edilmiştir.

Çalışma kapsamında gerçekleşen incelemeler sonucunda ulaşılan temel sonuçlar üç boyut ile ele alınmıştır. İlk boyutta insani yardımların hayata geçirilmesinde genel olarak farklı aktörler tarafından kabul edilen norm ve temel ilkeler (Tarafsızlık, Ayrımcı Gözetmemek, İnsanlık ve Bağımsızlık), insani yardımların kalkınma yardımlar ve insani müdahaleden farklı ve aynı zamanda ilişkili olduğu gibi sonuçlar elde edilerek bir kavramsal ve ilkesel çerçeve sağlanmıştır.

İkinci boyutta insani yardım operasyonlarında aktörlerin (aktörler arasında koordinasyonun olmaması, bilgi eksikliği, milliyet farklılık, din ve dil farklılık, yardım ulaşımında sorun ve mesafe uzaklığı, güvenlik sorunu, yemek alışkanlıkları vs. gibi) birçok sorunlara karşılaşmaları söz konusudur. Bu nedenle genellikle, insani sektörler ve aktörler insani yardımların sağlanmasında yasal ve normatif

düzenlemeler getirerek tezde sunulan farklı yaklaşımlar arasından belli bir yaklaşım seçerek tek bir sistem ve çerçeve içerisinde hareket etmeleri öngörülmüştür.

Üçüncü boyutta ise, insani yardım alanında en büyük liderlerden biri kabul edilen ve günümüzde de uluslararası düzeyde dördüncü ve ulusal düzeyde birincilik konumunu koruyan Türk Kızılay'ının insani yardım faaliyetlerinde kullandığı yöntem hakkında bilgiler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnsani Yardım, İnsani Yardımların Etkililiği, Türk Kızılay'ı, Proje Döngüsü Yönetimi.

HUMANITARIAN AID EFFECTIVENESS

Kaiwana AMİNİ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences

Public Policy and Management, Master Thesis, July 2017

Supervisor: Yrd. Doç. Dr.Hüsamettin Serkan AKILLI

ABSTRACT

This graduate thesis contributes through different approaches in the field of humanitarian aid in terms of norms, basic quality and accountability standards, placement of values and effectiveness of the aid in question, and as a strong and leading actor of humanitarian aid to examine the Turkish Red Crescent humanitarian aid system and method it was prepared. To this end, basic information about humanitarian aid has been presented to the readers and many problems encountered by humanitarian actors and personnel have been emphasized in the realization of humanitarian operations. At the same time, the "Red Cross Project", which is considered as the most important system and method that the Turkish Red Crescent manages in providing humanitarian aid operations and activities, And Program Cycle Management? In addition, qualitative and interview research methods were followed in this study and information was obtained from reports, books, articles, documents, relevant authorities of the Turkish Red Crescent and interviews and internet sites. The main findings reached as a result of the studies carried out within the scope of the study are covered in three dimensions.

A conceptual and principled framework has been provided by dealing with the consequences that, in the first dimension, humanitarian aid has been passed on in general through different norms and basic principles accepted by different actors (impartiality, discrimination and independence), humanitarian aid is different and at the same time related to development assistance and humanitarian intervention.

In the second dimension humanitarian operations have to deal with a number of problems (such as lack of coordination among actors, lack of information, nationality, religion and language differences, distances and difficulties in reaching aid, security issues, food habits etc.). For this reason, it is generally foreseen that humanitarian sectors and actors will move within a single system and frame by

choosing a particular approach from different approaches presented in the thesis, bringing legal and normative arrangements for the provision of humanitarian aid.

In the third dimension, information about the humanitarian aid system of the Turkish Red Crescent, which is accepted as one of the biggest leaders in the humanitarian field and which maintains its fourth place on the international level and the first place at the national level.

Keywords: Humanitarian, Humanitarian Aid Effectiveness, Turkish Red Crescent, Project Cycle Approach.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK.....	ii
KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜRLER.....	iv
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
KISITLAMALAR VE SİMGELER.....	xiv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM İNSANİ YARDIMLARIN GENEL ÇERÇEVESİ

1.1	İnsani Yardımın Tanımı ve Amacı.....	8
1.2	İnsani Yardımlar ve Kalkınma Yardımları.....	10
1.3	İnsani Yardım Sunumunda Karşılaşılan Sorunlar.....	13
1.3.1	İnsani Yardım ile İlgili Sorunlar.....	13
1.3.2	Kalkınma Yardımları İle İlgili Sorunlar.....	14
1.4	İnsani Yardım Sağlanmasının Gerektiren Durumlar.....	16
1.4.1	Çatışma ve Savaşlar.....	17
1.4.2	Doğal Afetler.....	18
1.4.3	Diğer Krizler.....	19
1.5	İnsani Yardım Sistemine Tarihsel Bir Bakış.....	20
1.5.1	İnsani Sistemin Başlangıcından Birinci Dünya Savaşı'na Kadar.....	21
1.5.2	Wilson Dönemi ve İkinci Dünya Savaşı Sonrası Reformlar.....	25
1.5.3	Soğuk Savaş Dönemi.....	29
1.5.4	Demir Perde'nin Yıkılmasından 20.Yüzyılın Kapanışına Kadar.....	33
1.6	Günümüzde Küresel Çapta Doğal Afetlerden, Çatışmalardan Ve Diğer Krizlerden Etkilenen Toplumlara İlgili İstatistiksel Veriler (2012-2016).....	39
1.7	Uluslararası İnsani Hukuk.....	46
1.7.1	Uluslararası İnsancıl Hukuk Nedir?.....	47
1.7.2	Uluslararası İnsancıl Hukukun Tarihsel Gelişimi.....	48
1.7.3	Uluslararası İnsancıl Hukukun Temel Kuralları Nelerdir?.....	51

1.7.4	Uluslararası İnsancıl Hukuk Hangi Durumlarda Uygulanabilir? Kimler İçindir ve Kimleri Korur?	53
1.7.5	Uluslararası İnsancıl Hukuk Mültecileri ve Yerlerinden Edilmiş Kişileri Nasıl Korur?.....	54
1.8	İnsani Yardımların Temel İlkeleri.....	55
1.8.1	İnsanlık İlkesi	57
1.8.2	Tarafsızlık İlkesi	58
1.8.3	Yansızlık (Ayrım Gözetmemek) İlkesi	59
1.8.4	Bağımsızlık İlkesi	60
1.9	İnsani Yardım Faaliyetleri Yürütülürken Dikkat Edilecek Hususlar	61
1.9.1	Hesap Verebilirlik ve Standartlar.....	61
1.9.2	Sivil İnsani Yardım ve İnsani Yardımlarda Askerin Rolü	62
1.9.3	Sivillerin Korunması Konusu ve İnsani Müdahale ile İnsani Yardım Arasındaki Fark.....	64
1.9.4	Kriz Sorumluluğunun Paylaşılması.....	67
1.9.5	İyi Uygulamaların Paylaşılması ve Etkin İşbirliği	69
1.9.6	İnsani Yardım ve Cinsiyet Eşitsizliğinin Ortadan Kaldırılması.....	69
1.9.7	İhtiyaç Temelli İnsani Yardım	70
1.10	Temel İnsani Yardım Standartları.....	71
1.10.1	Krizden Etkilenen Topluluklar ve Kişiler İhtiyaçları İle İlgili ve Uygun Yardımı Alırlar.....	73
1.10.2	Krizden Etkilenen Topluluklar ve Kişiler İhtiyaç Duydukları İnsani Yardıma Doğru Zamanda Erişebilirler.	74
1.10.3	Krizden Etkilenen Topluluklar ve İnsanlar, Sağlanan İnsani Yardım Faaliyetlerinden Olumsuz Etkilenmezler. Krizlere Daha Hazırlıklı, Dayanıklı ve Az Risk Altındadır.....	75
1.10.4	Krizden Etkilenen Topluluklar ve Kişiler Haklarını ve Yetkilerini Belirler, Bilgiye Erişebilirler ve Kendilerini Etkileyen Karar Verme Süreçlerine Katılırlar.....	76
1.10.5	Krizden Etkilenen Topluluklar ve Kişiler Şikâyetleri Yöneten Güvenli ve Cevap Veren Mekanizmaya Erişebilir:	77
1.10.6	Krizden Etkilenen Topluluklar ve Kişiler İyi Koordine Edilen ve Tamamlayıcı Yardım Alırlar.....	78
1.10.7	Krizden Etkilenen Topluluklar ve Kişiler Organizasyonların Edindikleri Deneyim ve Görüşlerine Bağlı Olarak Gelişmiş Seviyede Yardım Sağlanmasını Bekleyebilirler.....	79
1.10.8	Krizden Etkilenen Topluluklar ve Kişiler İhtiyaçları Olan Yardımı Mesleki Yeterlilik Sahibi (İşinin Ehli) İyi Yönetilen Personel ve Gönüllülerden Alır.....	79

1.10.9	Krizden Etkilenen Topluluklar ve Kişiler Kendilerine Yardım Sağlayan Kuruluşların Kaynaklarını Etkin, Verimli ve Etik Şekilde Yönetmesini Beklerler.....	80
1.11	Etkililik ve Etkinlik.....	85
1.12	İnsani Yardım Etkililiğini Değerlendirme Sorunları, İnsani Yardım Performansının Değerlendirilmesinde Karşılaşılan Zorluklar ve Kullanılan Yöntemler	89
1.12.1	Karşılaşılan Temel Sorunlar.....	89
1.12.2	İnsani Yardımların Performans Değerlendirmesinde Zorluklar.....	97
1.12.3	İnsani Yardımların Etkililik ve Etkinliğini Değerlendirmede Kullanılan Yöntemler	105

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK KIZILAYI, İNSANİ YARDIMLARDA PROJE DÖNGÜSÜ YÖNETİMİ VE TÜRK KIZILAYININ ALANDA KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR

6.1	Türk Kızılayı.....	118
6.1.1	Türk Kızılayı'nın Tarihçesi.....	118
6.1.2	Uluslararası Kızıl Haç ve Kızılay Hareketinin ve Türk Kızılayı'nın Temel İlkeleri.....	119
6.1.3	Türk Kızılay'ının Görevleri	121
6.1.4	Türk Kızılay'ının Örgütlenmesi.....	126
6.2	Türk Kızılay'ının Uluslararası İnsani Yardım Çalışmaları (2014-2017).....	128
6.2.1	Türk Kızılay Tarafından Somali'de gerçekleşen Projeler.....	129
6.2.2	Türk Kızılay'ı Bangladeş İnsani Yardım Operasyonunda Yürütülen Projeler.....	133
6.2.3	Türk Kızılay'ı Filistin (Gazze) İnsani Yardım Operasyonu.....	135
6.2.4	Türk Kızılay'ı Suriye İnsani Yardım Operasyonu	136
6.2.5	Türk Kızılay'ı Afganistan İnsani Yardım Operasyonu.....	142
6.3	Türk Kızılay'ı Proje Yönetim Döngüsü.....	143
6.3.1	Planlama.....	144
6.3.2	Projenin Kapsam ve Hedeflerinin Kavramsallaştırılması	144
6.3.3	Projenin Planlanması.....	145
6.3.4	Proje Önerisinin Hazırlanması	147
6.3.5	Hazırlık	148
6.3.6	Acil Durum ve İhtiyaç Tespiti	152
6.3.7	Koordinasyon.....	160
6.3.8	Enformasyon	174

6.3.9	İnsani Yardım Lojistiği Yönetimi	176
6.3.10	İzleme ve Uygulama	180
6.3.11	Değerlendirme.....	186
6.3.12	Raporlama	187
6.4	Türk Kızılay'ı Yetkilileriyle Gerçekleştirilen Mülakatlar	193
6.4.1	Türk Kızılay'ı Ulusal Afet Müdürlüğüne Göre Müdürlüğüne Göre İnsani Yardım Etkililiğinin Değerlendirilmesi	193
6.4.2	Türk Kızılay'ı Göç Müdürlüğüne Göre İnsani Yardım Etkililiğinin Değerlendirilmesi.....	195
6.4.3	Türk Kızılay'ı Uluslararası Programlar Müdürlüğüne Göre İnsani Yardım Etkililiğinin Değerlendirilmesi	200
6.4.4	Türk Kızılay'ı Kurumsal İletişim Müdürlüğüne Göre İnsani Yardım Etkililiğinin Değerlendirilmesi	207
6.4.5	Proje Döngü Yönetiminde Sorunlar Ve Çözüm Önerileri	210
TARTIŞMA VE SONUÇ.....		215
KAYNAKÇA		239
EKLER.....		251
ÖZ GEÇMİŞ		

KISITLAMALAR VE SİMGELER

3W (Ne, Kim, Nerede)

AA (Action Aid)

ABD (Amerika Birleşik Devletleri)

ACE (Durumların Değerlendirilmesi ve Sınıflandırması)

AFAD (Afet ve Acil Durum Başkanlığı)

AFOM (Afetler Operasyon Merkezi)

AK (Avrupa Komisyonu)

AKD (Afgan Kızılay Derneği)

ALPS (Hesap Verebilirlik, Öğrenme ve Planlama Sistemi)

APPEAL (Acil Yardım Çağrısı)

ARC (Amerika Kıızıl Hacı)

ASBP (Türk Kızılay'ı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı),

BM (Birleşmiş Milletler)

BM (Birleşmiş Milletler)

BMMYK (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)

BSC (Dengeli Puan Kartı)

CAP (Konsolide Temyiz Süreci),

CE-DAT (Kompleks Acil Veri Tabanı)

CERF (Merkez Acil Döner Sermaye),

CRED (Felaket Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi)

CRS (Katolik Yardım Hizmetleri)

CTC (Toplum Terapötik Bakım)

ÇDA (Çocuk Dostu Alanları)

DB (Dünya Bankası)

DEC (Afetler Acil Durum Komitesi)

DHA (İnsani İlişkiler Departmanı)

DİZ (Dünya İnsani Yardım Zirvesi)

DMIS (Afet Yönetimi Bilgi Sistemi)

DREF (Afet Acil Yardım Fonu)

EC (Avrupa Topluluğu)

ECHO (Avrupa Komisyonu İnsani Yardımlar Genel Müdürlüğü)

EMRO (Doğu Akdeniz Bölge Ofisi)

ERC (Acil Durum Koordinatörü)

ERU (Acil Müdahale Birimleri)

FACT (Alan Değerlendirme ve Koordinasyon Ekibi)

FAO (Gıda ve Tarım Örgütü) (FAO)

FAR (Ruanda Silahlı Kuvvetleri)

FTS (Mali İzleme Sistemi)

GFDRR (Afet Azaltma ve Yeniden Yapılanma Küresel Tesisi)

GHA (Uluslararası Küresel Destek)

GHD (İnsani Yardım Donanmasının İlkeleri ve İyi Uygulamaları)

GTZ (Alman Kalkınma ve İşbirliği Kuruluşu)

HAO (İnsani Sorumluluk Ortaklığı),

HCR (Mülteciler Yüksek Komiserliği)

HNTS (Sağlık ve Beslenme Takip Hizmeti)

HRI (Index veya İnsancıl Sorumluluğu Endeksi)

IASC (Acil Yardım Koordinatörü),

ICC (Uluslararası Ceza Mahkemesinin)

ICISS (Uluslararası Müdahale ve Devlet Egemenliği Komisyonu)

IFRC (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Federasyonu)
IHD (Uluslararası İnsani Kalkınma)
IVS (Uluslararası Gönüllü Hizmetler)
İBB(İstanbul Büyükşehir Belediyesi)
İCRC (Uluslararası Kızılhaç Komitesi)
İDH (Hamas veya İsalemi Direniş Hareketi)
İHL (Uluslararası İnsancıl Hukuk)
JEEAR (Ruanda'ya Acil Yardımın Ortak Değerlendirmesi)
JPO (Ortak Operasyon Politikası)
KPI (Temel Performans Göstergeleri)
LRCS (Kızıl Haç Toplulukları Ligi)
MBO (Amaçlara Göre Yönetim)
NCCI (Irak'ta STK Koordinasyon Komitesi)
NGHAs (Hükümet Dışı İnsani Kuruluşlar)
OCHA (Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi)
ODA (Resmi Kalkınma Yardımı)
OEHC (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
PDY (Proje Döngüsü Yöntemi)
PEA (İlk Acil Yardım Çağırısı)
PfR (Tanıtılan Sonuçlar İçin Planlama)
PL (Kamu Hukuku)
POW (Savaş Esiri)
RBM (Sonuç Tabanlı Yönetim)
RDRT (Bölgesel Afet Müdahale Ekibi)
RPF (Ruanda Vatansever Cephesi)
SAİMR (Güney Afrika Tıbbi Araştırma Enstitüsü)

SCF (Çocuk Kurtarma Fonu)

SPLAM/A (Sudan Halk Kurtuluş Hareketi/Ordusu)

STK (Sivil Toplum Kuruluşu)

TAMP (Türkiye Afet Müdahale Planı)

TEC (Tsunami Değerlendirme Koalisyonu)

TFC (Tedavi Edici Beslenme Merkezleri)

TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı)

TİS (Temel İnsani Yardım Standartları)

TKAB (Türk Kızılay Derneği Arşiv Bölümü)

TKDGM (Türk Kızılay Derneği Genel Müdürlüğü)

TKY (Toplam Kalite Yönetimi)

TV (Televizyon)

UCMA (Orta Afrika Üniversiteler Misyonu)

UK (Birleşik Devletler)

UKKDFTD (Uluslararası Kızılhaç-Kızılay Dernekleri Federasyonu Türkiye Delegasyonu)

UNAMIR (Birleşmiş Milletler Yardım Misyonu)

UNDRO (Birleşmiş Milletler Afet Yardım Koordinatörlüğü (UNDRO))

UNHCHR (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği)

UNICEF (Uluslararası Çocuk Acil Fonu, Gıda ve Tarım Örgütü)

UNICWF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

UNKRA (Birleşmiş Milletler Kore Yeniden Yapılandırma Ajansı)

UNPROFOR (Birleşmiş Milletler Koruma Gücü)

UNRRA (Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi)

UNRWA (Birleşmiş Milletler Yardım Ajansı)

USAID (Birleşik Devletler Uluslararası Kalkınma Ajansları)

VSC (Vietnam Hıristiyan Hizmetleri)
WEP (Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı)
WEP (Uluslararası Gıda Programı)
WHO (Dünya Sağlık Örgütü)
WIR (İşçi Uluslararası Yardım)
YKY (Yeni Kamu Yönetimi)
YKY (Yeni Kamu Yönetimi)

GİRİŞ

İnsan için “yaşamak, onur ve koruma” kavramları en önemli değerlerdir, ancak bunun “ölçülebilir sonuçlar” olarak algılanması ve ifade edilmesi çok zordur. Söz konusu değerler farklı olumsuz durumlardan dolayı etkilenerek tehlikeye düşebilmektedir. Yani, doğal afetler, savaş ve çatışmalar, yoksulluk, göç, kıtlık, açlık vb. durumlar hem insan hayatını ve hem de bütün varlıklarını olumsuz etkileyerek tehlikeye atabilmekte veya aynı zamanda durumun şiddetine göre tamamen yok edebilmektedir. Yani, doğal ve insani krizler bir taraftan toplumun sosyo-ekonomik hayatını ve diğer taraftan ise insanların en önemli ve doğal hakkı olan “Yaşam Hakkını” tehdit edilmektedir.

İnsan sosyal bir varlık olarak yaratılış itibarıyla, hayata kalmak ve bunun ile birlikte diğer temel haklar ve sosyo-ekonomik varlıklarını korumak için çevredeki diğer varlıklar ve hemcinsleriyle hep mücadele etmekte ve bu haklar ve varlıklarını ihlal eden tüm doğal olaylar, insan yapımı olaylar, kuruluşlar ve bireyler karşısında kendisini savunmaktadır. Aynı zamanda insan bir aciz kul olarak geçmişten günümüze kadar birçok insan kaynaklı ve olağanüstü krizlere karşı kendi hak, özgürlük ve sorumluluklarının korunmasında aciz kalmıştır ve ihtiyaçlarını giderilmesi için diğer bireyler ve gruplara el açmıştır. Bu nedenle dünya çapında insanlara ihtiyaç duydukları durumda, yardım sağlamak için çeşitli devletlerin kurum ve kuruluşları, ulusal ve uluslararası aktörler, özel sektörler ve STK’lar ortaya çıkmıştır ve insanların en önemli değerleri olarak algılanılan “İnsan Hayatı ve İnsani Onuru korumak için faaliyet göstermiştir ve birçoğu günümüzde de faaliyet göstermektedir. Ayrıca, bu kurum ve kuruluşlar sadece insanoğlunun yaşamını korumak için değil, bunun ile birlikte birçok sosyo-ekonomik haklarını savunma faaliyetlerinde bulunmaktadır.

19. yüzyıl modern insani yardımların başlangıcı olarak algılanmaktadır. Bu asır içerisinde insanların acılarını hafifletmek ve insani hayat ve onuru korumak için birçok yardım kurum ve kuruluşları ortaya çıkmıştır. Bunun en güçlü örnek ve büyük kanıtlarından biri 1863 yılında Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Komitesi'nin kuruluşudur. Bu uluslararası kuruluş savaşta yaralı askerlere yardım sağlamak amacıyla kurulmuştur. Bu amaç doğrultusunda Askeri Tıp hizmetlerinde gelişmeler olmuştur. Özellikle Kırım Savaşı'ı sırasında (1854-1865), Flörence Nightingale ve onun hemşirelik ekibi İngiliz askerlerinin ölüm oranının azaltmak için çalışmışlardır. Böylelikle, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Komitesi (ICRC) 19.yüzyılının büyük bir parçası olarak insani girişimlerde bulunmuştur. Yaralı askerlere yapılan yardımların güvence altına alınması için 1899 ve 1907 yılında Cenevre Sözleşmelerini ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Komitesi'nin kuruluşunun ardından, 1881 yılında İsviçre'de kurulan Uluslararası Sağlık, Denizcilik ve Karantina Kurulu daha sonra Dünya Sağlık Örgütü (WHO) gibi örgütler faaliyet göstermiştir.

Doğal afetler 19. yüzyılın Sonlarında ve 20.yüzyılın başlarında, yerel ve uluslararası insani çabaların bir parçası olmuştur. Bunun en büyük örneklerinden biri olan Amerika Kızıl Hacı'nın (ARC) 1889 yılında sel ve 1900 yılında bir kasırga tehdidi karşısında harekete geçmesi olmuştur. Aynı şekilde, 1906'da San Francisco'da büyük bir deprem sonucunda 28.000'den fazla bina yıkılmış, 36.000'den fazla insan evsiz kalmıştır. 1908 yılında, İtalya'da bir deprem daha yaşanmış, 75,000'den fazla kişi ölmüş ve yaklaşık yarım milyon kişi evsiz kalmıştır. Bu kargaşalı durumlarda hem kolonileşmenin ortadan kaldırılması ve hem de sömürgecilik sonrası yapıların yükselişi 20.yüzyılın ikinci yarısında kadar devam etmiştir.

İnsani eylem 20.yüzyılın da kapsamıştır ve insani faaliyetler geniş bir yelpaze sergilenmiştir. 1914 Birinci Dünya Savaşı'ndan önce insan etkileri dikkate alınması ön planda alınmıştı ve özellikle, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi uluslararası insani işbirliği için önde gelen bir aktör olmuştur. 19.yüzyılın son döneminde Fransa-Prusya Savaşı sırasında (1870-71), 1868 yılında kurulan Osmanlı Kızılay'ı, Rusya- Osmanlı Savaşında (1877-78) önemli yardım çalışmaları yaparak büyük katkı sağlamıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı insani sorunlar neredeyse tamamen beklenmedik bir şekilde görülmüştür. Savaşın başında Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi tarafından 1914 ve 1918 arasında Savaş Esirler'ine büyük miktarlarda yardım yapılmıştır. Uluslararası Kızı Haç Komitesi tarafsız olarak ve hiçbir ayırım göstermeden ve insancıl bir biçimde Savaş Esirleri ve aileleri arasındaki iletişimi sağlamaya çalışmış, ağır yaralı veya hasta askerlerin geri dönüşü için kampanya yapmış, dağılan aileleri birleştirmeye destek olmuştur. Diğer taraftan, Uluslararası Kızıl Haç Komitesi, esirlere yardım sağlamak için hem Katolik ve Protestan kiliseleri ile hem de Yahudi ve Müslüman dernekleri ile işbirliği yapmıştır. Birinci Dünya Savaş'ında Uluslararası Kızıl Haç Komitesi yanında insani yardım yapan bir diğer sivil toplum örgütü, Çocuk Kurtarma Fonu (Save The Children Fund) olmuştur. Bu sivil kuruluş 1919 yılında İngiltere'de kurulmuştur.

1930'larda krizler ve depresyonlar yoksulluklara neden olmuş, Birleşik Devletler tarafından refah rejimleri tesis etmek için yeni bir anlaşma yapma isteğinde bulunmuştur. Almanya'da Nazi rejiminin baskıcı politikalarından kaçan Yahudiler ve diğer azınlık gruplar, diğer Avrupa ülkelerinde önemli mülteci krizleri yaratmıştır. Avrupa dışındaki sömürge nüfus gibi sorunlarla karşı karşıya olduğunda beslenme ve kamu sağlığı gibi konularda sistematik ve bilimsel yaklaşımlar katkı sağlamıştı. Ancak, İkinci Dünya Savaşı'nın kargaşa ile birlikte insani krizler sömürge topraklarından kıta Avrupa'sına geldi. Pasifik Savaşı'nı dâhil etmezsek sadece Avrupa'da 34 milyon üzerinde insan ölmüştür. Ayrıca, 1930'ların ortalarındaki bir takım siyasi ve jeopolitik gelişmelerin insani yardım operasyonları kapsamında önemli bir etkileri olmuştur.

San Francisco'da 1945 yılında toplanan bir konferansta Birleşmiş Milletler (BM) kuruldu. 50 ülkeden oluşan bu uluslararası kuruluş, Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi tarafından onaylanmıştır. Bu kurumsal gelişmeler normatif değişiklikleri de sebep olmuştur. Bunun temel kanıtı, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'dir. Söz konusu Bildirge, insanların en temel haklarını 3.maddede "Herkesin yaşama, özgürlük ve güvenlik hakkı vardır" biçiminde tanımlamıştır. Bu durum, insan haklarının korunması için eşi görülmemiş bir dönemin temsil etmiştir. 9 Aralık 1948 yılında bir gün Evrensel Beyanname kabul edilmiştir. BM Genel Meclisi önce Soykırım Suçunu Önleme ve Cezalandırma Sözleşmesini kabul etmiştir. Ardından

ise, 1949 yılında dört ekle Cenevre Sözleşmeleri genişletilerek mevcut Uluslararası İnsancıl Hukuk (İHL) güçlendirilmiştir. Bununla birlikte, sivil halkın korunması ulusal ve uluslararası alanda en önemli konulardan biri olmuştur

Soğuk Savaş iel birlikte insani ihtiyaçları daha da artmış ve küresel yoksulluk ve eşitsizlik daha açık bir şekilde görünür olmuştur. Soğuk Savaş sırasında ve sonrasında uluslararası düzeyde yardımlar arasında en çok gıda yardımı üzerinde odaklanılmıştır. Özellikle, Filistin mültecilerine karşı insani yardım sağlamak için 1954 yılında Gıda ve Tarım Örgütü kurulmuştur ve daha sonra 1961 yılında BM Genel Kurulu tarafından “Dünya Gıda Programı” adıyla değiştirilerek onaylanmıştır. Soğuk Savaş döneminde, insani sistemin odak noktası olan ve dünya liderlerinin dikkatini çeken en önemli noktalardan biri "üçüncü dünya" ülkeleri ve diğeri de Avrupa'nın yeniden yapılanması olmuştur.

20.yüzyıl boyunca devletlerarasındaki küresel ilişkiler, uluslararası insani eylem alanında da değişen bir çerçeve sağlamıştır. Özellikle, Soğuk Savaş sonrasında Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla birlikte ‘İkinci Dünya’ komünist bloğun çöküşünden bu yana büyük değişiklikler ortaya çıkmıştır. Ayrıca 11 Eylül olayından sonra küresel çapta bazı Güney ülkelerinde insani eylemler hızlı gelişme göstermiştir.

21.yüzyıla gelindiğinde, uluslararası insani sistem kendi yapısal sorunlarıyla karşı karşıya kalmıştır. 2010 yılında Sri Lanka ve Suriye gibi ülkelerdeki iç savaşlar, Haiti'deki deprem ve son derece yıkıcı doğal afetler gibi durumlar uluslararası yardım etkililiği konusunda sorun yaratırken, aşırı şiddetli durumlarda tutarlı bir şekilde siyasi çözümlerin eksikliği nedeniyle insani yardımlara erişim kısıtlı olmuştur. İstikrar ve barışın sağlanması için tüm uluslararası çabalarına rağmen uzun vadeli istikrarsızlık ve çatışmalar Somali, Sudan, Güney Sudan ve Afganistan gibi ülkelerde insani yardımlar açısından olumsuzluk yaratmaya devam etmektedir. Böyle karmaşık durumlarda insani sistemin çok sayıda aktörle karşı karşıya kalmaktadır. Bazı hükümetler tarafından terörist olarak tanımlanan devlet dışı aktörlerin işledikleri suçlar toplumları etkilemekte ve uluslararası insani yardım aktörlerine daha fazla engel ve zorluk yaratmaktadır.

İnsanlara yardım amaçlı çalışan en büyük uluslararası aktörlerin başında Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Kızıl Haç ve Kızılay Federasyonu gelmektedir. En büyük

ulusal aktör ise her ülkeye ait Kızılay ya da Kızıllaç “Ulusal Kızıllaç-Kızılay Derneği” olarak faaliyet göstermektedir. Bu ulusal dernekler Uluslararası Kızıllaç ve Kızılay Federasyonu çatısı altında faaliyet göstererek birbiri ile koordinasyon ve işbirliği sağlamaktadır. Türk Kızılay’ı, insani yardımlarda uluslararası çapta günümüzde dördüncü (2015 yılında üçüncü) ve ulusal çapta ise birinci konuma sahiptir.

Doğal afetler, silahlı çatışmalar ve diğer kriz durumlarında ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından insanlara yönelik yapılan insani yardımların etkililiğinin değerlendirmesi, bu yardımların insanların ihtiyaçlarını ne ölçüde giderdiğinin belirlenmesi, planlanan yardımların hedef kişiler ve kitlelere ulaşıp ve ulaşmadığının kontrolü büyük önem taşımaktadır. Yapılan insani yardımlar kişilere ulaştıktan sonra değerlendirilmediği takdirde, gelecekte yaşanacak doğal ve insani krizlerin önlemesi çok zor ve hatta imkânsız olacaktır. Diğer taraftan da söz konusu yardımların değerlendirilmesi insani sistemin gelişimi ve insani yardım aktörlerin insani faaliyetlerini düzenli bir biçimde ve ihtiyaçlara göre yapabilmeleri açısından kritik öneme sahiptir. Bu nedenle insani yardımlar değerlendirilirken etkililik ve etkinlik düzeyi analiz edilmelidir. İnsani yardımların etki, etkinlik ve etkililiğini değerlendirmek bağışçılar ve yardım alan kitleler için büyük önem taşımaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda bu tez çalışmasının ana konu ve başlığını “*İnsani Yardımların Etkililiği*” oluşturmaktadır.

Üç ana bölümden oluşan bu tez çalışmasının ilk bölümünde insani yardım tanımları ve amacı ve temel sorunları, insani yardımların kalkınma yardımları ile ilişkisi ve farkı, insani faaliyetlerine ihtiyaç duyulan durumların (doğal afetler, savaş ve çatışmalar ve diğer krizler) incelenmesi, insani yardımların tarihi ve günümüzde küresel çapta doğal afetlerden, çatışmalardan ve diğer krizlerden etkilenen toplumlarla ilgili istatistiksel verilerin incelenmesi (2012-2016), insani yardımların temel ilkeleri ve standartları ve insani yardım faaliyetleri yürütülürken hesap verebilirlik ve standartlar, sivil insani yardım ve insani yardımlarda askerin rolü, sivillerin korunması ve insani yardımın insani müdahaleden farkı, kriz sorumluluğunu paylaşmak, etkin işbirliği ve uygulamaları paylaşmak, cinsiyet eşitsizliği kaldırılması ve insani yardım, ihtiyaç temelli ve tespitine göre insani yardım gibi hususlar dikkate alınmakta ve ardından da insani yardımların sağlanması

ve insan haklarını korunması için Uluslararası İnsancıl Hukukun rolü gibi hususlar oluşturmaktadır.

İkinci bölümde insani yardımların etkililiği incelenmiştir. Bu bölümde insani yardımların etkililiği tanımlanmış, insani yardımların etkililiğini değerlendirirken karşılaşılan sorunlar ve zorluklar, insani yardımların etkililiğini değerlendirmede kullanılan çeşitli yöntemler anlatılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünü ise Türk Kızılay'ının insani yardım faaliyetlerinin değerlendirmesi oluşturmaktadır. Bu bölümde öncelikle, Türk Kızılay'ının güçlü bir sivil toplumu kuruluşu olarak tarihi, insani yardım faaliyetlerinde kullandığı temel ilkeler, görevleri, örgütlenmesi, uluslararası yardım çalışmaları (2014-2017) ele alınmaktadır. Devamında, Türk Kızılay'ı tarafından gerçekleştirilen insani yardımların etkililik ve etkinliğinin değerlendirilmesinde proje yönetim döngüsünü kullanımı ve kuruluşun yardımların yapımında karşılaştığı sorunların incelenmesine yer verilmektedir.

Bu çalışmada yöntem olarak literatür taraması ve mülakat yöntemleri benimsenmiştir. Bu doğrultuda kitaplar, yayınlanmış makaleler, tez çalışmaları, raporlar ve yardımların süreklilik arz eden bir yapısı olduğundan dolayı internet web sitelerinde yer alan haberler ve bilgilerden yarar sağlanmıştır. Ayrıca, mülakatlarda Türk Kızılay'ının insani yardımların etkililiğini değerlendirmesinde karşılaşılan sorunlar, kullandığı yöntemler ve temel davranış kuralları ve ilkeler ile ilgili ve Türk Kızılay yetkililerinin görüşlerinden bilgiler elde edilmektedir.

Bu tez çalışmasının literatürde henüz yeni bir kavram olan insani yardımların etkililiği konusunda yapılacak olan çalışmalar için bir katkı sunması, buna ek olarak, bu çalışmanın akademik alanda özellikle de Türk akademi alanında insani yardımlar etkililiği hakkında şu ana kadar yapılmış olan sınırlı sayıdaki çalışmalara bir katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

İnsani yardımların etkililiği konusu son derece karmaşık bir çevrede yer almaktadır ve elbette bu tezin sınırlılıkları nedeniyle ele alınamayan birçok konu başlığı ve örnek olay bulunmaktadır. Diğer yandan Kızılay'ın yanı sıra faaliyet gösteren birçok sivil toplum örgütünün de yardım etkililiğini değerlendirme yöntemleri incelenmelidir. Bu tez çalışmasıyla birlikte insani yardımların etkililiğine yönelik

gelecekteki çalışmalara küçük bir ilham verebilmek en byk mutluluk kaynağı olacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İNSANİ YARDIMLARIN GENEL ÇERÇEVESİ

İnsani yardımlar küresel çapta en önemli konulardan bir tanesi olarak insanlığın tarihi boyunca var olmuştur. İnsani yardım kısa dönemli bir şekilde, ihtiyacı olan kişilere maddi ve lojistik destek sağlayarak yapılmaktadır. Yani, insani yardımlar çeşitli ulusal ve uluslararası aktörler tarafından evsizlere, mültecilere, doğal afet mağdurlarına, savaşlarda, kıtlıklarda ve çatışmalarda muhtaç kalan insanlara yönelik bir yardım türüdür. İnsani yardımların en önemli amacı, doğal afet ve insani afetlerde insan onurunu korumak ve acılı insanların derdine derman olmaktır.

İnsani yardım mantığı kolay anlaşılabilir önermelerden oluşsa da insani yardımların içinde işlediği genel çerçeve kavramsal, tarihsel ve normatif boyutlarıyla karmaşık bir niteliğe sahiptir. İnsani yardımların etkililiğini değerlendirirken öncelikle bu değerlendirmenin hangi çerçevede yer aldığı belirlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu bölümün amacı, bahsedilen kavramsal, tarihsel ve normatif boyutların incelenmesidir.

1.1 İnsani Yardımın Tanımı ve Amacı

İnsani yardımlar hakkında farklı açılardan farklı şekillerde birçok tanımlar yapılmaktadır. Bu tanımlar genelde aynı anlamları taşımaktadır ve sadece tanım yapma biçimleri farklıdır. Ancak insani yardımları tanımlamadan önce ilk olarak insani ve yardım kelimelerini tanımlamak da yararlı olacaktır.

İnsani yardım iki kelimedenden türetilmiştir: *İnsani* ve *yardım*.

İnsani: İnsanca, insanla ilgili ve insana özgü, iyilik olarak yapılan yardım gibi farklı anlamları ifade etmektedir (BSTS, 1975).

Yardım: Bir kişi başka birine iyilik amaçlı kullandığı güç ve imkân olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, bir ülkeye verilen para herhangi bir destek veya işlerin daha etkin ve verimli gerçekleşmesi için sağlanan maddi katkı ve destek olarak da tanımlanmaktadır (www.ileilgili.org, 2010).

İnsani yardım genel olarak hayat kurtarmak için tasarlanmış, acıyı azaltmak ve insanları korumak, krizler ve doğal afetler sırasında ve sonrasında insanlık onurunu korumak, hem de bu tür durumların oluşmaması için önleyici hazırlıklar yapmak ve insanları güçlendirmek için gerçekleştirilen yardım ve eylemler olarak kabul edilebilir (en.m.wikipedia.org, 2017).

Literatürde insani yardımların bir kaç tanımı aşağıda yer almaktadır:

- 1) İnsani yardımın amacı çok sayıda ölümü önlemek ve kötü bir felaketten sonra eski duruma dönmektir. İnsani yardım, ihtiyacı olan kişilere maddi ve lojistik destek olarak da tanımlanmaktadır. Yani insani yardımlar genellikle evsizlere, mültecilere, doğal afet mağdurlarına, savaşlarda veya kıtlıklarda muhtaç kalan insanlara ait olan yardım türüdür (www.un.org/en, 2012).
- 2) İnsani yardımı insani bir eylem olarak tanımlayabiliriz: İnsani eylem, eylem biçiminin insani olduğu anlamına gelir (Denechere, 2014) ve daha geniş bir anlamda insani yardım bir insani eylem olarak afetler ve çatışmalarda muhtaç kalan insanların acılarının dindirmek ve hayatlarını kurtarmak ve insan onurunu korumak amacıyla yapılmaktadır (GHA, 2015, s. 5). İnsani eylem kriz durumlarında acil durumları kapsar (Rossiar, 2011, s. 12) ve silahlı çatışmalarda, doğal afetlere veya diğer olağanüstü durumlar nedeniyle etkilenen insanların yararına yapılan çabalar olarak yapılmaktadır (Maria ve Mick, 2011, s. 10-14).
- 3) İnsani yardım silahlı çatışmalar, doğal afetler ve diğer olağanüstü durumların olumsuz etkilerini azaltıcı en etkin ve pratik araçlardan biridir. Krizlerde ve beklenmedik birçok durumlarda insan acılarının en aza indirilmesi için sağlanmaktadır (Billing, 2010, s. 5).
- 4) İnsani yardım kavramsal bir şekilde tanımlandığında; yapısal ve doğal krizler sonucunda zarar gören insanların acılarını sonlandırmak ve önlemek ve bu krizlerin beraberinde gelen maddi ve manevi zararlara karşı azaltıcı tedbirlerin alınması gibi faaliyetleri kapsamaktadır (İnan, 2012, s. 8).

İnsani eylemin temel amaçları krizler ve doğal afetler gibi durumlarda insanların hayatlarını kurtarmak ve acıları dindirmek, krizler sırasında ve sonrasında insanlık onurunu korumak, bu durumların ortay çıkmaması için önleyici hazırlık sağlamak ve kişileri güçlendirmektir.

Yukarıdaki tanımlar içerik ve amaçlarına göre birlikte değerlendirildiğinde insani yardım genel olarak şöyle tanımlanabilir: insani yardım, insani ilkelerin rehberliğinde insan hayatını kurtarmak, korumak ve her yerde bulunan acı merkezli bir anlam taşımaktadır (ALNAP, 2003, s. 8; VENRO, 2003, s. 3). İnsani yardım, doğal afetlerde insanın temel ihtiyacı olan sağlık, barınma ve beslenme şeklinde yapılan yardımdır.

İnsani yardımlar temelde iki alanda yapılmaktadır: Maddi Yardım ve Koruma. Maddi yardım çoğunlukla malzeme yardımı, gıda, barınak, su, sağlık tesisleri ve sağlık hizmetleri biçiminde yapılmaktadır. Bazı durumlarda eğitim, tarımsal destekleme ve hayat kurtarma gibi diğer amaçları da hedeflemektedir. Korumaya yönelik yardımlar ise fiziksel güvenlik ve haysiyet hakkı bulunan kişilerin haklarına saygı gösterilmesini sağlamaya yönelik tedbirler olarak düşünülebilir. Sonuç olarak insani yardımlarda önemli bir ölçüt maddi yardım ve koruma veya her ikisine de muhtaç olan bireylerin varlığıdır.

1.2 İnsani Yardımlar ve Kalkınma Yardımları

İnsani yardım ve kalkınma yardımlarının birbirinden farklı mı veya ilişkili mi olduğu uzun süredir tartışılan bir konudur. Yani, bu tartışmalar insani ihtiyaca ve ülke koşullarına göre farklılık göstermektedir. Genellikle insani faaliyetler kalkınma faaliyetleriyle paralel olarak yürütülmektedir, çünkü doğal afet ve insani krizler gibi durumlarda insani yardımların sağlanmasında siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal zorluklardan dolayı var olan aktörler yetersiz kalmaktadır. Bu durum bir taraftan insani hakları savunucularının İnsancıl Hukuk ve insani ilkelerine göre desteklenmesine mani olmakta, diğer yünden ise “sorumluluk istememek” korkusu yaratmaktadır.

Çatışmalardan sonra savaştan harap olan ve zarar gören ülkelere yeniden inşa amacıyla kapsamlı insani yardım ve kalkınma yardımı faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Kalkınma yardımı da insani yardımlar ile birlikte şiddetin önlemesi için uzun vadeli bir strateji olarak ele alınmaktadır. İnsani yardım ve

kalkınma yardımı birbirinden ayrı olmalarına rağmen aynı zamanda birbiriyle örtüşen eylemlerdir (Branczik, 2004).

Çatışmalar sivilleri hem doğrudan hem de dolaylı olarak olumsuz etkilemektedir. Böyle durumlarda insani yardımların birincil amacı insan kayıplarını önlemek ve hayata kalan insanlara su, sağlık, barınma, gıda ve temel erişim sağlamaktır. Kalkınma yardımı ise bir ülkenin altyapısını, kurumlarını ve ekonomisini yeniden yapılandırması amacıyla yapılmaktadır ve çoğunlukla barış anlaşmalarının önemli bir parçası olarak tanımlanmaktadır. Kalkınma yardımları genel olarak aşağıda belirtilen alanları kapsamaktadır (Branczik, 2004):

- **İmar ve Altyapı:** Ekonominin yeniden güvenliğe dönmesi amacıyla gıda ve malzeme taşınmasını ve yeniden inşayı kolaylaştırmak için alt yapı sağlamak.
- **Normal Güvenlik Koşullarına Geçiş:** Silahsızlanma, terhis, eski savaşçıların yeniden topluma kazandırılması ve yeterli polis gücünün hazırlanması.
- **Yerel Kapasite:** Bağış alan ülkenin yardımları bağımsız olarak kullanabilme kapasitesinin geliştirilmesi.
- İşleyen bir yargı sistemi ve hukukun üstünlüğünü sağlamak.
- Yönetişim ve kamu hizmetlerini yeniden canlandırmak.
- **Demokratikleşme:** Göreve temsili bir hükümetin gelmesini sağlamak.
- Ekonomik kalkınma ve istikrarlı bir makroekonomik ortam yaratmak, siyasi istikrarı teşvik etmek ve temsili hükümet için sağlam bir mali temel sağlamak.

Çatışmalar siyasi, ekonomik ve sosyal eşitsizlikler, aşırı yoksulluk, ekonomik durgunluk, devlet hizmetlerinin yetersiz kalması, yüksek işsizlik ve karaborsayı teşvik etme gibi olumsuz sonuçlar yaratmaktadır. Kalkınma yardımları gruplar arasındaki eşitsizlikleri azaltmaya çalışmakta, silahlı çatışma amacıyla kullanılabilir ekonomik teşvikleri sınırlandırmakta ve yasadışı ticareti kontrol etmektedir. Kalkınma yardımının en önemli ilkesi, barışı güçlendirecek ekonomik ve siyasi uygulamaların teşvik edilmesidir. Bağış yardımı genellikle her iki tarafın da barış anlaşmasını kabul etmesine bağlıdır ve barışı pekiştirmek için devam eden bir bağlılıktır (Branczik, 2004).

İnsani yardımlar ve kalkınma yardımlarında dört ana aktör bulunmaktadır:

- **Hükümetler Arası Örgütler:** İnsani yardım ve kalkınma yardımların sağlanmasında en önemli aktörler Birleşmiş Milletler ve üye ülkeler tarafından finans edilen çeşitli hükümetler arası örgütlerdir. Buna ek olarak, Dünya Bankası ve Bölgesel Kalkınma Bankaları da kalkınma projelerine kaynak aktarmaktadır (Branczik, 2004).
- **Tek Taraflı Yardım:** Çok taraflı yardımların yanı sıra birçok ülke de kendi dış yardım ve kalkınma ajansları aracılığı ile tek taraflı yardımlarda bulunmaktadır. Ahlaki yükümlülük duygusuna ek olarak bu yardımlar dış politikanın bir parçası olabilmektedir (Branczik, 2004).
- **Sivil Toplum Kuruluşları:** STK'lar BM kuruluşlarıyla birlikte insani yardım ve kalkınma yardımların sağlanmasında hem doğrudan hem de dolaylı olarak önemli bir rol oynamaktadır. STK'lar yabancı hükümetlerle ilişkilerde hükümetler arası örgütlere karşılık bazı avantajlara sahiptir. Örneğin, daha az kısıtlamalara tabi olurlar ve STK'ların çeşitlilik ve bağımsızlıkları çok zor yerlerde çalışmalarına olanak sağlar (Branczik, 2004).
- **Ordu:** Herhangi bir yardım kuruluşunun çalışabilmesi için öncelikle güvenli bir ortam yaratılmalıdır. Bazı durumlarda genellikle hükümetler arası örgütler ve STK'lar güvenlik sorunları ile başa çıkmakta zorlandığında veya yetersiz kaldıklarında askeri kuvvetler doğrudan yardım sağlayabilmektedir. Ordu yardımları yönetmek, genel insani müdahaleleri koordine etmek, teknik destek sağlamak ve fiziksel zorunlu ihtiyaçları ulaştırmak için gerekli iletişim ve tedarik yollarını açmak gibi durumlar ile başa çıkmak için kullanılabilir (Branczik, 2004).

Koordinasyon ve etkili liderlik, insani yardım çabalarının çoğaltılması ve çakışan faaliyetlerin en aza indirilmesi ve son derece zor ve stresli çalışma ortamlarında değişimi yönetmek ve istihbarat akışını maksimize etmek için son derece önemlidir. Yardımların koordinasyonu genellikle Birleşmiş Milletler tarafından sağlanmaktadır. İnsani yardım ve kalkınma yardımı için kullanılan fonlar çoğunlukla yabancı hükümetlerden ve yaklaşık %50'si BM ajansları yoluyla dağıtılmaktadır. İnsani yardımlar ve kalkınma yardımlarını daha iyi ayırt edebilmek için bu konularla ilgili bulunan sorunlar ve zorlukları anlamak yararlı olacaktır.

1.3 İnsani Yardım Sunumunda Karşılaşılan Sorunlar

İnsani yardım ve kalkınma yardımı konularında en büyük zorluklar, bu yardımlara ilişkin etkililik ve etkinlik sorunları ve karmaşık siyasi, ekonomik ve sosyal yan etkilerin varlığıdır. Bu yardımların her derde deva olmadığı giderek daha açık hale gelmiştir. Dış tahriklere rağmen insani yardım ve kalkınma yardımı programları çatışma içinde ve buldukları toplumlarda önemli roller üstlenmektedir.

1.3.1 İnsani Yardım ile İlgili Sorunlar

a) *İnsani Yardımın Etkinlik ve Etkililiği*

- Etkili ve zamanında insani yardım operasyonu binlerce hayatı kurtarma kapasitesine sahiptir. Ancak bu aynı zamanda son derece zor bir girişimdir. Potansiyel yararlanıcılar zor ve tehlikeli koşullarda, bir çatışma bölgesinde veya kötü altyapı alanlarında bulunabilir. Bu gibi durumlarda diğer potansiyel yararlanıcılar ihmal edilebilmektedir. Bunun sonucunda yardım sadece en erişilebilir alanlarda kullanılmaktadır (Branczik, 2004).
- Doğru istihbarat elde etme zorluğu ve insani krizlerin öngörülmezliği etkin yönetim ve koordinasyon faaliyetlerini son derece zorlaştırmaktadır. Bu sorunu çözmek geliştirilmiş istihbarat toplama ve paylaşım sistemlerinin yanı sıra etkili yönetim ve koordinasyon faaliyetlerini gerektirmektedir (Branczik, 2004).

b) *Siyasi İkilemler*

- ‘İnsani mazeret’, “ insani fikirlerin ve işçilerin devlet tarafından kötüye kullanımı ve ekonomik olarak en az olanak sağlanması” olarak tanımlanmıştır, bu durumun en yakın örneği Sahra Afrika bölgesidir. İnsani yardımlar birçok devlet tarafından kötü amaçla ve siyasi çıkarların sağlanması için yapılabilmektedir (Bonner, 1988).
- İnsani yardım sivillere beslenme, konak ve sağlık olarak sağlanmakta ama onların etrafındaki şiddeti azaltmak için yapılmamaktadır ve “iyi beslenmeme hayalini” yaratmaktadır. İnsani yardım sağlanmasının trajik sonuçlarından biri uluslararası toplum tarafından savaşçı olmayanlara güvenlik ve korumanın yanlış anlamalara yol açabilmesidir (Branczik, 2004).

İnsani yardımın nihai hedefi hayat kurtarmak olarak tanımlanmıştır ve çatışmaları uzatması riski insani yardımın bu amacına zarar verebilir:

- Mücadele eden taraflar açısından bölgeye gelen yardımlar çatışmayı körükleyici bir neden olabilir. Yardımlar kaçırılabilir veya yardımlar “siyasi vergilendirmeye” konu olabilirler. Yardımların bir kısmı daha sonra çatışmacı tarafların amaçları için veya silah satın almak için kullanılabilir.
- Yardımın ordu tarafından yönetilmesi durumlarında muhalif partiler artık kendi ihtiyaçları ve mücadeleleri için dezavantajlı duruma düşmekten endişelenebilirler.
- Taraflar arasındaki rekabet ve gerilimler çatışmalara yol açarak yardımın tek taraflı yapılmasına neden olabilir. Farklı etnik gruplara eşit dağılımın sağlanması, grupların birbirine daha az bağımlı olmasını sağlayarak barışın sağlanmasını geciktirebilir.
- Yardım kurumlarında çalışacak olan kişilere yerel halka nispeten daha yüksek ücret ödenmelidir. Bu ise çatışmanın devamı için özel teşvikler oluşturabilir. İthal gıda yardımı ekonomiyi sarsabilir ve tarım gibi etkinlikleri daha az kararlı hale getirebilir.
- Yardım şartları toplumun en yoksun ve en savunmasız üyelerine zarar verme riski taşımaktadır. “Akıllı yardımlar” çatışma ağları ve siyasi liderlere uyarlanarak bu ikileme cevap verilmelidir.
- Hükümetler insani yardım kuruluşlarının izin taleplerini reddedebilir ve ulusal egemenlik ve güvenlik gerekçeleriyle insani yardım ve kalkınma yardımların şarta bağlanmasına itiraz edebilir (Branczik, 2004).

1.3.2 Kalkınma Yardımları İle İlgili Sorunlar

İnsani yardım için yukarıda listelenen zorluklar aynı derecede kalkınma yardımları için de geçerlidir:

a) Kalkınma Yardımları çatışmayı önlemek için tasarlanmamıştır

- Kalkınma yardımları sosyal ve siyasi koşullar dikkate alınmadan uygulandığında çatışmayı teşvik edebilir. Apolitik yardımın etkilerinin siyasi veya etnik açıdan tarafsız olduğundan emin olmak çok zordur. Öncelikle sorunlar kurumsal kültür ve donör ajanslarını örgütsel dinamiği tarafından ortaya çıkmaktadır ki bunlar derinden bölünmüş toplumların

gereksinimleriyle uğraşmaya hazır olan kurumlar değildir. Başarı genellikle programların sonucu açısından değil tahsis edilen para miktarıyla ölçülür. Bu donör kurumların görevi, ekonomik büyüme ve kalkınmayı teşvik etmektedir ve ekonomik olmayan, siyasi veya diğer etkiler ve konular dikkate alınmamaktadır. Politikanın potansiyel gelir dağılımına etkileri ne olursa olsun, genel makroekonomik istikrarı ve ekonomik büyümeyi amaçlamaktadır. James Boyce'un söylediği gibi, "bir yaklaşım olarak nasıl bölündüğünü dikkate almadan, yalnızca pastanın büyüklüğünü artırmaya odaklanmak savaş yorgunu toplumlarda çok uygun değildir" (Boyce, 2002, s. 67). Barış anlaşmaları, savaşan taraflar arasında bir güç dengesizliğine ve yararların orantısız dağılmasına yol açabilir ya da kalıcı barış için potansiyel yıkıcı sonuçlar doğurabilir.

- Kredi kuruluşlarının neoklasik ekonomik ideolojiye dayalı politikaları bölünmüş ve siyasi açıdan istikrarsız toplumların ihtiyaçlarını karşılamak için başarısız kalabilir. Ticaretin serbestleştirilmesi gibi politikalar artan işsizlik gibi kısa vadeli zorluklara neden olabilir ve bunların dengesiz dağılımları gruplar arasında bölünmeleri derinleştirebilir. Bütçe açıklarını azaltmak için kamusal hizmetleri kısıtlama, toplumsal sözleşme ve vatandaşlarla hükümet arasındaki bağları zayıflatabilir. Hükümetin saf dışı bırakılması iktidarın güçlenmesini engellerken, hükümet tarafından uygulanan yardım iktidardakilerin lehine olabilir (Branczik, 2004).

b) Yardımların Şarta Bağlanması

Yardımların bir takım şartlara bağlanması çok etkili olabilmesine rağmen, bu tür yardımların uygulanmasında önemli zorluklar ortaya çıkabilmektedir. Öncelikle bağışçılar, kendi aralarında şartlar konusunda uzlaşmalı ve koordinasyon sağlamalıdır. Doğal kaynaklara erişimi sınırlandırıcı, çatışma potansiyeli olan gelir ve alternatif kaynaklar kesilmiş olmalıdır. Gerekirse toplumun daha zayıf üyelerinin üzerindeki potansiyel maliyetler hafifletilmeli ve insani yardım muafiyetleri ve akıllı yaptırımlar kullanılmalıdır (Branczik, 2004).

c) Kalkınma Yardımlarının Verimliliği ve Etkinliği

Kalkınma yardımı yapan aktörler sorunlarla başa çıkmak için yerel aktörlerle iş birliği yapma yoluna gidebilirler. Süreç içinde alıcı ülkeler yardımlara bağımlı hale

gelebilirler ve yardımcı taraf olmadan sürdürülemez tekniklerin yerleşmesine yol açabilir. Buna ek olarak yerel nüfusun en eğitilmiş ve en yetenekli kişileri yabancı kuruluşlar tarafından yüksek ücretlerle idari personel veya çevirmen olarak istihdam edilmektedir. Değerli insan sermayesi ve uzmanlık bilgilerinin nispeten düşük nitelikli işler için kullanılması, nitelikli insan sermayesine ihtiyaç duyan yerel inisiyatiflerin gelişmemesine yol açabilir. STK'lar yerel kapasiteleri geliştirme programlarını teşvik edebilmekle birlikte, bunlar genellikle uzun vadede sürdürülemez ve hibeler genellikle daha maliyetli alt yapı projeleri için kullanılmaktadır. Buna ek olarak, STK'lar kendi etkinliğini artırmak için birlikte çalışma yerine diğer STK'larla rekabete odaklanabilir. Sivil toplum girişimlerinin daha az pahalı ve uzun vadeli taahhütlere ihtiyacı vardır. Fakir ülkelerin gelişmelerine yardımcı olmak için en iyi teorik ve pratik çerçeve üzerinde büyük bir tartışma vardır. Dış yardımlar yerel ekonominin yerini alan değil, tamamlayıcı ve destekleyici olmalıdır. Bazı ekonomistlere göre, yardımların ancak uygun bir makroekonomik ortamda etkili olduğunu savunmaktadır. Diğerlerine göre ise, gelişmiş ülkelerde tarım ve sanayi halen yüklü sübvansiyonlar ve ticaret engelleri ile korunurken, az gelişmiş ülkelerin dünya ekonomisine katılması ve ekonomik kalkınmayı sağlaması mümkün değildir (Branczik, 2004).

Sonuç olarak, insani yardım ve kalkınma yardımlarının amaçlarına ulaşması basit değildir ve birçok başarısızlık doğurabilir. Yine de bu yardımlar uygulamalardan çıkarılan derslerle geliştirilebilir ve insan hayatlarını kurtarmak için çok önemli bir rol oynayabilir. Günümüzde ve gelecekte bu yardımları gerekli kılan durumların varlığını devam ettireceği ise açıktır. Bir sonraki bölümde insani yardım ihtiyacını ortaya çıkaran durumlar ele alınmıştır.

1.4 İnsani Yardım Sağlanması Gerektiren Durumlar

İnsani yardım sağlanmasını gerektiren durumlar çatışma ve savaşlar, doğal afetler ve diğer krizler olarak üç kategoriye ayrılmaktadır. Bu durumlar gerçekleştiğinde farklı sonuçlar yaratabilir ve ortaya çıkan sonuçlar çeşitli müdahale biçimlerinin de gelişimine sebep olabilir. Ancak, uygulamada her bir krizin kendine özgü sonuç ve nitelikleri olduğu ve bu nitelik ve sonuçlara uygun çözüm yolları üretilmesi ve etkili insani yardım sağlanması büyük önem taşımaktadır (İnan, 2012, s. 22).

1.4.1 Çatışma ve Savaşlar

Genel bir ifade ile çatışma, sadece insanlara ait bir durum değildir. İnsanlar ile birlikte tüm canlılar hayata kalmak için sürekli çevredeki diğer canlılar ile mücadele ve hatta çatışmak halindedirler. Yani, her canlı kendi ihtiyacını gidermesi için biri mani olursa, böyle bir koşulda bir gerginlik ortaya çıkar. Bir canlı herhangi bir ihtiyacını tatmin etmek için bir engelle karşılaşırsa, böyle bir durumda bir gerginlik meydana gelir ve aslında çatışma, birçok karışık etkileşimin kaçınılmaz bir sonucudur (www.dostayakası.com, 2009). Savaş ise ülkeler ya da ülke içerisindeki büyük gruplar arasında gerçekleşen silahlı mücadeledir ve genellikle siyasi, ekonomik, dini ve milli amaçlar için gerçekleşmektedir. Tarih boyunca birçok savaş (Birinci ve İkinci Dünya Savaşları, Soğuk Savaş ve farklı ülkelerde iç savaşlar gibi durumlar...) insanların yaşamını tehlikeye atmıştır. Ancak, günümüzde Birleşmiş Milletler tarafından savaşlar için bazı temel ilkeler ve kurallar ortaya konulmuştur. Söz konusu kuralların amacı her şeyden önce daha fazla sivilin öldürülmesini engellemektir. Buna rağmen günümüzde olumsuz durumların yaşanması devam etmektedir. Örneğin, 1990'larda Kuzey Afrika iç savaşlarında 1 milyon insan hayatını kaybetmiştir. (www.tr.m.wikipwdia.org, 2016).

Savaşlar insani yardım sağlanmasını gerektiren bir diğer durumdur ve tarihin tüm dönemlerinde insanlık üzerinde yıkıcı etki yaratmıştır. Savaşlar bir taraftan insanların yaralanması ve can kaybına yol açmakta ve diğer yandan ise, bu durumun devam etmesi ve daha da şiddetle ilerlemesi sosyal göstergelerin kötüleşmesi, mülteci krizi, göç, kıtlık, sosyal ve ekonomik dengesizlik ve yoksulluğun artmasına da neden olmaktadır (Kaldon, 2011).

Çatışma ve savaş kaynaklı yardımlar, çatışmalara katılan tarafların politik çıkarları için kullanacağı için zor bir yardım türü olarak gözükmektedir. Zira bu durumlarda dışarıdan yapılacak insani yardımlar farklı müdahaleler ile taraflı olabilmektedir. Ayrıca bu duruma bağlı olarak son zamanlarda çatışan tarafların insani yardım çalışanlarına yönelik saldırıları artmakta ve yardım tedariklerini engellemeye çalıştıkları görülmektedir. Genellikle süren gerilimin zirveye ulaştığı anda ortaya çıkan çatışmalar karmaşık safhalardan oluşurlar. Bu nedenle çatışma ve savaşların farklı safhalarını doğru değerlendirmek ve en etkili tedbirlerin alınması için insani yardım kuruluşlar tarafından detaylı planlamaların yapılması büyük önem

taşımaktadır. Aksi halde çatışmanın doğasına uygun olmayan önlemler ve hazırlıklar yerel topluluklara yarardan çok zarara yol açmaktadır (LRRD, 1996, s. 153). Örneğin, çatışma durumlarında bağışçıların karşı karşıya kaldıkları bir sorun ortaya çıkabilir. Bu sorun, bağışların devam etmesi ile çatışmanın uzamasına neden olma riski için yardımların kesilmesi daha korkunç insani durumlara yol açmaktadır. Zira ihtiyaçların doğru biçimde analiz edilmemesi ve sonuçta yanlış miktarda, yanlış yöntem ya da araç kullanılarak sağlanan insani yardımlar, çatışan tarafların eline geçme riskini yaratmakta ve böylelikle çatışmaların uzamasına ya da kronik bir hale gelmesine sebep olmaktadır. Bosna, Angola, Sudan ve Etiyopya'daki çatışmalar bu durumun örneğidir. Diğer yandan çatışmaların uzamaması ve önlenmesi için yardım ve bağışların kesilmesi mevcut ihtiyaçların karşılanamaması riskini yaratmaktadır (Barber, 1997, s. 8-14).

Son olarak belirtilmesi gereken nokta, çatışmalar ve savaşlarda insani yardım tedarikinde insani yardım kuruluşları kritik roller üstlenmelerine rağmen çatışan taraflar üzerinde baskı kurma gücüne sahip olmamasıdır. Bu kuruluşlar sadece kendilerine sağlanan finansmanları ihtiyaçları karşılayacak en uygun insani yardımlara dönüştürerek etkin ve hızlı yardım faaliyetleri yürütmekle görevlidirler. Bu nedenle çatışmalar ve savaşların belirli sınırlar içerisinde tutulması konusunda uluslararası topluma, müdahaleci güçlere ve özellikle de çatışan taraflara sorumluluklar düşmektedir. Bu krizlerin ortaya çıkışını önlemek için toplumsal refah, adalet ve istikrarın geliştirilmesi, toplumda tüm insanların bu olanaklardan eşit bir şekilde yararlanma fırsatının sağlanması, sosyal ve ekonomik anlamda adil bir uluslararası sistemin inşası, diplomasinin iyi amaçlı kullanılması ve farklı aktörler tarafından Uluslararası Hukuk ve Uluslararası İnsancıl Hukuk'a uyum sağlamak büyük önem taşımaktadır (Annan, 2000, s. 14).

1.4.2 Doğal Afetler

Doğal afet kavramsal olarak insanlara zarar veren olaylara işaret etmektedir. Diğer bir ifade ile doğal afetler can ve mal kaybına yol açan doğal olaylar olarak algılanmaktadır. Afetlerin en önemli özellikleri doğal olması, can ve mal kaybına yol açması, kısa zamanda meydana gelmesi ve başladıktan sonra insanlar tarafından engellenmemesidir (www.tr.m.wikipedia.org, 2016).

İnsani yardımların sağlanmasını gerektiren diğer bir durum ise doğal afetlerdir. Bu durumlar genellikle doğanın kendi dengeleri içinde yaşadığı değişimlerin sonuçlarının insanların doğa ile uyumlu olmayan yaşam biçimi ile ihmal, tedbirsizlik gibi faktörler ile birleşip insan hayatını tehdit eden durumlar olarak görünmektedir. Ayrıca, yüksek şehirleşme oranları, çarpık kentleşme gibi faktörler bir taraftan doğal dengeleri bozarak afetlerin oluşumuna olanak sağlamakta, diğer yandan yaşanan doğal değişimlerin insanların normalden daha yüksek oranda etkilenmesine neden olmaktadır. Doğal afetler genellikle deprem, volkanik patlamalar, kasırga, çığ, heyelan, sel, orman yangınları vb. şekillerde görülmektedir. Doğal afetler bir anda ortaya çıkmakta ve yıkıcı etkiler yaratmaktadır. Doğal afetler etkileri sonucunda farklı toplumlarda maddi ve manevi, doğal ve çevresel kayıplara yol açmaktadır (www.narpimed.org, 2010).

Doğal afetler yıkıcı ve şiddetli olmasına rağmen savaş ve çatışmalara göre, daha kolay bir yardım türünü oluşturmaktadır. Zira doğal afetlerin ani bir şekilde ortaya çıkması ve kısa süreli bir etki yaratmaları nedeniyle insani yardım anlaşmaları savaş ve çatışmalara göre daha kolay sağlanabilmektedir. Ayrıca önleyici tedbirlerin alınması ve riskin azaltılması ile ortaya çıkacak can ve mal kaybının önlenmesi mümkün olabilmekte ve alınan önemler oldukça başarılı sonuçlar yaratabilmektedir. Söz konusu önlemlerin başında olası bir afet durumuna yönelik planlamaların yapılması, erken uyarı sistemlerin geliştirilmesi, iş bölümünün belirlenmesi, sivil savunma hazırlığı tatbikatları gibi çalışmalar gelmektedir. Bu önlemler sayesinde az bir miktarda ayrılacak bütçe ile büyük maddi zararların önüne geçilmesinin ötesinde, afet durumlarında hayat kaybı ve yaralanmaların oranını da azaltmak mümkün olabilmektedir (İnan, 2012, s. 27).

1.4.3 Diğer Krizler

Çatışmalar, savaşlar ve doğal afetler ile birlikte insani yardım sağlanmasını gerektiren son kategori diğer krizler olarak adlandırılan yapısal hareketlerdir. Salgın hastalıklar, ekonomik bunalımlar, hükümetlerin siyasi, ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı otorite gücünü kaybetmesi gibi durumlar bu yardım türünün göstergesidir. Acil bir durum olmamasına rağmen, ülkeler içinde buldukları bu durumlarda insani yardımlara ihtiyaç duyabilmektedir. Böyle durumlarda insani yardımları sağlama sorumluluğu ilk başta ulusal otoriteye düşmektedir. Ulusal

devletin kaynaklarının yetersizliği ve imkânsızlıklar nedeniyle yardım sağlayamadığı hallerde uluslararası toplum devreye girerek ihtiyacı olan kişilere ve topluluklara daha etkili ve hızlı insani yardım sağlama çabası göstermektedir. Diğer yardım türlerinde olduğu gibi bu durumlarda da insani yardım sağlanmasında ulusal devletin uluslararası devletler ile işbirliği içinde bulunması yardımların etkinliği açısından büyük önem taşımaktadır (www.odi.org.uk, 2011).

1.5 İnsani Yardım Sistemine Tarihsel Bir Bakış

Kronolojik dönemler içinde insani eylemin tarihinin bölünmesi için çeşitli yollar önerilmiştir. Barnett, insani hareketler bağlamında üç dönem önermiş ve insani duyguların zaman içinde arttığını ve ideolojik olarak önem kazandığını vurgulamıştır. Barnett'in önerdiği dönemler: (1) İkinci Dünya Savaşına kadar olan dönem, (2) İkinci Dünya Savaşı sonrası neo-insanlık döneminden Soğuk Savaş sonuna kadar olan dönem ve (3) Soğuk Savaş'ın sonundaki liberal insanlık döneminden günümüze kadar olan dönem (Barnett, 2011, s. 29). Benzer bir şekilde, Walker ve Maxwell 2009 yılında insani yardım sektöründeki değişiklikleri incelemişlerdir. Yazarlar genel olarak dünya çapındaki savaşları inceleyerek Soğuk Savaş dönemini “manipülasyon ve merhamet dönemi” ve 1990'lı yılları da “insaniliğın küreselleşmesi dönemi” olarak adlandırmışlardır. Randolph Kent 1987 yılında, insani sistemi yaşanan önemli krizlere odaklayarak İkinci Dünya Savaşı'nı bir dönüm noktası olarak algılamıştır. Kent, “İkinci Dünya Savaşı'nın ortalarında hükümetler bir afet duygusuna kapılmış ve insanlara yardım için daha fazla uluslararası müdahale sağlanmasını kabullenmişlerdir” demektedir. Etkili bir tarihçi olan Eric Hobsbawm ise ‘yirminci yüzyılın ilk ve ikinci yarısı’ (1914-45) ve (1946-89) olarak iki çağı ayırmıştır (Rayfman, 2008, s. 9).

Uluslararası insani yardımların içinde yer aldığı daha geniş bir tarihsel perspektifin anlaşılması, üç önemli fayda sağlamaktadır:

- İnsani eylemin geçmişte karşı karşıya olduğu sorunlar ve yapılan hataların anlaşılması, bugünün uygulayıcılarının karşılaştığı sorunlar üzerine düşünülmesi, yardımın daha uygun ve pratik yanıtların gelişmesi gibi durumlarda yardım edecektir. Bu değerlendirmeler sistematik olarak yapıldığında öğrenme süreci için temel unsurlardır (Eleanor, Matthew ve John, 2013, s. 1).

- Geçmişe daha fazla dikkat ederek, operasyonel ve kurumsal olarak evrim süreçleri için değişim ve yeni normların daha bilinçli bir şekilde eleştirel bir bakış açısı sağlanabilir. Uygulama için normatif çerçeveler ve değişiklikleri teşvik etmek ya da az bilinen faktörlere ışık tutarak şimdi ve gelecekteki değişiklikler üzerine düşünebiliriz (Eleanor, Matthew ve John, 2013, s. 2).
- Tarih ile daha güçlü, daha geniş, daha doğru ve küresel bir bakış açısıyla kökeni ve kimliğini algılanması için insani sisteme yardımcı olacaktır. Kendi geçmişiyle ilgili daha fazla farkındalık sahibi olarak ve bu deneyimin özgünlüğünü kabul ederek uluslararası sektörde sağlıklı bir temel oluşturulabilir (Eleanor, Matthew ve John, 2013, s. 2).

Bu çalışmada coğrafi ve zamansal olarak insani eylem tarihi dört kritik dönem altında açıklanmıştır.

1.5.1 İnsani Sistemin Başlangıcından Birinci Dünya Savaşı'na Kadar

Geniş kültürel, siyasi, felsefi ve pratik anlamda “insani eylem” tarihinin izleri yüzyıllar boyunca dünya çapında gözlemlenebilir. İslam dininde özellikle zekât geleneği İslami bir görev olarak çeşitli yollardan hayırsever hareketleri ile önemli olmuştur (Bellion ve Benthall, 2003). Diğer dinlerde de başkalarına yardım teşvik edilmiştir. Örneğin Hristiyan fikirlerine göre, özellikle sadaka, Avrupa ve Kuzey Amerika’da önemli olmuştur. Savaş ya da savaşlarda kabul edilebilir davranışların sınırları yasal olarak Eski Yunan ve Roma’da kabul edilmiştir. Çin’de savaşan devletlerarasında Sun Tzu tarafından, Ortadoğu’da Selahaddin tarafından 1100’lü; İsviçreli askerlerin eğitilmesi için Gustavus Adolphus tarafından 1600’lü yıllarda Hinduizm, İslam, Hristiyanlık ve Yahudilik dinlerine dayalı prensipler tanımlanmıştır (Cockayne, 2002; Sinha, 2005).

Bu emsal durumlara rağmen, modern insani sistemin kavramsal, operasyonel ve kurumsal kökleri 19.yüzyılda tanımlanmıştır. İnsani girişimlerin gelişiminde en önemli adımlardan birisi 1863 yılında Uluslararası Kırmızı Haç Komitesi’nin (ICRC) kurulması olmuştur.

19.yüzyıl boyunca Askeri tıpta triyaj uygulaması gibi bir dizi yenilikler gerçekleştirildi. Baron Dominique Jean Larrey (1803-1815) tarafından Napolyon

Savaşlarında ve Amerika İç Savaşı sırasında tıbbi nakil, tahliye ve arıtma dâhil olmak üzere tesisler kurulmaya başlandı (1861–1865). Kırım Savaşı (1854-1865) sırasında Florence Nightingale ve onun hemşirelik ekibi İngiliz askerlerinin ölüm oranını büyük ölçüde azaltmak için çalıştılar. 1887 yılında St. John Ambulance Derneği 19.yüzyılda insani fikirlerin bir parçası haline geldi. Bu girişimler yerel ve ulusal anlamda, ülkelerin kendi vatandaşlarının yanı sıra aynı zamanda diğer ülke vatandaşları için de eyleme geçmeye yönelik bir çerçeve sağlanmıştır. Uluslararası sözleşmeler sayesinde Kızıl Ay ve Kızıl Haç hareketleri ayrıcalıklı bir statüye kavuşmuştur. Uluslararası Kızıl Haç Komitesi, savaş alanında yaralıların durumunu iyileştirmek amacıyla ortaya çıkan Cenevre Sözleşmesi'nin (1864) doğuşunda doğrudan etkili olmuştur. Aynı şekilde Lahey Sözleşmeleri (1899 ve 1907) savaşın etkisini en aza indirmek ve savaşan tarafların davranış kurallarını ortaya koymak amacıyla tasarlanmıştır.

İnsani eylem tarihi ile ilgili uluslararası işbirliği diğer alanlarda da kurumsal şeklini aldı. İlk Uluslararası Sıhhiye Konferansları 1850'lerde yapıldı ve uluslararası konferanslar düzenli bir takvime bağlandı. 1881 yılında İskenderiye'de kurulan Uluslararası Sağlık, Denizcilik ve Karantina Kurulu, daha sonra Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Doğu Akdeniz Bölge Ofisi (EMRO) haline geldi (Roemer, 1994, s. 406-408). Doğal afetlerle mücadele on dokuzuncu ve yirminci yüzyılın başlarında, yerel ve uluslararası çabaların bir parçası oldu. 1800'lerin ortalarında, yardım uygulaması ile ilgili yönetmelikler ve acil iletişim için yasalar düzenlendi (IFRC, 2007, s. 25). Amerika Birleşik Devletleri'nde Sivil Savaş'ın sonunda kurulan (1861-65) Amerikan Kızıl Haç'ı (ARC), 1889 ve 1900 yıllarında doğal afetler de dâhil olmak üzere bir dizi afete karşı faaliyette bulunmak için harekete geçti. Büyük bir deprem 18 Nisan 1906'da San Francisco'yu vurunca 28 binden fazla bina yıkılmış, 36.000'den fazla insan evsiz kalmıştır (Hutchinson, 2000, s. 10). Bir yıl sonra Jamaika'nın başkenti Kingston'da büyük bir deprem yaşanmış ve depremi izleyen yangın neredeyse şehrin tamamını harap haline getirmiş, birkaç bin kişinin ölümüne ve 1,6 milyon sterlin değerinde zarara neden olmuştur. 1908 yılında, İtalya'da bir deprem daha yaşanmış, bu sefer 75,000'den fazla kişi ölmüş ve yaklaşık yarım milyon kişi evsiz kalmıştır. Her üç durumda da uluslararası yardım önemli yer tutmuştur. Örneğin Kingston depremi sonrasında İngiliz, Amerikan ve Fransız savaş gemilerinde acil yardım ve tıbbi bakım sağlanmıştır. Bu felaketler sonrasında, acil

yardımlara ilişkin ilk uluslararası kongre 1908 yılında Frankfurt'ta yapıldı. Sömürgeciliğin yaygınlaşması kolonilerde epidemiyoloji, bayındırlık ve diğer alanlarda acıları azaltma yönündeki çabalar için bir bağlam yaratmıştır. Toprak fethi 16. yüzyılda başlamış olsa da emperyalist hırs tartışmasız olarak 19. yüzyılda doruk noktasına ulaştı. Kolonileşmenin ortadan kaldırılmasına rağmen sömürge yapılarının yükselişi yirminci yüzyılın ikinci yarısına kadar devam etti. Sömürge uygulamaları, insani eylemin laik ve dini sürümlerinin kesiştiği bir noktada yer alıyordu. Sömürge projesinin ayrılmaz bir parçası olan misyonerler, sömürge politikaları ile her zaman mükemmel şekilde hizalanmıştır (Barnett, 2008, s. 22).

Sömürge bölgeleri insani eylem teknikleri, yiyecek yardımı, muhtaçlara yardım, nakit yardımı, tıp ve sağlık hizmetleri için yardımların sağlanması da dâhil olmak üzere bir laboratuvar görevi gördü. Avrupa topraklarında olduğu gibi, kolonilerde de tıbbi hizmetlerden ilk yararlananlar Avrupalılar oldu. 1860-1917 yılları arasında, Orta Afrika Üniversiteler Misyonu (UCMA) üyelerinin %17,5'i öldü ve %13,9'u hastalık nedeniyle ülkelerine transfer oldu (Jennings, 2008, s. 42). Daha sonra yerli nüfuslara tedavi yardımları yapılmaya başlandı. Yerli halk için sağlık hizmetleri sağlanması sömürgecilerin iş güçlerini hastalıktan korumaları için gerekiyordu. Sağlık sömürgesi ve iş sömürgesi arasındaki ilişki hakkında Güney Afrika Tıbbi Araştırma Enstitüsü (SAİMR) 1913 yılında Maden Odası tarafından kurulmuştu ve aynı zamanda finanse edildi, maden işçilerini etkileyen hastalıklar üzerinde araştırma yaptı (Farley, 1998, s. 194).

Sömürge uygulamaları ve insani eylemler arasında önemli ve aynı şekilde karmaşık bir ilişki vardır. Hindistan'da, Kıtık Kodları sömürgeci devlet tarafından tanımlandı ve buna karşı ölçme yolları ortaya konuldu. Bu Kod birçok yıkıcı krizden sonra gelişti, Victoria'nın "Fakir Olmayı Hak Eden" fikrîden etkilendi, yardımlar "Gerçekten Yoksul" olanlarla sınırlı bir şekilde, ayrıca ahlaki olarak da gerçekten muhtaç olanlara sağlandı (Kalpagam, 2000, s. 433). Sömürgeelerde yaşayanlarla evde yaşayan ihtiyaç sahiplerine karşı tutumlar arasında farklılıklar vardı. 'İngilizler İngiltere'de nitelikli bakımı taahhüt ederken, Hindistan'da hükümet yerine özel hayırsever kurumları ve halk yöntemi ile yönetilen kuruluşlara güvenmeyi tercih ettiler' (Brennan, 1984, s. 93). Kıtık Kod 'unda gıda ve nakit yardımı işgücüne göre %75 olarak belirlenmişti, böylece iş bulabilen kişilere engel olmamıştı. Bu acil

yardımlar planlı ve sistemli bir şekilde yapılmıştı, ancak genel ve kamu yardımı olarak kabul edilmemişti. Hint Kıtık Kodları ve İngiliz sömürge ilkeleri İmparatorluğun diğer bölgelerinde, Sudan da dâhil olmak üzere, etkili olmuştur ve yıllar boyu uygulanmıştır (Waal, 1989).

20. yüzyıla girildiğinde insani faaliyetler geniş bir yelpazede bulunmaktaydı. Genellikle giderek milliyetçi gerginlikleri azaltmak için, 1914 Savaşından önce insan etkileri ön planda olmuştu. Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'nın dışında, 1868 yılında kurulan Osmanlı Kızılay'ı ve 1877 yılında kurulan Japon Ulusal Toplumu gibi örgütlerle birlikte Kızılhaç ve Kızılay Hareketi uluslararası insani işbirliği için önde gelen bir aktör haline gelmişti. 19.yüzyılın son döneminde Fransa-Prusya Savaşı sırasında (1870-71), Rus- Osmanlı savaşında (1877-78) ve Rus-Japon (1904-05) savaşında önemli yardımlar sağladı (Checkland, 1994).

İnsani yardımlardaki bu tecrübelerle rağmen, Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı insani sorunlar neredeyse tamamen beklenmedik bir şeydi. Savaşın başında ICRC 1914 ve 1918 arasında savaş esirlerine büyük miktarlarda yardım yapmıştır.

Savaşın başında Uluslararası Kızıl Haç Komitesi'ne sunulan kişisel ve maddi kaynaklar, 1914-1918 yılları arasında savaş sırasında tutulan savaş esirlerine (POWs) yardımcı olmak için sağlanmıştı ve gerçekleştirdiği işin büyüklüğüyle hiçbir şekilde ilişkili değildi. Savaşın zirvesinde, Komite sadece 41 delege görevlendirdi (Forsythe, 2005). Buna rağmen ICRC hiç bir zaman bakım görevini yerine getirmemesi için harekete geçmedi savaş esirleri ile aileleri arasında ilişkide olmalarını destekledi, ağır yaralanan ya da hasta askerlerin ülkeye geri gönderilmesi için kampanya başlattı, aileleri birleştirdi ve Ulusal Toplulukların çalışmalarını kolaylaştırdı. Aynı şekilde, Cenevre Sözleşmesi ve savaş yasalarını gözlemlemek için asla resmi olarak gözlemci olarak atanmadığı halde, bu durum hızla Uluslararası Kızıl Haç Komitesi'nin savaş zamanı rolünde yer aldı (Moorehead, 1998).

Uluslararası Kızıl Haç Komitesi tutuklulara yardım sağlamak için hem Katolik ve Protestan kiliseleriyle hem de Yahudi ve Müslüman dernekleri ile işbirliği yaptı. İsveç Katolik Misyonu gibi tarafsız ülkelerden temsilciler Kiliselerin kamplara yaptıkları yardımları denetlemişlerdir. Buna ek olarak, Kızıl Haç Sibirya'daki esir kamplarına yardım sağlamış ve savaştan sonra mahkûmların Rusya'dan geri dönüşlerini destekleyen topluluklar oluşturmuştur. Uluslararası Kızıl Haç Komitesi,

1918 yılındaki Fin İç Savaşı ve 1919 yılında Béla Kun önderliğindeki Macar Devrimi de dâhil olmak üzere, uluslararası olmayan silahlı çatışmalarda da erişim hakkı almayı başarmıştır (Freymond, 1969).

1.5.2 Wilson Dönemi ve İkinci Dünya Savaşı Sonrası Reformlar

Özellikle Rusya'daki Bolşevik Devrimi sonrasında ülkelerini terk eden kişilerin vatandaşlıklarının ellerinden alınmasıyla vatansızlığın (heimatloss) önemli bir sorun haline gelmesi; büyük savaşlar sırasında gıda, güvenlik sorunları, (1918-19 grip salgını dâhil olmak üzere) salgın hastalıklar, kitlesel yer değiştirmeler gibi büyük boyutlu sorunların çözümü için öneriler geliştirildi. 1930'larda Büyük Buhran yaygın yoksulluğa neden oldu. Almanya'da Nazi rejiminin baskıcı politikalarına maruz kalan Yahudiler, diğer Avrupa ülkelerinde mülteci krizlerine yol açtı. İkinci Dünya Savaşı'nda Avrupa'da 34 milyon üzerinde insan öldü (Roberts, 1996, s. 581). Birçok kişi insani eylem için yeni bir çağın başlangıcını İkinci Dünya Savaşı olarak görürken, aynı zamanda Birinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan büyük reformların devamı olarak kabul edilmiştir. İki savaş arası dönemin kurumsal gelişmeleri, daha önceki çabalardan farklı olarak yeni, modern ve uluslararası bir insancılığın doğuşunu müjdeleyerek 1940'ların simgesini gölgede bıraktı 'insan acısının temel nedenlerini anlamak ve çözmek için kalıcı, ulus ötesi, kurumsal ve laik bir rejim olarak katılımcıları ve kahramanları tarafından öngörülmüştü' (Watenpaugh, 2010, s. 1319).

İnsani reformların ilk dalgası, insani sorunları çözmek için uluslararası örgütler oluşturulmasını teşvik eden 1919'daki Versailles Antlaşması ile gelmişti. ABD Başkanı Woodrow Wilson'ın dünya barışını korumak vizyon ve misyonu ile kurulan Milletler Cemiyeti, ilk daimi uluslararası örgütlenmenin merkezi bir parçası olmuştu. Milletler Cemiyeti'nin çalışma konuları ortak güvenlik (silahsızlanma, müzakere ve hakemlik yoluyla), Avrupa'da çalışma koşullarının iyileştirilmesi, azınlıklar ve yerlerinden edilmiş insanlara yardımların yapılması, sömürge topraklarındaki yerli halkın tedavi ve korunması gibi konuları da kapsıyordu (Pedersen, 2007).

İki savaş arası dönemin en önemli reformlardan birisi Norveçli kutup kâşifi ve bilim adamı Dr. Fridtjof Nansen başkanlığında Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (HCR) kurulmasıydı. Yüksek Komiserlik ilk olarak Rus mültecileri üzerinde çalışmalar yaptı ve ofisin rolü sınırlıydı. Ancak mültecilerin eğitim ve istihdamına ilişkin

önlemler olarak bilinen bir Seyahat belgesi olan ‘Nansen pasaportu’ resmi uluslararası tanıma kazanmayı başarmıştır. Nansen’in ölümü üzerine 1930 yılında Milletler Cemiyeti özerk bir organ olarak Mülteciler için Nansen Uluslararası Ofisi oluşturulmuştur ve Ofis mültecilerin hakları için merkezi bir rol oynamıştır. Artık mültecilerin koruması ve yardımlar için belirgin bir “yardım rejimi” ortaya çıkmıştı (Skran, 1995).

Tarihçiler, Milletler Cemiyeti’nin de katkıda bulunduğu sağlık alanında, iki savaş arası dönemi işaretleyerek nitelendirdi ‘Ulus devletler arasındaki antlaşma ve sözleşmelerden sağlık ve refahı teşvik üzere tasarlanmış cesur bir uluslararası örgüt dünyası kurulmasına geçiş sağlandı’ (Weindling, 1995, s. 2). Uluslararası hastalık yönetimi, yaklaşık 50 milyon kişinin ölümüyle sonuçlanan grip salgını tarafından sarsıldı, 1926 Uluslararası Sıhhi Sözleşme sırasında elden geçirildi (Sealey, 2011).

İnsani yardım uygulamalarının uluslararası koordinasyonu ve kurumsallaşması, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Federasyonu’nun (IFRC) öncülü olan 1919’da Kızıl Haç Toplulukları Ligi’nin (LRCS) kurulmasıyla devam etti. Ayrıca ideolojik değişiklikler de vardı. 1922’de Komünist Enternasyonal, uluslararası Komünist partiler ve sendika örgütleri için yeni kurulan Sovyetler Birliği’ne yardım bağışları düzenlemek için İşçi Uluslararası Yardım (WIR) oluşturdu. WIR, sonraki yıl Uluslararası Kırmızı Yardım (Rus kısaltmasından MOPR) tarafından takip edildi ve Avrupa çapında ulusal komiteler kuruldu (Rayfman, 2008).

Birinci Dünya Savaşı’nda ilk fark edilen ulus-ötesi insani STK, Çocuk Kurtarma Fonu (Save the Children Fund) oldu. Düşmanların çocukları da dâhil bütün çocukların yardıma hakkı olduğunu savunan Çocuk Kurtarma Fonu, 1919 yılında İngiltere’de kuruldu. Daha sonra farklı ülkelerde ulusal Çocuk Kurtarma Fonu birimleri kuruldu. Eglantyne Jebb liderliğinde 1920’de Cenevre’de Uluslararası Çocukları Koruma Birliği kuruldu, İngiliz ve İsveç Râdda Barnen Çocuk Kurtarma Fonu birliğin önde gelen üyeleri olarak tanındı. Ligin 1924 yılında kabul ettiği Çocuk Hakları Bildirgesi, Jebb liderliğindeki Çocukları Kurtarma Birliği tarafından geliştirilmiştir. Birliğin iki yıl içinde oynadığı önemli rol, kadın kurtarma çalışmaları için de bir örnek oldu.

1930'ların ortalarında yaşanan bir dizi siyasi ve jeopolitik gelişmeler insani yardım operasyonları kapsamında önemli etkiler yapmıştır. Ekonomik bunalım nedeniyle daha fazla devlete yardımını teşvik eden tartışmalar yaşansa da Yeni Anlaşma insani eylem ve uluslararası yardım operasyonları için ayrılan kaynakların azalmasına sebep oldu. Nazizm, Faşizm ve Stalinizm, ekonomik eşitsizlik, milliyetçilik ve genel popüler hoşnutsuzluk ve istismarın yükselişi Avrupa'da ve dünya da gerginlikleri ve düşmanlıkları arttırmıştı. Milletler Cemiyeti yükselen saldırganlık ile baş edememişti ve çok az başarı elde etmişti. Almanya, İtalya, İspanya ve Japonya'nın Lig'den çekilmesiyle İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde Cemiyet zayıflamış ve 1946'da son toplantısı yapmıştır.

Bu dönem aynı zamanda Kızılhaç ve Kızılay Hareketi için zorlu bir dönem olmuştur. ICRC sivil çatışmalarda sahaya erişim için müzakerelerinde bazı başarılar gösterse de, İspanya İç Savaşı (1936–39) (Bartles, 2009) ve 1935 yılında İtalyan kuvvetlerinin Etiyopya'da hardal gazı kullanması karşısında zayıf kalmıştır. Ian Smillie, 'Tarihe bakıldığında Kızıl Haç soykırımlar karşısında hareketsiz kalmıştır' demektedir (Smillie, 2012). Taslaklar ve müzakere turlarıyla Uluslararası Konferanslarda sivillerin korunması konusunda fikir birliği inşa etmek mümkün olmuştu (Bogrión, 1994, s. 140-144). Savaş öncesi Cenevre Konvansiyonu kapsamında kendi hükümetleri tarafından vahşete maruz kalan siviller hakkında bir seçenek yoktu. Çünkü ICRC Nazi Almanyası'nın yoğunlaşma ve (daha sonra) imha kamplarındaki Yahudiler, Çingeneleler, eşcinseller, siyasi mahkûmlar ve diğerleri adına müdahale için herhangi bir rol üstlenmedi. Savaştan hemen sonra, ICRC bu kampları kınama konusunda başarısız olmakla suçlanmıştı. Aynı zamanda Almanya tarafından esir alınan Sovyet esirlerin ağır cezalarını hafifletmek için de hiçbir şey yapmamıştı ve bu nedenle eleştirilmişti. ICRC bu gibi durumlarda başarısız olduğu için lobi ve işlevleri LRCS'ye transfer edilmişti (Bugnión, 2000, s. 43). 1980'lerde ICRC arşivlerini açtı ve üçüncü Reich'in ihlallerine karşı ortak bir itiraz geliştirilmesinin önemli bir biçimde tartışılan bir konu olmadığını gösterdi.

İkinci Dünya Savaşı sırasında yardım operasyonlarına katılanların çoğu Birinci Dünya Savaşı sırasında da çalışmış ve iki savaş arası dönemde, Milletler Cemiyeti ve diğerleri tarafından yürütülen "Yeni Anlaşma Pratik Programlarının" yanı sıra, geniş kapsamlı araştırma programları başlatılmıştır. Geçmiş deneyimlerden öğrenme

isteği ve daha bilinçli bir şekilde insani eylem İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında Müttefiklerin girişimleriyle Birleşmiş Milletler tarafından tasarlanmıştır. Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi (UNRRA) 1947’de kapatılmadan önceki dört yıl boyunca dünyanın önde gelen insani yardım örgütü olmuştur.

Birleşmiş Milletler, 1945 yılında San Francisco’da gerçekleştirilen bir zirvede kuruldu. 24 Ekim 1945’te Güvenlik Konseyi’nin beş daimi üyesi tarafından onaylanan 50 ülkeden 111-madde Şartı ile onaylanmıştır. Bu kurumsal gelişmeler normatif bir dizi değişikliği beraberinde getirdi. 10 Aralık 1948 yılında kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi başta olmak üzere, insan haklarının en temel tanımı yapıldı: ‘Herkesin yaşama, özgürlük ve güvenlik hakkı vardır (3.Madde)’ (Carozza, 2003).

Bu durum, insan haklarının korunması için eşi görülmemiş bir dönemin başlangıcını temsil etmiştir (Clapham, 2007, s. 42). BM Genel Meclisi önce soykırım suçunu Önleme ve Cezalandırma Sözleşmesini kabul etmiştir. 1949 yılında dört ekle Cenevre Sözleşmeleri genişletilmiş ve mevcut Uluslararası İnsancıl Hukuk (İHL) güçlendirilmiştir. BM içinde kurumsal reformlar gerçekleştirilerek UNRRA varlıkları ve personeli yeni ihtisas kuruluşlarına devredilmiştir. Bu kuruluşların arasında Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuk Acil Fonu, Gıda ve Tarım Örgütü (UNICEF), Dünya Sağlık Örgütü ve Uluslararası Mülteci Örgütü (IRO veya Uluslararası Mülteci Örgütü, UNHCR ile 1951’de yerleştirildi) bulunmaktadır. Diğer yandan özel krizler için harekete geçmek zorunlu hale gelmiştir. Örneğin, Birleşmiş Milletler Kore Yeniden Yapılandırma Ajansı (UNKRA) 1945’te ülkenin bölünmesinden sonra Güney Kore için özel bir fon kurulmuştur (1950–1953). UNKRA ve BM Güney Kore’yi komünist Kuzey Kore’den korumak için uzun soluklu bir yardım programı oluşturmuştur. Amerika Birleşik Devletleri bir yıl içinde Güney Kore’ye yardım için 200 milyon dolar harcadı. 1957 yılında 380 milyon dolarla zirve yılı oldu (Ekbland, 2004, s. 8).

Birleşmiş Milletler Kore Yeniden Yapılandırma Ajansı (UNKRA) örneğine karşılık BM Yardım Ajansı (UNRWA) Orta Doğu’da Filistinli mülteciler için çalışmalar yapmıştır. Ajans çalışmalarını iki aşamada gerçekleştirmiştir: mülteciler için acil yardım sağlamak ve mültecilerin ev sahibi ülkelerle bütünleşmelerini kolaylaştırmak

için eğitim amaçlı ve ekonomik yardımlar yapmak. UNRWA operasyonlarının ölçeği ve süresi göz önünde bulundurulduğunda (yaklaşık beş milyon kayıtlı mülteciden sorumlu onlarca personel, onlarca kamplar ve yüzlerce okul) neredeyse vekil bir devlet olarak tarif edilmiştir (Bocco, 2009, s. 243).

Savaş sonrası dönemde uluslararası yardım önemli gelişmelere sahne olmuş, Soğuk Savaş politikaları tarafından yönlendirilen bir sistem etkili olmaya başlamıştır (Jachertz, 2011, s. 121-142). Bunun ilk habercisi ABD'nin Avrupa devletlerinin yeniden inşası için uygulamaya koyduğu Marshall Planı (1947-1951) olmuştur (Caly, 1995). 1950'lerin sonlarında Amerikan dış yardımları, toplam dünya buğday ticaretinin neredeyse üçte birini temsil etmiştir (Trentmann, 2006, s. 35). 1954'te Birleşik Devletler, ABD'nin gıda yardımının uluslararası kalkınma ve yardım amacıyla kullanılmasına imkân tanıyan Kamu Hukuku (PL) 480 sayılı 'Barış İçin Yiyecek' Yasası'nı getirdi. Aynı yıl, Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından ihtiyaç fazlası tarımsal üretimin yardımlar için kullanılması amacıyla ortak bir çerçeve geliştirilmiştir (Shaw, 2011). 1961 yılında, ABD Başkanı John F. Kennedy Barış için Gıda Ofisinin kurulmasını ve acil durumlar ve kalkınma alanlarında gıda yardımlarını yönetmek için çok taraflı bir mekanizma denenmesini önerdi. Gıda ve Tarım Örgütü altında faaliyet gösteren 'Dünya Gıda Programı' denemesi 1961 yılında BM Genel Kurulu tarafından onaylandı.

1.5.3 Soğuk Savaş Dönemi

Soğuk Savaş dönemindeki insani ihtiyaçlar, küresel yoksulluk ve eşitsizlik mercekleri aracılığıyla daha açık bir şekilde algılanıyordu. Bu, kalkınma söyleminin ön plana çıktığı ve az gelişmiş ülkelerin liderlerinin, 'az gelişmişlik' nedeniyle yaşanan acıların, Avrupa'daki kurtarma ve yeniden yapılanma ihtiyaçları kadar büyük olduğunu iddia ettikleri ve uluslararası ilgi görmesi gereken dönemdi.

Savaş sonrasındaki ilk yıllarda, İkinci Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkmış olan insani eylemler genişlemeye devam etmiştir. Bu model, daha önce değinildiği gibi, farklı jeopolitik koşullar altında, Birinci Dünya Savaşı sonrasında oluşmuştu. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra en çok dikkat çeken durum, çoğu Amerika Birleşik Devletlerinde 1945 ve 1949 yılları arasında kurulan yaklaşık 200 STK ile birlikte insani yardım kurumlarının sayısındaki artıştır (Barnett, 2011, s. 112). Bu arada, insani eylemin temel yararlanıcıları ilk başlarda Avrupalılar iken zamanla yardımlar

dünyadaki bütün topluluklara yayılmıştır. Tabii ki, bazı önemli kısıtlamalar vardı: Çin Komünist rejimi, Sovyetler Birliği ve Küba rejimlerinde yaşayan insanlarla, büyük ölçüde kapitalist 'Birinci Dünya' ile tanımlanan uluslararası kuruluşlar arasında keskin sınırlar çizilmiştir. Sömürgecilik sonrası dönemde "üçüncü dünya" ülkeleri, insani sistemin odak noktası olmuştur. Açlık çeken Afrikalı çocukların imajının Batı insani olmayan yardım anlayışına egemen hale geldiği ve çoğunlukla STK kaynaklı kampanyalarla yaygınlaştığı dönem, üçüncü dünya uluslarının jeopolitik bir blok olarak ortaya çıkmalarıyla çakıştı ve ilk kez bağımsızlık ve eşitliklerini savundu.

Büyüyen insani yardım sektörü 1950'lere günümüz sisteminde tanınmış pek çok unsurlarıyla girdi: Uluslararası yönetim mekanizmaları, uzmanlaşmış ajanslar, STK'lar, yasal çerçeve, çatışmalara katılma, doğal felaketler, epidemiyoloji, gıda ve beslenme ve yakında küresel bir hırs olarak 'kalkınma' söylemi.

1948'de, BM Genel Kurulu'nun (III) 198 sayılı kararı kabul edilerek, gelişmiş ülkelerin ekonomik kalkınma için daha fazla çaba harcaması çağrısında bulunuldu. 1952'de BM, kalkınmayı küresel istikrara bağlayan bir rapor yayınladı ve on yıl sonra, 1961'de BM, Kalkınmanın İlk On Yılı'nı ilan etti.

Kolonileşmenin ortadan kaldırılması, Birleşmiş Milletler açısından önemli etkilerde bulunmuştur. Kuruluşundan sonraki ilk on yıl içinde 72 yeni devlet örgüte katılmış, sonraki yıllarda bu sayı artmıştır. Bu yeni üye devletlerin çoğu iki büyük süper gücün etkilerinden korunmak isteyen Bağılantısızlar Hareketi (NAM) içinde yer alıyordu ve bu hareketin içinde yer alan ülkelerin çıkarlarını korumak için örgüte katılmışlardı (Willetts, 1978).

Kolonileşmenin sona ermesi, sivil toplum örgütleri açısından da önemli sonuçlar doğurmuştur. Çoğu yetersiz kaynak ve altyapıya sahip Güney ülkeleri, sömürgeci devletlerin hızla çekilmesinden sonra önemli sıkıntılar yaşamıştır. Bunun sonucunda Kuzeyli sivil toplum örgütleri hükümet dışı bir güç olarak Sovyet bloğu ve bağımsız Üçüncü Dünya devletleri içinde güçlerini genişletmiştir (Duffield, 2007, s. 52). Sonuç olarak, Soğuk Savaş dönemi, özel ya da gönüllü gruplar açısından insani eylem için verimli bir dönem olarak kabul edilmiştir. Ev sahibi hükümetlerin ve sivil toplum kuruluşlarının öncelikleri ile Soğuk Savaş politikaları arasındaki ilişkiler genellikle son derece yakındı. Örneğin Vietnam'da Katolik Yardım Hizmetleri

(CRS) ve ABD-Müttefik Halk Güçleri, milislere gıda yardımı sunma konusunda aktif olarak yer aldı. Politik gündemlerini “insani faaliyetler” adıyla yayan tipik STK’lar (CRS), Vietnam Hıristiyan Hizmetleri (VCS), Uluslararası Gönüllü Hizmetler (IVS) ve (CARE) ortaya çıkmıştır (Minear, 2012, s. 45-48).

STK’ların insani eylem için önemini gösteren en iyi örneklerden birisi, Nijerya/Biafra İç Savaşı’dır. İngiltere’nin Nijerya Federal Hükümetine olan yakınlığı nedeniyle çatışmalar ilk başlarda bir iç savaş değil, ülkenin iç sorunu olarak görülmüştür. Hıristiyan ağırlıklı bir bölge olan Biafra’ya insani yardım ulaştırmak için önerilen bir hava köprüsüne Nijerya hükümeti şiddetle karşı çıkmıştır. Ancak kıtlık koşulları nedeniyle Kilise kurumları ve CARE arasında Oxfam ve Ortak Kilise Yardımı çatısında oluşturulan koalisyon ve STK’lar kendi hava koridorlarını kurdular. 1968’de ICRC hükümetin izni olmamasına rağmen Biafra içine yardım malzemesi gönderme niyetini açıklamış ve uçaklar gönderilmiştir. ICRC’in bir uçağı Nijerya hükümeti izni ile bir avcı tarafından vurulmuştur. Bu olaydan sonra Biafra, geceleri yapılan Ortak Kilise Yardım uçuşlarına ve STK’lar tarafından kiralanan uçakların taşıdığı malzemelere bağımlı hale gelmiştir. Biafra’ya gerçekleştirilen 7.800 uçuş ve 66.000 ton yardım malzemesi operasyonları Ortak Kilise Yardımı tarafından yönetildi (Stremlau, 1977, s. 244). Biafra’daki Uli Havaalanı Afrika’nın en işlek havaalanı olmuştu. Her gece 50 veya daha fazla uçuş yapılmıştır. STK’lar, BM ve ICRC’nin varlık gösteremediği kriz durumlarında insani yardımların sağlanması konusundaki yeteneğini ispatlamıştır. Uluslararası insani yardım için ‘test çalışması ve bir dönüm noktası’ olarak nitelendirilen Biafra Savaşı’nın önemli sonuçları olmuştur. İnsani eylem için yeni bir sayfanın açan Biafra örneğinin modern insani eylemin doğuşunu simgelediği öne sürülmüştür (Barnett, 2011, s. 113).

Doğu Pakistan krizi, Biafra’dan daha sembolik, insani yardım sistemi için bir başka önemli meydan okuma olarak görülebilir. 1970 yılının Kasım ayında Doğu Pakistan’daki Ganj Deltası’nın kıyı alanları şiddetli kasırga ve fırtına dalgalarından ciddi hasar aldı ve yaklaşık 300 bin kişi öldü. Hükümetin, Bangladeşli milliyetçi Awami Ligi’nin başarısını kabullenmeyi reddetmesi, Batı Pakistan güçleri tarafından bastırılan Doğu Pakistan’da ayaklanmalara yol açtı. Batı Pakistan makamları afetlere karşı yavaş tepki vermiştir ve ülkenin iki yarısı arasındaki gerginlik şiddetlenmiştir. 1971 yılının Mart’tan Aralık ayına kadar acı bir iç savaşa yol açan Bengal direnişi ile

birlikte Pakistanlı yetkililerin sivillere karşı katliamı artırmıştır. Yılın sonuna kadar Doğu Pakistan'dan yaklaşık 10 milyon mülteci güvenli bir yaşam için Hindistan sınırından geçmiştir. Bazılarına arkadaşları ve akrabaları tarafından yardım edilse de yaklaşık sekiz milyon mülteci kamplarda yaşamlarına devam etmişlerdir (Loescher, 2001, s. 156).

Mülteci krizinin ölçeği U Thant'ı, BM desteğini tüm BM yardımlarının eşgüdümü için "Odak Noktası" olarak aday göstermeye teşvik etti. O zamanlar, Yüksek Komiser güçlerini UNHCR başkanlığı görevinden farklı kılan yenilikçi bir yaklaşımdı ve 2005 sonrası kümelenme sisteminin bir öncüsü olarak görülebilirdi. Buna rağmen, Mart 1971'de Awami Birliği tarafından ilan edilen Bangladeş'te Doğu Pakistan'ın yeni adı olan kurtarma çabaları, çatışma ve Pakistan yetkilileri ve ordudan bağımsızlık eksikliği nedeniyle engellendi. Çağdaş bir çalışma, "Geçmiş bakılırsa hiç bir yardım daha iyi olamazdı" (Chen, 1973, s. 272).

İnsani eylem anlayışları 1970'lerde hızla gelişerek çatışma bölgelerindeki faaliyetlerin ötesine geçti. Özellikle Etiyopya'da başlayan ve yayılarak yedi ülkeyi vuran kıtlık (Çad, Gambiya, Mali, Moritanya, Nijer, Senegal ve Yukarı Volta/Burkina Faso) gibi olaylar sonrasında yaşanan Afrika gıda krizleri, insani eylem için önemli bir alan olmuştur. Dönemin diğer insani yardım seferberliklerinde olduğu gibi, bu gıda krizleri hükümetler ile insani yardım sistemi arasındaki zayıf koordinasyonu ve zor ilişkiyi ortaya çıkarmıştır. Bu deneyimler sonucunda 1973 yılında Gıda ve Tarım Örgütü Küresel Bilgi ve Erken Uyarı Sistemi kurulmuştur. İzleyen yıllarda BM gıda krizleri için planlamanın önemini teyit etmiş, Dünya Gıda Konferansı düzenlenmiştir. Bu alanda liderlik konumunda olan Uluslararası Gıda Programı (WFP) önemini korumuştur (Shaw, 2011, s. 56).

Dünyanın çeşitli bölgelerinde silahlı gruplarla hükümetler arasında yaşanan ve uzun süreli yer değiştirmelere yol açan çatışmalar, Batılı medyanın yoğun ilgisi ve manipülasyonu ile birlikte 1980'lerde yardımlar konusunda bir "araç sallaştırma" dönemi başlatmıştır (Donini, 2012). Bu çatışmalardan en göze batan örneklerden birisi Orta Amerika'da sol ve sağ kanat hareketlerin yol açtığı çatışmalar ve BM'nin Honduras'ta ev sahipliği yaptığı mülteci kampları olarak gösterilebilir. Enstrümentalizasyon (araç sallaştırma), Tayland-Kamboçya sınırı boyunca, Vietnamlı soykırım Khmer Rouge rejiminin devrilmesini takiben yaklaşık 200.000

mültecinin yoğunlaştığı önemli bir sorundu. Kampların Phnom Penh'deki Vietnam destekli rejime karşı askeri kampanyalarını sürdürmek için Kızıl Kimerler tarafından dokunulmaz alanlar olarak kullanıldığı anlaşıldı (Terry, 2002, s. 114-154). 1984-1985 Etiyopya kıtlığı sırasında, Etiyopya hükümeti gıda yardımlarını daha geniş nüfus politikalarını desteklemek için kullandı. Bu kriz sırasında yayınlanan Live Aid konserleri önemli bir aracı oldu ve konserlerden elde edilen yüklü miktarda bağış yardım programına damgasını vurdu (Vaux, 2001, s. 34-68).

Bir diğer önemli uluslararası seferberlik, 1979 yılında Afganistan'ının Sovyetler Birliği tarafından işgali sonrasında yaşanmıştır. Çatışmaların başlamasıyla komşu ülkelere doğru büyük bir mülteci akını başladı. On yıllık süre içinde 3,5 milyon Afgan mültecinin Pakistan'a sığındığı tahmin edilmektedir (Loescher, 2001, s. 62). Mülteciler için Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ve Pakistan hükümeti tarafından yüzlerce mülteci kampı kuruldu. Bu kamplardaki mültecilerin birçoğu daha sonra Sovyet işgaline karşı savaşan mücahit gruplar tarafından militarizme edilmiştir. Bu dönemde yeni kurulan İslami yardım kuruluşları için bu savaş, sınır ötesi operasyonlar açısından bir ilki temsil ederken, milyarlarca dolarlık doğrudan askeri desteklere ek olarak, Batılı hükümetler Soğuk Savaş politikalarından dolayı mülteci ağlarını kullanarak bu grupları desteklemiştir (Petersen, 2011, s. 95-98). Sovyetler Birliği'nin 1989'da Afganistan'dan çekilmesinden sonra yer değiştirme ve insani ihtiyaçlar konusunda yeni dalgalara yol açan bir iç savaş yaşanmasına rağmen, komşu ülkelerdeki mülteciler için ayrılan fon önemli ölçüde azaldı.

1.5.4 Demir Perde'nin Yıkılmasından 20.Yüzyılın Kapanışına Kadar

1980'lerin ortalarından itibaren, Sovyet bloğu içinde gerginlik belirtileri su yüzüne çıkmaya başlamıştır. Polonya'daki Dayanışma Sendikası hareketinin gücü, Kasım 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılışının bir öncü işareti olmuştur. 1991 yılının sonunda Rusya'nın kendisi Sovyetler Birliği'nden bağımsızlığını ilan etmiş ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ortadan kalkmıştır. İnsani eylem ilk zamanlarda süper güçlerin arasındaki gerginliklerin hafifletilmesinde yararlı olmuştur. Örneğin 1988'in Aralık ayında Sovyet Ermenistan'da yaşanan yıkıcı bir deprem sonrasında Sovyet hükümeti Batılı insani yardım çalışanları için 1920'lerde yaşanan kıtlıklardan beri ilk kez sınırlarını açmışlardır. Bu dönemde insani işbirliğinin bir diğer örneği

1989'da Sudan'da kurulan Sudan Yaşam Hattı Operasyonu (Operation Lifeline Sudan) (OLS) oldu. OLS'nin yardım operasyonu Sudan Halk Kurtuluş Hareketi/Ordusu (SPLM/A) ve hükümetle yapılan görüşmelerden sonra 'huzur koridorları' kurulmasına dayanıyordu.

Soğuk Savaşın sona ermesinin daha sakin bir uluslararası ortam yaratacağı ümit ediliyordu. Ancak, İkinci Dünya Savaşı'na yol açan bloklar çökmüş olsa bile bu, savaşlar çağının geride kaldığı anlamına gelmiyordu. 1989'den sonra çoğu resmi olarak savaş olarak tanımlanmasa da Liberya, Afrika, Angola, Sudan, eski Yugoslavya, Moldova, Kafkas ülkeleri, Orta Doğu, eski Sovyet Cumhuriyetleri, Orta Asya ve Afganistan'da olduğu gibi, dünyanın değişik bölgelerinde birçok silahlı çatışma yaşandı (Hobsbawm, 1994, s. 560). 1993 yılında aktif olan 47 çatışmadan 43'ü sivil iç çatışmalardı. Bu türden çatışmaların, sivillere yönelik saldırılar da dâhil olmak üzere, sıklıkları ve yoğunlukları birçok insani krizi tetiklemiştir.

1970 ve 1980'lerde kıtlıkla mücadele için geliştirilen erken uyarı göstergeleri, 1990'larda çatışmalarda kullanılmak üzere geliştirilen acil durum ve erken uyarı göstergeleri için sihirli bir formül olarak insani eylem aktörleri tarafından kullanılmaya başlandı (Slim, 1995, s. 114). Bazı acil durumların birçok nedeni ve birçok yerel aktörü olması nedeniyle karmaşık bir özelliğe sahip olması, uluslararası tepkinin bir acil durum merkezi tarafından yönetilmesi fikrini doğurdu.

Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından yaşanan bu tür krizler sonrasında Güvenlik Konseyi üyeleri sivillerin geniş çaplı zarar gördüğü ve sivil ölümlerinin yaşandığı askeri operasyonları, ilgili hükümetin izni olsun veya olmasın, önlemek için 1990'lardan itibaren daha istekli davranmaya başladılar. Analizciler bu dönemde yeni bir kuralın oluştuğunu ileri sürmektedir: "dünyanın neresinde olursa olsun, ortak insanlığımızı savunmak için, egemen ulus devletlerin iç işlerine müdahale edilebilir" (Wheeler, 2000, s. 289).

1948-88 yılları arasında, BM sadece beş barış koruma misyonu üstlendi. 1989-1994 yılları arasında misyon sayısı yirmiye, barış güçlerinin sayısı 11.000'den 75.000'e yükseldi. 19 Aralık 1991 tarihinde Genel Kurul, Birleşmiş Milletler insani acil yardım koordinasyonunun güçlendirilmesi (46/182) hakkındaki kararı kabul etti. Bu kararla birlikte İnsani İlişkiler Departmanı (DHA), BM Afet Yardım Koordinatörlüğü (UNDRO) takviyesine ek olarak, Acil Yardım Koordinatörü

(İASC), İnsani Yardım Koordinatörlüğü, Kurumlar Arası Daimi Komite, Konsolide Temyiz Süreci (CAP), Merkez Acil Döner Sermaye (CERF), ve Mali İzleme Sistemi (FTS) gibi kurumsal yapılanmalar yeni mimari içine alındı.

1990'lara gelindiğinde amaç ve kapsam açılarından çok çeşitli düzeylerde insani yardım aktörlerinin sayısında büyük bir büyüme görülmüştür. STK'ların da zaman içinde ağırlıkları ve önemleri artmıştır. Bu değişim kendisini finansman istatistiklerinde de göstermektedir: Bu kayma, fonlama istatistiklerinde ortaya çıkıyor: 1976'da Avrupa Topluluğu (EC) acil yardım fonları STK'lara geçti; 1982-83 yılları arasında% 40'ı alıyorlardı. Devletler ayrıca yardıma daha çok karıştı ve ajanslar odak noktalarını kalkınma yardımından uzaklaştırdı: Örneğin, WFP, kalkınma projelerini 1989-90'daki faaliyetinin yarısından, 2000 yılına kadar ise altıncıdan bir azalttı (Clay, 2003, s. 701).

1990'larda yaşanan bir dizi savaş ve çatışma tekrar geniş kapsamlı insani krizlerin yaşanmasına neden olmuştur. 1991 Irak Savaşı sırasında Irak hükümetinin baskısına maruz kalan Kürtler, eski Yugoslavya'daki ihtilaf, Somali'deki iç savaş ve Ruanda Soykırımı ve Büyük Göller krizi gibi durumlarda BM, insani yardım operasyonlarının sorumluluğunu üstlenmiştir (Walker, 2009, s. 60). Özellikle Somali'de yaşanan olaylar insani eylem üzerinde derin etkiler yaratmıştır. 1991 yılında Cumhurbaşkanı Siad Barre'nin devrilmesi sonrasında, ayrılıkçı milislerle yaşanan çatışmalarla etkisi artan kılığa karşı yardıma giden konvoyları korumak için 1992 yılında BM Barış Gücünün kullanılmasına karar verilmiştir. Birleşmiş Milletler tarafından iki kez görevlendirilen ve 24 Pakistanlı BM askeri Haziran 1993'te öldürülmesinden sonra ABD kuvvetleri Somali Ulusal İttifakının milis kuvvetlerine saldırıda bulundu ve bu süreçte 18 asker ve 2 Blackhawk helikopterini kaybetti. Somali'yi tezahürat yaparak Mogadişu sokaklarında sürüklenen bir ABD askerinin bedeninin korkunç görüntüleri yayınlandı. Bu olaylardan sonra 1994 Mart ayında tüm ABD askerleri Somali'den çekildi (Walker, 2009, s. 66). Somali'deki deneyimler, Yugoslav'daki çatışmalara karşı gelişen uluslararası tepkiler üzerinde doğrudan etkili olmuştur. 1991 yılında Yugoslavya'nın dağılmasıyla birlikte Hırvat ve özellikle Sırp milliyetçiler acımasız bir "etnik temizlik" politikası izlenmeye başladı. 1993 yılına gelindiğinde Balkanlar için yapılan yardımların maliyeti günde 1

milyon dolardan fazlaydı. UNCHR tarafından yalnızca Bosna'da 2,7 milyon kişiye yardım yapılıyordu (Rieff, 2002, s. 136).

'İnsani yardım eylemi, başlıca güçlerin aşırı siyasi bir sorunun siyasi çözümleri konusunda anlaşmaya varamamasından kaynaklanan politika boşluklarını tıkamak için kullanılan "dolgu maddesi" idi (Kent, 2004, s. 856). Yaşanan trajedilerden sonra barış misyonunu korumak amacıyla BM Koruma Gücü (UNPROFOR) tarafından sembolik bir 'BM Kendini Koruma Gücü' bölgeye sevk edilmiştir. BM Sırp güçlerine karşı Srebrenica'yı 'güvenli bölge' olarak ilan ettikten sonra 8 bin erkek ve çocuğun katledilmesi BM Barış Gücü'nün yetersizliğini açık olarak göstermiştir.

Ruanda'daki gerginlikler Somali etkisini daha açıkça belli etmiştir. 1994 yılının Nisan ayında, BM'nin Somali'den çekilmesinden henüz bir ay sonra, çoğunluk etnik grup Hutular'ın içindeki aşırılık yanlıları azınlık Tutsi etnik grubuna karşı bir soykırım harekâtı başlattı. Soykırım, önceki zulümleri, 1959'da komşu ülkelere birçok Tutsus'un kitlesel kaçınılması veya tahliyesi sonucunu doğuran iki grup arasında on yıllarca süren gerginliklerin ardından gelmişti. Tutsi liderliğindeki Ruanda Vatansever Cephesi (RPF) Uganda'da 40 yıllık sürgün sonrasında 1990'da Ruanda'ya geri dönmeye çalıştı. Temmuz ayına gelindiğinde, Hutu aşırılıkları ve Ruanda Silahlı Kuvvetleri (FAR) üyeleri, komşularını öldürmek için davet edilen 'sıradan' Hutus'un yardımıyla yaklaşık 800.000 kişi öldü. Çok uluslu bir BM barış gücü, BM'nin Birleşmiş Milletler Yardım Misyonu (UNAMIR) Ekim 1993'te güç paylaşımı sözleşmesinin uygulanmasına yardım etmek üzere görevlendirildi. Bununla birlikte, UNAMIR kuvvetlerinin çoğu, on Belçikalı barış gücü askerinin 7 Nisan'da öldürülmesinden kısa süre sonra birliklerin katkıda bulunduğu ülkeler tarafından geri çekildi. Tutsiye ve ılımlı Hutulara karşı yürütülen bir soykırımın devam ettiği açık olsa bile, 1948 Soykırım Sözleşmesinin gerektirdiği gibi müdahale yükümlülüğünden kaçınmak için katliamları soykırım olarak nitelemek konusunda BM Güvenlik Konseyi isteksizdi. Tutsi ve ılımlı Hutulara karşı soykırım, Temmuz 1994'teki RPF'nin zaferi ve 1.8 milyon Hutus'un doğu Zaire'deki mülteci kamplarına kitlesel hareketi ile sona erdi. 1994 sonuna dek, Ruanda'ya komşu ülkelerde 2 milyondan fazla mülteci vardı ve kabaca 1,5 milyon kişi yerinden edilmişti. Ülkenin 7m güçlü nüfusunun yarısından fazlası krizden doğrudan etkilenmişti (UNHCR, 2000, s. 246).

Sınırın yakınında, Zaire'deki Gama'daki kamplarda çalışan insani yardım kuruluşları, ihtiyaç ölçeğine göre hazırlıksız hazırlandı ve yalnız Gama'da tahmini olarak 30.000 mülteci kolera nedeniyle öldü (Terry, 2002, s. 258). FAR ve Interahamwe milisleri kampları bir gelir kaynağı ve Ruanda'ya yapılan gece baskınları için üs olarak kullandıklarından, kamp sakinleri 'mülteciiden çok çok rehine oldu'.

1996 ve 1997 yıllarında Ruanda destekli milislerin mülteci kamplarında yaptıkları askeri saldırılar birçok mülteciyi Ruanda'dan kaçmaya zorladı, diğerleri ise Kongo'da öldürüldükleri veya öldükleri yerden devam etti.

Büyük Göller 'deki deneyimler, hesap verme sorumluluğunu ve standartları iyileştirmek için bir girişim başlattı. İki taraflı donör kuruluşlarından oluşan bir grup, sistem genelinde yaklaşımı için çığır açan ortak acil operasyonların ilk kapsamlı değerlendirmesi olan Ruanda Acil Yardım Ortak Değerlendirmesini başlattı (Eriksson, 1996).

Sonraki inisiyatiflerin en önemlilerinden biri de Mayıs 1998'de Minimum Standartlar El Kitabı ve İnsani Tüzük taslağı ile sonuçlanan Küre Projesi idi. Margie Buchanan-Smith'in yazdığı gibi, 1990'ların başında operasyonlar ve ilkeler hakkındaki endişeler 'Küre Projesine elverişli bir ortam yarattı, 1994'deki Ruanda'daki insani krizin yoğunluğu, çalışmanın derinliğini ve yönünü belirledi' (Walker, 2009; Smith, 2004). 1994 yılında başlatılan Uluslararası Kızıl Haç ve Kızılay Hareketi ve Sivil Toplum Örgütleri için Davranış Kuralları, bu girişimleri önceledi ancak Ruanda'dan sonraki yıllarda lehdarın hesap verebilirliğine dikkat çekildi (Walker, 2009). İşte bu yüzden Büyük Göller krizi insani yardım uygulayıcılarının davranışlarını doğrudan ve temelden şekillendirmiştir.

Aynı zamanda insanlık dışı eylemle doğrudan bağlantılı olmasa da normatif çerçeveler üzerinde güçlü bir etkisi oldu. Fransız sans-frontiériste üyeleri tarafından (sınır tanımayan) hararetle savunulan droit d'entérence de dahil olmak üzere uluslararası insancıl eylemin çeşitli yönergeleri, Westphalian'ın devlet egemenliği ilkesine meydan okudu. İnsani müdahale alanında 1999'da NATO'nun Kosova'ya müdahalesi ve Uluslararası Müdahale ve Devlet Egemenliği Komisyonu (ICISS) tarafından özetlenen 'Koruma Sorumluluğu' çok tartışmalı kalmaktadır. 2002 yılında Uluslararası Ceza Mahkemesinin (ICC) kurulmasıyla birlikte eski Yugoslavya,

Ruanda, Sierra Leone, Timor Leste, Kamboçya ve Lübnan'daki uluslararası mahkemeler ve özel mahkemeler, insan haklarının uluslararası alanda uygulanması ilkesinin bir başka ifadesidir.

Sivillerin korunması uluslararası hukukta, insan hakları ve mülteci hukukunda uzun süredir bir endişe kaynağı olmasına rağmen, Somali, Bosna ve Ruanda'nın deneyimleri koruma gündemini çok daha fazla sayıda aktörü işin içine getirdi. Elizabeth Ferris (2011), etkilenen toplulukların kendileri tarafından insani yardımı gibi çok fazla koruma çalışmasının gerçekleştirildiğini kabul ederken, uluslararası insani yardım alanındaki modern koruma çalışmalarının üç temelini özetlemektedir. Uluslararası Kıızıl Haç Komitesi'nin en eski hukuki çalışması olarak ilk Cenevre Sözleşmesi, 1864'te muhariplerin korunması için yasal çerçevenin sağlanması; aynı tarihten bu yana, ICRC ve IHL'nin görev alanı savaş esirleri ve POC'yi korumak için genişletildi.

Avrupa'daki savaşlarla başlayan mülteci krizleri, BMMYK'nın oluşturulması ve yerinden olmuş kişilerin ihtiyaçlarının daha sonra tanınması nedeniyle yerinden olmuş insanlara yönelik koruma mekanizmalarının ortaya çıkmasına neden oldu. Genişleyen insan hakları hareketi, etnik ve ırksal azınlıklar, çocuklar, kadınlar ve eşcinsel ve lezbiyen insanların hak beyanları, BM kararları ve diğer forumlar yoluyla korunmasına değinerek bu süreçte katkıda bulundu. Genişleyen insan hakları yanlısı bu süreç, BM kararları ve diğer forumlarda gelişen tanımlamalar yoluyla, kadın, çocuk, gay ve lezbiyen, etnik ve ırksal azınlıkların korunmasını da kapsamıştır.

Yirminci yüzyıl boyunca devletlerin arasındaki küresel ilişkiler, uluslararası insani eylem pratiği için değişen bir çerçeve sağlamıştır. İkinci Dünya Savaşı, Avrupa'yı harabeye çevirirken Amerika Birleşik Devletleri'nin uluslararası bir güç olarak konumunun güçlendirilmesine katkıda bulunmuştur. Uzun yıllar önce başlayan sömürgecilik, iki dünya savaşı arası dönemde zirve yaptı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra insani eylem 'üçüncü dünya' olarak tanımlanan ülkelere genişledi. Soğuk Savaş sonrasında, özellikle de Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla birlikte 'İkinci Dünya' komünist bloğun çöküşünden bu yana, aynı grupta yer alan ülkeler bu sefer 'küresel Güney' olarak ilan edildi. Küresel Güney, yirmi birinci yüzyılda insani eylem için belirleyici bölgelerden biri olmaya devam etmiştir.

21.yüzyılın ilk yirmi yılında uluslararası insani yardım sistemi kendi mimarisinden kaynaklanan zorluluklarla karşı karşıya kaldı. 2010 yılında Sri Lanka ve Suriye gibi ülkelerdeki iç savaşlar, Haiti'deki deprem ve son derece yıkıcı doğal afetler gibi durumlar uluslararası yardımların etkililiği konusunda sorunlar yaratırken, aşırı şiddet durumlar için tutarlı bir şekilde siyasi çözümlerin üretilmemesi insani yardımlara erişimi kısıtlamıştır. Uzun vadeli istikrarsızlık ve çatışmaların yaşandığı Somali, Sudan, Güney Sudan ve Afganistan gibi ülkelerde istikrar ve barış sağlanması için girişilen uluslararası çabalara rağmen, çözümsüzlük devam etmektedir. Böyle durumlarda, insani sistem kayıtsız oyuncular ve aktörler ile karşı karşıya kaldı. Bazı hükümetler tarafından terörist grup olarak belirlenen devlet dışı aktörlerin işledikleri suçlar toplumları etkilemekte ve uluslararası insani yardım aktörlerinin arasında daha fazla engel yaratmaktadır (ALNAP, 2015).

1.6 Günümüzde Küresel Çapta Doğal Afetlerden, Çatışmalardan Ve Diğer Krizlerden Etkilenen Toplumlara İlgili İstatistiksel Veriler (2012-2016)

2012 yılında dünya çapında toplam 357 afet ortaya çıkmış ve can kaybı ortalaması 9.655 kişiye ulaşmıştır. Toplamda yaklaşık 124 milyon insan mağdur olmuştur. Aynı yılda, Çin'de 15 sel ve heyelan, 8 tayfun, 7 deprem ve aşırı sıcaklık ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda, ekonomik kayıplar tahminen 157 milyar dolara ulaşmıştır. Afet azaltma ve yeniden yapılanma küresel Tesisinin (GFDRR) 2013-2015 stratejik raporuna göre, 2012 yılı can kayıpları açısından en ölümcül yıl olarak kabul edilmiştir, 10 olaydan 6'sı gelişmiş ya da az gelişmiş ülkelerde meydana gelirken; diğer 4'ü ise orta gelişmiş ya da gelişmiş ve zengin ülkelerde gerçekleşmiştir. Örneğin, Filipinler'de Bobha tayfunu en ölümcül afet olarak 1901 kişinin hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Ayrıca, ABD'de Sandy Kasırgası 50 milyon dolarlık ekonomi kaybına yol açmıştır ve 2012 yılın en büyük felaketi olmuştur. İtalya'da 20 ve 29 Mayıs depremleri sonrasında 15,8 milyar dolarlık kayıp yaşanmıştır. 2012 yılında kuraklık maliyeti 20 milyar dolara ulaşmış ve Çin en fazla afete maruz kalan ülke olmuştur. Yani Çin'de afete mağdur kalanların sayısı 44,6 milyon olarak (%34,7) tespit edilmiştir. Kuraklık ve kıtlık sonucunda Kenya'da 3,8 milyon, Mali'de 3,5 milyon, Sudan'da 3,2, Kuzey Kore'de 3 milyon, Nijer'de 3 milyon, Burkino Fosa'da 2,9 milyon mağdur kalmıştır. Ülke nüfus büyüklüğüne göre, Lesotho, Gombiya, Mali, Nijer'in toplam nüfusundan %20'si afetlerden özellikle de

kuraklıktan etkilenmiştir. Dünya kıtaların göz önünde alındığında 2012 yılında, %22,2 ortalama ile ABD, %18,3 Avrupa, %15,7 Afrika, %3,1 Okyanusya afetlere mağdur kalmıştır ve %40,7'si Asya kıtası afetlerin en fazla vurduğu kıta olmuştur. Deprem, tsunami, volkan ve heyelan gibi jeolojik afetler açısından 2012 yılı afet sayısının %8,9'unu içermiştir ve jeolojik afetler çok fazla can kaybına neden olmamıştır (Ersoy, 2013, s. 2).

2013 yılında yaşanan doğal afetlerin bir önceki yıla göre daha fazla mağdura sebep olduğu görülmüştür. Örneğin, sadece Filipinler'de 16 büyük afet meydana gelmiş ve toplam 8.382 kişi hayatını kaybetmiş ve ayrıca 1,1 milyar dolarlık bir ekonomik kayıp yaşanmış ve 26 milyondan fazla kişi bu afetlerden etkilenerek mağdur kalmıştır. Bu afetler sadece can kaybına neden olmamış, bununla birlikte ülkenin afetlerden önce yaptığı tüm yatırımlar da zarar görmüştür. (GFDRR)'in başkanı olan Rachel Kyte 2013 yılında sunduğu raporuna göre, son 30 yılda yaklaşık 3,8 trilyon dolarlık bir küresel sermaye kaybı tahmin edilmiştir.

2014 yılı doğal afetler konusunda en az can kaybı olan yıl olmuştur. Ancak, bu yılın en ölümcül afeti Afganistan'da Argo dağlık bölgesinde meydana gelen heyelan olmuştur. Söz konusu heyelan 2.700 kişiden fazla kişinin can kaybına yol açmıştır. Aynı yılın en maliyetli doğal afeti Hudhud Siklonu'da 7 milyar dolar belirlemiştir. Ayrıca, doğal afetlerden kaynaklı kayıplar bir önceki yıla göre (2013 yılında 140 milyar ABD doları) 110 milyar ABD dolarına düşüş göstermiştir (Ersoy, 2015, s. 1).

2014 yılında her zamankinden daha fazla insan, krizler sonucunda evlerini terk etme zorunda kaldı. Yaklaşık 10 milyon kişi Suriye, Güney Sudan, Irak'taki krizlerden etkilenmiştir. Uzun süren çatışmalar ve şiddetli durumlarda da birçok insan evlerini terk etmek zorunda kalmış ve diğer ülkelerde mülteci olmuştur. Bu durumlar farklı coğrafyalarda farklı değişiklikler yaratmıştır. Yerinden edilen insanların büyük oranı Orta Doğu ve Afrika bölgelerinde bulunurken, Suriye ve Irak'taki çatışmalar devam etmiştir. 2013 yılında milyonlarca Suriyeli Lübnan, Türkiye, Ürdün, Irak ve Mısır'a güvenlik ve koruma talebine bulunurken sınırları aşmaya devam etmiştir. Ancak, genel olarak yaklaşık 109 milyon kişi bir önceki yıla göre doğal afetlerden etkilenirken 10,7 milyon kişi ise şiddet karşısında kaçmak zorunda kalmıştır. Oysa 2013 yılında 58 milyon kişi bu durumlardan etkilenmiştir. Çatışmaların yıldan yıla devam ederek şiddetinin artması bir taraftan mülteciler ve yerinden edilen insanların sayısının

artmasına neden olmuş, diğer taraftan da yer değişikliği coğrafyasında bir kayma yaratarak önemli değişikliklere neden olmuştur (GHA, 2015, s. 10).

Risk Yönetimi İçin Endeks (İNFORM “Index for Risk Management”) tarafından “çok yüksek riskli” olarak değerlendirilen 48 ülke bulunmuştur. Bu ülkelerde yaklaşık 3,3 milyar kişi çeşitli risklerden etkilenmiştir (World Bank, 2013). Somali’de yaklaşık 4,2 milyon kişi (nüfusun %41’i) yüksek riskten en çok etkilenenler arasında yer almıştır. Somali’de güvenlik tehditleriyle başa çıkmak ve bu tehlikelere maruz kalan kişileri korumak zor bir durumu ortaya çıkartmıştır. İNFORM tarafından belirlendiği gibi, en riskli 48 ülkeden 27’sinin koordinasyon eksikliği yaşanan ülkeler olduğu tespit edilmiştir. 2014’te BM tarafından koordine edilen 31 BM üyesi insani yardım çağrısında bulundu, ihtiyacı olan 122.7 milyon insanı tespit etti ve bunların% 71’inden fazlasına (87.5 milyon kişi) yardım etmeyi amaçladı (GHA, 2015, s. 19).

Yoksulluğa gelince, Kongo Demokratik Cumhuriyeti’ndeki çatışmalardan etkilenenlerin toplam nüfusun %10’u olduğu tahmin edilmektedir. Ancak, bu oran Doğu taraflarda daha da yüksektir. 2014 yılında Irak nüfusunun %16’sının yardıma ihtiyacı olduğu tespit edilmiştir. İnsani ihtiyacın türleri ve içerikleri son on yılda değişmiştir. En iyi yardım fonların sağlanması coğrafya ve ekonomik bağların önemli olduğunu gerektirir. Çünkü doğal ve insani krizlerden etkilenen toplumlara coğrafya olarak yardım sağlayan aktörler ile etkilenen bölge arasında en az masrafının olması yardımın o kadar kolay ve hızlı sağlanmasına neden olabilmektedir. Ayrıca krizlerden dolayı etkilenen toplumun ekonomik olarak da zarar görebilir. Bu nedenle etkilenen toplumlara güçlü ekonomiye sahip olan devletlerin yardım sağlanması büyük önem taşımaktadır. Etkilenen bu geniş insan sayısı, insani yardım ihtiyacının boyutunu tek başına ele almaz. Bu, insanların bir kriz için hazırlanma, bunlarla baş etme ve krizden kurtarmaya yönelik kaynakların olup olmasına bağlıdır. Yoksulluk, krizin etkisiyle artan anahtar bir faktördür. Yüksek kriz riski altındaki ülkeler, dünyanın en yoksul halkının çoğuna ev sahipliği yapmaktadır (GHA, 2015, s. 20). 2014 yılında dünya da mülteci ve yerinden edilmiş kişilerin oranı %95 artmıştır. Kolombiya, Pakistan ve Sudan’da yerinden edilmiş insanların sayısı azalmıştır. Bu eğilim uluslararası yardımın gerekliliğinin azaldığı anlamına gelmemektedir. Grupların gelir durumları, kaynaklara erişim, yaygın

yoksulluk gibi durumlar önemini korumuştur. Ayrıca, çatışmaların yaşandığı bölgelere yardım eden donör devletler için siyasi erişim faktörlerinden çok ekonomik faktörlerin daha önemli olduğu belirlenmiştir.

Doğal Afetler alanında, son on yılda doğal afetlerden etkilenenler zirveye ulaşmıştır. Uzak Doğu Asya bölgesinde doğal afetler nedeniyle etkilenen insanların sayısı önce azalmış, daha sonra büyük bir artış göstermiştir. Hayian Tayfunu, sel ve diğer tropikal fırtınalar sonucunda 25,7 milyon kişi etkilenmiştir. 2013 yılında Filipinler doğal afetleri gibi Çin’de 18 milyon kişi kuraklık ve fırtına nedeniyle yok olmuştur (GHA, 2015, s. 21).

Yoksulluk, risk ve krizler, ayrılmaz bir şekilde birbiri ile bağlantılıdır. Sürekli olarak krizlerin yaşanması yoksulluğun derinleşmesine ve daha çok risk altında kalınmasına neden olmuştur. Yoksulluk ise çatışma ve afet durumlarında insanları savunmasız hale getirmiştir. 2013 yılının verilerine göre, 70 ülkeden 38’inin kırılgan ve 39’unun savunmasız bir durumda olduğu belirlenmiştir (IRM, 2015). Her iki kategoriye giren 30 ülke bulunmuştur ve bunlardan 6’sının aşırı yoksulluk durumunda olduğu belirlenmiştir. Söz konusu ülkeler aynı zamanda (Afganistan ve Somali vb.) en yoksul ülkeler olarak gösterilmiştir. Suriye’deki son yaşanan krizler, bu ülkedeki yoksulluk ve güvensizlik düzeyinin artmasına neden olmuştur. Tahmini olarak 24,5 milyar dolar uluslararası insani yardım sağlanmıştır. 2013 yılında 20,5 milyar olarak önceki rekora göre %19’luk bir artış sağlanmıştır. Aynı zamanda, BM’nin finansman birimi temyiz (istek) koordinesi 8,5 milyar dolardan 12 milyar dolara kadar bir artış göstermiştir. Ancak, her ne kadar %41 bir artış 19,5 milyar rekor seviyesinde ulaşmışsa da gereksinimler karşısında yetersiz kalmıştır. Aynı yılda (2014) Güney Sudan ve Suriye’de büyük çatışmalar ortaya çıkmış ve bu nedenle gereksinimler de artmaya başlamıştır. Bu artış toplam ihtiyacın %53’ünü oluşturmuştur. Tüm finansmandan % 59’u Suriye’de kullanılmış ve toplam gereksinimler 2015 yılında da büyümeye devam etmiştir. Uluslararası Kızıl Haç ve Kızılay hareketi fonları 1,4 milyardan 1,6 milyar dolara ulaşarak önemli bir büyüme göstermiştir. 2014 yılında uluslararası insani yardımda rekor seviyelerde artış olmuştur. Bu artış 2013 yılında 20,5 milyar dolar iken 2014 yılında 24,5 milyar dolarla %19’luk bir artış göstermiştir. Ebola virüsü salgını için 3,2 milyar dolar uluslararası insani yardım sağlanmış, Irak’taki krizler için 1,2 milyar dolar harcanmıştır. 2014 yılında BM, FTS

ve OCHA tarafından Güney Sudan ve Suriye’de 7,4 milyar dolar insani yardım sağlanmıştır (GHA, 2015, s. 25).

2015 yılı can kayıpları açısından başlangıçta 2014 yılına benzer şekilde hafif atlatılıyordu. Ancak bu durum Nepal depremiyle bozuldu. Nepal depremi sonucunda 384 kişi hayatını kaybetmiş, 269 ev zarar görmüş ve 500 ev de yıkılmıştır. Depremle birlikte heyelan ve çığlar da ortaya çıkmış ve Mayıs ayında Nepal’de ikinci deprem yaşanmış ve sonuçta 218 kişi hayatını kaybetmiştir. Munich-Re Fonuna göre bu deprem, 4,8 milyar Amerikan doları değerinde ekonomik kayba yol açtı. Aynı yılda Afganistan’ının Kuzey Doğusunda da büyük bir deprem meydana geldi ve 360 kişiden fazla insan hayatını kaybetti. Aynı yılda Afganistan’da tarihin son 30 yılında en kötü çığ afeti meydana gelmişti ve Panjshir bölgesinde 310’den fazla kişi hayatını kaybetmiş ve 129’dan fazlası ise yaralanmıştır, ayrıca 1 Şubat’tan itibaren Mayıs ayının ilk haftasına kadar olan sürede yağmur, kar yağışı, sel ve çığ sonucunda 24 bölge, 137 yerleşim alanı, 8,827 aile zarar görmüş, 291 kişi ölmüş ve 96 kişi de yaralanmış ve 1,454 ev tamamen yıkılmıştır. 2015 yılın son depremi ise Tacikistan’da Hindikuş dağlarında meydana geldi ve toplam 6 kişi hayatını kaybetti. Onlarca insan da yaralandı. 2015 yılında depremler doğal afetlerin başını çekti. Ölümün kabaca %50’si (9640) depremler nedeniyle yaşandı. 2015’de genel olarak Afrika’da, Asya’da, Güney Amerika’da Avustralya’da yaşanan sel felaketleri büyük can ve mal kayıplarına sebep olmuştur. Yaşanan binlerce sel ve su baskınlarında 1.751 insan hayatını kaybetmiş, 300’den fazla kişi kaybolmuş ve binlerce aile yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalmıştır. Aynı şekilde, Türkiye’de de 100 yılın afeti olarak tanımlanan ortaya çıkan ani ve şiddetli yağışlar sonrasında nehirler taşmış ve su baskınları yaşanmıştır. Hindistan’da Haziran ve Eylül ayında yaşanan muson mevsiminde toplam 35 kişi hayatını kaybetmiştir. Aşırı kış şartları dünyanın her yerini ve özellikle de Doğu Avrupa, Kuzey Amerika ve hatta Suriye’yi etkilemiş ve toplamda 38’den fazla can kaybı yaşanmıştır. Ayrıca Lübnan’da gerçekleşen toz fırtınası sonucunda 8 kişi ölmüş ve 750 kişi de boğulma tehlikesiyle mağdur kalmıştır. Ancak 2015 yılında yaşanan doğal afetlerden kaynaklı can kayıpların sayısı bir önceki yıla göre yaklaşık 10 bin kişiye katlanmıştır. (Ersoy, 2015, s. ix-xii).

2016 yılında da Nepal ve Vanuatu’da yıkıcı doğal afetler yaşandı. Guatemala ve Honduras kuraklıktan etkilendi. Ancak, bu afetlerden çok, silahlı çatışmalar uzun

sürelî insani yardım ihtiyacına neden oldu. 2016 yılı yaklaştığında küresel insani temyiz, çatışmaların yaşandığı 37 ülkede 87,6 milyar dolar insani yardım gerçekleştirdi. Aynı yılda siyasi çatışmalara dayalı krizler nedeniyle yerlerinden olan insan sayısı daha önce eşi olmayan bir şekilde arttı. Çatışmalar ve şiddet olayları nedeniyle yaklaşık 60 milyon kişi (bunlardan yarısı çocuklar) evlerini terk etmek zorunda kaldı. Irak, Güney Sudan, Suriye ve Yemen’de acımasız çatışmaların devam etmesi, şaşırtıcı sayıda insanı etkiledi ve insani sistem üzerinde olağanüstü bir baskı yarattı (UNOCHA, 2016).

Yoksulluk içinde yaşayan insanlar, büyük doğal afetler, gelecekteki belirsizlikler ve güvensizliğin artması karşısında savunmasız hale gelmektedir. Aşırı yoksulluk içinde yaşayan insanların en az %76’sının, yani 667 milyon civarında kişi, siyasi olarak kırılgan ve çevresel afetlere karşı savunmasız ülkelerde yaşadığı tahmin edilmektedir. Ancak, bu olaylardan etkilenenlerin gerçek sayısını öğrenmek genellikle zor bir konudur ve en riskli ülkelere ilişkin yoksulluk verileri eksik olduğundan, bu sayının çok daha yüksek olması olasıdır (GHA, 2016, s. 6-7).

2015 yılında çatışmaların devam ettiği Suriye de dâhil olmak üzere Yemen, Irak ve Güney Sudan’da 65 milyon insanın yerlerinden olmuş ve kendi bölgelerinden daha düşük gelirli ülkelere gitmişlerdir. Aynı yılda, doğal afetler nedeniyle yaklaşık 89 milyon kişi etkilenmiştir. Bu durumun en önemli örneği Nepal’deki yaşanan krizdir. Böyle durumlarda insani acıların dindirilmesi için Dünya İnsani Zirvesi ve diğer kuruluşlar finansman ve tıbbi işlemlerin gerçekleşmesine yönelik araştırmaların yoğunlaştığı görülmektedir. İnsani kaynakların iyi kullanımı, verimliliğini artırma, iyi uygulama koşullarını ortaya koyma ve krizlerden etkilenen insanlar için daha uygun ve iyi sonuçlar elde etmeyi amaçlanmıştır. Ancak kriz bağlamında insanların ihtiyaçlarını tam olarak karşılamak ne yeterlidir ne de uygundur. Bu ihtiyaçların karşılanabilmesi için kaynak bulunması, doğal afetlere karşı sigorta sisteminin geliştirilmesi, finansman için geniş bir yelpazenin sağlanması ve uzun süreli mülteciler için barınak imkânlarının sağlanması gerekmektedir. Kaynak, finansman ve yaklaşımların birleştirilerek zamanında, uygun, ölçekli ve doğru insanlara yönelik yapılacak yardımlar, insani krizlerin etkisini azaltabilir (GHA, 2016, s. 6).

Yerel hükümetler kendi bölgelerindeki krizlere karşı kaynakları etkili kullanma konusunda önemli sorumluluğa sahiptir. Birçok ulusal hükümet afet riskini azaltmak

için belli miktarda yatırım (mültecilere ayrı bir miktar) sağlamaktadır. Ancak, hükümetlerin mültecilere destek alanındaki katkısı karmaşıktır. Yerel halk ve mültecilerin sorunlarına çözüm bulabilmek için daha şeffaf, karşılaştırılabilir ve öngörülebilir bir işleyiş için dayanıklı ve adil finansman sağlanması gerekmektedir.

Uluslararası kaynaklar, hem özel ve hem de kamu kurumları tarafından uzun süreli krizlere karşı direnç oluşturmak, ulusal ve bölgesel aktörlerin yatırımlarını teşvik etmek konusunda önemli olabilir. 2014 yılında insani fon, insani yardım alıcıları için bilinen uluslararası akımların toplam %12'sini oluşturuyor. Aynı yılda uluslararası akımdan sadece %4,8'i uluslararası insani yardımdan oluşmaktadır. Bu yatırım, diğer yatırımlar ile karşılaştırıldığında az olsa bile, krizden etkilenen birçok insan için önemli bir kaynaktır. Böylelikle uluslararası insani yardım yıldan yıla büyümeye devam ederken, 2015 yılında 1,6 milyar dolarlık rekor seviyesine ulaşmıştır ve son yıllarda artışlar daha az belirgin olsa bile her yıl bir artış görülmektedir. İnsani yardımların yükselişi bir önceki yıla göre %11 ve %13 oranına ulaşmıştır. 2015 yılında 20 hükümetin bağışçıları ve tüm uluslararası devlet katkıları %97'ye ulaşmıştır. Büyük oranda Orta Doğu ve Kuzey Sahra bölgesinde artış görülmüştür ve 2011 yılından bu yana yaklaşık %500'lük bir artış ortaya çıkarak ve özellikle Körfez ülkeleri Orta Doğu ülkelerinde krizlere yanıt olarak katkı sağlamışlardır (GHA, 2016, s. 7).

2015 yılında genel olarak insani yardım, BM gereksinimleri ve katkıları arasındaki bağışçılar artarken, koordine temyiz büyümüştür. BM temyiz yoluyla istenilen miktar 19,8 milyar dolar olarak belirlenmiştir ve bir önceki yıla göre hafif bir azalma göstermiştir.

2015 yılında insani yardım fonu için küçük bir grup oluşmuştur. (FTS) İnsani İşleri Mali İzleme Hizmeti Koordinasyonu BM ofisine göre, beş kriz (Suriye, Yemen, Sudan Güney Sudan ve Irak) acil durumlar için ayrılan tüm finansmandan fazlasını oluşturmuştur. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü sivil koruma departmanı 2004 yılından itibaren göz ardı edilmiş krizler için 2015 yılında insani yardımın sağlanması gerektiğini ortaya konulmuştur. 2014 yılında (OEHC) resmi insani yardımların %91'ini oluşturmuştur. Yani, uzun süreli krizlere sağlanan insani yardımlar, en büyük hacimli işlemler olmaya devam etmiştir. Finansman krizden etkilenen nüfusa ne kadar ulaşırsa sağlanan yardımın verimliliği ve etkililiği üzerinde

etkili olur. 2014 yılında, hükümet bağışçılarında sağlanan fonların yaklaşık üçte ikisi çok taraflı örgütler vasıtasıyla çoğunlukla insani yardıma dayalı BM kuruluşuna yönlendirildi. Yerel aktörlere daha fazla destek için verilen çağrılar ve taahhütlere rağmen, FTS'den elde edilen veriler, doğrudan yerel ve ulusal sivil toplum örgütlerine (STK) yönlendirilen fonların düşük kalması ve 2015 yılında uluslararası insani yardımların yalnızca% 0,4'ünü oluşturduğunu göstermiştir. Toplanan fon, insani yardım finansmanında önemli bir rol oynamaya devam etmiştir. BM liderliğindeki insani yardımı sağlanması, 2015 yılında bir önceki yıla göre% 28 artışla 1,3 milyar ABD doları tutarında harekete geçmiştir. Ülkeye dayalı fonlarına yapılan yatırımlar, 2015 yılında neredeyse% 50'lik bir artışla bir önceki yıla göre büyümüştür (www.globalhumanitarianassistance.org, 2016).

Yoksulluk, Risk ve Kriz alanlarında, 2015 yılında yoğun çatışmaların devam etmesi ve küresel şiddet ve zulüm olayları nedeniyle 65 yaş üstü 1 milyon kişi yerinden edilmiş ve yardıma ihtiyaç duymuştur. Avrupa'ya ulaşan yerinden edilen insanların sayısı artarken, bu insanların büyük çoğunluğunu (%60) Sahra'nın Kuzey ve Güney'inden kaçmak zorunda kalanlar oluşturmuştur. 2015 yılında doğal afetlerin yarattığı felaketlerden daha fazla kişiler etkilenmiştir ve bir önceki yıla göre 89 milyon kişiden 142 milyon kişiye ulaşmıştır. 2012 yılında insanların %76'sı yoksul durumunda yaşamaya devam etmiştir ve bu insanlar, hem siyasi ihtilaflar hem de çevresel felaketler nedeniyle, günlük 1.90 dolar altında gelire yaşamaya devam etmiştir. Aşırı yoksulluk içinde yaşayan insanlar %79'a ulaşmıştır. 677 milyon kişi krizlerden etkilenerek yerlerinden ayrılmıştır. Bu yer değiştirmeler kalkınma yardımlarının gücünü zayıflatmakta ve gelecekte de krizlerin etkisini devam ettirmesine yol açmaktadır (GHA, 2016, s. 11).

1.7 Uluslararası İnsani Hukuk

Savaş ve çatışmalar yukarıda sözü geçtiği üzere insani yardımların sağlanmasının gerektiren bir yardım türü olarak alınmıştır. Ancak bu durumların uzamaması ve daha fazla mal ve can kaybına neden olmaması için uluslararası toplum söz konusu olayların belli sınırlar içinde tutulmasına yönelik çabalara bulunmuştur ve bu çabaların en kritik örneği Uluslararası İnsancıl Hukuku (Savaş Hukuku)'dur. Bu hukuk dalının ortaya çıkmasında Batı felsefesi ile Hıristiyan dinin adamlarının düşünceler etki koymuştur. Ama bir taraftan ise uluslararası insancıl hukukun bugün

içerdiği kavramlar 4. yüzyılında ve Augustine'nin felsefesine dayanmaktadır. "Adi Savaş" kavramını ortaya atan Augustine, bu kavramın üç temel unsura dayanmasını belirlemiştir. Birinci unsur savaşın amaçları ile ilgilidir ve ona göre savaşlar iyi amaçlı ve adil bir biçimde yapılmalıdır. İkinci unsur savaşın taraflarının tanımlanması ile ilgilidir ve ona göre savaş devlet gibi meşru otoriteye sahip olan organla yönetilmelidir. Üçüncü unsur ise savaşın temel niyet ve amacı barış olmalıdır (Augustine, 2000).

Günümüze geldiğimizde ise uluslararası insancıl hukukun metinlerinde savaş ve çatışma durumlarında uyulması gereken kurallar detaylı bir biçimde ele alındığı görülmektedir. Bu kurallar büyük oranda Kızılhaç teşkilatının rehberliğinde geliştirilmiş ve günümüzdeki şeklini almıştır. Uluslararası insancıl hukuku savaş ve çatışmalara uygulandığı için uluslararası hukuktan farklılık göstermektedir ve olağan dışı durumlarda esir, yaralı, hasta, kadın ve çocuklara yönelik ne gibi muamele edilmek için düzenlenmiştir. Uluslararası insancıl hukukun en önemli kaynakları Cenevre Sözleşmesi'dir. Bu sözleşmeler 1864, 1906, 1929 ve 1949 yıllarında dört adet olmak üzere hazırlanmıştı ve 12 Ağustos 1949'da yeniden düzenleyerek Cenevre Sözleşmeleri olarak kabul edilmiştir. Birinci Cenevre Sözleşmesi savaş halindeki silahlı kuvvetlerin hasta ve yaralıların islası için hazırlanmış, ikinci sözleşme silahlı kuvvetlerin denizdeki hasta, yaralı ve zarar görenleri durumunun islası için hazırlanmış, üçüncü sözleşme savaş esirleri ile muamele ile ilgili hazırlanırken dördüncü sözleşme ise, savaş anında sivillerin korunması ile ilgili hazırlanmıştır. Sözleşmelere ek olarak 1977 yılında iki (1.uluslararası silahlı çatışmaların mağdurlarının korunması, 2. Uluslararası nitelik taşımayan silahlı çatışmaların mağdurlarının korunması) ve 2005 yılında ise bir protokol (ayrıt edici simgelere yönelik) içermektedir (Öndül, 2008).

1.7.1 Uluslararası İnsancıl Hukuk Nedir?

Terminolojide uluslararası insancıl hukuk savaş hukuku ve silahlı çatışma hukuku ile eş anlam tutulmuştur (ICRC, 2004, s. 13). Uluslararası insancıl hukukun temeli silahlı savaş ve çatışma durumlarında hem siviller korunması, savaş esirlerine nasıl muamele edilmesi ve hem de askeri faaliyetleri içeren hükümleri kapsamaktadır. Ayrıca, savaşın şiddetini gereksiz yere büyüten silahların kullanımını yasaklanmakta uluslararası insancıl hukuku ilgilendiren bir konudur. Bu hukuk dalının hiç olmazsa

savaş ve çatışmaların sonuçlarının hukuken kontrol altında alma amacıyla doğmuştur. Günümüzde, savaş ve silahlı çatışmalarda insani yardım ve koruma tedbirlerinden başka neler yapılabileceği konusu sadece uluslararası siyasetin değil, aynı zamanda uluslararası hukukun da konusudur. Bu konunun önemi özellikle sivillere zarar veren devletlere karşı nasıl bir yaptırım uygulanacağı alanında görünmektedir (Aristidis, 1992, s. 85-86). Uluslararası insancıl hukukun sayesinde bir taraftan mağdurlara insani yardım sağlamak sorumluluğu ilk başta devletlere düşmekte, diğer yandan ise savaş zamanında yardım görevini tarafsız bir kuruluşun yerine getirmesi gerekir. Bu konu ile ilgili en büyük sorumluluk özellikle uluslararası toplum tarafından Kızılhaç Komite 'sine düşmektedir. Bu nedenle savaş ve silahlı çatışma durumlarında tarafsız bir kuruluş tarafından insani yardım sağlanırsa devletler de sivil halka yönelik gelecek yardım tekliflerine engel olmama yükümlülüğü altındadır.¹

En geniş anlamda insancıl hukuk, silahlı çatışma durumlarında etkilerini sınırlandırmak için insanlara yönelik yapılması gereken asgari davranış ve yardıma dair kuralları içermektedir (Tütüncü, 2006, s. 1-2). Bu işin uluslararası alanda öncülüğünü yapan Uluslararası Kızılhaç Komitesine göre ise, silahlı çatışmalardan kaynaklanan insancıl sorunların çözümüne yönelik uluslararası anlaşmalarla belirlenmiş kurallardır (ICRC, 2004, s. 8). Uluslararası İnsancıl Hukuk, toplumsal barışın sağlanamadığı ve kamu düzeninin korunamadığı silahlı çatışma durumlarında devletlerin uygulamalarını değiştirmeye zorlayacak uluslararası hukuk kurallarıdır. Silahlı çatışma durumlarında hem sivillerin korunması hem de yaralılara ve savaş esirlerine insani muamele edilmesini sağlamak amacı taşımaktadır. İnsan hakları hukukundan farklı olarak insancıl hukukun uygulanabilmesi için silahlı çatışmanın mevcudiyeti şarttır (İlkiz, 2013). İnsan haklarının devre dışı kaldığı silahlı çatışma ortamında, temel hak ve özgürlüklerin yeniden tesis edilebilmesinin güvencesi konumundadır. Silahlı çatışmaların kaçınılmaz olduğu dünyamızda, hiç olmazsa sonuçlarının kontrol altına alınmasının hukuksal çabasıdır.

1.7.2 Uluslararası İnsancıl Hukukun Tarihsel Gelişimi

1864 yılından 1949 yılına kadar iki büyük dünya savaşı yaşanması nedeniyle silahlı çatışmaların düzenlenmesine hep ihtiyacı duyulmuştur. Bu dönemde silahlı

¹ 1949 Harp Felaketzedelerinin Himayenisine Dair Cenevre Sözleşmeleri Ve 1997 EK Protokolleri

çatışmalar, devletlerarası ve belirli bir yoğunluktaki silahlı çatışmayı belirtmesi nedeniyle literatürde genelde savaş hukuku olarak anılmıştır (Pazarcı, 2010, s. 530). Günümüzde halen ağırlıklı olarak kullanılan uluslararası insancıl hukuk terimi ise, 1949 Cenevre Sözleşmelerinde çatışmalara katılmayan sivil kişiler ile çatışma dışı kalmış esirlerin korunmasına verilen önemin daha da vurgulanması amacıyla ortaya çıkmıştır (Pazarcı, 2010, s. 531). Nitekim 1956 yılından itibaren Uluslararası Kızılhaç Komitesi başta olmak üzere sivil kuruluşlar insancıl hukuk terimini kullanılmıştır (ICRC, 2004, s. 9). Silahlı çatışmalar hukuku ise daha çok silahlı kuvvetler ile BM karar ve raporlarında kullanılmıştır. Özellikle insancıl amaçlar güden durumun, insancıl amaçlar gütmeyen anlamları çağrıştıran kavramlarla anlatılmasını istemeyen uzmanlar, savaş hukuku ya da silahlı çatışma hukuku terimlerini kullanmayı uygun bulmamışlardır.

İlk önceleri silahlı çatışmaların kontrol etmek için örf-âdete dayalı ve yazılı olmayan kurallar bulunmaktaydı. Daha sonra devletlerarasında kabul edilen yazılı antlaşmalar yürürlüğe girmiştir. Ayrıca silahlı çatışmalarda uygulanabilecek kurallar hem zaman ve hem de yer açısından sınırlı olarak sadece belirli bir çatışma için geçerliydi. Aynı zamanda hukuk kuralları zaman, yer, ahlak ve uyruğa göre farklılık gösteriyordu (ICRC, 2004).

Tarihte devletlerarasında hazırlanan antlaşmalarda ortaya çıkan kuralların sadece antlaşma yapan devletleri bağlaması ve evrensel bir kabul görmemesi nedeniyle bugünkü anlamda bir uluslararası insancıl hukukun varlığı ortaya çıkmamıştır. Ancak savaşların önlenmesi ve olumsuz sonuçlarının bertaraf edilmesi amacıyla çeşitli hukukçu ve filozoflar tarafından yürütülen çalışmalar olmuştur. Özellikle silah endüstrisindeki gelişmeler nedeniyle yeni çatışma tiplerinin ortaya çıkması ve bu çatışmalarda işlenen mezalimin boyutlarının değişmesi insancıl hukukun gelişmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu nedenle insancıl hukuk kendisine şiddetle gereksinim duyulan zamanlarda gelişme göstermek zorunda kalmıştır (Özdemir, 2016, s. 4).

Savaşın da bir hukuku olması gerektiği düşüncesini ortaya atanların başında Hollandalı hukukçu Hugo Grotius gelmektedir. 1625 yılında yayınlanan üç ciltlik “*Savaş ve Barış Hukuku*” isimli eserinde devletlerin savaşın bir hukukunun olmayacağına dair düşüncesini eleştirmektedir (Grotius, 2011). Grotius’un önünü açtığı bu düşünceden hareket edenlerin çabaları ilk kez 1864 yılında Savaş Alanında

yaralıların durumunun ıslahı için Cenevre Sözleşmesi ile kendisini göstermiş ve kaynağını “*jus in bello*” (Uzun, 2010, s. 19-20) kavramının oluşturduğu bir anlayış uluslararası hukuka yazılı olarak girmiştir. Bunun ortaya çıkmasına aktif katkı sağlayan Henry Dunant ve Guillaume-Henry Dufour’un desteğiyle toplanan 1864 yılındaki Diplomatik Konferans; yaralıları ve esirleri korumayı amaçlayan farklı uygarlıklarda bulunan savaş kanunları ile yerleşmiş örf ve adet kurallarını düzenli hale getirmiştir. Bu çalışma günümüze ışık tutacak manada yerleşik bir uluslararası hukukun doğmasını sağlamıştır (ICRC, 2004, s. 12).

Uluslararası insancıl hukuk açısından sıradaki tarihi önemli dönem ise 1899 görüşmeleri sonrasında ortaya çıkan Lahey Sözleşmesi’dir. Gerçekleştirilen uluslararası toplantılarda Fyodor Martens tarafından okunan bildiri (ICRC, 2004, s. 11) etkili olmuş, kanun ve örf-adet kurallarının savaşlarda uyulması ve ilk Cenevre Sözleşmesinin deniz savaşında da uygulanması mümkün olmuştur. Bu sözleşme savaş döneminde işlenen suçlarla ilgili düzenlenmiş ilk uluslararası belgedir. İkinci Lahey olarak bilinen 1907 yılında ise 1899 sözleşmeleri düzenlenmiş, savaşan ile savaşmayan arasındaki ayırım ortaya konmuş ve bazı silah ve maddelerin kullanımı yasaklanmıştır. Yapılan tüm bu uluslararası girişimlere rağmen Birinci Dünya Savaşı’nın çıkması engellenememiştir. Ancak 1925 ve 1929 yılında kabul edilen yeni düzenlemeler ile uluslararası insancıl hukuk gelişimini sürdürmüştür (Özdemir, 2016, s. 5).

İki büyük dünya savaşının ortaya koyduğu büyük felaketler, savaş esirlerine, savaş yaralılarına ve hastalarına ve sivillerin korunmasına dair ilkelerin yeniden ve daha köklü bir şekilde ele alınması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Birinci Dünya Savaşı’nda farklı yöntemler kullanılmıştı ve bu yöntemler arasında zehirli gazlar, ilk hava bombardımanları yüzler kişinin savaş esiri olmasına sebep olmuştur, 1925 ve 1929 anlaşmaları bu gelişmelere verilmiş bir yanıt olarak görülmüştür (ICRC, 2004). Özellikle İkinci Dünya Savaşı’nda ölen asker ve sivil insanların sayılarının birbirine yakın olması (ICRC, 2004, s. 15) o zamana kadar kabul edilen sözleşmelerin sivilleri korumada yetersiz kaldığını göstermiştir. Bu ihtiyaçlar kapsamındaki uluslararası çabalar meyvesini vermiş ve tarihi gelişimi içerisinde en önemli yere sahip olan ve bugünkü anlamda insancıl hukukun temel kaynağı kabul edilen Dörtlü Sözleşmeler Cenevre’de imzalanmıştır. Ortaya çıkan dört sözleşme, daha önceden kabul edilen 3

sözleşmenin yerini alacak sözleşmeler ile savaş esnasında sivillerin korunmasını amaçlayan yeni bir sözleşmeden oluşmaktadır.

Sömürgeleşmenin sona ermesinden sonra devletlerarasında yaşanan çatışmaların yerine devlet içi etnik ve mezhepsel çatışmalar ortaya çıkmaya başlayınca, insancıl hukukun uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalarda da uygulanması ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyacı karşılamaya çalışan Dört Cenevre Sözleşmesinde de ortak olan 3. Maddenin geliştirilmesi kapsamında 1977 tarihli İki Nolu Ek Protokol kabul edilmiş ve uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmaların mağdurlarının da korunması güçlendirilmiştir. Ayrıca hukuki olarak zemini oluşturulan bu sisteme uymayanları yargılayacak ve cezalandıracak bir uluslararası yaptırım gücünün zorunluluğu da 1998 Roma Statüsü ile çözülmüş ve atılan tüm adımlar sonrasında uluslararası insan hakları düzeni ulusal sistemlerin üstünde bir konuma ulaştırılmaya çalışılmıştır.

Uluslararası insancıl hukukun kaynakları olarak kabul edilen uluslararası antlaşmaların içerisinde iç silahlı çatışmalarda en çok dayanak olan 1949 Cenevre Sözleşmeleri ve 1977 Ek Protokolleridir ve bunlar insancıl hukukun ana belgeleridir. 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerinde ortak olan 3. madde uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalarda dikkate alınacak hususları belirtmektedir. Bu madde 1977'de II Nolu Ek Protokol ile geliştirilmiş ve insancıl hukukun niteliği itibariyle uluslararası olup olmaması yönüyle sınırlandırılmasının önüne geçilmiştir. Böylece sözleşmeye taraf olan devletler kendi iç çatışmalarından doğan insancıl hukuk ihlallerinden dolayı yükümlü kılınmıştır (Özdemir, 2016, s. 6).

Zaman zaman belirtilen uluslararası antlaşmalardan doğan insancıl yükümlülüklerini yerine getirmeyen veya getiremeyen devletler ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle insancıl hukuka uyulmadığı kriz durumlarında ortaya çıkacak ihlalleri önleyecek, önleyemediği durumlarda uluslararası toplumun soruna kolektif olarak müdahil olmasını sağlayacak ve insanlık suçunun işlenmesi durumunda sorumlu otoriteyi cezalandıracak bir uluslararası sistemin ihtiyacı hep var olmuştur (Özdemir, 2016, s. 6).

1.7.3 Uluslararası İnsancıl Hukukun Temel Kuralları Nelerdir?

Uluslararası Kızılhaç- Kızılay Komitesi tarafından düzenlenen uluslararası insancıl hukuk kuralları aslında bu hukuk dalının temellerinin özetlemekte ve yasal bir belge

gücüne sahip değil ve hiçbir zamanda yürürlükte olan antlaşmaları yerini alamamaktadır. Bu kuralların temel amacı uluslararası insancıl hukukun yaygınlaştırılmasını amaçlamaktadır (ICRC, 2004).

Uluslararası insancıl hukuk kuralları savaş suçlarının engellenmesinde önemli rol üstlenmektedir. Savaş suçları uluslararası olan ya da uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma sırasında uluslararası insancıl hukuka uyulmamasına işaret etmektedir. Yani savaş suçları

- Koruma altına olan kişi, hasta ve yaralı asker, savaş esiri ve sivillerin bilerek öldürülmesi,
- Kişiyi işkence ve insanlık dışı muamele edilmesi,
- Kişinin fiziksel sağlığının bilerek ve ciddi bir şekilde acı çekmek amacıyla tehlikeye sokması,
- Sivil topluma saldırılması,
- Yasa dışı olarak kişinin sınır dışı etmesi,
- Yasaklanan silahlar ve savaş yöntemlerinin kullanılması,
- Muhalif ve düşman tarafın ordusu ve halkının acımasızca öldürülmesi ve kamu ve kişisel malları yağmalanması olarak tanımlanmıştır.

Bazılara göre savaş suçları işlenme sebebi hukukun bilmeyen ve savaş doğasından dolayı olmasını söylerken, bazıları ise bu suçların işlenmesini toplumun yapısından dolayı işlenmesini söylemektedirler. Ancak ne olursa olsun savaş suçları barış ve çatışma dönemlerinde uluslararası insancıl hukukun ihlale ederek işlenmektedir. Bu nedenle bu hareketleri önlemek, cezalandırma ve kınanmak için girişimler yapılmalıdır. Bu girişimlerin en kritik örneklerinden biri uluslararası ceza divanının kurulması ve insanlara karşı işlenen suçların, soykırım ve savaş suçlarının önlemesi için çalışmasıdır ve diğer önemli örneği ise, uluslararası insancıl hukuktur (ICRC, 2004, s. 18).

Uluslararası insancıl hukukun temel ilkeleri yani, bir çatışmasının tarafları sivil halk ve varlıklara zarar vermemek için her zaman siviller ve savaşçılar ayrıt edilmeli, sivil halka ne bir bütün olarak ve ne de bireysel olarak saldırılmalı ve saldırı sadece askerlere karşı yapılmalı, savaş dışı kişilerin yaşamalarına ve fiziksel ve manevi varlıklarına saygı gösterilmeli, sivillere her tür koşulda ve hiçbir ayırım yapmadan korunmalı ve insanca muamele edilmeli, teslim olan ve savaş dışı olan kişinin

yaralanmamalı veya öldürülmemelidir. Ayrıca, gereksiz kayıp ve sınırsız acıya neden olan savaş yöntemleri ve araçları kullanılmamalı, yaralı ve hasta esirlere bakım ortamı yaratılmalı ve ayırt yapmadan sağlık personelleri, tesisleri ve araçları ayarlanmalıdır. Aynı şekilde esirlerin yaşamlarına, onuruna saygı gösterilmeli ve her türlü şiddetten korunarak aileleri ile haberleşmelidirler. Yani bu kişiler temel yasal güvence altına alınmalıdır (ICRC, 2004, s. 10).

1.7.4 Uluslararası İnsancıl Hukuk Hangi Durumlarda Uygulanabilir? Kimler İçindir ve Kimleri Korur?

Uluslararası İnsancıl hukuk iki farklı durumlarda uygulanabilir:

a) *Uluslararası Silahlı Çatışmalar*: Yani uluslararası insancıl hukuk, aslında çatışma taraflarına yönelik olup ve çatışma dışı kalan faktörlerin korunması için uygulanan kurallardır. Cenevre sözleşmesinin 1. Protokolü uluslararası silahlı çatışmalar konusun oluşturmaktadır. Bunlar:

- Kara savaşında yaralı, hasta askerler ve silahlı kuvvetlerin sağlı hizmetleri mensupları,
- Deniz savaşında yaralı, hasta veya deniz kazası geçirmiş askerleri ve deniz kuvvetleri mensupları,
- Savaş esirleri,
- Sivil halkın korunması (ICRC, 2004, s. 18).

b) *Uluslararası Nitelikte Olmayan Silahlı Çatışmalar*: bu tür durumlarda uluslararası insancıl hukuk, çatışmalara katılan tarafların düzenli olup ve olmadığı çatışmalara katılmış ya da katılmamış her bir bireyler ile ilgili olan amaçları korumaktadır. Bu durumu açıklayan kurallar Cenevre Sözleşmesinin ortak 3. Maddesi ve 1. Protokolü uygulanabilmektedir. Bunlar:

- Yaralı veya hasta muharipler,
- Çatışma nedenlerden dolayı özgürlükten mahrum edilen kişiler,
- Sivil halk ve
- Sağlık personeli ve din adamları (ICRC, 2004, s. 20).

Uluslararası İnsancıl Hukuku “yeni çatışmalara” da uygulanabilir kurallardır. Günümüzde çok konuşulan bu kavram iki tip çatışmayı kapsamaktadır: (1)Anarşik olarak tanımlanan çatışmalar ve (2) Grup kimliğini savunan çatışmalar. Şüphesiz

Soğuk Savaş sonrasında anarşik çatışmalar sıklıkla devletlerin yapılarının zayıflaması ve çökmesi şeklinde gözümüzde çarpmaktadır. Bu durumlarda silahlı gruplar politik sorunlardan faydalanarak gücü ele almaya çalışırlar. Amacı grup kimliğini savunmak olan çatışmalar ise, “etnik temizlik” olarak bilenen uygulama ile karşı tarafı saf dışı bırakmaya çalışmaktadır. Bu durum halkın göç etmesi ve hatta yok olmasına sebep olur. Uluslararası insancıl hukuk şiddete maruz kalan sivil halkın bu anarşik ve kimlikle ilgili durumlarda ve çatışmalarda uygulanabilmektedir. Ortak 3. Maddeye göre, tüm silahlı gruplar, silahlarını bırakan kişilere ve sivillere ve çatışmaya katılmayan kişilere saygı gösterilmelidir. Bu nedenle, uluslararası hukukla ilgili yasal bir sorunun sebebi devletin mevcut yapılanmasının zayıf olması değil, aksine bu durumlarda uluslararası insancıl hukukun kesinlikle doldurduğu boşluklardır. Ama yine de bu durumların yaşanması uluslararası insancıl hukukun uygulanmasını zorlaştırmaktadır. Taraflar arasında disiplin yokluğu, sivil halkın silahlanması, savaşı ve savaşı olmayanlar arasındaki farkın olmaması ve her şeyden önemlisi hukukun üstünlüğüne inancın olmaması sorunlara neden olmaktadır. Hâlbuki anarşik ve grup kimliği savunma gibi durumlarda uluslararası insancıl hukukun bilinçlendirmek için çaba gösterilmeli ve çatışmaya yol açan sorunun çözümü için harekete geçerek olumsuz sonuçların etkisini hafifletilmelidir (ICRC, 2004, s. 32).

1.7.5 Uluslararası İnsancıl Hukuk Mültecileri ve Yerlerinden Edilmiş Kişileri Nasıl Korur?

Mülteci terimi 1951'deki BM sözleşmesinin 1. maddesine göre şöyle tanımlanmıştır: “ırk, din, milliyet, belirli bir sosyal grubun veya siyasi görüşün mensubu olmaları nedeniyle zulüm edilme korkusuna bağlı olarak tabiiyetinde olduğu ülkenin dışında bulunan veya böyle bir korkuya bağlı olarak o ülkenin korunmasından yararlanmak istemeyen veya bu tür olayların bir sonucu olarak bir tabiiyete sahip olmayan ve daha önce sürekli ikamet ettiği ülkenin dışında bulunan ve o ülkeye geri dönmeyen veya böyle bir korkuya bağlı olarak dönmek istemeyen” kişi ya da kişileri kapsamaktadır. Mülteciler ülkelerini terk etmiş kişiler olarak ve yerinden edilmiş kişiler ise ülkelerinin topraklarının terk etmemiş olmak noktasında farklılık göstermektedir. Mülteciler öncelikle mülteciler hukuku ve BM Mülteciler Yüksek Komiserliğinin görevi sayesinde güvence altında korunmaktadır. Eğer mülteciler silahlı çatışmaya

taraf olan bir devlette yaşıyorlar ise bu durumda mülteciler hukukunun yanı sıra uluslararası insancıl hukukun da koruması altında olacaktır. Yani, uluslararası insancıl hukukun mülteciler için öngördüğü 4. Cenevre sözleşmesi ve 1. Ek protokolü uygulamaktadır. Hâlbuki yerinden edilmiş kişiler ise mültecilere göre diğer farklı kurallar ile korunmaktadır. Bu kanunların başında ulusal kanunlar ve insan hakları hukuku uygulanmaktadır ve eğer savaş ve çatışma da olan bir devlette iseler uluslararası insancıl hukuk ile korunmaktadırlar ve eğer silahlı çatışmalara karışmış bir devlette ise, savaşa katılmayanlar sivil sayılırlar. Diğer taraftan uluslararası insancıl hukuk kendi güvenliğini korumak için zorlayıcı askeri müdahalelerden öte diğer durumlarda sivillerin yerinden edilmelerini yasaklamaktadır. İnsancıl hukukun kurallarına uyulması sivillerin yerinden edilmesini engelleyebilir ve eğer engellemek mümkün olmazsa bu kurallar yerinden edilme sırasında koruma sağlayabilmektedir. Uluslararası insancıl hukuk tarafından yasaklanan kurallar şunlardır:

- Sivillere ve sivil nesnelere saldırılması ya da ayırıcı olmayan bir şekilde savaşa devam edilmesi,
- Sivil halkın aç bırakılması ve yaşamın sürdürülebilmesi için gerekli olan nesnelere tahribi,
- Kolektif cezalandırma sıklıkla meskenlerin tahribi şeklinde görülür.

Bu kurallar bir çatışmaya taraf olanların ihtiyaç içinde bulunan sivil halka ulaşacak yardım malzemelerine izin vermesine de gerektirir (ICRC, 2004, s. 32).

1.8 İnsani Yardımların Temel İlkeleri

Etkilenen insanlar insani yardım çalışmalarının kalbinde yer alırlar. Herhangi bir krize yapılan her türlü müdahalenin arkasındaki temel motivasyon hayat kurtarmak, insanların acılarını azaltmak ve onurlu bir yaşam hakkını desteklemektir. İnsani yardım kuruluşları, insani zorunluluğun ilk sırada geldiğini kabul ederler ve bu sebeple ihtiyaç olan her yerde bu insani yardımı sağlamaya çaba gösterirler. İnsani yardım genel olarak kabul görmüş dört ilke ile yönlendirilir (www.corehumanitarianstandard.org, 2014).

Yani, insani yardım insanlık, tarafsızlık, ayırım gözetmemek ve bağımsızlık ilkeleri tarafından yönlendirilir. Genelde mültecilere ve evsizlere içme suyu, sağlık

kuruluşları, tıbbi hizmetler gibi eylemler insani yardım olarak yapılmaktadır. Bu temel alanlar dışında insani yardım, farklı olumsuz durumlardan etkilenen insanlara normal yaşam koşullarının geri gelmesine yardımcı olmaktadır. İnsani yardım ilkeleri bütün insani yardım çalışmalarının temelidir. Bunlar İnsani yardım çalışmalarını yönlendirir ve bunların uygulanmaları insani yardımın diğer faaliyet ve aktivite türlerinden ayırt etmek için gereklidir (www.corehumanitarianstandard.org, 2014).

Geniş anlamda, insani ilkeler uluslararası insani hukuk kökenlidir. Daha dar anlamda insani ilkeler insani yardımı sağlayan aktörlere yardımcı olmak için tasarlanmıştır (Mackintosh, 2000, s. 77). İnsani ilkeler insani eylem için bir temel oluşturmaktadır. Söz konusu ilkeler, olumsuzluklardan etkilenen insanlar için sağlanmaktadır. İster doğal bir felaket ya da karmaşık bir acil durum ya da silahlı çatışma olsun, farklı aktörler etkili insani yardım sağlamak için bu ilkelere uymalıdır (İnsani Bağış İlkeleri, 2003). İnsani yardım, afet kurbanlarının gerçek ihtiyaçlarına cevap verirken ülke kalkınmasına önemli rol oynamaktadır (WHO, 1999).

İnsani yardım ilkelerini tanımlamak için ilk girişim Uluslararası Kırmızı Haç Komitesi (İCRC) tarafından gerçekleştirildi. Genelde dört insani yardım ilkesi bulunmaktadır. Bunlar: İnsanlık, tarafsızlık, yansızlık (ayrım gözetmemek) ve bağımsızlık olarak adlandırılmıştır. Tarafsızlık ve bağımsızlık ilkeleri 1921 yılında Uluslararası Kırmızı Haç tarafından ilan edilmiştir. İnsanlık ve tarafsızlık, ayrım gözetmemek ve bağımsızlık ilkelerinden ilk üç ilke 1991 yılında kabul edilen 46/182 Genel Kurulu Kararı ile onaylandı. Söz konusu ilkelere ek olarak, dördüncü ilke (Bağımsızlık) Acil Durum Koordinatörü (ERC) girişimleriyle 2004 yılında 58/114 sayılı Genel Kurulu Kararı ile insani ilkeler sırasında eklendi. Bu durumda insani ilkelere bağlılık da birçok insani yardım kuruluşları tarafından kurumsal düzeyde dile getirilmiştir. İnsani faaliyetlerinde bulunan örgütler ve aktörler bu ilkelere bağlı kalmak için bir taahhüdü ortaya koymuş ve insani yardım standartlarının ortaya çıkmasına yol açmıştır (OCHA, 2010).

Bağımsızlık ilkesinin temel ilkelerden biri olarak kabul edilme neden, son dönemlerde insani krizlerin yapılanmasının değişimi ve bu gelişme sonucunda insani yardım faaliyetlerinde siyasi misyonların yüklenmesi olarak belirlenmiştir. Bu durum özellikle Soğuk Savaş sonrasında bloklar arasında silahlanma rekabetinin sona

ermesi ve aynı zamanda devletler ve bölgesel güçler için yumuşak gücün sergilenme etkisi için daha önemli hale gelmiştir. Aynı zamanda böyle durumda insani yardım teminin kolaylaştırmaya yönelik faaliyet başında gelmesi istenmiştir. Bu alanda faydalanacak devlet veya çatışma grupları arasında şiddet azaltılması, demokrasi ve insan haklarını desteklemek kendi politikaları paralelinde politikalar izlenmesini sağlamak üzere insani yardım faaliyetleri sağlamak için bağışçı devletler tarafından daha verimli bağış yöntemleri oluşturulmuştur. Ancak, bu yöntemler insani yardımların temel hedeflerin saparak yardım ve bağışların faydalanıcı ülke ve bölgelere yönelik kapsamlı stratejilerinin bir parçasına dönüşmesine kolaylık yol açabilmektedir (İnan, 2012, s. 44-47).

İnsani yardım konusuyla ilgili insan hakları ve demokrasi gibi olguların yer alması bazı yazarlar tarafından desteklenirken, bazı diğer yazarlar ise bu gelişmelerin insani yardımların siyasileşmesine sebep olduğunu söylemektedir. Tüm bu nedenlerden ötürü bağımsızlık ilkesi askeri, diplomatik, siyasi vb. faktörlerden uzak tutulması büyük önem taşımaktadır (İnan, 2012, s. 44-47).

Hayat kurtarmak ve acıları hafifletmek uygulamada insani yardımları ile ilgilidir. Genelde doğal afet, savaş veya diğer silahlı çatışma, insani bir afet gibi durumunda aktörlerin acil müdahalesi ile ilgili olan durumlardır. Yani, acil durumlarda insani yardım aktörler yardım ederken İnsani yardım ilkelerine dikkat etmelidirler (www.globalhumanitarianassistance.org, 2016).

Son yıllarda insani yardım konusu ilkeli yaklaşımlardan ziyade anlık tepkiler şeklinde ele alınmıştır. Özellikle Uluslararası Kızılhaç-Kızılay gibi yardım kuruluşlarının pratik uygulamaları sonucunda ve elde edilen tecrübelerine göre insani toplum tarafından genel olarak kabul göre temel insani ilkelere uymak vurgulanmıştır (İnan, 2012, s. 43).

Yukarıdaki genel bilgilere göre insani yardım faaliyetlerin sağlanmasında BM mevzuatında yer verilen dört temel ilke bulunmuştur, aşağıda her bir ilke teker teker açıklanmaktadır.

1.8.1 İnsanlık İlkesi

İnsani eylemin temel amaçlarından biri insani hayat ve sağlığı korumak ve insan onuruna saygıdır. İnsanlık ilkesi insanların bulunan yerlerde acıların hafifletmek için

kullanılır (Amos, 2012, s. 2). Yani, bu ilke insani bir acı bulunursa o zaman ele alınmalıdır (VENRO, 2003, s. 4). İnsanlık ilkesinde tüm insanlığa ve bireylere saygı sağlarken insanca eşit koşullarda hayat kurtarmak ve acıları hafifletmek için kullanılmaktadır.

Uluslararası Kızıl Haç ve Kızılay Hareketi ve Sivil Toplum Kuruluşları için insani yardım bir insani zorunluluk olarak görünmüştür. Bu aktörlere göre, “Devletler gereken her yerde insani yardım sağlamak için uluslararası toplumun yükümlüğünün önemsemelidir” (www.globalhumanitarianassistance.org, 2015).

Genelde insanlık ilkesi her zaman ve her yerde insani acıları dindirmek, çocuklar, kadınlar ve yaşlılar gibi toplumların en az zarar görmesini ve tüm mağdurların hak ve onurlarına saygı gösterilmesini kapsamaktadır. Bu ilke sayesinde insanlar arasında hiçbir ayırım yapılmamakta ve insanların sadece insan oldukları için tüm hak ve özgürlüklerinden eşit bir biçimde yararlanmalar vurgulanmaktadır. Ayrıca insani yardım sağlanma anında onur kırıcı uygulamalardan kaçınmak yardım etme ve yardım alma hakları devletler ve vatandaşlar tarafından benimsenmesi büyük önem taşımaktadır (İnan, 2012, s. 43-44).

İnsanlık ilkesinin, insanlık acılarına görüldüğü her yerde çözüm bulması gerekir. İnsani yardımın amacı yaşamı ve sağlığı korumak ve insanlara saygı duymayı sağlamak olarak özetleyebiliriz (www.corehumanitarianstandard.org, 2014).

1.8.2 Tarafsızlık İlkesi

İnsani yardım kuruluşları özellikle çatışmalarda taraf olmamalıdır. Yani siyasi, ırksal, dinsel veya ideolojik nitelikli tartışmalara girmemelidir (Amos, 2012, s. 2).

Tarafsızlık ilkesine göre, insani yardımların husumetlere delil olmadan ve siyasi, dini veya ideolojik sorunlarda taraf olmadan sağlanmalıdır. Bu ilkenin temel amacı, insan yardım kaynaklarının öncelikle ne olursa olsun devlet çıkarlarından çok ihtiyacı olan kişilere verilmesi vurgulanmaktadır. Yani insani yardım sağlanması için vatandaşlık, görüş, ırk, din, dil ve siyasi hedefler etkili olmamalı ve sadece ihtiyaç temelinde yapılmalıdır. Ayrıca tarafsız ilkesi sayesinde insani yardım kuruluşları, krizleri değerlendirme, yardım faaliyetlerin planlaması ve dağıtımı gibi durumlarda çatışmanın herhangi bir tarafının yararına olacak şekillinde gibi faaliyette bulunmamalıdır (İnan, 2012, s. 44-45).

Bazen uygulamada, özellikle hızla değişen durumlarda zor olsa bile Birleşmiş Milletler organları, PADCO, USAID ve NGHAs gibi çoğu sivil toplum ve insani yardım kuruluşları için tarafsızlık ilkesi kesin olarak kabul edilmiştir (www.globalhumanitarianassistance.org, 2016).

Bu konu ile ilgili en önemli nokta tarafsızlık ilkesine uymamak yani insani yardım çalışmalarına karşı gerçekleştirilecek saldırılara zemin hazırlamaktır. Özellikle son dönemlerde yardım alan ülkelerde bu durum açıkça görünmektedir ve bu insani yardım çalışanlar üzerinde şiddetin artmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle yardım kuruluşların ve bağışçıların ülke içinde farklı gruplar ve devletlerarasındaki çatışmalara taraf tutulmaması bir taraftan ülkenin kendi güvenliği ve diğer taraftan ise ihtiyaç sahibi toplulukların ve bireyleri sağlığı açısından büyük önem taşımaktadır (İnan, 2012, s. 45-46).

Tarafsızlık ilkesini, insani yardım aktörlerinin çatışmalarda taraf tutmaması veya politik, ırksal, dini ya da ideolojik tartışmalara girmemeleri gerekliliği olarak özetebiliriz (www.corehumanitarianstandard.org, 2014).

1.8.3 Yansızlık (Ayrım Gözetmemek) İlkesi

Bu ilke insani bir eylem temelinde gerçekleşmelidir. Sıkıntının en acil durumlarında öncelik verilmesi ve milliyet, ırk, cinsiyet, dini inanç, siyasi veya siyasi bir görüş temelinde hiçbir ayırım yapılmamalıdır (Amos, 2012, s. 2-3).

Yansızlık ilkesi bir anlaşmazlık, rekabet ya da savaşta iki tarafı da desteklemeyen bir devlet olarak tanımlanmaktadır. Yardımlar siyasi, dini ve ideolojik nitelikteki tartışmalara taraf olmadan sağlanmalıdır. Yansızlık etkili çatışma içinde faaliyet gösteren insani yardım kuruluşları yeteneğinin merkezi olarak görünüyor. Yani, bir çatışmada insani yardım kuruluşları taraf tutmadan, risk altında olan yerel halk içinde daha fazla kabul gören bir yol bularak diğer tarafa da yardım ederek riskin en aza indirerek faaliyetlerini yürütmelidir. Bu ilke daha birçok kuruluş tarafından savaşan taraflara karşı bir kalkan görevi görmekte ve hedef olmaktan kurtulmak için merkezi bir öneme sahiptir (Intrac, 2003, s. 3).

Yansızlık ilkesine göre, insani yardımlar etnik, cinsiyet, milliyet, siyasi düşünce, ırk ve din ayrımı yapmadan tedarik edilmesi, yalnızca ihtiyaçlara ve öncelikle de acil durumlara sağlanmalıdır. Yani doğal afet ve çatışmalardan zarar görmüş topluluklara

yönelik yardım faaliyetleri yapılmasında bireyler eşit mesafelerde durmalı ve yardımlar sadece ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmalıdır. Bu açıdan bakıldığında yansızlık ilkesi insani yardımların siyasi çıktılar ve ideolojik amaçlar için kullanımı önlemektedir (İnan, 2012, s. 45).

Ayırım gözetmemek ilkesini, insani yardımın ihtiyaç temelli sağlanması, en acil kriz durumlarına öncelik verilmesi ve milliyet, ırk, cinsiyet, dini inanç, sınıf ve politik görüş temelinde hiç bir ayırım yapılmaması gerekliliği olarak özetleyebiliriz (www.corehumanitarianstandard.org, 2014).

1.8.4 Bağımsızlık İlkesi

Bağımsızlık ilkesinde, insani eylemlerin sağlanmasında herhangi bir aktör insani eylemin uygulamakta olduğu alanlar ile ilgili olarak siyasi, ekonomik, askeri veya diğer hedeflerden özerk olmalıdır (Amos, 2012). İnsani programların uygulanabilmesi için bağımsızlık ilkesi bir zorunluluk olarak görmelidir. Diğer bir anlamda başka birisiyle bağımlı olmayan ve herhangi bir oluşumdan bağımsız olarak kabul edilmelidir (Intrac, 2003, s. 3).

İnsani yardım faaliyetleri siyasi bir araç olarak her zaman faydalanıcı hükümetlerin ekonomisini etkilemektedir. Özellikle bağışçılar kara verici durumlarında yardımların miktarı, şekli ve yönünü belirlemek için insani yardım faaliyetlerin insani amaçlı ve ihtiyaç tespitine göre yamamakta ve bu durum siyasi, ekonomik ve benzer kaygılara yol açmaktadır. Son zamanlarda bu durumun gelişimi sonucunda “yeni insancılık” yaklaşımı çerçevesinde, insan yardım yapanlar tarafından yardımlar politika aracı olarak görünüşür (İnan, 2012, s. 46).

İnsani yardım kuruluşları hükümet politikalarından veya eylemlerinden bağımsız olarak kendi politikalarını uygulamak zorundadır. Sorunları hükümet bağışçıları farklı derecelerde bağımlı olmadan ortaya çıkabilir. Böylece bazı kuruluşlar için bağış kendi bağımsızlığını korumak ve bu alandaki çalışmalarda katılan hükümetler ile karşılaştırmak zordur. Bu alanda (İCRC), hükümetler Genel Müdür Masraf ve Saha Operasyonları için ayrı yıllık temyiz yoluyla, kendi fonlarını çoğaltarak ve tarafsız olarak bağımsızlığını korumak için örnek oldu (www.globalhumanitarianassistance.org, 2015).

Sonuç olarak, bağımsız ilkesini insani yardım çalışmalarının uygulandığı bölgelerde bir aktörün sahip olacağı politik, ekonomik, askeri veya diğer hedeflerden bağımsız olması gerekliliği olarak özetleyebiliriz (www.corehumanitarianstandard.org, 2014).

1.9 İnsani Yardım Faaliyetleri Yürütülürken Dikkat Edilecek Hususlar

İnsani yardım faaliyetleri yürütülürken yukarıda sözü geçen temel ilkeler ile yakın ilişkide olan ve onları tamamlayan bazı hususlar bulunmaktadır. Bu hususlar bağışçılar insani yardım faaliyetlerini gerçekleştirmesinde uymaları gereken özel şartları ortaya koymaları bakımından büyük önem taşımaktadır.

1.9.1 Hesap Verebilirlik ve Standartlar

Teknolojik gelişmeler ile birlikte artık insani yardım bağışçıları finanse ettikleri yardımların kimlere ulaşacağı, kimlerin bu yardımların faydalanacağı ve nerelere ulaşacağı gibi bilgilere daha çok ilgi göstermektedir. Bu bilgileri sağlamak ve onlara zamanında vermek yardım kuruluşların temel görevleri arasında yer almaktadır. Yardım kuruluşların söz konusu görevin yerine getirmek ile bir taraftan yardımın sürekliliğini sağlarken, diğer yandan ise kendi güvenini korumaktadırlar. Ancak hesap verebilirlik anlayışına göre insani kuruluşlar sadece bağışçılara karşı değil, yardım sağladıkları bireylere karşı da sorumlu tutulmaktadır (Oxfam, 2006, s. 1-2).

Hesap verebilirlik konusunda Uluslararası Kızıllaç- Kızılay Hareketleri İle Hükümet Dışı Kuruluşlar için hazırlanmış davranış kuralları belgesine göre, imzalayan tarafların; bağışçıların yanı sıra yardımlardan faydalanıcılara karşı da kendilerini sorumlu tutmaları ifade edilmiştir. Ayrıca imzalayan taraflar bu belge sayesinde insani yardım faaliyetleri sürdürürken açık ve şeffaf yaklaşımlar geliştirme, mali ve etkinlik açısından faaliyetlerinin raporlama, yardımların izleme ve denetimi, kaynakların verimli kullanımına yönelik yüksek profesyonel ve uzmanlık standartları geliştirmek için taahhütte bulunmuşlardır.

Hesap verebilirlik konusu ile ilgili bir diğer belge ve insani kuruluşların arasında oluşturulan ilk düzenleyici girişim olan HAP-I hesap verebilirliği “otoritenin üzerinde anlaşıldığı şekilde kullanılması” olan klasik tanımlanmadan daha bir nokta ilerde “otoritenin kullanımından etkilenen her birey hakkı” olarak tanımlanmıştır. Bu bakış açısı hakkın hak sahibine ulaşacağı ve faydalanıcıların özneleştirdiği düşünülmektedir. Bu olumlu gelişmelere rağmen insani yardım kuruluşlar yardımlar

ile ilgili standartlara uyarken çoğu zaman yardımın kalitesi ve hızı arasında tercihlerinin hızdan yana kullanabilmektedirler. Zira bir doğal afet ya da kriz bölgesinde erken ulaşım kuruluşların görünürlüğü ve bu nedenle saygınlığını artırdığına yönelik oldukça güçtür. Ancak acil durumlarda faaliyetlerin hızını önemli olmasına rağmen bu hızın her zaman etkin ve planlı bir insani yardım faaliyetin yürürlüğe girmesinin garantisini verememektedir. Bu nedenle iyi planlanmamış ve ihtiyaçlara göre sağlatılmayan yardımlar ayrıca hesap verebilirlik standartların uygulanmaması hem bağışçılar ve yardım kuruluşlar arasındaki olan güveni sarsmakta, hem de en fazla zararı yardım alıcılar ve faydalanıcılar görmektedir. Bu sorunu çözümü için yardım faaliyetleri ile ilgili sadece yardımların hızına değil yanı sıra bir temel ve standartlar çerçevesinde yürütülmelidir (Oxfam, 2006, s. 2). Bu konu ile ilgili özellikle Ruanda soykırımının sonucunda bir değerlendirme raporunun yayınlanmasından sonra (JEEAR, 2011) büyük çapta insani yardım kuruluşları tarafından kendi çalışma sistemi ve hesap verebilirlik konusu ile ilgili birçok girişimlerde bulunmuştur. Örneğin: HAPI, SPHERE, ALNAP ve The people In aid söz konu girişimlerin arasında yer almaktadır (Oxfam, 2006, s. 1-2).

İnsani yardım faaliyetleri ile ilgili olarak standartlar ve hesap verebilirliğin geliştirilmesine yönelik girişimler kısa sürede insani aktörler için zorluklara neden olmakta ve insani sistemin karmaşık yapısını netleştirerek uzun sürede insani kuruluşların saygınlıklarına olumlu yönde etkilemektedir. Ayrıca hesap verebilirliğin ve standartların geliştirilmesi gelecekte yardım kuruluşlarının atacakları önemli adımlarda önemli rol oynarken bir taraftan yardım kuruluşların rollerini belirlemekte, diğer yandan ise bağışçıların ya da yardımlardan faydalananların hangi tür beklentilerinin karşılamak için kolayca yol açmaktadır. Bu durum taraflar arasında anlaşmazlıklar ve çıkar çatışmalarının azalmasında etki yaratmaktadır.

1.9.2 Sivil İnsani Yardım ve İnsani Yardımlarda Askerin Rolü

İnsani yardım konusunda önemli noktalardan biri, bu faaliyetlerin operasyonel anlamda kimler tarafından yürütülmesidir. Ancak insani yardım faaliyetleri genellikle ya sivil ve profesyonel ekipler ya da askerler aracılığıyla sağlanabilmektedir. İnsani toplum tarafından yardımların sivil ve profesyonel ekipler tarafından sağlanması kabul edilmiştir, ama son yıllardaki gelişen iklim değişikliği, doğal afetler, çatışmalar ve küresel ısınma gibi sebeplerden dolayısıyla çatışmaların

değişen stratejileri krizlere yönelik yardım faaliyetlerin sağlanması sadece sivil ve profesyonel ekiplere değil yanı sıra askerin tarafından sağlanmasını da zorunlu kılmaktadır. Zira insani yardımlar insan yapısı krizler ve doğal krizlerde ve acil durumlarda zarar görenlerin koruma ve kurtarma amacıyla yapılmamakta bunun ile birlikte yardımların hızlı, kolay erişimi ve çalışanların güvenliği de sağlanmalıdır. Bu nedenle sivil ve profesyonel ekiplerin yanında askerlerin insani yardımların sağlanması büyük önem taşımaktadır. Aksi takdirde söz geçtiği nedenlerden dolayı yardım sağlanımı zorlaşacak ve çalışanların güvenliği tehlikeye düşecektir (Oxfam, 2007, s. 2).

Bu noktada “İnsani Barışçılığı İlkeleri ve İyi Uygulanması” belgesine göre, silahlı çatışmalardan etkilenmiş bölgelerde insani yardım faaliyetleri sağlanırken birincil rol sivil toplum kuruluşlara ait olmalı ve bu alanda askeri kapasite ve kaynakların kullanımını uluslararası insancıl hukuka ve insani ilkeler ile uyumlu olmalı ayrıca faaliyetlerin sivil kuruluşlar öncülüğüyle yürütülmesi gerekir (GHD, 2003). Bu sebepten dolayı insani yardım faaliyetleri sağlanırken yardım yapılması ilk başta sivil kuruluşlara düşmekte, gerektiği zamanda ve belirli koşullarda askeri personelin müdahalesi de önem taşımaktadır. Özellikle sivil personeller ve kaynakların yardım faaliyetlerinde yetersiz kaldıkları durumda destek amaçlı askeri personel “son çare” olarak devreye girmektedirler. Ayrıca sivil personeller ile askeri yardım sağlayan arasında iş bölümü açısından ve askerlerin yardım sağlanmasında rollerinin net bir şekilde belirlemek farklılıkların olması şarttır. Yani, askerlerin kıyafet, kullanılan araç ve gereçleri, yapacakları iş açısından sivil çalışanlardan ayırıt yapılmalıdır. Ancak bu şartlar yerine getirildiği zaman bir taraftan yardımların sivil niteliği korunurken, diğer taraftan ise askeri kapasite ve kaynaklardan faydalanmış olacaktır (Oxfam, 2007, s. 3).

Sivil insani yardım ilkesi genellikle çatışma sonrası, doğal afetlerin sırasında ve sonrasında yapılan yardım faaliyetleridir. Yani doğal afetlerin sonrasında da çatışmalarda yapıldığı gibi insani yardım faaliyetlerin yürütülmesi ilk başta sivil personellere sonra destek amaçlı askeri çalışanlara düşmektedir. Örneği, 2004’da Hint Okyanusu’nda yaşanan tsunam ve 2005’de Kuzey Pakistan’da yaşanan deprem gibi doğal afetler sonrasında askerlerin insani yardım faaliyetlerinde katılması önemli görünmüştür (Oxfam, 2007, s. 1-2).

Sonuç olarak sivil insani yardım ilkesinin aksi halde düşünülduğünde, bir ülkede ya da bölgede askeri birimler tarafından sivil çalışanların destek olmaması ve onların güvenliğinin korunmaması anda sivil çalışanlar insani yardım faaliyetlerin gerçekleştirmesinde bağımsız kimliklerinin ve faaliyetlerin bağımsız niteliğinin korumaya yetersiz kalacaktır, aynı zamanda ciddi tehlikelere karşı karşıya kalacaklardır. Bu nedenle insani yardım faaliyetlerinin sivil ekipleri tarafından yürütülmemesi ve yerine sadece askeri güçler ile sağlanması yardımların değerini oranla sekiz kata kadar daha fazla maliyetli olabileceğinin ortaya koymaktadır (Oxfam, 2007, s. 2-3).

1.9.3 Sivillerin Korunması Konusu ve İnsani Müdahale ile İnsani Yardım Arasındaki Fark

İnsani müdahale kavramı yanıltıcı ve çelişkili bir ifade olarak bir yandan siyasi ve ekonomik gelişmeleri hedefleyerek diğer yandan ise askeri amaçlarla anlamsal insani yardım faaliyetleri ile ilgilenmektedir.

İnsani Müdahale ikinci dünya savaşından sonra günümüze kadar da önem kazanan ve üzerinde çok durulan bir konu haline gelmiştir. Hukuksal anlamda 1944 yılında Avrupa Parlamentosu insani müdahaleyi tanımını yapmıştır ama Güvenlik Konseyi 1965 yılında Güney Rodezya ile ilgili BM Sözleşmesi'nin 39. Maddesine göre uluslararası barış ve insan hakları ihlale edildiği için insani müdahale konusunun gündeme getirmiş ve 1970'li yıllardan itibaren ise ilk insani müdahalelere bulunmuştur (Süleymanzade, 2005).

İnsani yardım meydana gelişi 19.yüzyıla dayanmaktadır ve büyük güçlerin yabancı ülkelerdeki vatandaşlarını ve dini azınlıklarını korumak amacıyla kullanılmıştır. Fransa'nın Lübnan'daki Hristiyan azınlığına karşı hakların korunma adına gerçekleştirdiği müdahale bu konunun il örneklerindedir. İnsani müdahale klasik anlamında devletin ya da devletlerin tek taraflı olarak başka bir devletin işlerine zorla ve insani amaçla karışması ve müdahale etmesine denir (Kurbanniya, 2003). Günümüzde örgütlerin müdahalesinin de bu tanıma ekleyebiliriz. İnsani müdahale, devletin hem kendi ve hem de müdahale ettiği devletin vatandaşların can ve özgürlüğünü desteklemek anlamına gelmektedir. Çünkü eğer bir devlet kendi vatandaşlarının temel haklar ve özgürlüklerinin desteklemezse insanlığın vicdanını yaralı edecektir (Karami, 2001, s. 28). İnsani müdahale her zaman büyük devletler

için zor aracı ve hep siyasi ve ekonomik amaçlarına ulaşmak için küçük ve zayıf devletler karşısında kullanılmaktadır (Kurbaniya, 2003, s. 126).

İnsani müdahale insanlık ve insanlardan desteklemek için yapılmalıdır. Çünkü bu uluslararası hukukun hem de insani hukukun temel amaçlarından biridir. İnsani müdahale zorla müdahale etmemeyi savunurken, diğer yandan kendini savunma ya da meşru savunma ve Genel Güvenlik sisteminin savunma gibi amaçlarla ilerlemektedir Kurbaniya, 2003, s. 127).

İnsani müdahale dar ve geniş anlamları ile tanımlanmaktadır. Dar anlamıyla, insani müdahale bir devletin diğer bir devlete karşı geniş çaplı insan haklarının ihlallerini önlemek için kuvvetlerini kullanmasıdır. Geniş anlamıyla insan müdahale bir ya da birden fazla devletin başka bir devletin halkının bir parçasını ya da tamamını soykırım ya da insan hakları ihlallerinden korumak amacıyla yapılan silahlı müdahaleler olarak tanımlanmaktadır (www.tuicademi.org, 2014).

İnsani müdahalelerde devletler ya da uluslararası örgütler müdahalede bulunurken “egemenlik tehdit” sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu organlar “meşru müdafaa” içinde müdahalede bulunurlarsa “bir devletin siyasi bağımsızlığını tehdit etmeme, toprak bütünlüğünü bozmama ve işçilerine karışmama” gibi ilkeleri göz önüne bulundurmalıdır. İnsani müdahale sadece askeri kuvvetler müdahaleler dışında devletleri ve uluslararası farklı örgütlerin bu alanda açık kınama, diplomatik ilişkileri kesme, ekonomik yaptırımlar gibi uygulamaları yoluyla da müdahale edebilmektedir (www.tuicademi.org, 2014).

İnsani müdahale tartışılan bir kavram olmasıyla birlikte bu alanda iki fikrin bulunması görülmektedir: insani müdahalenin savunucular ve insani müdahaleye karşı olanlardır (Gök, 2012). İnsani müdahalenin savunucular bu müdahalenin ilk olarak uluslararası toplumun ve yasal ve hukuki çerçevesinde yapılmalıdır. Bu görüşe göre devletlerin iç meselelerine karışılmamayı savunmaktadır. İnsani müdahaleyi savunmayanlar ve bu müdahaleye karşı olanlara göre ise, bu tür müdahaleler uluslararası hukuka aykırı olması savunulmaktadır. Aykırılığı temel sebebi BM Antlaşması'nın “kuvvet kullanmayı” sadece kendine ait olması ve meşru müdafaa şart olması ile ilgili ortaya koyduğu kurallarıdır (www.marifat.nashriyat.ir).

İnsani müdahalenin temel amacı uluslararası dayanışmayı artırmak, güvenliği ve barışı sağlamaktır. Ancak bazı durumlarda yapılan birçok insani müdahaleler sayılan amaçlara paralel olmaması ve gerçek anlamda barışın sağlanmaması ve güçlü devletlerin çıkarları için kullanılması dikkat çekmektedir. Bu konun örneklerini Haiti ve Ruanda gibi büyük olaylardan öğrenebiliriz. Ayrıca insan hakları güçlü devletlere göre kendilerini ihya edecek ve stratejik hedeflerine ulaşmaktan diğer bir şey ifade etmemektedir (www.tuicademi.org, 2014).

İnsani müdahalenin insani yardımlardan fark etmek için insani müdahalenin sivillerin korunması konusundaki önemli rolünü incelemek gerekir. Çünkü insani müdahale insanların ve sivillerin korunmasında kritik ve unutulmaz bir etki sağlamaktadır.

IV. Cenevre Sözleşmesine göre genel olarak sivillerin korunma konusu “Silahların teslim eden veya hastalık, yaralanma, rehin alınma ve diğer nedenlerle çatışmalarda aktif biçimde yer almayan kişiler ırk, renk, din ve inanç, cinsiyet, maddi durum veya benzer diğer kriterlere bakılmaksızın tüm şartlar altında insanca muameleye tabi tutulacaklardır” şeklinde ifade edilmiştir (İnan, 2012, s. 39).

İyi İnsani Bağışlılık ilkeleri ve İyi Uygulaması belgesine göre insani yardım ile sivillerin korunması faaliyetlerinin paralelinde, insani yardım faaliyetlerinin amacı; “Sivillerin ve çatışma dışında kalanların korunması, zarar görmüş kişilere yönelik gıda, su, barınma, sağlık hizmetleri ve diğer yardım türlerinin sağlanması ve normal yaşamlarına geri dönmelerinin kolaylaştırılması” şeklinde ifade edilmiştir (www.globalhumanitarianassistance.org, 2015).

Bu alanda bir önemli nokta, yardım sağlamında sivillerin çatışmacılardan ayrı tutulmasıdır. Hâlbuki çatışma durumlarında siviller ve çatışmaya katılan arasında genellikle ayırıt edilmemektedir ve yardım alma hedefi ile siviller de çatışmaya katılanlar ile katılmakta ve dolayalı yollardan destek alacakları görünmektedir. Diğer yandan ise yardımları iyi planlanmamış olduğu ve aynı zamanda yetersiz olduğu ve yardımların ihtiyaç sahiplerine zamanında ulaşılamadığı çatışmaların uzamasına sebep olmaktadır (www.odi.org.uk, 2011).

Sivillerin korunması konusu ile ilgili diğer bir önemli nokta, insani müdahale ve insani yardımları sağlanmasında farklı yöntemlerin kullanılmasıdır. Bu nedenle bu iki kavram arasında farklılıklar bulunmaktadır. (www.iibf.sdu.edu.tr, 2014) İnsani müdahalenin tanımına bakıldığında, “ büyük insani acıların veya insan hakları

ihlallerinin yaşandığı durumlarda, hedef ülkenin vatandaşlarını korumak amacıyla bir devlet, devletler grubu ya da uluslararası örgütler aracılığı ile kuvvet kullanılması” olarak tanımlanmaktadır. Ama insani yardım faaliyetlerinde silahlı kuvvetlerin olma söz konusu değildir. Bu nedenle insani müdahale kapsamlı olarak barış sağlamak ve insan haklarını korumak amacıyla yapılabilir ve bu amaçlara ulaşmak için silahlı güçleri kullanmaktadır, buna karşı insani yardımlar ise olayların sorunu ne olduğundan da sonucuna bakarak ve insan hayatını doğrudan etkileyen çatışma ve savaşlar, doğal afetler sadece siviller çerçevesinde hareket eden faaliyetlerdir. Yani, insani yardım sivil önlemlerini öngörürken, insani müdahale askeri önlemlere ağırlık vermektedir (İnan, 2012, s. 40-41).

Ancak bazı durumlarda insani yardımlar sivilleşmeden askeri şeklini almaktadır. Özellikle geniş kapsamlı krizler sırasında yada sonrasında askeri kaynak ve personelleri belirli şartlar altında insani yardım sağlamında müdahale etmektedir ve böylelikle yardımların sivilleşmeden askerileşmesine yol açmaktadır. Ayrıca doğal afetler ve diğer krizler, çatışma ve savaş durumlarında topluluklara yönelik şiddetin ortaya çıkması ve insan haklarının ihlal edilmesi gibi durumlar insani müdahale ve insani yardım arasında karar vermeyi zorlaştırır. Bu iki faktör ile mücadele etme yöntemi ve her ikisinin eşgüdüm sağlaması noktasına karar verilirken; ülkede yaşanan krizin boyutları çatışmanın ülke içinde farklı gruplar arasında oluşu, devlet yöneticilerin bu çatışmalara yönelik tutumları ve müdahale güçleri sivillerin müdahaleci kuvvetler tarafından tehdit seviyesi gibi birçok sorun belirlenmektedir (İnan, 2012, s. 42).

1.9.4 Kriz Sorumluluğunun Paylaşılması

Her devlet ülke sınırları içinde ortaya çıkan doğal afetler ve olağanüstü durumlarda ve bu olumsuz durumlardan olumsuz etkilenen mağdurların korunması için birincil sorumluluğa sahiptir. Bu sorumluluk devletin ülke sınırları içinde insani yardım faaliyetlerini başlatmaya, koordine ve organize etmeyi ve uygulamayı kapsamaktadır. Bu sorumluluk devletlerin egemenliği ilkesi ile yakın ilişkisi olan ve çatışma, savaş ve doğal afet durumlarında her devletin kendi halkını ve yönetim yetkisi altında olan soykırım, savaş suçları, etkin temizleme ve insanlığa karşı suçlara korumayı amaçlamaktadır. Devletlerin bu sorumluluğu yerine getiremediği zaman aynı göre uluslararası hukuka göre uluslararası topluma da düşmektedir. Yani bu

sorumluluk kapsamında insani krizler ve doğal afetler gibi zor durumlarda maruz kalan bireyler ve topluluklar kendi ulusal kuruluşların yardımı yetersizlik gösterdiği zaman uluslararası insani yardımlardan faydalanabilmektedirler. Böylelikle sorumlu devletlere uluslararası toplum destek olması gerekmektedir. Ancak burada dikkat edilecek nokta zarara uğramış devletin uluslararası insani yardım almasında o devletin rızası ve daveti gerektiğidir. Bu bir taraftan zarar görmüş devletin egemenlik hakkına saygı göstermek anlamında da gelmektedir.

Devletin sorumluluklarını yerine getirmemesi ve buna karşılık diğer devletlerden sağlanan insani yardımların reddetmesi belirli şartlar altında yapılacak yardımların yasallığına etkiye bulunmamaktadır. Yani belirli şartlarda genellikle insani yardım sağlanması yönünde BM Güvenlik Konseyi'nin alacağı karar önem taşımaktadır. Örneğin, BM Güvenlik Konseyi'nin Irak, Yugoslavya ve Bosna Hersek savaşları ile ilgili kararları bu yönde alınmış kararlardır.

Kriz sorumluluğunu paylaşılması konusuyla ilgili Uluslararası Kızılhaç-Kızılay kuruluşları ile Hükümet Dışı İnsani Kuruluşlar (NGHAs) için hazırlanmış davranış kuralları belgesinin 1.No'luda afetlerden etkilenen ülkelerdeki hükümetlerin sorumlulukları ile ilgili aşağıda şu tavsiyelere bulunmuştur:

- Hükümetler afet esasında yardım malzemelerinin ve bilginin zamanında akışını sağlamalı,
- Eşgüdümlü bir afet bilgi ve planlama hizmeti sağlamalı,
- Hükümet dışı insani kuruluşların afet mağdurlarına hızlı erişimi kolaylaştırmalı,
- Hükümet dışı insani kuruluşlar tanımlı, bağımsız, tarafsız ve yansız faaliyetlerine saygı gösterilmeli,
- Silahlı çatışma durumlarında yardım faaliyetlerini Uluslararası İnsancıl Hukuk'a gerçekleştirilmelidir.

Belgenin II. No'luna göre, paylaşılan sorumluluğun bir diğer tarafı olan bağışçı hükümetlere şu tavsiyeler edilmiştir:

- Bağışçı hükümetler, hükümet dışı kuruluşları tanımlı, bağımsız, tarafsız ve yansız faaliyetlerine saygı gösterilmesi ve onların siyasi, ideolojik amaçlarına göre faaliyet göstermeye yönelik kullanılmamalı

- Finansmanlarını operasyonel bağımsızlık garantisi ile birlikte sağlamalı,
- Hükümet dışı insani kuruluşların afet mağdurların erişimi temin etmek üzere gerektiğinde ev sahibi hükümetler nezdinde diplomatik girişimlerde bulunmalıdır.

Yukarıdaki tavsiyelere göre, yardım verici ve yardım alıcı devletlerin görevleri aslında birbirini tamamlayan görevlerdir. Ayrıca, kriz sorumluluğun öncelikle ev sahibi devlete ait olduğu ifade edilmektedir. Ancak büyük çaplı afetlerde uygulamalarda yerel ve ulusal aktörler ile işbirliği halinde çalışan uluslararası toplumun afetler sonucunda meydana gelen acıların son vermesine önemli rol üstlenmesi görünmektedir.

1.9.5 İyi Uygulamaların Paylaşılması ve Etkin İşbirliği

Küreselleşme, teknoloji ve iletişim olanaklarının ile birlikte insani yardım faaliyetlerin de verimliliği ve etkinliği artmak insani yardım kuruluşlarının eşgüdüm ve tamamlayıcı bir şekilde çalışmaları ve sürekli diğer kuruluşlar ile iletişime olarak işbirliği sağlamalarına bağlıdır. Yani günümüzdeki iletişim gelişmelerine sayesinde yardım kuruluşların hayata geçirdikleri iyi uygulamaları karşılıklı paylaşımları ve böylelikle insan hayatını ilgilendiren konularda kötü tecrübeler ile deneyim kazanmalarının önüne geçebilmektedir. Bu durumda tüm uluslararası, ulusal, hükümet dışı insani kuruluşların eşgüdümünden BM ve BM'nin ilgili uzman kuruluşların sorumlu tutulmaktadır. İyi uygulamaların paylaşılması bağlamında afet alanları ile ilgili ön araştırma ve çalışmaların yapılması, verileri toplanması ve bu veriler ile iyi uygulamaların paylaşımı öğrenme amacıyla resmi ve gayri resmi kanalların oluşturulması düşünülmektedir. Ayrıca, insani yardım alanında önde gelen hükümet dışı kuruluşlar, insani aktörler arasında koordinasyon ve iş bölümü sağlamak, kaynakların etkin kullanmak ve iyi uygulamaların paylaşılmasında BM etkin rol üstlenmektedir.

1.9.6 İnsani Yardım ve Cinsiyet Eşitsizliğinin Ortadan Kaldırılması

İnsani yardım ihtiyacı görüldüğü durumlarda özellikle de çatışma ve savaş sırasında ve sonrasında en büyük zarar gören grupların başında kadınlar gelmektedir. Ayrıca bu grup toplumsal sarsıntı yaşandığı, ekonomik dengeleri bozulduğu ve yapısal krizlerde de toplumsal, fiziksel ve psikolojik baskıya maruz kalan topluluktur. Kriz

dönemlerinde mültecilerin ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturmakta ve böyle durumlarda bu kitlelere karşı her tür tecavüz, cinsel şiddet, işkence, seks köleliği, zorunlu kürtaj ve zorunlu kısırlaştırma gibi uygulamalar sistematik biçimde psikolojik savaş silahları olarak kullanılmaktadır. Bu nedenlerde dolayı insani yardım faaliyetleri sağlanırken kadınlara yönelik özel koruma önlemlerin alınması ve yardımların uzun vadede kadınların toplumdaki konumunu güçlendirecek şekilde sağlanması gerekmektedir. Alınacak önlemler mülteci ve sığınma kamplarında kadın haklarını desteklemek, insani yardım programlarında kadınlara pozitif ayrımcılık yapmak, yardımlar sağlanırken cinsiyet konusuna özen göstermek ve kadınların yardım programlarının planlamasında ve uygulamasında yerelden en üst düzeyler kadar aktif rol almalarına yönelik teşvik etmek şeklinde olabilir. Bu önemlerin ötesinde yürütülen insani yardım faaliyetleri uzun vadede geleneksel toplumsal eşitsizlik daha çok ortaya çıkacak, kadınlar üzerinde toplumsal baskıyı teşvik edecek uygulamalardan da uzak durmak gerekmektedir.

1.9.7 İhtiyaç Temelli İnsani Yardım

İnsani yardım sektöründe gerçek ve mümkün olan arasındaki fark oldukça büyüktür (Hofmann ve Roberts, 2004, s. 14). Özellikle durumun daha kritik olduğu insani yardım alanında kullanımı anda ortaya çıkmaktadır. Siyasi öncelikler, dış politika hedefler ve tarihi bağlar temel alınarak yürütülen insani faaliyetler toplumun ve bireylerin olumsuz yöne etkilemektedir ve hatta var olan olumsuzluğu daha da kötüleştirmektedir. Çünkü yanlış yardım politikaların uygulanması kronik sorunların ortaya çıkmasını, eşitsizliği yükselmesine, çatışmaların uzamasına, kalkınma kapasitelerin zarar görmesine, yolsuzlukların ortaya çıkmasına, yardımların amaç dışı kullanılmasına ve harcamaların artmasına neden olabilmektedir (Maria ve Mick, 2011, s. 11). Özellikle yardımlara bağımlılığı arttığı durumlarda devletler, içinden kendi çabaları ile çıkamayacak toplumsal sorunlar ile karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu nedenler insani finansmanların bilimsel kriterler kullanarak ihtiyaçlar temelinde belirlenmesi gerekmektedir (GHD, 2003). İhtiyaç temelli insani yardım anlayışı krizlerin bilimsel açıdan değerlendirilmesi, yardım faaliyetlerin planlanması ve uygulaması, verilerden en üst düzeyde faydalanmasını ifade

etmektedir. Bu durum bir taraftan sorunların nispeten çözümlenmesine, diğer taraftan da insani yardım standartlarını geliştirilmesine yol açmaktadır.

Soğuk Savaşı'ndan sonra ihtiyaç temelli insani yardım yaklaşımı insani yardım faaliyetlerine demokrasi ve insan haklarını destekleyici bir rol oynamasına neden olmaktadır. Yani bu yaklaşım sayesinde demokrasi ve insan hakları desteklemek üzere siyasileşen yardım mekanizmaları devreye girmekte ve ihtiyaç temelli anlayışından çok cezalandırıcı ve ödüllendirici bir yöne izlenmektedir. Ancak bu önlemler ile insan hakları ve demokrasi gibi dengeler evrensel ölçüde benimsemeyen yönetimlerin yönetimi altında kalan hakların, maruz kaldıkları bu durumlara ek olarak ve bu yöntemleri destekledikleri gerekçesi ile insani yardım faaliyetleri kullanılarak topyekûn biçimde cezalandırılmasının bu halklara yönelik adil bir uygulama olmadığı düşünülmektedir.

1.10 Temel İnsani Yardım Standartları

Her gün dünyanın her yerinde sayısız insan, insani yardım gerektiren zorunlu durumlara müdahale etmek için harekete geçmektedir. Amaç, yaşanan ıstırapları önlemek ve hafifletmektir (www.corehumanitarianstandard.org, 2014).

Temel Kalite (insani yardım faaliyetlerinin, yardım edilmesi amaçlanan kişilerin açık veya örtülü şekilde ifade ettikleri ihtiyaç ve beklentilerini zamanında karşılama, onurlarına saygı gösterme yeteneğini destekleyen özellikler ve karakteristiklerin tamamı) ve Hesap Verebilirlik (Özellikle sahip olunan gücün kullanılmasından etkilenen paydaşlar başta olmak üzere, farklı paydaşları dikkate alarak ve onlara hesap verebilir bir tutum ile gücün kullanılması) İnsani Yardım Standardı, insani yardım süreçlerine katılan kurum ve bireylerin, sağladıkları yardımın kalite ve etkinliğini artırmak için kullanabilecekleri dokuz taahhüdü özetlemektedir. TİS aynı zamanda krizden etkilenen topluluklara ve bireylere karşı daha yüksek seviyede hesap verebilirliği de teşvik etmektedir. İnsani yardım kuruluşların hangi taahhüt ile faaliyette bulduklarını bilmek bu topluluk ve kişilerin bu kuruluşları sorumlu tutmalarını sağlayacaktır.

TİS krizden etkilenen topluluk ve bireyleri, insani yardım faaliyetinin merkezine yerleştirir ve onlar için temel insan haklarına saygıyı teşvik eder. Bu konu Uluslararası İnsan Hakları Yasasında belirtilen dâhil olmak üzere uluslararası

hukukta yer alan onurlu bir yaşama sahip olma, korunma ve güvende olma hakkı ile desteklenmiştir.

Temel bir standart olarak TİS, prensiplere dayalı, hesap verebilir nitelikte ve yüksek kalitede insani yardım hareketini tanımlamaktadır. İnsani yardım kuruluşları bunu kendi iç prosedürlerini şekillendirecekleri gönüllülük esasına dayalı bir mevzuat olarak kullanabilir. Bu standartlar aynı zamanda performansın denetlenmesi için de kullanılabilir ve bu nedenle farklı bağlam ve kuruluşlara uyumlu olmasını sağlamak amacıyla buna yönelik özellikli bir çerçeve ve ilgi göstergeler geliştirilmiştir.

TİS bireyler, kuruluşlar, koordine edici organlar, şirketlerin birliği ve insani yardım yürüten ya da bunlara katkıda bulunan diğer kuruluşlar tarafından desteklenmekte ve uygulanmaktadır.

Ancak insani yardım faaliyetlerine bulunan kuruluşlar ve bireyler çok çeşitlilik arz etmektedir. Bunların zamanında hareket etmeleri ve faaliyetlerini hem kendi organizasyonlarının kapasite ve gerekliliklerine hem de içinde oldukları krizin aşama ve koşullarına uyarlamaları gerekir.

Kuruluşların dokuz taahhüdü yerine getirme sürecinde zorluklarla karşılaşması durumunda, bunu kabul etmeleri ve görevlerini yerine getirmelerini engelleyen konulara nasıl çözüm getireceklerine odaklanmaları gerekir. Bu gibi durumlarda koşullardan ders almaları ve karşılaştıkları kısıtlamalarla başa çıkmak için yöntemler geliştirmeleri gerekir.

TİS'in uygulanmasına yönelik her türlü analizin, kuruluşun dokuz taahhüdü yerine getirme anlamında ne ölçüde çaba gösterdiğine dayanması gerekir. TİS'in uygulanmasına yönelik değerlendirmenin sadece kilit faaliyetlerin uygulanıp uygulanmadığına ve kurumsal sorumluluk taşıyıp taşımadığına dayalı olmaması gerekir. Bu sebeple TİS'in gerekli gördüğü Kilit Faaliyetlerin söz konusu koşullara göre uyarlanması gereklidir.

TİS aşağıdaki şartları yerine getiren kuruluşları ve bireyleri ilgilendirmektedir:

- Krizden etkilenmiş olan topluluklara ve bireylere doğrudan yardım sağlayan
- Diğer kuruluşlara finansal, maddi ve teknik destek sağlayan ancak yardım sağlamada doğrudan görev almayan veya
- Bu iki yaklaşımı birleştiren kuruluş veya bireyler.

TİS aşağıdakileri gerçekleştirmek için bir araç olarak kullanılması da dâhil olmak üzere, çok farklı şekillerde kullanılacak biçimde tasarlanmıştır.

- Krizden etkilenmiş topluluklara ve bireylere yönelik daha yüksek seviyede hesap verebilirliği teşvik etmek ve onlara sağlanan hizmetlerin kalitesini artırmak.
- TİS'in ilerleyici şekilde uygulamasına ve sürekli gelişimine yönelik iş planları geliştirmek.
- Mevcut organizasyonel ve teknik standartları desteklemek amacıyla TİS'i bir çerçeve olarak kullanmak, kalite ve hesap verebilirliği izlemek.
- Kendini değerlendirmek ve programların kalitesini geliştirmek, TİS ile uyumluluğu doğrulamak ya da belgelenmek.
- TİS ile uyumluluğu başkalarına göstermek ve ilgili yerlerde, iç süreçlerin ve personele verilen desteğin TİS içinde belirtilmiş olan faaliyetleri ve organizasyon sorumluluklarını ne ölçüde karşıladığını değerlendirmek.

TİS'i kullanmaya karar veren kuruluşların bunu hem kendi organizasyonları içinde hem de dışarıda teşvik etmeleri gerekir.

İnsani yardımda yer alan her birey ve kuruluşun TİS'i kullanması ve benimsemesi tavsiye edilir. Kuruluşlar sadece TİS'e yönelik objektif bir doğrulama sürecinden geçmişlerse TİS ile uyumlu olabileceklerini belirtebilirler.

Temel İnsani Yardım Standardını uygulayanlar, devletlerin ve diğer ilgili otoritelerin afetlerden ya da kendi topraklarında silahlı çatışmalardan etkilenmiş olanları koruma anlamındaki temel sorumluluğunu kabul ederler. İnsani yardımın bu sorumlulukları engellememesi, tam aksine mümkün olan yerlerde bunları uygulaması gerekir.

TİS'nin dokuz kriteri aşağıda açıklanmıştır.

1.10.1 Krizden Etkilenen Topluluklar ve Kişiler İhtiyaçları İle İlgili ve Uygun Yardımı Alırlar

Kilit Kriter: İnsani yardım müdahalesi ilgili ve uygundur.

Kilit Faaliyetler:

- Koşullara ve paydaşlara yönelik sistematik, objektif ve sürekli analiz yapılmalıdır.

- İhtiyaçların (Yardım ve Korumayı İçerir) ve risklerin tarafsız değerlendirmesine ve farklı grupların (örneğin: kadınları, erkekleri, kızları, erkek çocukları, gençleri ve yaşlı kişileri ve aynı zamanda da engellileri, belli azınlık ya da etnik grupları) zarar görübilirliklerinin ve kapasitelerinin anlaşılmasına dayalı uygun programlar tasarlanmalıdır ve uygulamaya koyulmalıdır.
- Programlar değişen ihtiyaçlara, kapasiteye ve koşullara göre uyarlanmalıdır.

Organizasyonel Sorumluluklar:

- Politikalar krizden etkilenen insanların ihtiyaçlarına ve kapasitesine dayalı tarafsız yardım sağlamayı taahhüt etmelidir.
- Politikalar dezavantajlı veya sıra dışı insanlar da dâhil olmak üzere toplumsal çeşitliliği dikkate alan ve ayrıştırılmış veri toplamayı hedefleyen taahhütleri desteklemelidir.
- Koşulların sürekli ve uygun analizini sağlayacak süreçler geliştirilir.

1.10.2 Krizden Etkilenen Topluluklar ve Kişiler İhtiyaç Duydukları İnsani Yardıma Doğru Zamanda Erişebilirler.

Kalite Kriteri: İnsani yardım müdahalesi etkin ve zamanındadır.

Kilit Faaliyetler:

- Önerilen faaliyetin gerçekçi ve topluluklar için güvenli olması anlamında sınırlamaları da dikkate alan programlar tasarlanmalıdır.
- İnsani yardım müdahalesinin zamanında yapılması ve gereksiz gecikmeler olmaksızın karar verilmesi.
- Karşılanmamış olan ihtiyaçların, ilgili teknik uzmanlığa ve yetkiye sahip olan kuruluşlara yönlendirilmesi ya da bu ihtiyaçların karşılanması için savunuculuk görevi yapılması.
- Programların planlanması ve değerlendirilmesi amacıyla, insani yardım sektöründe kullanılan ilgili teknik standartların ve uygulamaların kullanılması.
- Programları uyarlamak ve zayıf performansı iyileştirmek amacıyla insani yardım müdahalesinin çıktılarını ve sonuçlarını izlemek.

Organizasyonel Sorumluluklar:

- Program taahhütleri organizasyon kapasitesi ile uyumlu olmalıdır.
- Politika taahhütleri aşağıdaki sorumlulukları yerine getirmelidir:
 - Aktivitelerin ve etkilerinin sistematik, objektif ve sürekli izlenmesi ve değerlendirilmesi.
 - İzleme ve değerlendirmeden elde edilen veri ya da kanıtların programları uyarlamak ve iyileştirmek için kullanılması.
 - Ayrılan kaynakların zamanında uygun şekilde dağıtılması.

1.10.3 Krizden Etkilenen Topluluklar ve İnsanlar, Sağlanan İnsani Yardım Faaliyetlerinden Olumsuz Etkilenmezler. Krizlere Daha Hazırlıklı, Dayanıklı ve Az Risk Altındadır.

Kalite kriteri: İnsani yardım müdahalesi yerel kapasiteyi güçlendirir ve olumsuz etkileri önler.

Kilit Faaliyetler:

- Programların yerel kapasite üzerine inşa edildiğinden ve krizden etkilenen toplulukların ve insanların dayanıklılığını geliştirdiğinden emin olunması.
- Her türlü mevcut toplum tehlikesi ve risk değerlendirme sonuçlarının ve hazırlık planlarının aktivitelere yön vermek için kullanılması.
- Gelecek krizlerde ilk müdahale edenler konumunda olmaları için yerel liderliğin ve yerel organizasyonların gelişmesine fırsat sağlanmalıdır. Marjinal ve dezavantajlı grupların uygun şekilde temsil edilmeleri için gerekli adımlar atılmalıdır.
- İnsani yardım programının erken aşamalarında daha uzun vadeli olumlu etkiler sağlayan ve bağımlılık etkisini azaltan bir geçiş ya da çıkış stratejisi planlanmalıdır.
- Erken toparlanmayı teşvik eden ve yerel ekonomiye fayda sağlayan programlar tasarlanmalı ve uygulanmalıdır.
- Aşağıdaki alanlar dâhil olmak üzere potansiyel veya beklemedik olumsuz etkiler zamanında ve sistematik olarak belirlenmeli ve harekete geçilmelidir.

- İnsanların emniyeti, güvenliği, onuru ve hakları
- Personel tarafından cinsel istismar ve taciz
- Kültürel cinsiyet ve sosyo- politik ilişkiler
- Geçim kaynakları
- Çevre

Organizasyonel Sorumluluklar:

- Politikalar, stratejiler ve yönergeler aşağıdaki amaçlarla tasarlanmış olmalıdır:
 - Örneğin: personel tarafından krizden etkilenen topluluklara ve kişilere karşı istismarı taciz ya da ayrımcılık gibi olumsuz etkilere sahip olabilecek programların önlenmesi,
 - Yerel kapasitelerin güçlendirilmesi gerekmektedir.
- Krizden etkilenmiş olan topluluklardan ve kişilerden toplanmış olan, onları riske sokabilecek her türlü kişisel bilgiyi korumak için sistemler mevcut olmalıdır.

1.10.4 Krizden Etkilenen Topluluklar ve Kişiler Haklarını ve Yetkilerini Belirler, Bilgiye Erişebilirler ve Kendilerini Etkileyen Karar Verme Süreçlerine Katılırlar.

Kalite Kriteri: İnsani yardım müdahalesi iletişim, katılım ve geri bildirimle dayalıdır.

Kilit Faaliyetler:

- Krizden etkilenen topluluklara ve kişilere kuruluşun bağlı olduğu prensipleri, personelin nasıl davranmasını gerektiğini, uyguladığı programları ve bu programların neyi amaçladığını açıklayan bilgiler sağlanmalıdır.
- Kolayca anlaşılabilir ve özellikle zarar görebilir/ risk altında ve sıra dışı gruplar olmak üzere topluluğun farklı üyeleri için kültürel anlamda uygun ve saygılı lisan, format ve iletişim kanalları ile iletişim kurulmalıdır.

- Temsilîyetin kapsayıcı olması ve çalışmanın bütün aşamalarında krizden etkilenen toplulukların ve kişilerin katılımını içermesi sağlanmalıdır.
- Özellikle geri bildirimde bulunan kişilerin cinsiyet, yaş ve çeşitliliğine dikkat ederek, alınan yardımın etkinliği ve kalitesi konusunda krizden etkilenen topluluklar ve kişilerin memnuniyet seviyeleri konusunda geri bildirim sağlamak için teşvik edilmesi gerekmektedir.

Organisasyonel Sorumluluklar:

- Bilgi paylaşımına yönelik politikalar bulunmalıdır ve açık iletişim kültürü desteklenmelidir.
- Krizden etkilenen toplulukların ve kişilerin tespit ettikleri öncelikleri ve riskleri çalışmanın her aşamasında yansıtacak şekilde sürece dâhil etmek üzere gerekli politikalar olmalıdır.
- Fon yaratmak amacıyla kullanılanlar da dâhil olmak üzere, dış iletişim doğru, etik ve saygılı olmalıdır ve bu iletişim krizden etkilenen toplulukları ve kişileri onurlu bireyler olarak yansıtmalıdır.

1.10.5 Krizden Etkilenen Topluluklar ve Kişiler Şikâyetleri Yöneten Güvenli ve Cevap Veren Mekanizmaya Erişebilir:

Kalite Kriteri: Şikâyetlere açık olunur ve yanıt verilir.

Kilit Faaliyetler:

- Şikâyetlerin yönetilmesi sürecinin tasarımı, uygulanması ve takibi ile ilgili olarak krizden etkilenen topluluk ve kişilerin görüşleri alınmalıdır.
- Şikâyetlere açık olunması, şikâyetlerin alınması ve şikâyet mekanizmasına erişim ve çözüm yöntemleri hakkında bilgi verilmesi gerekmektedir.
- Şikâyetlerin zamanında ve adil olarak; şikâyet sahibinin ve her aşamada etkilenebilecek başka kişilerin güvenliğine öncelik vererek uygun bir şekilde ele alınması gerekmektedir.

Organizasyonel Sorumluluklar:

- Krizden etkilenen topluluk ve kişilere yönelik şikâyet yönetim süreci hazır ve belgelenebilir nitelikte olmalıdır. Bu süreç program tasarımı, cinsel istismar, taciz ve güç istismarı konularını da kapsamalıdır.
- Şikâyetlerin ciddi şekilde ele alındığı ve önceden tanımlanmış politika ve süreçler ile şikâyetlere çözüm üreten kurumsal kültür oluşturulmalıdır.
- Krizden etkilenmiş topluluk ve kişilerin; cinsel taciz ve istismarın önlenmesi ile ilgili verilmiş olan organizasyonel taahhütler de dâhil olmak üzere, insani yardım personelinden beklenen davranışlar konusunda tam bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır.
- Kuruluşun yetkisi dışında kalan şikâyetler iyi uygulamalar ile tutarlı bir şekilde ilgili taraflara aktarılmalıdır.

1.10.6 Krizden Etkilenen Topluluklar ve Kişiler İyi Koordine Edilen ve Tamamlayıcı Yardım Alırlar

Kalite Kriteri: İnsani yardım müdahalesi eş güdümlü ve tamamlayıcıdır.

Kilit Faaliyetler:

- Farklı paydaşların görevlerini, sorumluluklarını, kapasitelerini ve ilgilileri belirlenmelidir. Yerel aktörler, insani yardım kuruluşları, yerel otoriteler, özel şirketler ve diğer ilgili grupları içermektedir.
- Topluluklar üzerindeki talepleri en aza indirmek ve daha geniş anlamdaki insani yardım çabalarının kapsamını ve hizmet sağlama yeterliliğini en üst seviyeye çıkartmak için ilgili koordinasyon kurullarında yer alınmalı ve paydaşlar ile işbirliği yapılmalıdır.
- Uygun haberleşme kanalları ile ortaklar, koordinasyon grupları ve diğer ilgili aktörler ile gerekli bilgiler paylaşılmalıdır.

Organizasyonel Sorumluluklar:

- Politikalar ve stratejiler, ulusal ve yerel otoriteler de dâhil olmak üzere, ilgili paydaşlar ile insani yardım ilkelerinden ödün vermeden, işbirliği yapma konusunda net bir bağlılık içermelidir.

- Ortaklar (paydaşlar) ile yapılan çalışmalar, tarafları yetkileri, sorumlulukları ve bağımsızlıkları ile ilgili olarak anlaşmaya verilmiş, net ve tutarlı uzlaşma ile yönetilmeli ve onların kısıtlarını ve taahhütlerini kabul etmelidir.

1.10.7 Krizden Etkilenen Topluluklar ve Kişiler Organizasyonların Edindikleri Deneyim ve Görüşlerine Bağlı Olarak Gelişmiş Seviyede Yardım Sağlanmasını Bekleyebilirler

Kalite Kriteri: İnsani yardım aktörleri sürekli öğrenirler ve gelişirler.

Kilit Faaliyetler:

- Programlar tasarlanırken önceki tecrübelerden ve alınan derslerden yararlanır.
- İzleme ve değerlendirme, geri bildirim ve şikâyetler temelinde öğrenme, geliştirme ve uygulama gerçekleştirilmelidir.
- Öğrenilenler ve yenilikler kuruluş içinde, krizden etkilenen topluluk ve kişiler ile ve diğer paydaşlar ile paylaşılmalıdır.

Organizasyonel Sorumluluklar:

- Değerlendirme ve öğrenme süreçleri mevcut olmalıdır ve tecrübelerden öğrenme ve uygulamalar geliştirmeye yönelik araçlar hazır olmalıdır.
- Bilgi ve tecrübeyi kaydetmeyi ve bunlara kuruluş içinde ulaşmayı mümkün kılacak mekanizmalar mevcut olmalıdır.
- Kuruluş, diğer kuruluş arasında ve sektör içinde insani yardım müdahalesi anlamında öğrenme ve yeniliklere katkıda bulunmalıdır.

1.10.8 Krizden Etkilenen Topluluklar ve Kişiler İhtiyaçları Olan Yardımı Mesleki Yeterlilik Sahibi (İşinin Ehli) İyi Yönetilen Personel ve Gönüllülerden Alır

Kalite Kriteri: Personele (uluslararası ve ulusal, daimi ya da kısa dönemli personel ve de aynı zamanda gönüllüler ve danışmanlar dâhil olmak üzere kuruluşun atanmış temsilcileri) işlerini yapmaları için destek verilir ve adil ve eşit davranılır.

Kilit Faaliyetler:

- Personel kuruluşun yetki ve değerlerine ve üzerinde uzlaşmış olan objektif ve performans standartlarına uygun olarak faaliyet göstermelidir.
- Personel kendisi ile ilgili olan politikalara uyumlu hareket etmelidir ve bunlara uygun hareket etmemenin sonuçlarının bilicinde olmalıdır.
- Personel, görevlerini yerine getirmek için gerekli olan kişisel, teknik ve yönetsel yeterlilikleri geliştirmeli ve kullanmalıdır. Kuruluşun onları bu konuda nasıl destekleyeceğini bilmelidir.

Organizasyonel Sorumluluklar:

- Kuruluş, programlarını hayata geçirmek için gerekli olan yönetim ve personel kapasitesine ve yeterliliğine sahip olmalıdır.
- Personel politikaları ve prosedürleri adil, şeffaf ve eşit olmalıdır ve yerel iş kanunları ile uyumlu olmalıdır.
- İş tanımları, iş amaçları ve geri bildirim süreçleri mevcut olmalıdır. Bu sayede personel kendilerinden ne beklediği konusunda net bir fikre sahip olmalıdır.
- Minimum bazda, personelin insanları istismar etmemesi, tacizde bulunmaması ya da başka bir şekilde ayrımcılık yapmama yükümlülüğünü tanımlayan bir davranış kuralları tüzüğü olmalıdır.
- Personelin kendi beceri ve yeterliliklerini geliştirmelerini destekleyecek politikalar mevcut olmalıdır.
- Personelin güvenliği ve esenliğini korumaya yönelik politikalar mevcut olmalıdır.

1.10.9 Krizden Etkilenen Topluluklar ve Kişiler Kendilerine Yardım Sağlayan Kuruluşların Kaynaklarını Etkin, Verimli ve Etik Şekilde Yönetmesini Beklerler

Kalite Kriteri: Kaynaklar sorumlu bir şekilde, hedeflenen amaca uygun olarak kullanılır.

Kilit Faaliyetler:

- Müdahalenin her aşamasında kaynakların verimli kullanılması (Bu bağlamda, fonlar, personel, mallar, donanım, zaman, arazi alanı, toprak, su, doğal ürünler ve genel olarak çevre dâhil ancak bunlarla sınırlı olmamak kaydı ile organizasyonun taahhüdünü yerine getirmek için ihtiyacı olan şeyleri içermektedir) sağlanmalıdır: Kalite, maliyet ve zamanlamanın dengelenmesini sağlayan programlar tasarlanmalı ve uygulanmalıdır.
- Yetersiz ve gereksiz miktarda kullanımı önleyerek kaynaklar amacına uygun biçimde kullanılmalı ve yönetilmelidir.
- Bütçeye göre harcamaların gerçek seviyesi izlenmeli ve raporlanmalıdır.
- Yerel ve doğal kaynaklar kullandığında bunların çevre üzerindeki etkileri dikkate alınmalıdır.
- Yolsuzluk riski yönetilmeli ve tespit edilmesi durumunda gerekli tedbirler alınmalıdır.

Organizasyonel Sorumluluklar:

- Kuruluşu aşağıdakileri yapmasını sağlayacak onlarla da dâhil olmak üzere kaynakların kullanım ve yönetimi ile ilgili politika ve süreçlerin mevcut olması gereklidir:
 - Ayrılan fonlar ve bağışlar etik ve hukuka uygun bir şekilde kabul edilmeli ve dağıtılmalıdır.
 - Kaynaklar çevreye karşı sorumluluk sahibi bir tutum ile kullanılır.
 - Yolsuzluk, dolandırıcılık, çıkar çatışması ve kaynakların yanlış kullanımı önlenmeli ve bunlara çözüm geliştirilmelidir.
 - Denetimler gerçekleştirilmeli, uyum kontrol edilmeli ve şeffaf bir biçimde raporlanmalıdır.
 - Risk sürekli olarak değerlendirilmeli, yönetilmeli ve azaltılmalıdır.
 - Kaynakları kabul etmenin bağımsızlığı etkilememesi sağlanmalıdır. (www.corehumanitarianstandard.org, 2014)

İKİNCİ BÖLÜM

İNSANİ YARDIMLARDA ETKİLİLİK VE ETKİNLİĞE GENEL BAKIŞ

İnsani yardım savaş, açlık, yoksulluk, doğal afet ve kriz bölgelerinde mağdur kalan insanlara acil, sosyal, eğitim, kültüre ve bilinçlendirme gibi alanlarda yapılan yardımlar olarak tanımlanmaktadır (INSAMER, 2016). Uluslararası İnsani Sistem, insani yardım çabalarında birbirlerine işlevsel olarak bağlı olan ve ortak temel hedef, norm ve ilkeleri paylaşan ulusal ve uluslararası bağış kuruluşları, bağışçılar ve ev sahibi devlet görevlileri ağı olarak tanımlanmaktadır. Sistem ayrıca, askeri ve özel sektör kuruluşları gibi önemli insani rolleri olan aktörleri de içermektedir (ALNAP, 2015, s. 4). Her yıl milyonlarca insan farklı nedenlerden dolayı insani yardımlara ihtiyaç duymakta ve bu ihtiyaçların karşılanması için her yıl milyarlarca dolar farklı insani yardım örgütleri tarafından kullanılmaktadır. Söz konusu yardımların yapılması uluslararası hukuk, ilkeler, dikkat edilmesi gereken unsurlar ve insani yardım standartlarıyla çerçevesiyle düzenlenmiştir.

İnsani yardım sisteminin geçirmiş olduğu tüm aşamalara rağmen, bu yardımların içinde işlediği karışık bağlamlar bu yardımların etkinliği ve etkililiği sorununun büyük oranda geri planda kalmasına neden olmuştur. Ancak, özellikle 1990'lı yıllarda insani yardım alanında yaşanan krizler, izleme sistemlerindeki ve değerlendirme disiplindeki gelişmeler ve demokratik hesap verme sorumluluğunun yaygınlaşmasıyla birlikte insani yardımların etkinlik ve etkililiğini izleme ve değerlendirmeye yönelik girişimler yükselişe geçmiştir.

İnsani yardım değerlendirilmesine ilişkin OECD / DAC kriterleri etkililiği şu şekilde tanımlamaktadır:

Etkililik, faaliyetin amacına ulaşma derecesini ölçer veya bunun çıktılara dayalı olarak gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini ölçer. Etkililik kriterleri zamanlamayı da kapsar...Benzer şekilde, kaynak sağlama ve hazırlık konuları da ele alınmalıdır (OECD, 1999).

Bu tanım yalın ve gerçekleştirilmesi kolay bir tarifi ifade edebilir. Ancak insani yardımların etkinlik ve etkililiği alanında gerçekleştirilen çalışmalar, durumun bu kadar basit olmadığını göstermektedir. Bu bölümde öncelikle etkililik ve etkinlik kavramları kısaca açıklanarak insani yardım sektörünün özgül doğası bağlamında etkililik ve etkinliğin değerlendirilmesine ilişkin sorunsal ele alınmıştır. Daha sonra insani yardım sektöründe kullanılan etkililik ve etkinlik değerlendirme yöntem ve araçlarına yer verilmiştir.

Son 40 yılda fazla insan kaynaklı ve doğal afetlerin artmasının bir sonucu olarak, artan ihtiyaçları karşılamak için STK'ların sayısında artışlar olmuştur. Bununla birlikte, ortaya çıkan küçük STK'ların birçoğu etkin bir gelişme, yardım ve acil müdahale için gerekli bilgi ve uzmanlığa sahip değildir. Bu eğilim, sivil toplum örgütleri arasında hizmetler, farklı öncelikler ve çeşitli uzmanlık ve finansman kaynaklarına erişim arasındaki rekabetle birleşerek, insani yardım koordinasyonunu, ihtiyaçlara dayalı hedefler ile siyasal hedefler arasında dengelenmeyi gerektiren zor bir görev haline getirmektedir. Bu uyumsuzlukları gidermek için etkililiği ve etkinliği artırmak için uygulamaları yönlendirecek çeşitli yönergeler öne sürülmüştür (Renzaho, 2007, s. 4-13).

Son yirmi yıldan fazla, yardıma yönelik programlar, acil durumları sınıflandırmak için kritik kesme noktaları ve karar verme ve program etkinliği ve etkililiğini değerlendirmek için standartlaştırılmış değerlendirme metodolojileri ve kesme noktaları getirilmiştir. Acil durumlarda insani yardımın etkinliğini ve etkililiğini değerlendirmek için standart metodolojilerin ve kesme noktalarının geliştirilmesinin karmaşık bir geçmişi vardır ve farklı aşamalardan geçmiştir. Örneğin, 1994 yılında Ruanda'da meydana gelen soykırıma tepki olarak, yüzlerce STK, Ruanda'nın başkenti olan Kigali'ye dökülmüş ve diğerleri, Ruanda mültecilerine yardım etmek için Zaire'de (şimdi Demokratik Kongo Cumhuriyeti) Goma sınırlarını aşmışlardır (Renzaho, 2007, s. 4-13).

Aşı programlarını uygulamak için UNICEF ile birlikte çalışırken, bu STK'ların bir kısmının fırsatçı olduğunu ve bazıları soykırımı tetikleyen Ruanda acil durumuna yanıt vermek için var olduğunu ortaya çıkarmıştır. Yanıt veren sivil toplum örgütleri sayısı şaşırtıcıydı. Acil duruma karışan 200'den fazla ulusal ve uluslararası STK, çoğunluğunu (yaklaşık 100 STK) sınırı aşan mültecilere yardımcı olmak için tek başına operasyon zirvesinde Goma kasabasında konuşlanmıştı. Yaklaşık 180 STK, 1994 sonlarında Ruanda'da faaliyet gösterdi. Bu durum, STK'ların varlığı planlama, koordinasyon, bilgi paylaşımı ve rekabet açısından etkinlik açısından bir ikilem sundu. 1978 Dünya Sağlık Örgütü'nden büyük topluluklardaki beslenme acil durumlarının yönetimiyle ilgili ilk teknik kılavuzların dışında kalan programların planlanması ve uygulanması için neredeyse hiç teknik kılavuz yoktur. 1983'te mülteci toplumunun sağlık bakımıyla ilgili ilk ders kitabı teknik yönergelerin yokluğunda, 1994 Ruanda acil durumuna tepki gösteren sivil toplum örgütleri, çabaların önemli ölçüde tekrarını ve kaynakların verimsiz kullanımı ile karşı karşıya kaldılar. (John, 1996) STK'lar arasındaki kaynaklar için rekabet, sadece yerel olarak üretilen malların fiyatını yükseltmekle kalmadı, aynı zamanda, uluslararası yardıma hakkı veya erişimi olmayan yerel Kongo halkı için yaşamı zorlaştırdı, aynı zamanda STK'ları bencil ve güvensiz yaptı. Hem ev sahibi hem de mülteci topluluğu ile STK ilişkileri tehlikeye girdi ve STK'lar sık sık, mültecilerin askeri ve siyasi kontrolüne ve çeşitli mülteci kamplarındaki insani yardımların manipüle edilmesine göz yumdu (Renzaho, 2007, s. 4-13).

Hem büyük hem de küçük STK'ların, Ruanda'daki acil duruma müdahale sırasında yaşadığı güçlükler, sektörü profesyonelleştirmenin ve acil müdahale için yol gösterici ilkelerin geliştirilmesi ihtiyacının altını çizdi. 1994 yılında Kızıl Haç ve Kızılay Hareketi önderliğindeki altı STK şebekesi, acil müdahale konusunda gereken evrensel temel standartları ortaya koyan profesyonel bir Davranış Kuralları hazırlamak üzere bir araya geldi. Toplantıda, acil durumlarda STK'ların başvurması gereken 10 serbest polisiye, yükümlülük özgürlüğü ilkesi ortaya çıkmıştır. Bugün, 300'den fazla STK (2015 İnsan Yardım Sisteminin Durumu başlık Raporuna Göre İnsani Alanda Yaklaşık 4400 STK bulunmaktadır.) (ALNAP, 2015, s. 10) bu ilkeleri imzalamıştır. Davranış Kurallarının geliştirilmesinden kısa bir süre sonra Medecins Sans Frontieres tarafından standartlaştırılmış bir acil müdahale çerçevesinin yayınlanmasıyla, acil durumların erken safhasındaki kamu sağlığı önceliği ve ölümle

sonuçlanan mortalite ve bulaşıcı salgınların riski üzerine gerekli uzun vadeli sağlık stratejileri belirlendi ve “Do No Harm” çerçevesinde Afet Müdahalesinde Küre İnsani Tüzüğü ve Minimum Standartlar geliştirildi. Bununla birlikte, imza sahibi olmak, Davranış Kurallarına bağlı kalmayı garanti etmemektedir (Renzaho, 2007, s. 4-13).

İronik bir şekilde, bir dizi karmaşık insani acil durum yaşayan ülkelerin çoğu, son yıllarda gerçekten de önemli miktarda dış yardım alan ancak çok az etkiye sahip olan acil durumlardır. Bandow, 1993 ABD görev gücünün dış yardımların etkinliğini gözden geçirdiğini söylerken, “on yıllarca süren dış yardıma rağmen Afrika’nın ve Latin Amerika’nın, Asya’nın ve Orta Doğu’nun bir bölümünün ekonomik açıdan bugünlerde öncesinden daha kötüye gittiği görülmüştür” demektedir. Bununla birlikte, Dünya Bankası’nın verileri “dış yardımların zaman zaman muhteşem bir başarı ve başarısızlık olduğunu” göstermektedir. Dünya Bankası, kalkınma yardımlarının sonucunda ilerleme kaydetmiş olan ülkeleri belirlemiştir ve bunlar arasında 1960’larda Botswana ve Kore Cumhuriyeti, 1970’lerde Endonezya, 1980’lerin sonlarında Bolivya ve Gana, 1990’larda ise Uganda ve Vietnam bulunmaktadır. Tespit edilmemiş başarısızlıkların kaydedildiği ülkeler Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Tanzanya, Zambiya ve çok daha fazlasını kapsıyor. Dünya Bankası’nın açıkladığı gibi:

Eski Zaire’ni Mobuto Sese Seko’sunun dünyanın en büyük kişisel servetinden birine sahip olduğu bildirildi (onlara doğal olarak kendi ülkesinin dışında), yıllardır süren büyük çaplı dış yardımlar bir ilerleme izi bırakmadı. Zaire (şimdi Demokratik Kongo Cumhuriyeti), yardımın istikrarlı bir akışının, teşvik edilmese de ihmal edilemezlik, yolsuzluk ve yanlış yönlendirilmiş poliçelerin yok sayıldığı birkaç örnekten sadece bir tanesidir. Tanzanya’yı düşünün ki donörler 20 yıl yollar inşa etmek için 2 milyar dolarlık bir para harcadılar. Yol ağı iyileşti mi? Hayır. Bakım eksikliği nedeniyle, yollar genellikle inşa edilenden daha hızlı bozulmuştur (Renzaho, 2007, s. 4-13).

1.11 Etkililik ve Etkinlik

Etkililik ve etkinlik birbiri ile çok karıştırılan iki kavram olarak görünmektedir. Etkinlik kavramı mevcut kaynakların kullanımı ile ilgilenerken etkililik kavramı ise amaçlar ve çıktılar ile ilgilenen bir durum söz konusudur (Yıldız, 2009, s. 1). Literatürde pek çok bilim adamları bu iki kavramı eşanlamlı olarak kullanabilmekte

ve bazı araştırmacılar ise bu kavramları farklı alanlara kullanımını vurgulamaktadırlar. Literatürde etkinlik kavramı daha çok kaynakların en iyi biçimde kullanımı, işlerin en doğru şekilde yapılabilmesi, girdi-çıkıtı arasındaki ilişki ve mümkün olan sonucu ortaya çıkması beklenmektedir (Yükçü ve Atağan, 2009, s. 1). Hâlbuki etkililik konusunda daha çok planlara ulaşma durumu söz konudur (Gökmen, 2009). Ancak etkililik bir sözcük olarak, “etkili olma durumu, tesirlik, müessiriyet” ya da “bir araç veya işlemin gereğince etkin olması ve yeterince ürün vermesidir”(BSTS, 1981). Aynı zamanda işlenen bir sonucun üretilmesinde başarılı olan bir şeylerin derecesidir (www.en.oxforddictionaries.com, 2015). Söz konusu kavramları daha iyi göstermek için ayrı ayrı şöyle açıklayabiliriz:

Etkililik kavramının yönetim biliminde kullanımı, İkinci Dünya Savaş'ından sonra görünmüş ve daha sonra ekonomik bilimlerinden diğeri bilim dallarına yayılmaya başlamıştır. Etkililik bir performans göstergesi olarak, örgütlerin yaptığı faaliyetlerin sonucunda amaçlara ulaşma derecesini belirlemektedir (Horngern, 2000, s. 299).

Pfeffer ve Salancık örgütsel etkililiği “dışsal bir standart” olarak ele almıştır. Bu yazarlara göre, örgütün yaptığı işin yararlılığını ve bu işin yapılması sırasında kaynakların ne ölçüde daha iyi değerlendirildiğini örgütsel etkililik göstermektedir. Ancak literatür genelinde etkililik kavramı “sonuç veya sonuçlara” ulaşma mekanizması olarak kabullenilmektedir (Ergenli, 2009, s. 188). Örgütsel etkililiğin sağlanması yönetimin görevidir. Bu nedenle yöneticiler farklı durumlara göre etkililik ölçütlerini hazırlamalıdır. Kreitner ve Kinich 1955 yılında ortaya koyduğu etkililik ölçütleri şöyle sayılmaktadır:

- Amacın gerçekleşmesinin belirlenen amaçlara ulaşma,
- Kaynak elde etme ve gerekli üretim girdilerini genişletme,
- İş süreçleri, sağlık örgüt sistemleri kurma ve devam ettirme,
- Stratejik oluşumların doyumu, tüm önemli ve kilit paydaşların doyumunun sağlanması (Yükçü ve Atağan, 2009, s. 2).

Ayrıca etkililik sonuçlar ve amaçlar ile birlikte daha çok şu sorulara cevap aramaktadır:

- Gerçekten ihtiyaç duyulan yararlı mal ve hizmetler üretildi mi?
- Çıktı üretiminde ne sağlanmak isteniyorken ne sağlandı?

- Sonuç olarak dönem başındaki planların % kaçını gerçekleştirdi? (Akal, 2005, s. 37).

Örgütsel anlamda etkililik iki düzeyde ele alınmaktadır (Melih ve Atar, 1990, s. 34):

- Daha iyi bir örgütlenme ve daha yüksek performans standartlarına ulaşılması: yani kullanılan tüm kaynakların tam kapasitede kullanılması hedeflenmektedir. Bu düzey “nasıl daha iyi olabiliriz” sorusuna odaklanmaktadır.
- Hem içsel ve hem dışsal kısıtlamalar ortadan kaldırılması, ideal potansiyelin hedef olarak alınması: yani, firmalar erişilmez gibi görünen amaçları benimsemeli ve onlara ulaşmaya çalışmak hedeflenmektedir. Bu düzey daha çok “başka ne yapabiliriz?” sorusuna odaklanmaktadır (Schermerhorn, 1984, s. 76-77).

Etkinlik ise sözcük olarak “bir işletmenin bir kurumun belli bir alandaki eylemi, faaliyeti” (www.tdk.gov.tr, 2007) ya da “insanın çevresi ile ilişkileri kuran, düzenleyen ve denetleyen eylemleri” olarak açıklanmaktadır (BSTS, 1975). Diğer bir deyişle etkinlik verimliliği sağlamak için tasarlanmış bir eylemdir (www.en.oxforddictionaries.com, 2015).

Örgütsel etkinlik, örgütün amaçlara ulaşma ve onları elde etme derecesidir. Yani bir örgüt önceden belirlediği amaçlara ne ölçüde ulaşabiliyorsa, o kadar etkindir anlamına gelmektedir (Aldemir, 1985, s. 201-202).

İşletme açısından etkinlik işçilik, hammadde, malzeme ve diğer girdilerin işletme içine belirlenen amaçlar doğrultusunda ne ölçüde etkin ya da yeterli kullanıldığı gösteren bir değerlendirme kriteridir. Bir diğer deyişle, gerçekleşen performans ve olması gereken performans ile karşılaştırdığına gerçekleşen performansın standart performansına ne ölçüde yaklaşıp yaklaşmadığını gösterir (www.ekodialog.com, 2012).

Pareto Optimumu olarak bilinen etkinlik kavramı ölçülebilir iktisadi etkinliği esas almaktadır. Yani, mal veya hizmete esas olan girdilerin yeniden dağılımında ya da tüketiciler arasında malların yeniden dağılımı ile bir başkının durumunun kötüleştirilmeden, bazı insanların durumunu iyileştirmesi için başka bir yol olmadığı zaman Pareto Optimuma düşmektedir (Yıldız, 2009, s. 6).

İktisatçılar ekonomide etkinlik ölçümünü durum tespiti için ele almış, nihai mal ve hizmetler ile genel refah arasında bir ilişki kurarak iktisadi etkinliği ekonominin rekabet edebilme gücü olarak değerlendirmişlerdir (Recep ve Deliktaş, 2003, s. 44). İktisadi etkinlik üretim etkililiği ve tahsis etkililiğinden oluşmaktadır. Bu nedendir ki iktisadi etkinlik kavramı aynı zamanda tahsis etkinliği “allocative efficiency”, dinamik etkinliği “dynamic efficiency” ve statik etkinliği “static efficiency” olarak da tanımlanmaktadır. Pareto’ya göre iktisadi etkinliğin başarısı tam rekabet arasındaki ilişkiye bir piyasada olan denge fiyatı ile firmalara kar, tüketicilere de fayda maksimum sağlamlayan uygun değer derecede ulaşacaktır. Yani bir anlamda iktisadi etkinlik koşulları her bir gerçekleşmiş olacaktır. Ancak eksik rekabet koşulların var olduğu zaman ya da devletin müdahalesi olduğu durumda ikinci tip Pareto etkinlikten söz edilir. Bu etkinlik doğrudan kaynak tahsisine bağlı olarak ortaya çıkan kişisel çıkarların rekabetçi ürün değil seçkinleri yönetmelik politikaları ile oluşmuş belki de tamamen tesadüfi olarak oluşan bir mübadelede etkinliktir (Gökmen, 2009).

İşletme alanında ise etkinlik koşu ile ilgili daha farklı yorumlar yapılmıştır. Peter Drucker’e göre “yönetim ve organizasyonel alanda etkinlik, işlerin doğru yapılması anlamına gelerek bir yöneticinin performansını ölçme kriteri” olarak tanımlanmaktadır. Etkinlik alanında bir yönetici maliyetleri en aza indirerek belli bir amaç için kaynakları etkin kullanabiliyorsa, yönetici etkin faaliyet gösteriyor demektir (Gökmen, 2009).

Avusturalya Reform Komisyon’un Hükümet Hizmetleri Raporunda etkinlik kavramını iki seviyede temel alan performans göstergelerini tanımlamaktadır (SCRGSP , 2006).

- **Maliyet etkinliği** performans göstergeleri, ROGS’un ‘teknik verimlilik’ (yukarıda açıklanan üretken verimlilik benzeri) olarak tanımladığı sonuç göstergelerine dayanmaktadır. Bu göstergeler, iyi tanımlanmış sonuçlar üretmenin birim maliyetlerini tahmin etmektedir. ve
- **Program etkinliği** performans göstergeleri, kabul edilmiş erişim, uygunluk ve kalite ölçütlerine dayanmaktadır. Bu göstergeler, hükümet harcamalarının hedeflerine ne ölçüde ulaşıldığını yansıtmayı amaçlamaktadır (SCRGSP, 2013).

1.12 İnsani Yardım Etkililiğini Değerlendirme Sorunları, İnsani Yardım Performansının Değerlendirilmesinde Karşılaşılan Zorluklar ve Kullanılan Yöntemler

Etkililik ve etkinlik kavramları arasında yapılan bu ayırmadan sonra bu bölümde insani yardım sektöründe etkililik ve etkinliğin değerlendirilmesine ilişkin sorunların çevresel faktörleri, insani yardımlarda etkililik ve etkinliğin değerlendirilmesinde karşılaşılan kısıtlama ve sorunlara değinilerek bu alanda kullanılan yöntem ve araçlar anlatılmıştır.

1.12.1 Karşılaşılan Temel Sorunlar

1.12.1.1 İnsani Yardımların Etkililik ve Etkinliğini Değerlendirmede Bağlamsal Sorunlar

İnsani yardım ihtiyaca dayanıyor ve ICRC tarafından 100 yıldan fazla önce icat edilen dört insani ilkeyi izliyor; İnsanlık, Tarafsızlık, Ayrım Gözetmemek ve Bağımsızlık. Bununla birlikte, bu ilkelere, özellikle bütünleşmiş misyonlar ve askeri aktörlerin, özel müteahhitlerin ve güvenlik firmalarının daha fazla varlığı göz önüne alındığında, alanda sürekli olarak meydana okunmaktadır. Bu ilkelerin kullanılması mümkün olduğu ölçüde felaketin tipine (insan yapımı veya doğal felaket), ayrıca ulusal hükümetlere de bağlıdır. İnsani yardım manipüle edilebilir ve karmaşık durumlara ek kaynak sağlayabilir. Birçok aktörün tanımadığı başarısız insani eylem için güçlü bir siyasi boyut vardır: teslim tamamen ihtiyaç temelli olarak kabul edilebilir olsa bile, bu şekilde algılanmayacak olsa da, mücadele etmek için ek bir kaynak ve fon tahsisi siyasete kopuk olmaktan uzaktır. Dış politika, insani yardımı gerçekleştirmede tarafsızlıktaki temel ilkelerden biri olmayan, yardımların küresel olarak tahsisinde temel bir unsurdur (Vaux, 2006, s. 8). Yardımın siyasallaşması ve insani ilkelerin üstesinden gelmenin zorluğu gerçektir; aktörler artık sistem içinde etkin bir şekilde nasıl çalışacaklarına ilişkin stratejilerini açıkça belirtmelidirler. İnsancıl yardımın son derece politik olarak algılanmasına katkıda bulunabilecek bir diğer faktör, açıkça öngörülen tetkik mekanizması ve ölçütlerin eksikliğidir (Kjellström, 2013, s. 23).

Devlet finansman kuruluşları arasında USAID, Uluslararası Kalkınma Ajansı, Avustralya Uluslararası Kalkınma Ajansı, Kanada Uluslararası Kalkınma Ajansı, Yeni Zelanda Uluslararası Yardım ve Kalkınma Ajansı, Japonya Uluslararası

İşbirliği Ajansı, Birleşik Krallık Uluslararası Kalkınma Departmanı insani yardım sağlamaktadır. İnsani yardım, bir ülkenin insan kaynaklı ve doğal felaketlerin yaşandığı bir ülkeye yardım etmek için gerçekleştirilen bazı uluslararası transferleri ifade eder. Bu hem karmaşık insani acil durumları hem de uzun süren ve kurtarma operasyonlarını kapsamaktadır. Acil durumlar, felaketin yoğunluğuna ve süresine göre kategorize olma eğilimindedir. Bu amaca ulaşmak için, karmaşık bir insani acil durum, büyük bir sivil nüfusu etkileyen, genellikle savaş veya iç savaş, gıda sıkıntısı ve nüfusun yerinden edilmesi olaylarını içeren nispeten şiddetli bir durum olarak tanımlanmaktadır ve bu durum önemli ölçüde aşırı ölüm oranına neden olmuştur (Renzaho, 2007, s. 4-13).

1.12.1.2 İnsan Yardımların Etki, Etkinliği ve Etkililiğinin Ölçmesine İlgili Sorunlar

Uluslararası insani yardım sistemini analiz ederken, karmaşık acil durumlarda ve doğal felaketlerde ortaya çıkan, başarısızlıkların tekrarlayan şekilleri olduğu açıkça görülmektedir. Hint Okyanusu Tsunami'sini takiben ve Darfur'da süregelen krizde, fonların yanlış tahsisi ya da gerekli fonların eksikliği nedeniyle, fonlama ile ilgili sorunlar vardır. Her iki vaka çalışmasında da, insani yardım çabalarında ihtiyaçların zayıf değerlendirilmesi ve alanda yardım kuruluşları arasında eşgüdüm eksikliği nedeniyle başarısızlıklar yaşanmıştır. İnsancıl yardım insani yardım alanındaki ajanslar ve uzmanlar, insani yardım sistemi ile ilgili temel sorunlardan bazıları, fonlama, kaynak tahsisi ve eşgüdüm içindeki zayıflık sorunları ile anlaşılmaktadır (Riddell, 2007, s. 323). ALNAP tarafında hazırlanan raporlarında, yardımların etkinliği ve etkililiğini değerlendirmesinde ve insani yardım tepkisine engel olan üç kilit zayıflık vurgulamaktadır:

- 1) **Eşgüdüm Eksikliği:** İnsani yardım faaliyetinin eşgüdüm eksikliği önemli bir sorun teşkil etmektedir. Bu dağınıklık, çeşitli nedenlerden dolayı olabilir; örneğin, çok sayıda insani aktör, ya da alanda nitelikli ajansların çokluğu gibi durumlar koordinasyonu zorlaştırmaktadır. Birleşmiş Milletler ve STK'lar arasındaki farklı tutum ve koordinasyon eksikliği, çoğunlukla farklı ideolojik ve pratik geçmişlerinden kaynaklanmaktadır. STK'lar ve Birleşmiş Milletler, karar verme sürecini büyük ölçüde etkileyen hükümetler arası bir organizasyon olması nedeniyle, farklıdır (Mcdermott, 2007, s. 72). Bu örgütlerin dinamikleri ve ilişkilerini daha iyi anlamak için örgüt teorisini

tartışmak değerlidir. Örgüt teorisi, sivil toplum örgütleri ve STK'lar arasındaki ilişkiyi incelemek için yararlı olabilir. Örgüt teorisi, zamanlı organizasyonlar arasındaki ilişkiyi incelemek için yararlı olabilir, bu organizasyonlar kendi farklı kültürlerini geliştirmeye ilgilidir. Bu kültür, her organizasyona özgüdür ve organizasyona katılan kişileri etkiler. Örgütlerin aynı anda birbirleriyle kooperatifçi ve savaşçı olma eğilimi vardır. Aynı alanda bulunan kuruluşlar, kaynakları paylaşmak zorunda olduklarında ve üst üste gelen hedeflere sahip olduklarında birbirlerine bağımlı hale gelirler. Aynı zamanda, şirketler, korku kaynakları ve pazar payı rakiplerini dışlamak için birbirleriyle rekabet edebilir hale getiriyor. Bu ilişkiyi Birleşmiş Milletler ve STK'lar arasında görüyoruz. Birleşmiş Milletler insani yardıma yardım etmek için STK'lara bağımlıdır ve birçok STK, Birleşmiş Milletler vasıtasıyla finansman almaktadır. Birbirleriyle işbirliği yapmayı deniyorlar, fakat aynı zamanda farklı kültürler ve karar verme süreçleri kurmuş bağımsız kuruluşlardır. Birleşmiş Milletler ve STK'lar, zaman zaman birbirlerini eleştiren ve birbirlerinin önerilerine saygı göstermeyerek birbirleriyle savaştıklarıdır (Arola, 2007, s. 39).

- 2) **Koruma Eksikliği:** ALNAP raporlarının vurguladığı ikinci bir zayıflık, insani ortamlarda koruma eksikliğidir. Savunmasız nüfusu korumak için yeterli çalışmanın yapılmadığı çok sayıda örnek var (Riddell, 2007, s. 339). Darfur'daki insani krizde ve Ruanda'daki savaş sırasında savunmasız durumlara açık bir şekilde görülmüştür. Savunmasız nüfusa ve insani yardım çalışanlarına dünyadaki insani yardım misyonlarına karşı ciddi bir engel oluşturmaktadır. Koruma olmadan, insani yardım neredeyse imkânsız hale gelir.
- 3) **Düşük Kapasite:** Raporlar boyunca yankılanılan üçüncü bir zayıf nokta, insani yardım faaliyetlerinin yerel kapasiteleri artırmaya etkili bir katkıda bulunmamasıdır. Bu, insani yardım sağlamanın etkili bir yolu değildir, daha önce de belirtildiği gibi, hendeklerin yerel halk ve kuruluşlar tarafından kurtarıldığına dair kanıtlar vardır (Riddell, 2007, s. 340). İnsani yardım sistemi bunları içermemek suretiyle, daha fazla can kurtaracak ve yardım misyonlarını daha etkili hale getirecek değerli kaynakları kaybediyor.

Tsunami Değerlendirme Koalisyonu, yerel kapasitelerin yardım çabalarının merkezinde olması gerektiğini ve uluslararası insani yardım kuruluşlarının yerel kapasiteleri desteklemesi gerektiğini ve uzun vadedeki hedefin sürdürülebilir risk azalması olduğunu belirtti (Telford ve Cosgrave, 2006, s. 110). Yerel kapasiteleri sağlayarak, toplum gelecekteki diğer insani krizlerle başa çıkmak için de güçlendirilmiştir. Ayrıca, insani yardımın eşit olmayan şekilde dağıtılması veya uygun olmayan yerlere filtrelenmesi ile ilgili sorunlar da bulunmaktadır. Bazen diğer alanlar kadar ihtiyaç duymayan alanlara çok fazla yardım verilmektedir. Bunun nedeni, insani yardım sistemi boyunca ihtiyaçların değerlendirilmesinde zayıflıklar olması ve verici öncelikler sık sık gerçek ihtiyaçtan önce gelmesidir. İhtiyaç değerlendirmeleri gerçekleştiren ajanslar arasındaki iletişimin artırılması, yerel nüfuslarla daha fazla iletişim kurulması ve tüm ilgili bilgileri derleyen güvenilir veri tabanları olması gerekir (Arola, 2007, s. 40).

İnsan yardım sisteminde hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yolsuzluk mevcuttur. İnsani yardımın yanlış ellerde bitmesi ve özellikle de karmaşık acil durumlarda insanlardan kişisel kazanç sağlanması için sorunlar var. Yardım acentelerinin insani yardım sorumluluğunu artıran uygun izleme sistemlerine sahip olması, gelecekte daha az yolsuzluk olmasının önlenmesi riski azalacaktır (Riddell, 2007, s. 344). Hem etkilenen devlet hem de uluslararası yardım kuruluşları tarafından insani bir krize hazırlıkta genellikle eksiklik vardır. Uluslararası yardım kuruluşlarının, gelecekteki insani felaketlerle başa çıkabilmek için kapasiteleri arttırmak için topluluklarla birlikte olması gerekmektedir. İnsani yardım topluluğu afet oluştuğunda acil yardımın yanı sıra savunmasız topluluklarda afet riskinin azaltılmasının önemini anlamaya başlıyor (Stoddard, 2003). Hint Okyanusu Tsunami trajik olayları 2005-2015 Hyogo Çerçeve Eyleminin oluşturulmasına yol açtı. Bu, felaket azaltma planı ve risk azaltma için yol gösterici ilkelerdir. Hyogo'nun öne sürdüğü önlemlerden bazıları, insanlara olası felaketleri bildiren erken uyarı sistemlerine duyulan gereksinimdir ve yoksulluk gibi temel felaket azaltma risklerini azaltmayı amaçlamaktadır. Bir başka önlem, halkı afetler konusunda eğitmektir. Örneğin, okyanus suyu anormal derecede uzaklaştığında, bir tsunaminin gelebileceğinin bir işaretidir. Birleşmiş

Milletler tsunaminin ardından, okul müfredatında risk bilincinin ve topluma dayalı afet hazırlığının getirilmesi tavsiyesinde bulundu (Arola, 2007, s. 40).

Charles-Antoine Hofmann ve diğer arkadaşaları ile yaptığı bir araştırmaya göre İnsani yardımların değerlendirmesinin karşılaşılan kısıtlamalar ve sorunlar şöyle açıklanmıştır:

1.12.1.3 İnsani Yardımın Değerlendirmesinde Bir Sorun Olarak Acil Durum Bağlamı ve Sistemin Niteliği

İnsani yardım kuruluşlarının açıkça çalıştığı bağlam, etki analizinde zorluklar yaratır. Bunlar, çalışma ortamının güçlükleri, kriz durumlarında hızlı davranma ihtiyacı, analiz üzerinde harekete ağırlık veren bir örgüt kültürü ve insani yardım hedefleri üzerinde fikir birliği bulunmamasıdır (Hofmann ve Roberts, 2004, s. 19-22). ALNAP tarafından bazı kilit kısıtlamalar sunulmuştur:

- 1) İnsani yardım sektöründeki etki değerlendirmesine ilişkin kısıtlamalar**
 - Sektörün altında bulunduğu koşullar her zaman zorlu, dinamik ve çoğu zaman tehlikelidir.
 - İnsani yardım operasyonları, farklı ülkelerdeki kuruluşların kombinasyonlarını içerir. Başlangıç aşamasında, sektör, önemli zaman baskısı altında ve sık sık medyanın yoğun bakışları altında faaliyet göstermektedir. Belirli herhangi bir bağlamda, ihtiyaçların önemli derecede farklı değerlendirmeleri, bunların en iyi şekilde nasıl sağlandığı konusunda farklı görüşleri olabilir ve burada her ajansın rolü hakkında farklı görüşler olabilir.
 - Kaynaklar yukarıdan aşağı doğru akar ve faydalanıcılar, yardım ve koruma hizmetlerinin sağlandığı üzerinde çok az veya hiç etkide bulunmazlar.
 - Ajanslardaki teşvik edici yapılar, savunma davranışını ve suç kültürünü teşvik eder.
 - Personel cirosu çok yüksek oranlarda.
 - Müdahalelerin amaçları ve istenilen sonuçları konusunda netlik eksikliği var.

- Eğitim, öğrenme süreçleriyle tam olarak bağlantılı değildir.
- Örgüt içi öğrenme mekanizmaları kötü gelişmiştir (ALNAP, 2002-2003).

1.12.1.4 İnsani Yardım Değerlendirmesinde Bir Sorun Olarak İnsancıl Yardım Hedefleri Üzerinde Uzlaşma Ve Fikir Birliği Eksikliği

Etkiyi değerlendirmek için, insani yardım hedefleri üzerinde, ister proje düzeyinde isterse daha genel olarak, bir ölçüde netlik gereklidir. Bir gıda yardım programının amacı hayatları kurtarmak veya geçim kaynaklarını sürdürmekse önemli ölçüde farklıdır; her durumda farklı göstergeler gerekecektir. Hallam (1998), insani bir sonucun neyin olduğu konusunda fikir birliği bulunmaması, etkinin ölçülmesindeki başlıca zorluklardan biridir. İnsani Politika Grubunun insani yardım sektöründe ihtiyaç analizi ve karar verme konusundaki 2003 yılındaki bir çalışmaya göre, insani yardım eyleminin amaç ve hedeflerine sıklıkla itiraz edildiğini vurgulanmıştır. Çalışma, basit ve temel bir tanım olduğunu öne sürdü: “*İnsani yardım eyleminin temel amacı, insan hayatını geniş çapta tehdit altında olan yerlerde korumaktır.*” Bu, hem gıda, sağlık, su ya da sığınma evi müdahaleleri gibi geleneksel yardım yardımlarını hem de sivilleri şiddet, zorlama ve kasıtlı mahrumiyetten korumayı amaçlayan faaliyetleri içeriyor. Bu anlamda, yaşamların ve haysiyetin korunmasını içerir (Raberts ve Jeremy, 2004, s. 20).

Onur ve koruma kavramları önemli değerlerdir, ancak ‘ölçülebilir sonuçlara’ tercüme etmek zordur. Geleneksel bilgi yardımı, gıda, sağlık, sığınma, su ve sağlık hizmetleri alanlarında teknik bilgi önemli ölçüde gelişirken, müdahalelerin sivillerin korunması üzerindeki etkisini tahmin etmede nispeten az deneyime sahiptir. Standartlar ve değerlendirme metodolojileri mevcut değildir ve neyin dahil edildiğine ilişkin ortak bir anlayış yoktur (Hofmann ve Roberts, 2004) ve duyarlı değildir. İnsani yardımın etkisini değerlendirmek için kullanılacak koruma göstergelerini tanımlamayı amaçlayan girişimler vardır. Örneğin, ALNAP (2004), değerlerin ölçülebilir sonuçlara dönüştürülmesiyle ilgili sorunları ele alan bir koruma rehber kitapçığını yayınlamıştır (Raberts ve Jeremy, 2004, s. 20).

Ayrıca, insani gündemde sürdürülebilirlik veya kapasite geliştirme kavramları ne ölçüde yer alması gerektiği konusunda anlaşmazlık var. Kalkınma müdahalelerinin etkisini analiz etmeye yönelik girişimlerde, finansal ve kurumsal sürdürülebilirlik, tekrarlanabilirlik, ölçek büyütme ve sivil toplumun güçlendirilmesi gibi etkiler gibi

daha geniş ölçütler bulunmaktadır. Bununla birlikte, bu daha geniş ölçütlerin insani yardım sektöründe etki analizi bölümünü ne derece oluşturması gerektiği henüz belli değildir (Raberts ve Jeremy, 2004, s. 20).

1.12.1.5 İnsani Yardım Değerlendirmesinde Bir Sorun Olarak Temel Veriler ve Mevsimlik Konuların Eksikliği

İnsani yardım girişimlerinin etkisini analiz etmeye yönelik girişimler, temel göstergelerdeki düzenli mevsimsel değişimler hakkındaki temel veriler ve bilgi eksikliği nedeniyle engellenir. İnsancıl bir programın müdahale başlamadan önce ve sonrasında bir şeyler meydana geldiğini bilmeden bir etkisi olduğunu göstermek zor. Aynı şekilde, insanlar yeni bir yere geldiklerinde ya da evlerine döndüklerinde, varışlarından önce taban çizgisini belirlemek çoğu kez mümkün değildir. Bu durumlarda, kurulan normlar varsayılan bir taban çizgi olarak veya göstergenin düşmesi gereken üstte veya altındaki eşik olarak uygulanabilir. Ölümü düşük tutmak veya su ve yiyecek sunumunu yüksek tutan programlar, hedeflerini gerçekleştirmede başarılı olabilir (Raberts ve Jeremy, 2004, s. 21).

Temel verilerin eksikliği insani yardım programlarında tekrar eden bir sorundur. Ülke çapındaki rakamlar güvenilmez, eski veya uygun olmayan olabilir. İlgili bir sorun, güvenilir nüfus istatistikleri eksikliğidir. İnsani programlar, nüfus rakamlarıyla ilgili eksik ve sıklıkla hatalı bilgilere güvenmektedir. Beslenme için başlangıç verileri eksikliği, yorumlayıcı zorluklar yaratmıştır. Beslenme durumundaki mevsimsel değişim hakkındaki temel verilerin eksikliği, bir proje döngüsü boyunca tekrarlanan beslenme araştırmalarının / gözlemlerinin yorumlanmasını zorlaştırmaktadır (Raberts ve Jeremy, 2004, s. 22).

1.12.1.6 İnsani Yardım Değerlendirmesinde Bir Sorun Olarak Kontrol Grupları ve Regresyon Analizi

Kontrol grupları, bir projeden etkilenenler ile bir projenin dışındaki kişiler arasındaki zaman içindeki değişimleri karşılaştırabildiğiniz sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan bir araştırma aracıdır. Bununla birlikte, tekniğin insani yardımın etkisini analiz etmek için nadiren kullanıldığı bilinmektedir (Rabert, 2001). Etik sebeplerden ötürü, bir grubu can kurtaran rahatlığa erişimden kasıtlı olarak çıkarmak zordur. Erişim veya kaynak yetersizliği sorunları nedeniyle bazı gruplara yardım yapılmayabilir; Ancak Hallam uyarıldıkça, yardım alanlar ile çok dikkatli kullanılmaları gerekmeyen kişiler arasındaki karşılaştırma yapmaktadır. Örneğin, iki

gruptaki mortalite eşit olabilir, ancak yardım almayan grup, hayatta kalmanın sürdürebilmesi için önemli varlıkları satmak zorunda kalmış olabilir. Yardım ve özellikle de acil yardım, son derece değiştirilebilir ve hedeflenen kişiler ile dışlananlar arasında paylaşılıyor, bir yardım ajansından yardım alanlar ile zor olmayan kişiler arasında karşılaştırmalar yapılıyor (Raberts ve Jeremy, 2004, s. 21).

Bu, mutlaka bir müdahale ile hedeflenen kişileri yardım almayanlarla karşılaştırma fırsatlarının, dikkatli bir şekilde ele alınırsa yararlı bilgiler sağlayamadığı anlamına gelmez. Örneğin, nüfusun yalnızca bir yüzdesinin hedeflendiği veya bir bölgenin yardım aldığı ve komşu bir bölgenin olmadığı bir durumda karşılaştırmalar yapılabilir. Kontrol gruplarına yönelik daha 'ahlaki ve etik' yaklaşımlara bakmanın bir başka kusurlu, ancak muhtemelen kullanışlı yolu, bir müdahaleye katılan yeni popülasyonları, bir plana dahil olan nüfuslar için bir kontrol şekli olarak hareket etmektir. Daha kapsamlı nokta, bu tür karşılaştırmaların etki analizi için çok önemli olmasıdır; Sıkı kontrol grupları oluşturmak mümkün olmayabilirken, genellikle bir çeşit karşılaştırma yapılabilir. Nihayetinde, insani yardımların tüm nüfusa aktarılması için birkaç vesileyle karşılaşıyor (Hofmann ve Roberts, 2004, s. 21).

Bir çeşit kontrol grubu karşılaştırması yaratmanın mümkün olmadığı yerlerde, ekonomistler ve diğer sosyal bilimciler determinantların istatistiksel analizini kullandılar; bu genellikle regresyon temelli bir yaklaşım anlamına geliyor. Kalkınma sektöründe, ekonomik büyümeyi teşvik etmede yardımın etkililiği veya çocuk sağ kalımının belirleyicileri gibi çeşitli konuları incelemek için regresyon analizi gibi istatistiksel teknikler üzerine geniş bir literatür bulunmaktadır. Bununla birlikte, bu tür bir yaklaşımın veri talepleri, bu derlemede insani yardım sektöründeki etkileri incelemek için kullanılan gerileme tekniklerinin hiçbir örneğinin bulunmadığı anlamına gelmektedir. Acil durum bağlamı genellikle sınırlı verilerin mevcut olduğu anlamına gelir; bu değişkenlerin birçoğu insani sonuçları etkilemektedir, ölüm oranının ölçülmesi zor ve kantitatif ve istatistiksel analiz uzmanlığı insani yardım sektöründe sınırlıdır (Alistair, 1998).

1.12.1.7 İnsani Yardım Değerlendirmesinde Bir Sorun Olarak İlişkilendirmeye İlgili Sorunlar

Etki iyi ölçülebilir olsa da (belli bir bağlamda, örneğin mortalitedeki azalma ya da nüfusun beslenme durumunun iyileşmesi gibi) belirli bir değişiklik meydana gelmiş

olsa da, belirli bir müdahaleye atfedilebileceğinden emin değilsiniz. Atfedilmeye ilişkin sorunların bir nedeni, insani yardımın etkisini, güvenlik, yerel ve küresel piyasa koşullarındaki ve iklim faktörleri gibi diğer faktörlere kıyasla zorluklardan kaynaklanmaktadır. Yemek yardımı, sağlık müdahalesi, su ve sağlık programı veya yerel başa çıkma mekanizmaları yüzünden hayatlar kurtarıldı mı? Cevap, tüm bunların kombinasyonu olabilir, ancak bu farklı cevap unsurlarının görece önemini belirlemek mümkün müdür? İnsani sistem içerisinde farklı düzeylerde birçok aktör, atıf problemini daha da karmaşık hale getirir. Etkinliklerin fiili uygulamasından uzaklaştıkça, etki yaratmak o kadar zor olur (Raberts ve Jeremy, 2004, s. 22).

De Waal (1997), *“değerlendirme, insani yardımların insanın başa çıkma ve geçim uygulamalarını nasıl uyduğu ve tamamladığı sorusu ile ilgilenmeli”*. Yardım yapmada, ‘sıklıkla acil durumlarda insanların hayatta kalmasına nispeten küçük katkıda bulunanların’ iddia ediyor. Kriz durumlarında popülasyonların hayatta kalma kapasitesine odaklanan diğer çalışmalar, insani yardımların katkısının yalnızca resmin bir parçası olduğunu göstermektedir. Barış anlaşmasının imzalanması, olumlu bir hasat ve yerel başa çıkma mekanizmaları, gıda güvenliği üzerinde, örneğin bir gıda yardımı müdahalesi olarak, büyük bir etkiye sahip olabilir. Bu, gıda yardımının önemini azaltmaz, ancak etkinin tek bir müdahaleye bağlanması zordur (Raberts ve Jeremy, 2004, s. 23).

Beslenme sektöründe atfetme güçlükleri belki de özellikle şiddetlidir. Malnütrisyonun çoklu nedensel yapısından dolayı sağlık, bakım uygulamaları, su ve sanitasyon için destek gibi diğer sektörel müdahaleleri kontrol etmeden veya muhasebeleştirmeden bir beslenme veya gıda güvenliği müdahalesinin bir nüfus düzeyinde etkilenmesi imkânsızdır. Gelir desteği. Ayrıca, pazarlara erişimi değiştirme gibi müdahaleyle ilgili olmayan diğer gıda güvenliği unsurlarını hesaba katmak ve kontrol etmek gerekecektir (Raberts ve Jeremy, 2004, s. 22).

1.12.2 İnsani Yardımların Performans Değerlendirmesinde Zorluklar

Son 10-15 yıldan fazla, insani yardım sektöründe bağımsız ve nesnel araştırma ve analiz için önemli bir kapasite geliştirilmiştir. ODI’nın İnsani Politika Grubu, Tufts Üniversitesi’nin Feinstein Uluslararası Merkezi ve New York Üniversitesi Uluslararası İşbirliği Merkezi, insani sorunlarla ilgili yüksek kaliteli bir araştırma ve

analiz üretiyor. Afet hafifletme ve insani sorunlarla ilgili araştırma ve analiz kapasitesi, Asya, Latin Amerika ve Afrika'da sürekli olarak geliştirilmektedir. Bütün bu kaynaklardan yapılan araştırmalar, insancıl sistemin performans yönlerini analiz etmeyi içerir. Dolayısıyla toplu olarak 75, insancıl performansla ilgili başka bir bilgi kaynağı olarak değil, aynı zamanda sistemin performansını değerlendiren ve izleyen dolaylı bir araç olarak da görülebilir (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 74-75).

Sistem çapında bir performans değerlendirmesi süreci birkaç olası yarar sağlayacak ve örneğin:

- Mevcut materyali kapsamlı bir sunum haline getirmek
- Farklı performans boyutlarını entegre etmek
- Performans değerlendirme göstergelerini üretmek
- Üzerinde anlaşmaya varılan kriterlere karşı performans hakkında rapor vermek ve yapılan yargıların delil tabanında olmak
- Sistem genelinde performans tartışması için bir platform sağlamak
- İnsancıl iş modeline hem artan hem de radikal uyarlamalara ve düzenlemelere izin vermek

insani yardım performansının bütünleşik, sistem çapında bir görünümü için önerilen ilk çerçeve sağlamaktadır. Balanced Scorecard, Strateji Haritası ve EFQM yaklaşımlarının unsurlarını içerir. Bu çerçeve, açıklayıcı amaçlıdır ve ayrıca sistem genelinde performansı kavramsallaştırmaya başlamada da yararlı olmalıdır. Bunu geliştirmede yapılacak diğer adımlar uyarlama, rehber mekanizmalar yoluyla test etme ve daha da rafine edilmesi olacaktır. Özellikle, performansın genel bir resminde farklı bileşenlere verilen ağırlıkların netleştirilmesi ve bunu yaparken ağırlıklı olarak farklı öncelikler ve çıkarların müzakere edilmesi gerekecektir. Bir kere anlaşmaya varıldığında, temsil ettiği sistem modelinin, sistemin yapısında ve işlevinde uyarlamalara ve yeniliklere izin veren dinamik bir model olmasını sağlamak için düzenli olarak gözden geçirilmesi gerekecektir. Örneğin, sektörde köklü değişiklikler meydana gelmişti; değişiklikler, en azından genel performansı değerlendirirken verdikleri ağırlıkça, bileşenler aralığında olmasa da performans çerçevesinde yer almalıydı (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 76).

Sistem genelinde performans göz önüne alındığında, “sistemin ötesinde” ancak sistem üzerinde etkili olabilecek veya etkilenebilecek konuların anlaşılması da gereklidir.

Dengeli bir yaklaşım kullanarak sistem genelinde performansın açıklayıcı bir görünüşü sağlamaktadır. Uluslararası alanda çizilen örnekler, ordu, özel sektör ve diğer dışsal sektörlerin veya aktörlerin rolünü içerebilir. Ulusal düzeyde bu, yerel ve ulusal aktörlerin yanı sıra diaspora grupları ve havale akışlarını da içerecektir. Bu tür sorunlar şu anda araştırma çalışmalarıyla araştırılmaktadır, ancak düzenli sistem genelinde performans değerlendirmelerini bildirmek için daha sistematik bir bakış açısı da olabilir.

Performans çerçeveleri insani yardım sektöründe çeşitli şekillerde kullanılmıştır ve bu kullanım, gözden geçirilen birkaç model ve yaklaşımdan etkilenmiştir. Örneğin:

- İhtiyaçlara yönelik değerlendirmeler, kanıta dayalı uygulama ve politika ilkesi üzerine kurulmuştur.
- Küre Minimum Standartları, toplam kalite yönetimi fikirleri üzerine kurulurken, Şart, hak temelli yaklaşımlara dayanıyor
- People In Aid, sosyal denetim metodolojisini kullanır.
- Sonuç odaklı yönetim yaklaşımları ve ICRC'nin BİO'sunu kullanarak yeni kamu yönetimi yaklaşımlarını kullanmaktadır
- Quality Compass, kalite güvencesi teknikleri ile birlikte proje döngüsü metodolojisini kullanır
- OECD-DAC kriterleri, hükümetin performansını değerlendirmek için '3E' modelini benimsemiştir
- HAP, ISO9000 ilkelerine ve hak temelli yaklaşımlara dayanıyor
- ALPS, hak temelli yaklaşımları kullanmaktadır.

Performans sistemlerinin modellerinin dört bölümlü sınıflandırmasını gözden geçirmek yararlı olacaktır:

- Geleneksel / ön performanslı modeller - veri toplama veya paylaşma sistemi yoktur ve performans sistemleri sezgisel ve gayri resmi

- Performans yönetimi - performans değerlendirme ve yönetimine olan bağlılık ve beklenti, ancak idari yönlerden ziyade gelişmiş ve ad hoc, idari
- Performansların yönetimi - Birtakım farklı sistemler, farklı, bağlantısız yönetim işlevleri için çalışır; Farklı performans alanlarının çeşitli yönetim yelpazesi
- Performans yönetimi - tutarlı, entegre, tutarlı ve kapsamlı. Farklı performans değerlendirme sistemleri, farklı sistemler arasında eşgüdüm ile, farklı amaçlar için kullanılır.

Yukarıdakilere dayanarak, insani yardım sisteminin genel olarak 2 ve 3 modelleri arasında bir yer olduğu ve bu nedenle model 4 idealinden oldukça uzak olduğu anlaşılmaktadır. Sadece kendi çabalarında birkaç ajans geliştirilmiştir. Entegre, tutarlı ve kapsamlı bir sistemi temsil eden model 4'e doğru ilerlemek için, aşağıda ayrıntıları verilen insani yardım sektörü için bir takım kilit zorluklar bulunmaktadır (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 77-78).

1.12.2.1 Performansa Yönelik Çoklu Yaklaşımların Zorluğu

İnsani Yardım Performansı Projesinin keşif aşaması, insani yardım sistemi içinde performans üzerine izleme ve raporlama konusunda olağanüstü bir dizi proje, girişim ve yaklaşım olduğunu ortaya koydu. Bir sürü farklı fikir, sistem, çerçeve ve araç, bir sürü veri, rapor ve talep vardır. Bununla birlikte, mevcut insani yardım performansı manzara yamalı ve düzensizdir; farklı girişimler, farklı amaçlar için kurulmuştur ve sistemin farklı yönlerine ve performansın farklı yönlerine odaklanmıştır. Birçoğu birbirine paralel olarak çalışır ve bazıları birbiriyle örtüşür (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 78).

İnsani performansın, çoğu iş başında olan ve yalnızca birbirlerine gevşek bağlanan kavramlar, fikirler ve araçların “mish mash” olduğunu söylemek adil görünmemektedir. Son yıllarda, etkili ve tutarlı bir insani yardım sağlamak için bilgi ve veri paylaşımına yönelik gerçek adımlar attı, ancak hala bazı boşluklar mevcut. Fakat sorun, insani yardım konusunda çok fazla bilgi eksikliği değil, sık sık çok farklı amaçlar için kurulmuş, farklı standartlar olmaksızın, farklı metodolojilere dayalı ve farklı tanımlara göre kategorize edilmiş izleme ve ölçme sistemleri arasındaki parçalanmasıdır (GHA, 2008). Bununla birlikte, Darcy ve Hoffman'ın

(2003) belirttiği gibi, bu, insani yardım sektörü için uygulanabilir tek operasyon modeli olabilir. Sektör genelindeki iki sistem modelini belirlerler:

Birinci, “sistemler” modeli oldukça yapılandırılmıştır; Tüm ajanslar ortak hedeflere ulaşmak için işbirliği yapmaktadır. Bu model hükümetler ve hiyerarşik bir piramidin tabanında bilgi toplanan ordudan ödünç alır ve en üstteki karar alıcılara geçti. İkinci model olan “hizmet” modeli daha gevşek bir düzenleme sergilemektedir. Burada, bireysel hizmetler belirli nişleri dolduruyor. Her bir ajans ya da birey, bu hizmetleri kullanıp kullanmamayı seçer. Bu model ticari haberlere ve pazar bilgi servislerine dayanıyor (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 79).

Durum böyle ise, sektörde parçalanmış ve çoklu yaklaşımlara odaklanmak verimsiz olmayabilir. Bunun yerine performans tartışması, mevcut yaklaşım ve yöntem yelpazesinin anlamlı bir sentezinin nasıl oluşturulacağı üzerine odaklanmalıdır. Bu, hem kavramsal düzeyde hem de mevcut gerçek veriler açısından yapılmalıdır (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 79).

1.12.2.2 Performansın Karşılaştırılabilir Değerlendirmelerinin Zorluğu

Veri toplamakta olan önemli miktarda sisteme ve performans sorunlarına hitap etmeye çalışan bir dizi girişimde bulunmasına rağmen, bu girişimlerin çoğu verileri düzenli olarak karşılaştırılabilir bir şekilde sistematik bir şekilde yansıtmak için verileri kullanma eğiliminde değildir. Pek çok performansla ilgili çabalar, yapılması gereken şeylere odaklanır ve gerçekte ne kadar iyi yapıldığı üzerine düşünmeden durur. Buna karşın, özellikle donörler tarafından sert bir şekilde desteklenen performans mekanizmaları, bazı BM kuruluşlarındaki RBM’de olduğu gibi, tamamen potansiyelleri için kullanılmıyor ve bunun yerine idari bir raporlama işi haline geliyor. Kilit göstergeleri takip etmek için kurulan sistemler örgütlerin dışında geliştirilmiş olup, insani performansı izlediği değişikliklere atfetmenin herhangi bir yolunu dahil etmeme eğilimindedir ve analizlerini bildirmek için ajanslarda kullanılmamaya yönelmektedir (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 80).

İnsani yardım çalışmalarındaki değerlendirme ve raporlama odağı öncelikle başlangıçta ihtiyaçların değerlendirilmesi, daha sonra faaliyetler sırasında faaliyetlerin ve çıktılarının raporlanması, sonuçların değerlendirilmesi ve daha az ilgi gören etkilerin değerlendirilmesidir. Operasyonlardaki değerlendirmelerin bu “ön yüklemesi”, ajansların müdahalelerini planlama, para toplama ve farklı operasyonlar

arasında kaynak ayırma konularında bilgi toplamak için temel teşviklerle sık sık ilişkilidir. Performans sistemleri iyi geliştirilmiş olsa bile, performans değerlendirmeleri kaynak dağıtımı için temel olarak nadiren kullanılır. Olumlu sonuçları ortaya koyamayan kurumlar için fonlamayı bırakma yaptırımı, hiç kullanılsa bile, nadiren uygulanmış gibi görünüyor. Bu, sonuç ve etkileri gösteren performans sistemleri için teşviklerin oldukça zayıf olduğunu ortaya koymaktadır (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 80-81).

Bu şeylerin ne kadar iyi yapıldığına dair hiçbir düşünce olmadığını söylemek değildir. Değerlendirme, mevcut insani yardım performansında merkezi bir rol oynamaktadır ve çeşitli nedenlerle dikkat çekmektedir: İlgili ajansın gereksinimlerine göre uyarlanabilir ve izleme sistemlerinin zayıf olduğu veya bulunmadığı durumlarda bile öğrenme ve hesap verebilirlik üretme potansiyeline sahiptir. Seçilmiş operasyonları daha ortak, sistem çapında değerlendirmek olası bir gelişmedir ve insani yardım sisteminin genel performansının değerlendirilmesi için önemli bir bilgi kaynağı sağlayacaktır. Bununla birlikte, uzun vadede, değerlendirme, ayrı uygulama ve karşılaştırılabilirlik eksikliği nedeniyle performans eğilimlerinin uzunlamasına izlenmesi için yeterli bir temel sağlayamayabilir. Bağlamlar arasındaki farklılıklar, yöntemler ve değerlendirme ekiplerinin bileşimi, sonuçların doğrudan değerlendirmeler arasında karşılaştırılmasını zorlaştırmaktadır. Değerlendirme, gelecek yıllar boyunca insani sistemde performans değerlendirmesinde önemli bir rol oynamasını beklemek gerçekçi olsa da, artık sektörün tek ya da büyük performans aracı olarak görülmemelidir (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 80).

1.12.2.3 Performans Yaklaşımlarının Derinliğini ve Kapsamını Genişletme Zorluğu

Proje ve program düzeylerinde performansla ilgili çabanın halen önemli bir odaklılığına rağmen, operasyon çapında, organizasyonel ve örgütler arası seviyelerde artan sayıdaki performans mekanizmalarını ortaya koymuştur. Bununla birlikte, sistemin yerine raporlar, araştırma ve (zaman zaman) ortak değerlendirme gibi farklı kaynaklardan oluşan bir karışıma dayandığı sistem genelinde performansı anlamaya yönelik hiçbir sistematik yaklaşım mevcut değildir (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 81).

İnsani sistemin niteliği göz önüne alındığında, bu bulgu, bir çok ajansın proje ve programların uygulanmasını üstlenmesiyle ve sektör ve operasyon düzeyinde eşgüdüm ve liderlikten sorumlu daha az kurum olması nedeniyle beklenebilir. Sonuç olarak, performans çabalarının odağının büyük kısmı bireysel ajansların program düzeyindedir ve işletme düzeyinde ve üstünde performans değerlendirme yöntemleri geliştirilmeye devam edilmektedir. Daha önce belirtilen ACE gibi çabalar bu konuda önemli gelişmelerdir (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 81).

Performans yaklaşımlarının kapsamı ile ilgili önemli bir husus da var. Hepsinde olmasa da, çoğu, çıktılarının ötesinde bir değerlendirmeyi yapmaktan uzak duruyor gibi görünüyor. Bu anlaşılabilir olmakla birlikte, (a) bu tür değerlendirmeler yapmak ve (b) bunları daha geniş bir performans çerçevesine dahil etmek gibi zorluklar göz önüne alındığında, bu zorunlu olarak sektördeki performans yaklaşımlarının kapsamını sınırlar. En iyi ihtimalle, dahili performans verimliliğini ve karşılaşılan sorunları değerlendirebiliriz. İnsani yardım etkinliğinin sağlam ve güvenilir bir şekilde anlaşılması bir takım yollardan olabilir (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 82).

1.12.2.4 Açık Bir Sistemin Meydan Okuması

Herhangi bir performans mekanizması için en ciddi kaygılardan biri, açık bir tutarlılık tutarken de, değerlendirilmekte olan sistemin uyum ve gelişme sürecini nasıl sağlamalıdır. Bu, insani sektör için özellikle zorlu bir konudur; performansı artıracak en önemli değişikliklerin bazıları da sistemin doğasında radikal değişiklikler gerektirir. İnsani Yardım Eyleminin 8. İncelemesindeki eşlik eden ALNAP çalışması, özellikle, sistemde paradigma değişiklikleri ve yenilikler getirmek için afet önleme, yerel mülkiyet ve ortaklıklar ve yararlanıcı katılımın üç katmanlı rolünü vurgulamaktadır. Bu değişiklikler gerçekleştiğinde, sektörde kullanılan performans çerçevelerinde önemli değişiklikler yapılması gerekebilir. Daha önce de belirtildiği gibi, bu, çerçevenin bileşenlerini etkilemez, ancak sistemin ve içindeki öncelikler değiştikçe değişmesi gereken performansın farklı yönlerine verilen ağırlık andırmada değişiklik yapabilir (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 82).

Anahtar nokta, sektörde istihdam edilen performans çerçevelerinin, var olan uygulamalara, politikalara ve davranış normlarına uygun olarak gerçekleştirilen iyileştirmeleri iyileştiren “tek döngü öğrenme” nin ötesine geçmesi gerektiği

yönündedir. Ayrıca, işin nasıl gerçekleştirilebileceğine dair yeni vizyonlar üretmek ve gerçekleştirmek için zihniyet setleri, kapasiteler ve kurumsal alanlar gerektiren mevcut sorunlara yaratıcı ve yaratıcı çözümler üzerinde odaklanan çift döngüsel öğrenmeyi de kolaylaştırmalıdır. Daha da zor, ancak aynı derecede önemli olan performans sistemleri, bir organizasyonun tüm mantığını sorgulamayı içeren ve üçlü döngü öğrenmeyi kolaylaştıran iç yapı, kültür ve uygulamalarda ve dış bağlamda yenilikçi dönüşümlere yol açabilir (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 82).

1.12.2.5 İnsani Yardım Performansını Anlamada Göze Çarpan Boşlukların Meydan Okuması

Performansın insani yardım sektöründe nasıl şekillendirildiğini ve takip edildiğini belirlemek için önemli boşluklar var ve dört tanesi burada özetlendi. Bu, tam bir liste olduğunu söylemek değildir, ancak bunlar, mevcut analiz temelinde en belirginidir. Birincisi, kilit paydaşların, özellikle de faydalanıcıların ve etkilenen nüfusun görüş ve görüşleri yeterince kullanılmamaktadır. Ortaklar, Batı donör kamuoyları ve ulusal hükümetler de dahil olmak üzere diğer paydaşlar, performans konularından rutin olarak ayrılmış gibi görünmektedir. Yararlanıcı ve topluluk düzeyinde fikir aramak için performans yaklaşımları içerisindeki mekanizmaların göreceli eksikliği, insani sistemin sıklıkla yapılan eleştirilerini ortaya koymakta ve bu da yararlanıcı görüşlerini toplamaya yeterli çaba göstermemekte ve bu görüşlerin zamanında kullanılmamasını sağlamaktadır. Bu göreceli ihmale gidildiğine dair olumlu işaretler var ve HAP sertifikasına hazırlanan giderek artan sayıda kurum, cesaret vericidir. Dinleme Projesi önemli bir yenilik ise anketlerin kullanımını artmaktadır. İkincisi, bağlamın performansı nasıl etkilediğini ve performansı nasıl sınırlandırabileceğini analiz etmek için önemli bir kapsam var gibi görünüyor. Bu, bazı metodolojik gelişimi ve bir dizi operasyonda testi gerektirir, ancak böyle bir analiz, operasyonel planlamanın yanı sıra sonraki performans değerlendirmeleri hakkında bilgi verebilir. Üçüncüsü, örgütsel kapasitelerin daha fazla dikkate alınması için bir olanak var. ICRC PFR modeli, planlama, kaynak mobilizasyonu ve lojistik gibi faktörleri bir araya getiren tek bir sistemin yararlı bir örneğini sunar; ancak kapasite güçlendirme, ortaklıklar ve yenilik gibi diğer unsurlar performans mekanizmalarında herhangi bir rol oynamıyor gibi görünmüyor. Güney felaket aktörlerinin performansı, göreceli avantajları ve güçlü yönleri burada özellikle ilgi çekicidir (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 82-83).

1.12.3 İnsani Yardımların Etkililik ve Etkinliğini Değerlendirmede Kullanılan Yöntemler

İnsani sektörde insani eylemlerin etkililik ve etkinliğinin değerlendirilmesi en zor konulardan birisidir. Etkililik ve etkinliğin değerlendirilmesi, insani yardımların hedeflerine ne kadar iyi uyduğunu, sistemin acil durumlarda ne kadar hızlı tepki verdiğini, çalışmaların ne kadar izlendiğini ve değerlendirildiğini, liderliğin kalitesini ve koordinasyon çabalarının yeterliliğini ölçmeyi kapsamaktadır (Taylor ve Stoddard, 2012, s. 53).

İnsani yardımların etkililiğinin ve etkinliğinin değerlendirmesi için uygun yaklaşımın seçimi bağlama, analiz seviyesine, aranan doğruluk derecesine ve aynı zamanda amaçlara göre değişiklik göstermektedir. Yaklaşımlar ve yönetimin seçimi, etkinlik ve etkililiğin analizi ulaşılmak istenen hedeflere ve beklenen gerçeklik derecesine bağlı olmaktadır (Hofmann ve Roberts, 2004, s. 32).

Bu bağlamsal çeşitlilik içinde insani yardımların etkililik ve etkinliğini değerlendirmek için kullanılan yöntem ve araçlarda da farklı yaklaşımların varlığından bahsetmek mümkündür. Bu bölümde söz konusu alanda kullanılan yöntem ve araçlardan en yaygın olarak kullanılanları açıklanmaya çalışılmıştır.

1.12.3.1 İnsani Sektörde İnsani Eylemlerin Değerlendirmesi için Nicel ve Nitel Yöntemlerin Kullanımı

Nicel yöntemi olgu ve olayları nesnelleştirerek gözlenebilir, ölçülebilir ve sayısal olarak ifade edilebilir bir şekilde ortaya koyan bir araştırma türüdür. Biyoloji, kimya, fizik, mühendislik gibi doğa bilimleri alanlarında araştırmalar gözlem ve ölçmeye dayanır. Gözlem ve Ölçmelerin tekrarlanabildiği ve objektif yapıldığı araştırmaya niceliksel (sayısal) “Quantitative” araştırma denir. Niceliksel araştırma yönteminde, araştırılan konuya ilişkin, evreni temsil edecek örneklemden sayısal sonuçlar elde edilmektedir. Nicel araştırma yönteminde, araştırma evreninin araştırma konusu hakkındaki fikrinin yönü sorgulanmaktadır. Yani, konu hakkında yoğun bir analiz değil aksine, daha yüzeysel daha çok sayısal verilere saptanmaktadır. Nicel araştırmalarda sayısal temsiliyet söz konusu olduğundan araştırma evrenini temsil edecek örneklemin hatasız tespit edilmesi ve buna doğru soruların sorulması önem taşımaktadır. Bu yöntemin amacı, bireylerin toplumsal davranışlarını gözlem ve

deneme yoluyla nesnel bir şekilde ölçmek ve sayısal verilerle açıklamaktır (Akman, 2014, s. 10).

Yani nicel yöntemi toplumsal davranışların “kaç kişinin nasıl davrandığı” gösterir ve “niçin” sorusuna cevap veremez. “niçin” sorusunu cevaplayan yöntemlere nitel qualitative” yöntemi denir. Bu yöntemin amacı, insanların kendi toplumsal dünyalarının nasıl oluşturmakta olduğunu anlamak ve içinde yaşadıkları dünyanın nasıl algıladıkları yorumlamaya çalışmaktadır (Akman, 2014, s. 14).

Günümüzde, birçok yararı olan değerlendirme yöntemi insani sektör performansında merkezi bir rol oynamakla birlikte, performans trendlerinin uzunlamasına izlenmesi için yeterli olmayabilir. Değerlendirme ve sonuçlara dayalı performans yönetimi çoğunlukla alternatif olarak kabul edilir ancak farklı ve tamamlayıcı işlemlere sahiptirler. Değerlendirme, ilgili ajansın gereksinimlerine göre uyarlanabilir ve izleme sistemlerinin zayıf olduğu veya bulunmadığı yerlerde bile öğrenme ve hesap verebilirlik üretebilir. Değerlendirme aynı zamanda, içeriği anlamak ve tavsiyeler üretmek için ideal olan hem nicel hem de nitel yaklaşımları kullanarak, neler olduğunu ve nedenini detaylı bir şekilde araştırmanıza ve açıklamamıza olanak tanır. Değerlendirmelerin spesifik ve son derece özelleştirilmiş yapısı, aralarında doğrudan sonuçların karşılaştırılmasını zorlaştırmaktadır. Aksine, performans izleme, çoğunlukla niceliksel göstergeler kullanarak belirli sonuçların elde edilip edilmediğini belirler ve daha geniş ölçekte ve etkililik ve etkinlik aralığında karşılaştırılabilirliği ve zaman içinde sağlar. Tüm entegre performans çerçeveleri, potansiyelini yerine getirmek için performans izleme ve değerlendirmeyi akıllıca birleştirmek gerekmektedir (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 5).

1.12.3.2 İnsani Sektörde İnsani Eylemlerin Değerlendirmesi İçin Toplam Kalite Yönetim Modellerinin Kullanımı

Kalite yönetimi genel anlamda, bir organizasyon içinde kalite odaklı organizasyon üyelerini müşteri memnuniyet yoluyla uzun vadeli başarının amaçlayan ve bitin üyelerine ve topluma yara sağlayabilen yönetim yaklaşımı olarak tanımlanabilir (Miyouchi, 1999).

W. Edward Deming önce Amerika’da 2. Dünya Savaşı sırasında mühimmat üretimine Toplam Kalite Yönetimi (TKY) ne olacağını uygulamış ve fikirlerini 1950’lerde geliştirmiştir. Kalite gelişimi, savaş sonrası ekonomiyi yeniden inşa

etmek için merkezi bir unsur haline getirilen Japonya’da hevesle benimsemişlerdir. Deming, öncülü Walter Shewhart ve fikirleri, kalitenin kritik bir ölçüsü olan genel işlemler ve müşteri memnuniyetine odaklanarak yapılan Japon ürünlerinin başarısında önemli rol oynamıştır. Japon ürünlerinin Amerikan pazarlarındaki başarısı, daha sonra ABD işletmelerini kaliteli yaklaşımları keşfetmeye, Japonya’dan geri ödünç vermeye ve daha yeni ABD yaklaşımlarını kullanmaya yönlenmiştir (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 15).

Toplam kalite yönetiminde, başarılı olabilmesi için tüm organizasyon tarafında benimsenmesi ve yukarıdan aşağıda tam bir kararlılık uygulanması söz konusudur. Burada yapılan işin her aşamasında kalitenin geliştirilmesi önem arz etmektedir. Bu sadece üretilen mal ve hizmetin değil, aynı zamanda mal ve hizmeti üreten ve kullanan kişilerin de kalitesinin düşünülmesi ve benimsenmesini, kapsamaktadır. Toplum kalite yönetimi müşteri memnuniyetinin kardan önce gören bir sitemdir. Müşteri memnuniyeti ise uzun vadeli kar getirir. Toplum kalite yönetimi dört ana elemandan oluşmaktadır (Uryan, 2002):

İnsan: hedef, insanlara yetki vererek ekip çalışmasından en uygun sonuçların edilmesini sağlamaktır. Bu iletişim, karşılıklı etkileşim üzerinde yoğunlaşan eğitim ile başlar. Bu eğitim, insanların grup faaliyetleri içerisinde etkin rol alarak ürün ve süreçlerin sürekli gelişimine katkıda bulunmaları sağlar.

Sürekli gelişim: kalitenin temel prensibini oluşturmaktadır. Planla, uygula, kontrol et, devam et veya değiştir (PUKD) gibi aşamalar ile “niçin” sorusunu cevaplamakta ve toplumu bilgilendirilmektedir.

Süreç: bu süreç problemi çözüm süreci ve kalite geliştirme sürecinden oluşmaktadır. Yani, bir ekip problemi analiz ederken problem çözme süreci rehber olarak, çözüm yolları seçer, bir aksiyon planı geliştirir ve uygulama sonuçlarını değerlendirir. Kalite geliştirme sürecinde ise müşteri ihtiyaçları ve müşteri üzerinde durulur.

Müşteri: toplum kalite yönetiminde müşteri ve müşteri memnuniyeti önemli bir konudur. Müşteri memnuniyeti açısından beklenen kalite, tatmin eden kalite ve memnun eden kalitesi büyük önem taşımaktadır.

Toplum kalite yönetimi sadece ürün ve hizmetin değil, yönetimin kalite ve verimliliğinin de göz önüne bulundurmaktadır. Bu yaklaşımın başarıya ulaşması için

insani faktörün ön plana çıktığı ve bilimselliği ön koşul olduğu ve temel unsuzların eksiksiz uygulanmasına bağlıdır (Şimşek, 2001, s. 123).

İnsani performans hem krizden etkilenenlere hem de temel insani ilkelere göre etkileri açısından tanımlanmalıdır. Performans için daha entegre bir yaklaşım, sistem içindeki farklı düzeyleri, işlevleri ve inisiyatifleri bir araya getirirse de, insani yardımın algılanan başarısızlıklarının çoğunun üstesinden gelmeye yardımcı olabilir (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 2).

Performans kalitesi yani üretilen ürün ve hizmetlerin pazardaki performans düzeylerinin, müşteri araştırmaları ve satış analizleri ile belirlenmesidir. Satış sonrası hizmet, bakım, güvenilirlik ve lojistik destek analizi ile müşterilerin üretilen ürünleri satın almama nedenlerinin ortaya koymasıdır. Performans kalitesinin geliştirmesi için tasarım bölümü çalışanlar, müşteri tetminin etkileyen bir mal veya hizmet için özellikleri belirlenmesinde pazarlama çalışanları ile işbirliği yapmalarıdır (Akyılmaz, 2009, s. 15).

Kalite yaklaşımları, hem kavramsal olarak hem de pratik olarak son derece parçalanmış durumdadır. İnsani yardım performansına daha entegre bir yaklaşım olarak, insani yardım sisteminin her kademesinde faydalı olacaktır. Eğer böyle düşünülürse ve etkili bir şekilde uygulanırsa, böyle bir yaklaşım şimdiye kadar kaydedilen ilerlemeyi ve insani yardım performansında kalan boşlukları daha güçlü, daha kanıta dayalı olarak anlayabilmesine yardımcı olacaktır (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 2).

İnsani performans için dengeli, kapsamlı ve tutarlı bir çerçeve sağlamak, ajanslar arasında tartışılabilir ve kabul edilebilir. Böyle bir çerçeve, çeşitli yönlerden performans ve kalite yönetimine yön verebilir ve onları uyarlayabilir. Mevcut çabalar ve inisiyatifler daha sonra çerçeveye karşı haritalanabilir ve harmanlanabilir. Bu yaklaşım, aynı zamanda, insani sistem içindeki kilit sorunların ve boşlukların tanımlanmasına ve açıklığa kavuşturulmasına da olanak verebilir. Örneğin, performans raporlaması süreçlerinin uyumlaştırılmasını iyileştirmek, böylece mevcut raporlama sistemlerinin idari yükünü azaltmak için kullanılabilir. Aynı zamanda, yararlanıcı perspektifleri, bağlam analizi, kapasite güçlendirme ve etki değerlendirmesi nasıl dâhil edileceği gibi, araştırma ve geliştirmede sürdürülebilir, sektör çapındaki çabalarla doldurulacak boşlukları ön plana çıkarmak için

kullanılabilir. Mevcut vaat planlı projeler içinde ortak vaka incelemesi veya lider ve rehber ülkeler anlaşmasıyla, seçilen ayarlarda bir dizi entegre ve kapsamlı görünüm üretmek için girişimler boyunca iş sentezlenebilir (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 7).

1.12.3.3 İnsani Sektörde İnsani Eylemlerin Değerlendirmesi İçin Katılımcı Yöntemlerin Kullanımı

Katılımcı yönetim, organizasyonu etkileyecek kararlarda sadece belirlene yöneticilerin değil, ayrıca personelin etki ve katkısının da olması demektir. Yani, bir konuyla ilgili karar almak yönetici veya yöneticiler düşmekte, ama alınan kararlardan personel üyelerin yönetim karar alma sürecine aktif bir şekilde gözlemlerini, analizlerini, öneri ve tavsiyelerini sunmaları beklenir. Bu yaklaşım karar almanın daha şeffaf ve güvenilirlik olma anlamına gelmektedir (Bartles, 2009, s. 1).

Bu yöntem, etkinin anlaşılmasının önemli bir bileşeni olarak yaygın olarak kabul edilmekle birlikte, nadiren insani yardım sektöründe kullanılmaktadır. Hallam, insani yardım kuruluşlarının, etkilenen nüfusun üyelerine ve yardımlarından yararlanacakları ülkelere danışmanlık yaparken ya da bunlarla uğraşırken çoğunlukla zayıf olduklarını belirtiyor. Dolayısıyla, ajansın performansını algılaması ile etkilenen nüfusun ve yararlanıcıların algısı arasında büyük ölçüde bir tutarsızlık olabilir. Katılımla ilgili ALNAP Küresel Araştırması, pratikte, proje değerlendirmelerinde ve insani yardım eyleminin etki analizinde katılımcı yaklaşımların çok az örneğini bulunduğunu göstermektedir. Bu, etkilenen toplumlarla yapılan danışmada ve insani yardım yanıtında yer alan geniş bir zayıflığı yansıtıyor. Güvenilirlik, aktarılabilirlik ve doğrulanabilirlik gibi konvansiyonel araştırmanın kalitesini değerlendirmek için kullanılan ölçütleri benimseme girişimleri yapılmış ve "en önemli değişim yaklaşımları" gibi katılımcı değerlendirme için yeni teknikler de acil durumlarda potansiyel taşıyabilir. Bu, paydaş gruplarının program çıktılarını tanımladığı ve tartıştığı hikâye tabanlı bir tekniktir. Kaiser de 2002 yılında insani yardım programlarının değerlendirilmesinde katılımcı yaklaşımların potansiyelini incelemiştir (Hofmann ve Roberts, 2004, s. 19).

1.12.3.4 İnsani Sektörde İnsani Eylemlerin Değerlendirmesi İçin Proje veya Program Yöntemlerinin Kullanımı

Proje ve program yönetimi, projenin tasarım aşamasından uygulama sonrası değerlendirme aşamasına kadar çok çeşitli analiz ve karar alma süreçleri içermektedir. Ancak, farklı süreçler farklı döngüleri meydana gelmesine yol açmaktadır. Bu döngüler programlama, proje tanımlanması, proje hazırlanması, uygulama, izleme ve değerlendirme aşamalarının oluşturmaktadır (IFRC, 2011, s. 10). PDY “proje döngüsü yönetimi” literatür incelendiğinde uluslararası yardım ve işbirliği kuruluşların ön plana çıktığı görülmektedir. Dünya Bankası “DB” Alman Kalkınma ve İşbirliği Kuruluşu “GTZ” Birleşik Devletler Uluslararası Kalkınma Ajansları “USAİD” Avrupa Komisyonu “AK” kendi faaliyetler için proje döngüsü yönetimini kullanmıştır (Sarı, 2010, s. 4-10).

Proje program yönetiminin en temel özelliği; problemin neden gerçekleştirildiği “müdahale mantığı”, neyin başarmak istediği “müdahale göstergeleri”, nasıl başaracağı “faaliyetler ve araçlar”, başarı için hangi faktörlerin önemli olduğu “varsayımlar”, başarının değerlendirmek için gerekli bilgilere nasıl ulaşacağı “doğrulama kaynaklar” hangi araçların gerekli olduğu “girdiler” maliyeti ne olacağı ve projenin başlamak için hangi koşulların sağlanması gerektiği soruları cevaplamaıdır.

Bu yöntem bir yandan kaynak kullanımdaki etkinlik, etkililik ve sürdürülebilirliğin değerlendirmesine olanak sağlamaktadır. Kamunun kullandığı kaynaklar ile ne tür bir değişim yaratıldığı ve öngörülen hedeflere hangi seviyede ulaşıldığı ölçülememektedir. Diğer taraftan ise, performans odaklı yeni proje yönetimi; hedeflerin belirlenmesine, ölçülebilir çıkarların tespiti ve analizine, çıktılar ile girdi ve amaçların karşılaştırılmasına, teşvik ve yaptırımlar ile hesap verebilirliği sağlanmasına imkân tanımaktadır.

Bu yönetimin faydalarına rağmen projelerin iyi yönetilmemesi durumda, hedef grupların ihtiyaçların yanıt verilmemesi, planlanan çıktıların gerçekleşmemesi ve sürekliliğin sağlanmaması gibi sorunlara yol açacaktır. Aynı zamanda projeler zamanında ve bütçesine göre sonuçlandırılmaması durumunda olumsuz çıktılar üretme riskini yaratabilmektedirler. Bu nedenle, projelerin başlangıçta öngörüldükleri gibi tan anlamıyla uygulanması oldukça güçtür. Proje ve program yönetimi başarısız ya da koşullarının değişmesi halinde projenin değişikliğe uğratacaktır. İzleme ve

değerlendirme faaliyetleri ihtiyacı tespiti, kara alam sürecinde yer alan yöneticilerin bilgilendirilmesi ve yönetim stratejisi, planlarda yapılacak değişikliklerin üretilmesi için gerekli olan verinin toplanmasını ve analizini sağlar (Öztürk, 2004, s. 4).

İnsancıl sistem, yüksek derecede karşılıklı bağımlılık ile karakterizedir. Acil durumların artan miktarı, artan beklentiler ve nispeten sınırlı yanıt kapasiteleri ile birleşince, en büyük kuruluş bile daha etkili bir yanıt başlatamaz. Buna rağmen, insani yardım sektörü içinde yansıtıp kolektif performansı artıran politikalar sınırlı kalmaktadır. Performans yönetiminin standartlarını standartlaştırmak için çapraz örgütsel çabalar olsa da, tüm insani yardım sektöründe çok tutarlı veya kolektif çalışma mevcuttur. Çoğu performansa ilişkin girişimler halen bireysel projeler veya programlar düzeyinde gerçekleşmektedir. Sistem, ayrı raporlar, parçalanmış araştırma ve (zaman zaman) ortak değerlendirme gibi farklı kaynaklardan oluşan bir karışımın performansı ile ilgili bilgi almak için halen güvenlidir (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 3). Ayrıca, insani proje ve programların bir bütün olarak ele alındığında, insani faaliyetlerin etkinlik ve etkililiğini ölçmek ya da analiz etmek çok zordur. İnsan proje ve programların etkinliği ve etkililiğinin belirlenmesi, genel bilgi eksikliği, çeşitli yöntemlerin yetersiz kullanımı gibi nedenlerden dolayı, uygulanması zor bir konu haline gelmiştir (Hofmann ve Roberts, 2004, s. 32).

1.12.3.5 İnsani Sektörde İnsani Eylemlerin Değerlendirmesi İçin Sonuç Tabanlı Yöntemlerin Kullanımı

Sonuç Tabanlı Yönetim (Result-Based Management), performansa ve sonuçların elde edilmesine (çıktılar, sonuçlar ve etkiler) odaklanan bir yönetim stratejisidir. Bu yaklaşımın amacı, uygunluğunu, etkinliğini, etkililiğini, etkisini ve diğer kalite kriterlerini sağlamaya çalışırken bir müdahaleyi yönetmektir. RBM, beklenen sonuçları, bunları gerçekleştirmek için gereken girdileri ve faaliyetleri tanımlamak için yapılandırılmış, mantıksal bir model sağlamaktadır (ICRC, 2008, s. 13).

Sonuç Tabanlı Yönetim (RBM), sadece planlama faaliyetleri değil, aynı zamanda risk yönetimi için bir çerçeve ve araçlar sağlayan "çıktıların, sonuçların ve etkinin performansına ve başarılarına odaklanan" bir yönetim stratejisidir. Performans izleme ve değerlendirmesinde önemli rol oynamaktadır. RBM'nin sadece kritik bir bileşen olan performans ölçümü ile eşanlamlı görünmeyen geniş bir performans yönetim sistemidir. Bu yaklaşım kuruluşların, performansı geliştirmeye merkezi

yönelim olarak çalışma biçiminde değişiklikler yapmayı amaçlıyor. Dolayısıyla, RBM'nin temel amacı etkinliği ve etkinliği arttırmaktır. Bu, esas olarak, proje döngüsü boyunca kazanılan bilgilerin karar vermeye bilgi vermek için kullanıldığı örgütsel öğrenme yoluyla yapılır. Bir donör ajansı durumunda, karar verme, finansman kararına, politika değişikliklerine, çalışma yöntemlerinde ve ortaklıklarda meydana gelen değişikliklere atıfta bulunabilmektedir. RBM, performans raporlaması yoluyla hesap verebilirlik için de kullanılır. RBM aşağıdaki gibi çeşitli unsurları içerir:

- Hedeflerin ve göstergelerin tanımlanması;
- İzleme sistemi;
- Fıili sonuçlarla ve amaçlanan hedeflerle mukayese edilmesi;
- Hesap verebilirlik, öğrenme ve karar verme süreçleri için performans bilgileri

RBM yönetimi başarıyla uygulanırsa, proje döngüsünün tüm yönlerini etkileyen sonuç odaklı bir yönetim kültürü oluşturulacaktır. Ama aynı zamanda, bir organizasyon içinde tam teşekküllü Sonuç Tabanlı Yönetim yaklaşımının kurulması, tüm ajanslar için mükemmel bir düzeltme değildir. Yapıları ve kültürleri köklü bir şekilde değiştirmek zaman alır; karar vermeye bilgi vermek için performans ölçümlerini kullanma amacının en ayrıntılı yönetim planıyla bile elde edileceğine dair herhangi bir garanti bulunmamaktadır. Kuruluşun kültürüne, dış baskısına ve görev süresine bağlı olarak, bir yönü performans bilgilerinin kullanılmasında daha önemli görülebilir (Kjellström, 2013, s. 12).

Ayrıca RBM, açıkça tanımlanmış sonuçlara dayanan bir proje veya program yönetimi yaklaşımı ve bunları ölçmek ve elde etmenin metodolojileri ve araçlarıdır. RBM, elde etmek istediğiniz sonuçlara odaklanarak bir müdahaleyi planlamak, yönetmek ve ölçmek için net, mantıklı bir çerçeve uygulayarak daha iyi performans ve daha fazla öğrenme ve hesap verebilirliği desteklemektedir. Bir projenin veya programın amaçlanan sonuçlarını önceden belirleyerek ve ilerlemelerini nasıl ölçebileceğimizi belirleyerek, bir proje veya programı daha iyi yönetebilir ve söz konusu insanlar için bir farkın gerçekten yapılmış olup olmadığını belirleyebilir. İzleme ve değerlendirme RBM'nin kritik bir parçasıdır. Bir müdahale (proje veya program) tarafından elde edilen sonuçlarla ilgili net ve doğru raporlamanın temelini

oluşturmaktadır. Bu şekilde, bilgi raporlama artık bir baş ağrısı değildir, ancak karar verme ve etki değerlendirmesini bildiren kritik analiz ve organizasyonel öğrenme için bir fırsat haline gelir. (ICRC, 2008, s. 13) Ancak, Sonuç Tabanlı Yönetiminin temel amacı “Öğrenme ve Hesap verebilirlik”tir (Kjellström, 2013, s. 12).

Özel, kamu ve üçüncü sektörlerde yaygın olarak kullanılan performans yaklaşımlarından biri sonuç tabanlı yönetimidir. Birçok gelişme organizasyonunda yaygın olarak kullanılan sonuç tabanlı yönetim, hedefin ve hedeflerin belirlenmesine odaklanır ve bunun üzerine performans ölçülür (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 5). İnsani yardım sektöründe, nüfus bir tehlikeden etkilenmeyi seçmemekte ve aldığı yardımı seçmek için bir konumda değildirler. Farklı teklifleri karşılaştırabilir veya operatörlere, ihtiyaç duydukları veya istediklerini sunmaları için baskı uygulayamazlar. Yararlanıcılar ile insani yardım ajansları arasında düzensiz bir güç dengesi var ve doğal düzenleme yok. Bu nedenle, performansa ve sonuçlara odaklanmak, insani yardım sektörü için etik bir sorumluluktur (ICRC, 2008, s. 14).

1.12.3.6 Hedeflere Göre Yöntemler

Hedeflere göre yönetim (Management By Objective), bugün kamu sektöründe yaygın olarak kullanılan sonuç odaklı yönetimin öncüsüdür. 1950’lerde, etkili yönetim düşünenlerden biri Peter Drucker, MBO ilkelerini içeren Yönetim Uygulamasını yayınladı, bu yaklaşım güçlendirilmiş çalışanları yaratmayı, rollerini ve sorumluluklarını netleştirmeyi ve bu nedenle de kurumsal ve kişisel hedeflerin başarılmasına katkıda bulunmayı amaçlıyor. (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 14).

MBO aşağıdaki beş önemli adımı içerir:

- Üst düzey stratejik amaç ve hedefler dizisi oluşturmak.
- Daha alt düzey hedefler ve eylem planları tarafından desteklenen örgütsel hedefler ve hedefler zinciri oluşturmak.
- Her bir katılımcı için çoğunlukla katılımcı karar almayı içeren bir organizasyonel rol oynamak ve misyon ifadesinin yanı sıra özel hedefler ve eylem planları geliştirmek.
- Her bir hedef için kilit sonuçlar ve / veya performans standartları oluşturmak.

- Hedeflerin ve hedeflerin durumunu veya sonucunu periyodik olarak değerlendirmek.

MBO'nun temel özellikleri şunları içerir:

- **Motivasyon** - çalışanları tüm hedef belirleme sürecine dahil etmek ve çalışanların güçlenmesini arttırmak, iş tatmini ve taahhütlerini artırır.
- **Daha iyi iletişim ve eşgüdüm** - üst düzeylerle astlar arasındaki sık görüş ve etkileşimler, işletme içinde uyumlu ilişkilerin sürdürülmesine yardımcı olur ve ayrıca birçok sorunu çözer
- **Hedeflerin netliği** - SMART hedeflerinin kullanılması yoluyla (spesifik, ölçülebilir, ulaşılabilir, ilgili zamana bağlamını) geliştirir. Hedefler hem bireysel hem de kolektif seviyelerde ve kuruluşun tüm alanlarında, araştırmadan üretime, bilgi sistemlerini finanse etmek için belirlenir (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 15).

1.12.3.7 Finansal Yaklaşımlar

Yirminci yüzyılda gelişen üçüncü performans yönetimi hareketi, işletme performansını değerlendirmek için muhasebe ve finansal yaklaşımının kullanımını içerir. Bilançoların, gelir tablolarının ve nakit akış tablolarının ana finansal kaynaklarından geliştirilen ve yatırım getirisi ve istihdamdaki getiri de dâhil olmak üzere finansal performans oranları, işletme performansı ile ilgili düzenli yönetim raporları oluşturmak için kullanılmıştır. Bu tür mekanizmalar, kuruluşlar arasında objektif ve karşılaştırılabilir bir motivasyon ve kontrol aracı sağlamaktadır. Bu yaklaşımlar, genellikle, hissedarlara atfedilebilecek hususlar açısından, örgütün genel değerini arttırmayı içerir. Bu genellikle 'artan pay sahipliği değeri' açısından bir takım farklı analiz seviyeleri vardır. İlk analiz düzeyi, kazancın ve bilanço önlemlerinin kontrol ederek performans yönlerini ele almaya odaklanmaktadır. Bu, yönetilen temel faaliyetleri temsil etmek için mali göstergelerin kullanılmasını içerir. İkinci analiz düzeyi ise, finansal araçlar, satış gelirleri, maliyetler ve karlılık gibi önlemler açısından analiz edilmesi gereken çok farklı faaliyetler için ortak bir temel sunar. Bu, genellikle, yalnızca maliyet kontrolünden sorumlu olan satış geliri ve maliyet yönetimini ve maliyet merkezlerini üretmekten sorumlu kuruluşu kar merkezlerine bölmek demektir (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 15-16).

1.12.3.8 Çok Yönlü Yaklaşımlar

1980'ler ve 1990'lar "Hedeflere Yönelik Yaklaşım", "Kalite Yaklaşımı" ve finansal hareketlerin her birinden kaynaklanan kısmi performans yaklaşımlarına tepki olarak karışık yaklaşımların ya da "çok boyutlu" çerçevelerin ortaya çıktığını görülmüştür. Karma ya da çok boyutlu yaklaşımlar, stratejik, finansal, iç süreç ve müşteri / tedarikçi perspektiflerinin tek bir dengeli çerçeveye getirilmesini vurgular. Bunların birçoğu önceden var olan çerçevelerin "pazar payı ve kazançlarını artırmaya yardımcı faktörler hakkında hiçbir şey söylememek, yenilikçilik, araştırma ve geliştirme etkinliği, kalite, çalışan gelişimi" hakkında bir şey söylemediği bir şekilde geliştirilmiştir. Son zamanlarda yapılan bir inceleme, çok disiplinli bir yaklaşıma entegrasyon ihtiyacını göz önünde bulundurarak, farklı disiplinlerden gelen fikirlerin yakınlaşmaya başlamasının ancak göreceli olarak son zamanlarda yapıldığını belirtmektedir. Aslında, bu yaklaşımların elde ettiği şey, çeşitli endişeleri bir araya getirmek ve yöneticilerin kuruluşlarının performansıyla ilgili çeşitli konular hakkında düşüncelerini sağlamak için bir çerçeve sağlamaktır (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 17).

Denge modelleri General Electric gibi büyük şirketlerde 1950'lerde olduğu gibi bazı biçimlerde kullanılmasına rağmen, performans alanına hâkim olan bir dizi karışık yöntem ve yaklaşım mevcut olmuştur. Kaplan ve Norton tarafından 1992'de önerilen "Balanced Scorecard" (BSC) özellikle etkili bir model olup, 2001'de dünya çapındaki firmaların yüzde 44'ü tarafından benimsenmiş olduğunu gösteren kanıtlar bulunmaktadır. Dengeli yaklaşımlar ortadan kalktığında, her çerçevedeki boşlukları gidermek için yaklaşımları harmanlama ihtiyacı konusunda artan bir farkındalık vardır. Örneğin, önde gelen bir performans danışmanlığı olan 2GC, Dengeli Puan Kartı ve EFQM yaklaşımlarını iyi bir etki yaratmıştır (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 18).

Performansı modelleştirmek için bir takım mekanizmalar mevcuttur ve gittikçe artan bir şekilde bunlar farklı yaklaşımları birleştirmektedir. Belki de en yaygın kullanılan mekanizma farklı iş hedeflerinin tümünü haritalamak ve her bir objeye verilen ağırlık derecesini belirlemek ve varsayımları yansıtmak ve farklı hedefler arasındaki nedensel ilişkiler için kullanılabilir. Ayrıca, özel sektörde kullanılan performans göstergeleri bir çalışmada, EFQM'den Balanced Scorecard'a kadar on farklı performans yaklaşımı gözden geçirilmiştir ve kapsanan performans boyutları

açısından yaklaşımlar arasında önemli benzerlikler bulunmuştur. Aşağıda, performansı altı genel boyuta ayıran çalışmanın bulgularını göstermektedir (Ramalingam ve Mitchell, 2009, s. 18).

İşletim performansı (kalite, zaman ve esneklik boyutları, finansal sonuçlar, şirketin dışarıdan algılanışı (müşterileri aracılığıyla) ve çalışma ortamının yönleri aracılığıyla (ör. İnsan kaynakları boyutu). Bir firma, bunlardan herhangi bir kombinasyonunu, bir anahtar performans göstergelerinin (Key Performance Indicators) bir parçası olarak kullanabilir: “örgütsel performansın şu andaki ve gelecek başarısı için en kritik olan yönlerine odaklanan bir dizi önlemler organizasyon etmelidir.”

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK KIZILAYI, İNSANİ YARDIMLARDA PROJE DÖNGÜSÜ YÖNETİMİ VE TÜRK KIZILAYININ ALANDA KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR

İnsani yardımlar alanında Türkiye'nin en önemli kuruluşu Türk Kızılayı'dır. Kızılay yurtiçi ve yurt dışında çeşitli krizlerden etkilenen insanlara yönelik geniş kapsamlı faaliyetler yürütmektedir. Bu bölümde ilk olarak Uluslararası Kızılay-Kızılhaç Hareketi'nin ve Türk Kızılay'ının tarihsel gelişimi anlatılmıştır. Daha sonra Türk Kızılay'ının yapı ve işleyişi ele alınarak, Türk Kızılay'ı tarafından kullanılan proje yönetim döngüsü açıklanmıştır. Bu bölümde son olarak Türk Kızılay'ı yetkilileriyle gerçekleştirilen mülakatlardan elde edilen veriler de kullanılarak Kızılay'ın insani yardım faaliyetleri, bu faaliyetlerin karşılaştığı sorunlar değerlendirilmiştir.

Kızılay tüzel kişiliğe sahip olan, özel hukuk hükümlerine tabi olan, kar amacı gütmeyen, yardımların karşılıksız ve kamu yararında yapan bir gönüllü sosyal hizmet kuruluşudur (www.kizilay.org.tr, 2016). Ayrıca savaş, deprem, yangın, hastalık salgını, su baskını gibi felaket durumlarında zarar gören kitlelere yardım eden bir hayır kurumudur. Felâket anları dışında da yoksullara daima yardım eder. Kızılay bugün çeşitli sağlık ve yardım tesisleriyle insanlara büyük çapta hizmet etmektedir (www.nkfu.com/kizilay-hakkında-bilgi, 2013).

Türk Kızılay'ının tarihini ve kurumsal yapılanmasını daha iyi açıklayabilmek için Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketinin tarihi ve yapılanmasından bahsetmek yararlı olacaktır.

6.1 Türk Kızılayı

6.1.1 Türk Kızılayı'nın Tarihçesi

Türk Kızılay Derneği, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi'nin temel ilkeleri olan “insanlık, ayırım gözetmemek, tarafsızlık, gönüllülük, bağımsızlık, birlik ve evrensellik” çatı altına faaliyet eden bir sivil toplum kuruluşudur. Derneğ'in temel amacı insani ilkeler sayesinde ve ihtiyaç duyulan koşullarda (savaşta ve barışta) insanlar arasında hiçbir fark göstermeden tarafsız bir şekilde insani yardım sağlamaktır. Türk Kızılayı kendine ait maddi geliri olmayan ve bütçesinin bireyler, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından verilen bağışlar yoluyla temin eden bir kuruluştur.

Türk Kızılay bir dernek şeklini aldığından birçok tarihi aşamadan geçmiştir. Yani, ilk başta askerlere yardım amacıyla bir cemiyet kurulmasının gereğini duyan ve başkanlığında olan Dr. Abdullah Bey, Ömer paşa, Askeri Tıbbiye Müdürü olan Marko Paşa, Osmanlı Tıp Meclisi Başkanı Dr. Kırımlı Aziz Bey'in de bulunduğu 66 kişilik bir kuruluşun oluşturma çabaları başlamıştır. Bu kuruluş 11 Haziran 1868 tarihinde bir taahhütname hazırlayarak, “Mecruhin ve Marday Askeriyeye İmdat ve Muavenet Cemiyeti” adıyla bugünkü Kızılay'ın temeli koyulmuştur. Cemiyet 1875'deki Sırbistan Karadağ savaşına kadar önemli bir faaliyet göstermemiştir. Ama bu savaşta yaralanan askerlerin Kızılhaç tarafından büyük çapta desteklenmesi görünmüştür. Bunun üzerine bir süre önce kurulan cemiyetin daha etkin hizmet verecek hale getirilmesi için çalışmalar yapılmış ve dönemin başkanı olan Rüştü Paşaya sunulmuştur. Rüştü Paşa girişimi sonucunda 12 Ağustos 1876'da Marko Paşa'nın başkanlığında 16 kişilik bir kuruluş oluşturmuş ve cemiyet geliştirme çabaları başlatılmıştır. Söz konusu yapılan geliştirme çabalardan bir cemiyetin amblemi üzerinde verilen karar olmuştur ve Kırımlı Aziz Bey'in desteği sonucunda Salib-i Ahmer yerine Kızılay “Hilal-i-Ahmer” Türkler 'in amblemi kabul edilmiştir. Bu amblem daha sonra diğer birçok Müslüman ülkeler tarafından da Derneğ'in kullanılmıştır. Cemiyet 1876'da hilal amblemini resmen aldıktan sonra Hüsnü Paşa tarafından Cemiyet'in adı “Osmanlı Hilali Ahmer Cemiyeti” olarak değiştirilmiş ve aynı yıl başlayan Osmanlı-Rus savaşında halka büyük hizmetler sunmuştur. Ama savaştan sonra Cemiyet'in yine faaliyeti günden güne azalmıştır.

Birinci Dünya Savaş'ından sonra başlayan "Milli Mücadele" döneminde Hilal-i-Ahmer merkezi 1920 yılında hükümet tarafından basılmıştır ve bu dönemde İsmail Besim Paşa, Adnan Bey, Ömer Lütfü Bey ve Esat Paşa'dan oluşan Ankara temsilciliği kurulmuştur ve Anadolu'daki Hilal-i-Ahmer merkez ve şubeleriyle iletişime geçmiştir. Cemiyet'in adı 29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin ilanından sonra "Türkiye Hilal Ahmer Cemiyeti" olarak değiştirilmiştir. 1925'de Cemiyet'in merkezi resmen Ankara'da kurulmuştur.

Cemiyet'in 28 Nisan 1935'de toplanan genel kongresinde kurucusu olan Atatürk tarafından verilen Kızılay'ı adı oy birliğiyle kabul edilmiş ve "Türkiye Kızılay'ı Cemiyeti" olarak değiştirilmiştir. Ayrıca, 1947'de Cemiyetin adı "Türk Kızılay Derneği" olarak değiştirilmiş ve günümüzde de aynı ad ile faaliyet göstermektedir. Bu dönemden sonra Kızılay Atatürk desteğiyle daha çok sağlık, sosyal ve insani yardım hizmetlerinin geliştirmiştir.

Özet olarak Türk Kızılay'ı tarih boyunca farklı adlara sahip olmuştur:

- 11 Haziran 1868 tarihinde "*Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti*" adıyla kurulmuştur.
- 1877'de "*Osmanlı Hilali Ahmer Cemiyeti*" olarak değiştirilmiştir.
- 1923'de "*Türkiye Hilali-Ahmer Cemiyeti*" adını almıştır.
- 1935'te "*Türkiye Kızılay Cemiyeti*" ve
- 1947'de "*Türkiye Kızılay Derneği*" adını almıştır. Türk Kızılay Deneğinin Kuruluşu "*Kızılay*" adını Atatürk vermiştir.

Ancak, Türk Kızılay'ı ilk başta savaştaki yaralı askerlere yardım yapmak amacıyla kurulmuş ve Türkiye'nin taraf olduğu tüm savaşlarda dost ve düşmanda, esir ve yaralılara insanlığın temel olarak insani hizmetler sunmuştur. Ayrıca günümüzde sadece savaş zamanında değil, barışta ve olağanüstü durumlarda kan hizmetleri, afete müdahale, sağlık, sosyal yardım, gençlik ve eğitim alanlarında insani faaliyetlerine devam etmektedir.

6.1.2 Uluslararası Kızıl Haç ve Kızılay Hareketinin ve Türk Kızılayı'nın Temel İlkeleri

1965 yılında ilan edilen temel insani ilkeler Uluslararası Kızılhaç-Kızılay Hareketi'ni oluşturmaktadır. Bu ilkeler Uluslararası Federasyon (İFRC), Ulusal Dernekler

(Kızılay/Kızılhaç) ve Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin görevli ve gönüllü çalışmalarındaki faaliyet alanlarının belirlemekte ve kolaylaştırmaktadır. Diğer taraftan Hareketin amacını ve yardım severlik değerini tanıtmak için evrensel bir katkı sağlamaktadır (TKAB, 2012, s. 25).

- 1) **İnsanlık:** Federasyon ve ulusal dernekler, savaş alanlarında ve doğal afetlerde insani ıstırabını önlemek, insan hayatını ve sağlığının korumak ayrıca insan onurunu saygıyı sağlamaktadır. Bu ilkeye göre insanlar arasında hiçbir fark koymadan karşılıklı anlayış, dostluk, işbirliği ve kalıcı barış desteklenmektedir.
- 2) **Ayrım Gözetmemek:** Bu ilke milliyet, ırk, derece, dini ve mezhebi *inanç* ve siyasal düşüncelere yer vermemektedir. Özellikle acil durumlarda kişilerin ihtiyaçlarının ve etkilenenlerin acılarını hiçbir ayırıt gözetmemekten, sağlamaktır (AKD, 2013, s. 2).
- 3) **Tarafsızlık:** Bu hareket, silahlı çatışmalarda taraf olmadan ve güven sağlamak için çaba göstermektedir. Hiçbir zaman siyasi, ırk, din ve mezhep ve ideolojik faktörler ile girişimlerde bulunmaktadır. Yani Kızılay herkesin güvenini kazanmak için düşmanlıklara taraf olmaz ve hiçbir zaman siyasal, ırksal, dinsel ve ideolojik ihtilaflara karışmamaktadır.
- 4) **Bağımsızlık:** Federasyon ve ulusal dernekler bağımsızdır. Yani, bu kuruluşlar yardım faaliyetlerinde kamu otoritelerin yardımcısı olarak görünmektedir. Türk Kızılay'ı ise Türkiye devleti yasalarına tabii, ancak Hareketin temel ilkesi sayesinde faaliyet göstermektedir. Ulusal Dernekler yer aldığı ülkelerde o ülkenin iç yasalara dayalı hareket etmekle bağımsızlığını korumalıdır. Bu nedenle Hareketin ilkelerini uygulanabilmektedir (AKD, 2014, s. 16).
- 5) **Gönüllü Hizmet Etmek:** Uluslararası Kızıl Haç ve Kızılay Hareketi gönüllü bir kurum olarak çalışmaktadır ve hiçbir zaman yaptığı işlemlerden çıkar elde etmemektedir (AKD, 2013, s. 3).
- 6) **Birlik:** Her ülkede bir ulusal kızıl haç ve Kızılay Derneği olmalıdır ve bu dernek herkesin yüzüne açık olarak ülkenin tüm bölgelerinde insani faaliyetlerini gerçekleştirmelidir. Yani, Türkiye'de Kızılay adı altına tek bir kuruluş kurulabilir ve bu dernek herkese açıktır. Ayrıca Türk Kızılay'ının sağladığı tün insani faaliyetleri herkesi kapsayacak şekilde yürütülmektedir.

- 7) **Evrensellik:** Uluslararası Kızıl Haç ve Kızılay Hareketi her toplumda aynı düzeyde ve birbiri ile sorumluluk ve aynı görevi yapmaktadır ve evrensel bir kurumdur. Yani, diğer ülke ulusal dernekleri ile eşit statüye sahip ve karşılıklı yardımlaşmada onlarla eşit sorumlulukları ve görevleri paylaşan Kızılay, dünya çapında bir organizasyonun içinde yer almaktadır (AKD, 2013, s. 5).

6.1.3 Türk Kızılay'ının Görevleri

Kızılay, savaşta ve barışta amacının gerektirdiği hizmetlerle kanunların yüklediği görevleri yapar.

a) Savaşta veya Hükümetin İlan Ettiği Olağanüstü Hallerde

1. Savaşlarda hükümet lüzum gösterdiği ve Kızılay'ın amacına uygun olduğu durumlarda imkânlar ölçüsünde yardıma bulunmak,
2. Savaş ve olağanüstü hallerin gerektiği ve Kızılay sorumluluk alanına giren araç-gereçleri, ilaç ve benzeri malzemelerini stoklamak ya da tedarik sistemiyle teminini planlamak, gerekli yerlerde lojistik desteği kurmak ve kullanımda hazır hale getirmek,
3. Savaş veya olağanüstü hallerde ulusal mevzuat ve planlar çerçevesinde gerekli kan ürünlerini tedarik etmek, bunun için gerekli kampanyalar yürütmek,
4. Savaş veya hükümet ilan ettiği olağanüstü durumda silahlı kuvvetler ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile yurt içi ve yurt dışındaki faaliyetlerini koordine etmek amacıyla temsilci, delege ve insani yardım ekipleri görevlendirmek,
5. Silahlı kuvvetlerde bulaşıcı hastalıklara karşı alınacak müdahaleye katılmak,
6. Dost ve düşman savaş esirleri ile sığınmacı ve mültecilerin değiştirilmesine, ailelerin haberleşmelerine, kayıpların aranmasına ve bu kişilere ait para, eşya ve diğer kıymetli evrakların ulaştırmasına aracılık yapmak ve bu hizmetleri yürütmek amacıyla gerekli haberleşme sitemleri ve birimleri oluşturmak,
7. Tehlikeli bölgelerde bulunana yaşlı, çocuklar ve korunması gereken diğer insanların hükümetin göstereceği yerlere taşınması ve yerleştirilmesi için gerekli faaliyetlerin yerine getirmek,
8. Hükümet ve silahlı kuvvetlerin talebi üzerine, gösterilecek yerlere seyyar ya da sabit hastaneler açmak ve sağlık ekipleri göndermek,

9. Uluslararası Kızılhaç- Kızılay Komitesi gerektiği halde ulusal dernek ile işbirliği yapmak,
10. İnsani faaliyetleri yerine getirmek için ayni ve nakdi bütçesinden ve bütçe dışı kaynaklardan istifade etmek ve kaynakların yetersiz olduğu durumlarda diğer kamu ve özel sektörlerden kaynak sağlamak.

b) Barışta

Kızılay'ın barış zamanında, Ulusal ve Uluslararası genel görevleri, afet müdahale ve sosyal yardım hizmetleri, kan hizmetleri ve sağlık hizmetleri ile ilgili görevleri bulunmakta olup; bu görevler şunlardır:

• ***Ulusal ve Uluslararası Genel Görevleri***

1. Uluslararası İnsancıl Hukuk ve Uluslararası Kızılay- Kızılhaç Hareketinin temel insani ilkelerinin yaymak, hayat geçmesini teşvik etmek ve Uluslararası Kızılhaç Komitesi, Kızılhaç-Kızılay Dernekleri Federasyonu ve bu federasyonun üyesi ulusal derneklerle işbirliği ve çalışmalar yapmak.
2. Kızılay ve Kızılaycılık hakkında eğitim programları hazırlamak, üyelerini, gönüllülerini ve çalışanlarını eğitmek, toplumun bilinçlendirmek.
3. Kızılay'ın gönüllü hizmet sistemini kurmak ve geliştirmek, her yaşta insanın ve özellikle gençlerin Kızılay'ın faaliyetlerine katılmasını teşvik etmek.
4. Gerekli görüldüğünde amacına uygun faaliyetleri desteklemek üzere, faaliyet alanları ile ilgili her türlü eğitim ve öğretim kurumları kurmak.
5. Gençlik hizmetlerini yürütmek ve geliştirmek.
6. Üye sayısını arttırmak için gerekli çalışmalar yapmak.
7. Ulusal ve uluslararası konferanslar, sempozyumlar, seminerler, kurslar, açık oturumlar, forumlar, sergiler, fuarlar, geziler düzenlemek, broşür, bülten, dergi, cd, kaset, film, gazete ve kitap yayınlamak, yazılı ve görsel basın yayın araçlarını kullanarak Kızılay'ın tanıtımını yapmak.
8. Amacına ulaşmak için; gelir getirici iktisadi işletme ve tesisler kurmak, işletmek veya işlettmek.
9. Amaç ve görev konuları ile ilgili olarak vakıflar kurmak.
10. Amaç ve görev konuları ile ilgili gelir getirici projeler için ortaklık ve şirketler kurmak, işletmek ve işlettmek.

11. Bir hayır ve insani yardım kuruluşu olarak, amacına uygun faaliyetleri yerine getirmek üzere, ayrıca bir izne gerek olmaksızın, yurt içinden ve yurt dışından aynı ve nakdi yardım kabul etmek, kurban bağış toplamak, her tür yardım toplama usulüne uygun olarak aynı ve nakdi yardım toplamak, bağış kabul etmek, ulusal ve bölgesel kampanyalar açmak, toplanan kaynakları amacına uygun kullanmak.
12. Ulusal ve Uluslararası düzeyde ücretli veya ücretsiz afet yönetim eğitimleri düzenlemek ve sertifika vermek.
13. Şartlı veya şartsız vasiyetlerden Kızılay yararına görülenleri kabul etmek, söz konusu vasiyetnameler sonucunda Kızılay'a intikal eden nakdi ve aynı kaynakları amacına uygun hizmet üretiminde kullanmak.
14. Amaç ve görev konularında uygun olmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarıyla sivil toplum örgütlerinden aynı ve nakdi bağış kabul etmek.
15. Kamu kurum ve kuruluşlarıyla görev alanlarında giren konularda ortak projeler yürütmek.
16. Yoksul ve kimsesiz öğrenciler başta olmak üzere, başarılı öğrencilere, düzenlenecek uygulama esasları ile belirlenecek olan şartlarda karşılıklı veya karşılıksız burs vermek.
17. Amaç ve görev konularıyla ilgili olarak her türlü taşınır taşınmaz mallar ve menkul değerleri satın almak, kiralamak, satmak, kiraya vermek, yapı ve tesisler yapmak ve gelir getirici hukuksal tasarruflarda bulunmak; gerekli hallerde borçlanmak ve amaçlarını gerçekleştirebilmek için gerekli her türlü faaliyeti, iş ve işlem yapmak.
18. Genel merkez yönetim kurulu kararlarıyla oluşturacak komisyonlar ya da gruplar aracılığıyla amaç ve görev konularında araştırma, inceleme ve etütler yapmak, öneri ve dilekleri saptamak, araştırma ve geliştirme merkezleri kurmak, bilgi bankası oluşturmak, gelir getirici projeler hazırlamak ve uygulamak.
19. İlk yardım alanında ilmi yayarak, standardizasyonu sağlayarak toplumun zarar görebilirliği en aza indirmek amacı ile ilk yardım eğitim hizmetlerini yürütmek, ilk yardım eğitmenleri yetiştirmek için mensuplarına veya üçüncü şahıslara eğitimler vermek, her türlü araç-gereçleri ve donanımları sağlamak, gerek duyduğunda evde bakım ve hasta bakım kursları açmak, bu faaliyetleri

yürütmek üzere ilgili birimleri kurmak ve geliştirmek, huzurevleri, aş evleri, öğrenci yurtları, kreşler açmak, işletmek veya işlettirmek, gerekli görülen yerlerde gençlik, personel, sağlık ve dinleme kampları açmak, işletmek veya işlettirmek.

20. Gerekli görülen yerlerde gençlik, personel, sağlık ve dinleme kampları açmak, işletmek veya işlettirmek.

21. Türk Madeni Kanunu ile diğer kanunlarda öngörülen hükümler çerçevesinde hizmet ve çalışmalar yürütmek.

• **Sosyal Yardım ve Afet Yönetim Görevleri**

1. Öz kaynakları ve devlet tarafından sağlanan fonlar ile ulusal ve uluslararası insani yardım operasyonlarını projelendirmek ve uygulamak.
2. Diğer ulusal derneklere amacına uygun proje tabanlı, yapısal ve sosyal yardım desteğinde bulunmak, bunun için ulusal ve uluslararası kaynaklardan yararlanmak ve yurt içinde ve yurt dışında personel görevlendirmek.
3. Görevleri kapsamında, halkın ihtiyacı olan alanlarda toplum merkezi aracılığıyla psiko-sosyal destek hizmetleri yürütmek.
4. İmkânlar ölçüsünde engellilere, muhtaç hastalara ve yoksullara yardım yapmak, aşevi açmak, yaşlılar ve çocuklar için bakım hizmeti vermek.
5. Yurtta meydana gelecek her türlü afet ve felaketlerde kapasitesi dâhilinde müdahalede bulunmak, geçici barınma ve geçici beslenme sağlamak, sağlık hizmetlerinde destek olmak, ulusal afetlerde Kızıllaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu ve ulusal derneklere gerektiği takdirde yardım çağrısında bulunmak, Kızılay-Kızıllaç hareketi kanalıyla veya diğer uluslararası kuruluşlardan gelecek her türlü ayni ve nakdi yardımları uluslararası ve ulusal mevzuat çerçevesinde teslim almak, sevk ve idare etmek, yerine ulaştırmak.
6. Kızılay-Kızıllaç Federasyonu ve ulusal derneklerden gelecek yardım çağrısı ile uluslararası yardıma açılan afet durumlarında bu ülkelere insani yardım malzemesi sevk etmek, uluslararası afet müdahale ve yardım ekipleri göndermek, gidilen ülkenin ulusal derneği veya Federasyonla işbirliği içinde afet müdahalesinde bulunmak.
7. Bakanlar Kurulu tarafından gerekli görülen uluslararası yardım yapılması önerilerini imkânları ölçüsünde yerine getirmek, aynı çerçevede nakdi yardımlarda bulunmak.

8. Devletin fon sağladığı durumlarda ulusal ve uluslararası afet müdahalelerinde bulunmak, insani yardım programlarını oluşturmak ve buna ilişkin projeler Devlet adına diğer ulusal dernekler ve kuruluşlar ile işbirliği yaparak uygulamak.
9. Doğal, sıhhi, teknolojik ve insani kökenli afetlerde uğrayanlara, imkânlar ölçüsünde zamanında, hızlı ve etkili acil insani yardım ulaştırmak için gerekli kurumsal hazırlığı yapmak, bu amaçla bölgesel ve yerel afet müdahale ve lojistik destek sistemini kurmak ve geliştirmek.
10. Kızılay personeli ve afet gönüllüleri afet müdahalesi için eğitmek, uluslararası düzeyde afet hazırlık ve afet yönetimi eğitimleri vermek, bu alanda uluslararası konferanslar ve sempozyumlar düzenleyerek afetler ile mücadele bilincini geliştirmek.
11. Afetlerde ve afet dışı durumlarda kullanacağı yardım malzemelerini, afet ve lojistik ekipmanını, donanımı, teçhizatını, nakil vasıtalarını, araç ve gereçlerini amacına uygun olarak kullanılmak ve en az 10 yıl el değiştirmemek kaydı şartıyla, bedelsiz ithalata ilişkin mevzuatla belirlenmiş ulusal ve esaslar çerçevesinde, bedelsiz ithal etmek.
12. Ülkenin afet riskleri doğrultusunda, uygun yerlerde bölgesel ve yerel afet müdahale ve lojistik merkezlerini kurmak üzere uygun kamu arazilerini tespit etmek ve Kızılay kazandırılmasını sağlamak.
13. Halkın afetler konusunda bilgilendirilmesine, bilinçlendirilmesine ve afetlerle baş edebilme kapasitesinin geliştirilmesine destek sağlamak.

- ***Sağlık Hizmetleri Görevleri***

1. Gerekli görülen yerlerde her türlü sağlık tesis ve işletmelerini kurmak, işletmek, işlettirmek veya ortaklık kurarak işletmek, işlettirmek, ambulans ve defin hizmetleri vermek.
2. Gerekli görüldüğü takdirde, salgın hastalıklar ve halk sağlığını ilgilendiren diğer konulardaki faaliyetlerde katılarak destek olmak.

- ***Kan Hizmetleri Görevleri***

1. Halkın güvenliği kan ihtiyacının karşılanabilmesi için “gönüllü kan donör programını” geliştirmek ve halkın kan verme alışkanlığı edinmesini sağlamak amacıyla toplumu bilinçlendirme çalışmalarında bulunmak.

2. Ulusal kan politikasının oluşmasına destek sağlamak ve sağlık bakanlığı nezdinde yapılan çalışmalara katılmak.
3. Kan hizmetlerinin ve kan ürünlerinin geliştirilmesi, üretilmesi için gereken birimleri kurmak, geliştirmek ve yaygınlaştırmak.
4. Kan ve kan ürünlerinin ihtiyaç sahiplerine sağlık şekilde ulaştırılması için gerekli sistem kurmak, bu konuda kamu ve özel sağlık kuruluşları ve sosyal güvenlik kuruluşları ile sözleşmeler yapmak (TKAB, 2012, s. 77-81).

6.1.4 Türk Kızılay'ının Örgütlenmesi

Türk Kızılayı'nın genel Merkezi Ankara'da bulunmaktadır. Kan hizmetleri, afet müdahale merkezleri ve Türkiye'nin 81 ilinde bulunan 700 şubeden oluşmaktadır (www.kizilay.org.tr, 2016). Diğer Müslüman ülkelerde de Kızılay teşkilatları bulunmakta olup benzer görevler yapmaktadır. Bu nedenle Kızılayı teşkilatı Genel Merkez ve Şubeleri olarak iki türdür. Bunlar:

- ***Kızılay'ın Genel Merkez Organları:*** Genel Kurulu, Yönetim Kurulu, Deneticiler Kurulu, Teftiş Kurulu Başkanlığı ve Genel Müdürlük'tür. Türk Kızılay'ı Genel Müdürlüğü icra organı olarak, Genel Merkez Hizmetlerini Kızılay'ın amaç ve ilkeleri yönünde ilgili mevzuat ile Yönetim Kurulu kararlarına göre düzenlenerek yürütmektedir.
- ***Şubeleri:*** Kızılay-Kızılahaç Hareketi'nin ve Türk Kızılay'ın ülküsü çerçevesinde, bulunan bölgede toplumun güç ve kaynaklarını kullanarak üye, gönüllü ve bağışlar ile yerele hizmet üreten yapılardır ve Genel Müdürlük, Yönetim Kurulu ve Genel Başkan'a bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Şubeler Genel Müdürlük Merkez, İzleme Değerlendirme Grubu, Yönetim Hizmetleri Grubu, Kurumsal Hizmetleri Grubu, Yönetim ve Sistemler Grubundan oluşmaktadır (TKD, 2015, s. 10-11).

Aşağıda Genel Merkez Organları ve Şubeler Hakkında ayrı ayrı açıklamalar yapılmaktadır:

Genel Merkez Organları:

1. ***Genel Merkez Genel Kurulu:*** Kızılay'ın en yüksek organıdır ve Genel Merkez Deneticiler Kurulu ve Şube Kongreler 'inde seçilen delegelerden

oluşmaktadır. Bu kurul her üç yılda yılın Nisan ayında Ankara’da olağan toplantı yapmamakta ve gerektiği olağanüstü durumlarda da toplantı yapmaktadır. Ayrıca bu toplantıya bir önceki kurulun statüsü devam eden delegeler katılmaktadır. Genel kongre, çalışma raporu, bilanço ve kesin hesap cetvellerini hazırlar, bütçe tasarımını onaylar, Tüzük değişikliklerine kara verir, Genel Başkan, Genel Merkez Yönetim Kurulunun asıl ve yedek üyelerini ve Denetim Kurulu asıl ve yedek üyelerini seçer. Ayrıca Kızılay’ın yurt içinde ve yurt dışında yaptığı faaliyetlerde kuruluşlara üye olarak katılması ya da ayrılması için karar verir.

2. **Genel Merkez Yönetim Kurulu:** Bu Kurul Genel Merkez Yönetim Kurulu, Genel Başkan, İki Genel Başkan Vekili, Genel Sekreter, Genel Sekreter Yardımcısı dahi 11 üyeden oluşmaktadır. Bu üyeler üç yıllık bir dönem için seçilmektedir. Genel Başkan, Genel Merkez Kuruluna başkanlık eder ve ayrıca derneği yurtiçinde ve yurtdışında da temsil emektedir. Bu Kurul en az 15 günde bir Genel Başkan’ın başkanlığında ve belirlenen gündem ile toplanır. Ayrıca bu Kurul Kızılay’ın işlerini yürütür Genel Merkez ve şubelerin tüm hizmet ve işlemlerini inceler, yönlendirir ve denetler.
3. **Genel Merkez Denetici Kurulu:** Bu Kurul, dernek içi denetim görevini yerine getirmek ile sorumludur. Bu amaçla Kızılay yönetim tarafından gerçekleştirilen çalışmalar ve bu çalışmaların etkinliği, verimliliği, mali raporlama sisteminin güvenilirliği, kanun ve düzenlemelere uygunluk açısından inceler ve değerlendirir, ayrıca denetim sonuçlarını Genel Merkez Yönetim Kurulu’na ve Genel Merkez Genel Kuruluna rapor etmektedir. Genel Merkez Denetim Kurulu, Genel Merkez Genel Kurulu tarafından, 25 yaşını bitirmiş, mali, idari ve hukuki konularda deneyimli, Üniversite mezunu üyeleri arasında üç yıl süre içerisinde seçilen 5 asıl ve 5 yedek üyeden oluşur.
- **Teftiş Kurulu Başkanlığı:** Bu Kurul, şube, temsilcilikler ile genel müdürlüğe bağlı hizmet birimlerinden ve kuranlarından teftiş, inceleme ve gerektiğinde soruşturma işlemlerini yürütür. Ayrıca, teftiş kurullu çalışma usul ve esasları, yönerge ile düzenlenir.
- **Hukuk Müşavirliği:** Bu Kurulun da usul ve esasları Teftiş Kurulu gibi yönergeler ile tespit edilir ve aynı zamanda Genel Başkanlığa bağlı olarak görev yapmaktadır.

- **Genel Müdürlük:** Bu Kurul, ilgili kanunlar ile Tüzük uygulama esasları ile belirlenmiş çalışma usul ve esaslarına görev yapmaktadır. Ayrıca Genel Merkez Yönetim Kurulu kararları ve Kızılay'ın diğer organları tarafından alınan karar ile verilen görevler, Kızılay Genel Müdürlüğü tarafından yürütülür. Genel Müdürü Kızılay'ı ulusal kurum ve kuruluşları ile Kızılay-Kızıllaç Hareketi ve diğer uluslararası kurum ve kuruluşlarında, genel başkanın görev ve yetkilendirmesi doğrultusunda temsil eder. Bu Kurulun da görev, yetki ve sorumlulukları yönerge ile belirlenir.

Şube Organları:

Şubeler, Şube Kongresi, Şube Kurulu ve Şube Yönetim Kurulu Tarafından Yönetilir. Şubeler 50 Kızılaycının bileşmesi ile il, ilçe ve belde merkezlerinde Genel Merkez Yönetim Kurulu kararı ile açılabilir. Şubeler ilk yardım eğitimi, hasta bakım kursları açar, kan bağış kampanyasına katılır ve Kızılay'ın diğer hizmetleri için gönüllü yetiştirir. Ayrıca yoksullara yiyecek, giyecek, yakacak, ilaç ve para yardımlarına bulunur, şube gelirlerinin ve üye sayısının artırılmasına çalışır.

6.2 Türk Kızılay'ının Uluslararası İnsani Yardım Çalışmaları (2014-2017)

Her geçen gün artan müdahale kapasitesi ve yetişmiş insan kaynağı ile insani yardımda küresel bir aktör haline gelen Türk Kızılay'ı, pek çok farklı coğrafya da yardım çalışmaları gerçekleştirmektedir.

Türk Kızılay'ı 2003-2014 yıllar arasında 78 farklı ülkede gerek aynı gerekse nakdi 549 yardım faaliyeti gerçekleştirmiştir; böylelikle, kuruluştan günümüze dünya çapında 137 ülkeye yardım elini uzatmıştır. Türk Kızılay'ı afet sonrasındaki akut dönemde barınma, beslenme ve sağlık gibi temel ihtiyaçlara cevap vermesinin yanı sıra kalıcı refahı sağlayacak uzun soluklu projelere de imza atmıştır. Bu süreçte; Filistin, Sudan, Endonezya, Sri Lanka, Kırgızistan, Kosova, Balkanlar, Somali, Pakistan insani yardım faaliyetleri gibi uzun dönemli pek çok proje de hayata geçirilmiştir. Bu projeler, afetin meydana geldiği ülkelerde; kalıcı konut inşası, okul, toplum merkezi, ibadethane ve kamu tesislerinin inşası, geçim kaynaklarının temininin ve desteklenmesini, sağlık ve sosyal yardım hizmetleri gibi alanlarda katkı sağlamıştır (TKDGM, 2014, s. 12-13).

Yukarıda söz edilen ülkeler arasından, Türk Kızılay tarafından gerçekleştirilen birçok projeler bulunmuştur:

6.2.1 Türk Kızılay Tarafından Somali’de gerçekleştirilen Projeler

Somali çatışma ve iklim değişikliğine bağlı afetler sonucunda tarihin en kötü insani krizi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu ülkedeki kuraklık ve seller gibi doğal afetler sonucunda salgın hastalıklar artmış, yetersiz beslenme ve ekonomik geçim kaybı yaşanmıştır. Ayrıca 2014 Türk Kızılay’ın “Somali İnsani Yardım Operasyonuna” göre sayılan nedenlerden dolayı 8 milyon kişi ya da nüfusun %53’si etkilenmiştir. Son yıllarda Türk Kızılay’ı Uluslararası toplumda yaptığı insani yardım alanında yanı sıra Somali’de özellikle 2011 yılından bu yana önemli rol üstlenmiştir. Ayrıca bu ülkeye insani yardımların daha kolay ulaşabilmesi için Somali Delegasyon Başkanlığı Kurulmuştur.

Türk Kızılay’ı Somali’de ihtiyaçlara bağlı olarak insani faaliyetlerini sağlamasına Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA), Afet ve Acil Durum Başkanlığı (AFAD) Turkuaz Medya Grubu (Sabah Gazetesi) ile işbirliği yapmış ve “Afrika açlık çekiyor ve Türk Kızılay’ı yardım eli uzatıyor” sloganı ile yardım operasyonu başlatmıştır.

Türk Kızılay’ının Somali’de ortaklaşa yürüttüğü projeler şunlardır:

- **Ortak Yol ve Köprü Temizlik Çalışması (Katar Kızılay’ı ile İşbirliği):** Bu projeye göre, 100 kamyon ve 10 günlük iş gücü ile yol ve köprü üzerinde bulunan tüm çöp atıkları temizlenmiş ve yol kullanılabilir hale getirilmiştir. Ayrıca, faaliyetin devamında köprü boyanarak “Mogadişu’yu temiz tutun ifadelerinin yer aldığı Türk Kızılay’ı ve Katar Kızılay’ı görselleri yerleştirilmiştir.
- **Çöp Toplama ve Badana Projesi (İstanbul Büyükşehir Belediyesi İle İşbirliği):** Bu projeye göre, temiz çevre hakkında kamu bilinci oluşmaya başlamış, çöp torbaları yerel halka dağıtılarak yaşam alanlarındaki çöplerin toplanmasına teşvik edilmiş, toplanan çöpler kamyonlar ile belirlenen atık alanlarına (örneğin: Karan ve Cezire Bölgelerinde) aktarılmış, ayrıca İlçelerde, duvarların boyanması ve badana için yerel halk, boya malzemesi dağıtılarak teşvik edilmiştir. Aynı şekilde, Türk Kızılay’ı tarafından Mogadişu’da şehir merkezinin farklı yerlerinde çöp konteynerleri kurulmuştur.
- **Kentsel Dönüşüm Projesi (İstanbul Büyükşehir Belediyesi İle İşbirliği):** Somali insani yardım operasyonu kapsamında, Türk Kızılay’ı ve Büyükşehir

Belediyesi Başkanlığı arasında kuraklık ve kıtlığa mücadele etmek için 16 Eylül 2011 yılında 2029 sayılı Meclis kararı ve 27 Ekim 2011 Yönetim Kurulunun 23 sayılı kararı sayesinde ortak çalışma ve işbirliği protokolü imzalanmıştır. Ayrıca, kararlaştırılan kentsel dönüşüm ve belediyecilik projeleri kapsamında ihtiyaç duyulan araziler için çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda 8 Mart 2012 yılında Türk Kızılay'ı- İBB ekibi ve Mogadişu Valiliği arasında, 62 dönümlük arazinin tahsisi için protokol imzalanmıştır. Böylece kuruluşların ekipleri tarafından şantiye alanının ve yapılması gereken imalatlar tespit edilmiştir. Ayrıca şantiye alanı içerisinde idari bina, personel yatakhane, tamir-bakım atölyeleri, asfalt tesisi, beton santralinin teknik raporları hazırlanmış ve daha sonra inşaat süre başlatılmıştır ve Mayıs 2013 yılında binalar kullanım haline getirilmiştir. Bu projelerin hayata geçmek için yardım malzemeleri, araç-gereçler ve Türk Kızılay'ının ekipleri denizyolu ile Somali'ye ulaştırılmıştır.

- ***Su Havuzları (Artık Su ve Yağmur Suyu Toplama Projesi ve İBB'siyle İşbirliği):*** Mogadişu şehir merkezinde 7 ayrı noktada havuzlarında (Hodan, Halwadak, Hamarwayne, Bondere, Hamarcacab, Abdülaziz ve watanabada) yağmur suyu ve artık suların toplanması için su toplama havuzları yapılmıştır. Ayrıca ızgara sistemi ile biriken suların mevcut havuzlara tahliyesi sağlanmıştır. Yağmur suyu toplama kanallarının temizliği düzenli aralıklarla gerçekleştirilmektedir.
- ***Yol Yapım ve Yeni Yol Açma Çalışmaları (İBB'siyle İşbirliği):*** Türk Kızılay'ı, İBB'si ve Somali Ortak Yardım Ekibi tarafından, daha önce yolu olmayan alanlarda, 6km döküm saha yolu, 1km Cezir-Afgoye bağlantı yolu, 1,5km Cezire-Medine Nağlandı yolu, 1km Mekkei Mukkarrama- Bolhowi yolu yapılmıştır ve Mogadişu kentinde ise birçok yol onarımı gerçekleştirilmiştir. Aynı şekilde, Abdülaziz bölgesinde eski yerleşim birimleri kaldırarak, 12km'lik bağlantı yolu yapılmıştır. Wadajir Kayım makamlığından gelen talep üzerine bu bölgeye bulunana Medine Hastanesine ulaşım sağlayan, 6km'lik ana cadde Afgoye-Wadajir bağlantı yolu açılmıştır. Mogadişu Valiliği talebi üzerine 2014 yılı itibariyle daha önce terör ve güvensizlik gibi durumlardan olumsuz etkilenen şehirlere de yol açma faaliyetleri gerçekleştirilmiş ve özellikle de şehrin ticari merkezi ve ekonomik

faaliyetlerinin yoğun olduğu bu bölgede çalışmalar başlatılmıştır. Ancak, Valilik ve Bakanlıklardan gelen talepler doğrultusunda yol yapma çalışmaları devam etmektedir.

- ***Yıkıntı ve Moloz Kaldırma Çalışmaları (İBB'siyle İşbirliği):*** Somali Merkez Hükümeti İçişleri Bakanlığı'nda 14 Mart 2014 yılında İçişleri Bakanı ile yapılan bir toplantıda, kent üst yapısındaki ve savaşın izlerinin silbilmesi için bozulan bina enkazlarını kaldırılması talep edilmiştir. Bu talep doğrultusunda öncelikle kamu binalarının moloz kaldırma işlemleri kaldırılmıştır. Valilik ve Bakanlardan gelen talepler üzerine bina enkaz kaldırma işlemleri devam etmektedir.
- ***Yetimhane ve Otogar/Pazaryeri Projesi (İBB'siyle İşbirliği):*** proje kapsamında genel müdürlük yetkili kalmış olup, pazaryeri ve otogar yerine ilişkin projenin İBB tarafından hazırlanması sürece Yönetim Kurulu Üyesi İsmail Hakkı Turunç takibinde devam etmektedir. Ayrıca, 2011-2014 yıllar arasında bu ülke 'de havayoluyla 10 ve denizyoluyla 8 sevkiyat yapılarak toplam 44.356 ton yardım malzemesi sevk edilmiştir. Somali İnsani Yardım Operasyonu kapsamında 15 Nisan 2015 yılı itibarıyla Türk Kızılay'ı Somali Delegasyon Başkanlığı esasında bölgede 11 Türk Kızılay'ı çalışanı ve 110 yerel personel olmak üzere toplam 121 personel görev yapmaktadır.

Türk Kızılay'ının Somali'de Kendisi Yürüten Projeler şunlardır:

- ***Kurban Kesim ve Soğuk Hava Deposu Projesi:*** Kurban organizasyonu kapsamında kullanılan soğuk hava deposunun resmi çalışması 26 Kasım 2011 yılında başlatılmıştır. Yani bu yılda toplam 6.620 kurbanlık hayvan kesimi 11.120 hisse olarak yapılmış ve elde edilen 178 ton et 35.500 aileye dağıtılmıştır. 2012 yılında 500 adet büyükbaş hayvanı kesilerek ihtiyaç sahiplerine dağıtılmıştır. 2013 yılında ise gerçekleşen kurban faaliyetleri sonucunda 100 büyükbaş Somalilan Cumhuriyetinde, 300 büyükbaş Somali Federal Cumhuriyetinde kesilerek ihtiyaç sahiplerine dağıtılmıştır. Ayrıca 2014 yılında da Mogadişu'da 350 adet ve Beledweyn'de 200 adet kurban kesilerek dağıtılmıştır.
- ***Tıbbi Atık İmha Projesi:*** 2011 yılı itibarıyla kemik ve hayvan atığı alanları oluşturulmuş ve bu konu ile ilgili Modadişu Valiliği ile

görülmüş ve bu alanda 2 Türk Kızılay tarafından 2 yerel personel eğitilmiştir. 2012 yılında, Türk Kızılay'ı 2 adet kemik yakma ünitesi yapmış ve aynı zamanda Wadajir kemik ve hayvan atığı yakma için 3 adet yakma fırını ve gerekli personel hizmet vermiştir. 16 Mart 2014 yılında Mogadişu Valiliğinde yapılan toplantıda tıbbi atık aracı üzerine görüşme yapılmış ve Valilik de sağlık kurum ve kuruluşlar ile faaliyete geçmiş ve bu faaliyet sonucunda Kemik Hayvan Atığı Yakma Merkezi, Tıbbi Atık İmha Merkezine dönüştürülmüştür. Ancak, şehir merkezinde muhtelif katı atıkların toplanması haricinde mevcut hastane ve kliniklerde oluşan tıbbi atıkların toplanması nakliye ve imha işlemlerine rutin olarak devam etmektedir.

- ***Kemik ve Hayvan Atığı Alanı Rehabilitasyonu ve Türk Kızılay'ı Stadyumu Projesi:*** Wadajir İlçesindeki Cezire Hayat Çadırkent'te yaklaşık 20 yıldan itibaren hayvan kesim ve atık alanı olarak kullanılmıştır. Ancak 22 Şubat 2012 yılında başlatılan çalışmalarda, iş makineleri, 200 üzerine kamyon kullanılarak bölgedeki hayvan etikleri Wdajir dışındaki alanlara sevk edilmiştir. Çalışmanın devamında, araziler sağlıklı hale getirilerek iyileştirme faaliyetleri tamamlanmış ve halk sağlığına uygun şekilde getirilmiştir. Ayrıca, bu alanlarda nizami ölçülerde futbol meydanı yapılmıştır.
- ***Endüstri Meslek Lisesi Projesi:*** Bu proje kapsamında Somali'de hemşire ve sağlık personeli boşluğunu giderilmesi için 30 Haziran 2011 yılında Somali Eğitim Bakanı ile görüşme yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda 15 Aralık 2011 tarihinde, eski Nova Koleji'nin binası ve arazisi üzerine "meslek lisesi projesi" uygulanmış ve bu doğrultuda Türk Kızılay'ın Somali Delegasyon Başkanlığı ile Somali Cumhuriyeti Geçici Hükmet Eğitim, Kültür ve Yüksek Öğrenim Başkanlığı arasında aynı yılın 27 Aralık tarihinde bir protokol imzalanmıştır. Ayrıca ihtiyaç tespitine göre, Sağlık Meslek Projesi, Endüstri Meslek Lisesi Projesine dönüştürülmüştür. Bu Lisede makine, elektrik ve bilgisayar eğitimi verilmesi ve sonuçta 360 öğrencinin eğitilmesi öngörülmüştür.

12 Ekim 2012 yılından sonra Somali Geçici Hükümeti tarafından Türk Kızılay'ına tahsis edilen arazide yıkım işlerinin tamamlamıştır. Proje işlerinin tamamlanması ile

belirlenen arazinin, ihalesi 29 Mayıs 1014 yılında Yönetim Kurulunun 26 Mart 2014 tarih ve 6 sayılı kararı gereği Somali'de Delegasyon Başkanlığı Tarafından gerçekleştirilmiştir. Yüklenici firma ile 12 Haziran 2014 tarihinde sözleşme imzalanmasından sonra 14 Haziran 2014'de yer teslimi yapılmıştır.

Meslek Lisesi Projesi inşaat çalışmaları teknik personelin özetimde devam etmektedir.

- **Mikro Hastaneler Projesi:** Somali'deki ihtiyaç sahiplerinin sağlık gereksinimlerinin karşılamak için Büyükelçilik koordinasyonunda Somali genelinde Mikro Hastaneler kurulması projesi kapsamında Somaliland, Taleh, Awdal, Boramo, Jabbaland, Kismayo, Baybaidola, Orta Shabellejowhar, Galmuduggalkayo ve soollascaonut'ta hastaneler kurulması planlanmıştır ve bu hastaneleri inşası Mart 2013 tarihinden başlatılmıştır.

Yönetim kurulunun 26 Mart 2014 tarih ve 6 sayılı kararı gereği fizibilite ve proje konusunda Yapı Teknik Proje Yönetimi Müdürlüğü ile Delegasyon Başkanlığının çalışmaları devam etmektedir.

Somali İnsani Yardım Delegasyon Başkanlığı tarafından 2 Ağustos 2014 yılında Beletwyn bölgesinde Ramazan kumanyası dağıtımı ve General Hospital Hastanesine ilaç yardım faaliyetine bulunmuştur. Beletwyn Hastanesine anne ve çocuk sağlığı ilaçları, oral ilaçlar, akıtma ilaçları ve testler olmak üzere toplam 54 kalem tıbbi malzeme teslimatı yapılmıştır. Ayrıca, Beletwyn'de bulunan 4 kamptaki 500 aileye gıda paket teslimatı yapılmıştır.

- **Restorasyon ve Rekreasyon Alanı Projesi:** Liman bölgesinde bulunana Ismanlı Bahriyeleri Cami'nin yeniden ibadete açılması kapsamında tamir ve tadilat işlemleri tamamlanmış, ayrıca bölge çöp yığınlarından temizlenmiş ve çevre binaları hijyen ve görünüm açısından boyalamıştır. (TKDGM, 2015a, s. 11-15)

6.2.2 Türk Kızılay'ı Bangladeş İnsani Yardım Operasyonunda Yürütülen Projeler

Yaklaşık 20 yıl önce Bangladeş'e sığınana Arakanlı Müslümanları ülke içerisinde ekonomik, sosyo-kültürel yapı ve yaşam standartlarını karşı elverişsiz koşullarda hayatına devam etmektedir. Bu alanda Uluslararası Toplum barınma kamplarda e

yerleştikleri alanlarda herhangi bir statü tanımamış ve ũlke içerisinde de göçmen olarak görünen bu sığınmacılar yaşam mücadelesi vermektedir.

Türk Kızılay'ı tarafından bu sığınmacılara yardım ele uzatılarak şu faaliyet ve projeler yrrlge girmiştir:

- ***Yoksul ğrencelerin Desteklenmesi Projesi:*** Bangladeş Kızılay'ı tarafından talep edilen, yoksul öğrencileri desteklenmesi ve olumsuz şartlarda eğitime devam okulların iyileştirilmesi, aynı zamanda Bangladeş ve Türk gençliği arasında dostluğun getirilmesinin amaçlayan kamu diplomasisi bileşenli proje metni hazırlanmıştır. Proje metninin Dakka Büyükelçiliği aracılığıyla Başbakanlık Tanıtım Fonu ile paylaşması planlanmıştır.
- ***Aziz Muhmud Hüdayi Vakfı Nakdi Bağış:*** Bu Vakıf tarafından bağışlanacak 15.000 USD nakdi bağış ile Bangladeş'teki ihtiyaç sahiplerine dağıtılmak ũzere gıda tedarik edilmesi konusunda Bangladeş Delegasyon Başkanlığı tarafından çalışmalar başlatılmıştır. Gıda kalemleri tespit edilmiş olup Bangladeş Kızılayım Cox's Bazar şubesi ile arakanlı mültecilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde dağıtılması planlanmıştır.
- ***Toplum Tabanlı Kalkınma Projesi:*** Bangladeş Kızılay'ının Türk Kızılay'ına sunduğu Toplum Tabanlı Kalkınma Projesi ile ilgili ekiplerce inceleme çalışmalar başlatılmıştır. Yapılacak alışmalar sonucunda oluşturulan projenin fon temin edilmesi amacıyla çeşitli kuruluşlar ile paylaşılması planlanmıştır.
- ***Defacto Giyim Yardımı:*** Bangladeş Kızılay'ının daha önce talep ettiği okul malzemesi, okul giyisi ve battaniye taleplerinin karşılanabilmesi için Bangladeş'te faaliyet gösteren Türk firmaları ile iletişim kurulmuş ve ihtiyaçlara ile ilgili taleplere bulunulmuştur. Çağrıya defacto firması geri dönüş yapmış olup 7.500 parça giyim malzemesinin Kızılay'a bağışlanmıştır ve daha sonra Bangladeş'e sevk edilerek ihtiyaç sahiplerine dağıtılmıştır. Bu erevede Bangladeş Kızılay'ı ile iletişim kurulması ayrıca gümrük işlerinin kolaylaştırılması için Bangladeş Kızılay'ı ile koordine içerisinde resmi işlemler yürütülmektedir.
- ***Okul ũniforması ve Eğitim Materyalleri Projesi:*** Bangladeş genelinde Ulusal Dernek ile birlikte tespit edilecek olan 5.000 öğrencinin kırtasiye,

önlük, okul çantası vb. gibi eğitim materyallerinin tedarik ve dağıtımına yönelik Bangladeş Kızılayım tarafından 90.000 ABD doları tutarındaki proje Türk Kızılayım Yönetim Kurulunda sunulmuş ve değerlendirilmesi yapılmaktadır.

- **Güvenli İçme Suyu Temini Projesi:** Bangladeş'in Magura, Thakurgaon, Kurigram, Khakrachari, Bandarban bölgelerinde çeşitli yerlerde 700 adet su kuyusu açılması ve 35.000 kişinin kullanımına sunulması ile ilgili Bangladeş Kızılayım tarafından hazırlanan 638.882 ABD doları tutarındaki proje Delegasyon Başkanlığı aracılığıyla iletilmiştir.
- **Acil Durum Tıbbi Hizmet Altyapısının Güçlendirilmesi Projesi:** Bu alanda Bangladeş Kızılay'ı tarafından sunulan projenin tutarı 37.000 ABD Dolar'dır. Proje ile acil durumlarda tıbbi yardım sağlamak ve hızlı şekilde harekete geçebilmek ekipler oluşturulması, yerlerde eğitimler düzenleyerek acil tıbbi yardım bilgi ve tecrübesinin yayılmasının sağlanması ve böylelikle afetlerin neden olabilecek muhtemel acıların önüne geçilmesi ya da en aza indirgenmesi hedeflenmektedir.
- **Acil Durum Tıbbi Hizmet Altyapısının Güçlendirilmesi Projesi:** Bangladeş Kızılay'ı tarafından sunulan projenin bütçesi 37.000 ABD Doları'dır. Proje ile acil durumlarda tıbbi yardım sağlayabilecek ve hızlı şekilde harekete geçebilecek ekipler oluşturulması, yerelde eğitimler düzenleyerek acil durum tıbbi yardım bilgi ve tecrübesinin yayılmasının sağlanması, böylelikle afetlerin neden olabileceği muhtemel acıların önüne geçilmesi \ en aza indirgenmesi amaçlamaktadır.

Bangladeş Delegasyon Başkanlığında, 2 uzaman personel, 1 şoför ve 1 adet kiralık araç bulunmaktadır (TKDGM, 2015b, s. 2-9).

6.2.3 Türk Kızılay'ı Filistin (Gazze) İnsani Yardım Operasyonu

Filistin 60 yıldır savaş ve çatışmalar ile Ortadoğu'nun Kanayan Yarası olarak görünmektedir. Tür Kızılayım süregelen insani krizlerinde her zam bu ülkeye destek ve yardım eli uzatmıştır. Ancak gerekli önlemlerin alınmasına rağmen insani krizler yine de devam etmektedir. Bu durum ülke ekonomisine zarar vererek işsizliği oranını yükseltmiştir, ayrıca halkın büyük bir kısmı günde 2 doların altında gelir ile yaşam

mücadelesi verirken, diğer yandan ise uluslararası yardımların ulaşımında zorluklar görünmektedir.

14 Kasım 2012 yılında Hamas (İsalami Direniş Hareketi) sonucunda askeri lider olan Ahmad al- Jaabar'ın İsrail tarafından öldürülmesi Gazze ve İsrail arasındaki gerginliğin artmasına sebep olmuştur. Aynı yılda başlayan İsrail hava saldırısına Gazze tarafından füze saldırıları ile karşılık verilmesi sonucunda, 103 Filistinli hayatını kaybetmiş, 1,3991 kişi yaralanmış, 15.00 kişi evlerini terk etmiştir, ayrıca 8.000 adet ev zarar görmüştür.

Türk Kızılay'ı tarafından Filistin'e yönelik yapılan insani yardımlar, 2008 yılında başlayarak bugün hala devam etmektedir. Türk Kızılay'ı Filistin İnsani Yardım Operasyonu kapsamında aralıklar ile devam eden yardım malzemesi sevkiyatları ve çeşitli iyileştirme dönemi projeleri yürütülmektedir. Türk Kızılayım tarafından bölgede gerçekleşen iyileştirme dönem çalışmalarını ve hali hazırda bölgede yürütülen yardımlar ve faaliyetlerin koordinasyonunu yürütmek üzere, Kudüs'te iletişim ofisi ve Gazze Şeridi'nde ise Delegasyon başkanlığı ofisi açılmıştır.

Gazze Delegasyon Başkanlığında toplam 2 Türk Kızılay'ı ve 4 yerel personel görev yapmakta ayrıca ile 2 jip ve 1 minibüs kullanılmaktadır (TKDGM, 2015c, s. 2-22).

6.2.4 Türk Kızılay'ı Suriye İnsani Yardım Operasyonu

Mart 2011'de Suriye içerisinde meydana gelen iç çatışmalar neticesinde 11 milyondan fazla Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşı evlerini terk etmek durumunda kalmış olup, 13,6 milyon kişi ise insani yardıma muhtaç durumda halen Suriye içerisinde bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (BMMYK) verilerine göre toplamda 4,8 milyon kişi Türkiye, Lübnan, Irak, Ürdün ve Mısır gibi komşu ülkelere sığınmış, 6,6 milyon kişi ise Suriye içerisinde yer değiştirmek durumunda kalmıştır. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Müdahale Başkanlığı (AFAD) Kasım 2016 sonu verilerine göre 2.778.878 Suriye vatandaşı ülkemizde kayıt altına alınmış olup, bu rakamın yalnızca 257.581'i geçici barınma merkezlerinde (kamplarda) bulunmaktadır.

Türkiye'nin Hatay sınırından ülkemize girişlerin yaşanmasıyla birlikte Türk Kızılay'ı tarafından T. C. Dışişleri Bakanlığı ve AFAD ile yakın temas ve koordinasyon

içerisinde 29 Nisan 2011 tarihinde “Suriye Krizi İnsani Yardım Operasyonu” başlatılmıştır.

Kasım 2016 itibariyle Türk Kızılay’ı, 10 ilde bulunan toplamda 17 çadırkent ve 8 konteyner kentte toplamda 185 personeli ile hizmet vermektedir. Operasyon kapsamında yürütülen tüm faaliyetler saha düzeyinde Gaziantep’te bulunan “Suriye Krizi Ülke Alan Koordinatörlüğü’nce, merkezi düzeyde ise Ankara’da bulunan “Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü’nce takip ve koordine edilmektedir.

2012 yılının Ağustos ayından bu yana Suriye tarafından yapılan talepler çerçevesinde, sınır haklarını ihlâl etmeden (sınırın sıfır noktasından), büyük bir itina ile yalnızca insani yardım malzemesi olarak kabul edilen gıda ve gıda dışı malzemelerin Suriye içerisine gönderilmesi söz konusudur.

Bugün itibariyle Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin illerinde Türkiye-Suriye sınırı boyunca oluşturulan 12 Sınır Yardım Noktasında ulusal ve uluslararası kurum, kuruluş ve şahıslar tarafından bağışlanan insani yardım malzemeleri Suriyeli ihtiyaç sahiplerine teslim edilmektedir. Bunun yanı sıra yurtdışından hava, deniz ve kara yoluyla gelen insani yardım malzemeleri bölgedeki gümrük, liman ve havalimanlarında kabul edilerek, sınır yardım noktalarından Suriyeli ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaktadır.

Kurumumuz yardımı ile ülkemizden Suriye içerisine sevki sağlanan barınma, eğitim, lojistik, sağlık, su-sağlık koruma-hijyen ve gıda malzemelerinin güncel rakamsal değeri 1,7 milyar Türk Lirasından fazladır.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ile yapılan görüşmeler neticesinde ülkemizde kent merkezlerinde yaşamlarını sürdüren yabancıların gıda dışı malzeme ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla 2015 yılında Gıda Dışı Destek Projesi hayata geçirilmiştir.

Proje kapsamında BMMYK tarafından temin edilen insani yardım malzemeleri Türk Kızılay’ı depolarına alınmakta, mutabık kalınan dağıtım planlaması kapsamında belirlenen illere yine Türk Kızılay’ı personeli tarafından ulaştırılmakta ve yerel makamların destekleriyle dağıtımları sağlanmaktadır.

Proje başlangıcından bu yana Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Mersin, Bursa ve Batman illerinde toplamda 50.000 adet hijyen kiti dağıtımı

gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Adana, Mersin, Bursa, İzmir, Ankara, Konya, Kayseri ve Osmaniye illerinde yaşamakta olan yabancılara yönelik 10.000 adet gıda dışı malzeme (battaniye, yastık, çarşaf, şilte, bebek kiti, mutfak kiti, hijyen kiti, ısıtıcı ve soba) dağıtımları devam etmektedir.

Gelinen aşamada;

- Hatay'da 12.000,
- Kilis'te 7.000,
- Kahramanmaraş'ta 4.000,
- Gaziantep'te 7.668,
- Şanlıurfa'da 15.332,
- Mersin'de 500,
- Bursa'da 500,
- Batman'da 3.000 ihtiyaç sahibi aileye hijyen kitleri dağıtılmıştır.

Ülkemizdeki geçici barınma merkezlerinde yaşamlarını sürdüren Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarının gıda ihtiyaçları, piyasadan tedarik edilmek ya da kamplarda kurulan mutfaklarda pişirilmek suretiyle kamp yönetimleri tarafından karşılanmakta idi. Ancak zaman içerisinde çıkarılan yemeklerin Suriyelilerin damak tadına/kültürel alışkanlıklarına uymadığı fark edilmiş, dolayısıyla sıcak yemek dağıtımını uygulamasının ciddi oranda yemek israfına ve maddi külfete yol açtığı gözlemlenmiştir.

Türk Kızılay'ı tarafından uzunca bir süredir ülkemizde bulunan ihtiyaç sahiplerine yönelik uygulanan "Kızılay kart" programı; sıcak yemek uygulamasına alternatif olarak 5 Ekim 2012 tarihinde pilot uygulama olarak Kilis-Öncü Pınar Geçici Barınma Merkezinde barınmakta olan Suriyelilerin kullanımına sunulmuştur.

Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı (WFP) finansal ve Halk Bankası teknik desteği ile hayata geçirilen Kızılay kart programı ile hem şehir merkezleri hem de 10 ilde bulunan 11 geçici barınma merkezinde yaşamlarını sürdüren Suriyelilere damak tatlarına uygun gıdaları kendi tercihleri doğrultusunda anlaşmalı marketlerden temin etme şansı verilerek; hem buldukları ev sahibi topluluk içerisinde sosyalleşme, hem de aile bütçeleri üzerinde söz sahibi olma imkânı sunulmaktadır.

Hâlihazırda 11 Geçici Barınma Merkezinde uygulanmakta olan kamp içi programı kapsamında Kızılay kart'lara kişi başı 50,00 TL yüklenmektedir. Ekim 2012 tarihinden bugüne kadar kartlara toplamda 406.444.965,00 TL aktarılmış olup, Kasım 2016 itibariyle 141.684 ihtiyaç sahibine hizmet verilmektedir.

Hâlihazırda Gaziantep, Hatay, Kilis, Şanlıurfa ve Kahramanmaraş illerinde uygulanmakta olan kamp dışı programı kapsamında Kızılay kart'lara kişi başı 62,00 TL yüklenmektedir. Haziran 2015 tarihinden bugüne kadar kartlara toplamda 97.602.903,00 TL aktarılmış olup, Kasım 2016 itibariyle 147.364 ihtiyaç sahibine hizmet verilmektedir.

Türk Kızılay'ı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB), Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı (WFP), AFAD ve Avrupa Komisyonu İnsani Yardımlar Genel Müdürlüğü (ECHO) yetkilileri ile 2016 Mart ayında başlayan müzakereler neticesinde, Türkiye'de bulunan ve uluslararası geçici koruma veya insani ikamet iznine sahip toplamda 1 milyon yabancıyı kapsayacak programın hayata geçirilmesine karar verilmiştir.

Planlanan sistemde ASPB'nin veri sistemi kullanılarak ailelerin başvurularının alınması planlanmış, geri kalan tüm süreçler içinse Türk Kızılay'ı tarafından operasyonel destek ve WFP tarafından teknik destek sağlanması hususlarında mutabakata varılmıştır.

ASPB'nin Türkiye genelinde bulunan 1.000 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na ek olarak Türk Kızılay'ı tarafından 15 ilde 23 noktada açılacak Hizmet Merkezleri aracılığı ile hem Suriyeli hem de diğer uyruklu kişilerin başvuruları alınacak, ASPB veri sistemi üzerinden ailelerin program kriterlerine uygunluğu denetlenecek ve Türk Kızılay'ı tarafından dağıtılacak Kızılay kart'lara kişi başı aylık 100 TL yüklenecektir.

Kızılay kart Çağrı Merkezi; program özelinde başvuru süreçleri, şifre ve bakiye sorunları, kullanıcı bilgilerinin güncellenmesi, vb. konularda yararlanıcılara kendi dillerinde (Arapça) ve ücretsiz olarak destek olunması amacıyla Gaziantep merkezli olarak 2015 yılının Ekim ayında faaliyete geçmiştir. Gaziantep Çağrı Merkezi daha sonra Genel Merkez 168 Kızılay Çağrı Merkezine bütünleşmiş olmuştur.

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ve Türk Kızılay'ı arasında Mayıs 2013 yılında imzalanan işbirliği anlaşması çerçevesinde “Suriye Acil Durum Müdahalesi Kapsamında Çocuk Koruma Programı” hayata geçirilmiştir. Proje çerçevesinde hâlihazırda 22 geçici barınma merkezi, 6 Toplum Merkezi ve 2 mobil yapıda kurulan çocuk dostu alanlar (ÇDA) ile 4-18 yaş grubu içindeki Suriyeli çocuk ve gençlere yönelik tamamlayıcı eğitim ile eğlendirici ve beceri geliştirici faaliyetler sunulmaktadır.

Bahse konu proje ile ülkemizde geçici koruma altında bulunan Suriyeli çocukların buldukları ev sahibi topluluk içerisinde dayanma ve uyum güçlerinin artırılması ile yaşamlarına istikrar ve süreklilik anlayışının yeniden yerleştirilmesi hedeflenmektedir.

Proje kapsamında engelli çocuklar da dâhil olmak üzere kamplarda yaşayan 4-18 yaş aralığındaki çocuk nüfusunun büyük bir çoğunluğuna ulaşılmış durumdadır. ÇDA'larda Türk Kızılay'ı Çocuk ve Gençlik Çalışanları tarafından uygulanan etkinlikler aşağıdaki gibidir;

- Resim çalışmaları
- Kukla gösterileri
- El becerisi çalışmaları
- Origami
- Spor etkinlikleri
- Boyama çalışmaları
- Drama
- Satranç
- Çizgi Film Gösterimleri
- Film Gösterimleri
- Fidan dikimi

Ayrıca çocuk hakları, hijyen ve öz bakım, iletişim, liderlik, okullaşma, akran zorbalığı, empati ve incinebilir gruplar konularında da faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

Kızılhaç-Kızılay Hareketi İşbirlikleri Programı; 25 Mart 2016 yılında Türk Kızılay'ı Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü'ne bağlı olarak Uluslararası Kızılhaç-Kızılay

Dernek Federasyonu (İFRC), partner ulusal dernekler ve Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC) tarafından sağlanan işbirliklerinin yönetimi ve tesisini sağlamak amacıyla kurulmuştur.

Kızılhaç-Kızılay Hareketi İşbirlikleri Programı kapsamında işbirliği sağlanan kurumlarla iletişimde kalınarak ihtiyaç sahiplerine yönelik çözümler üreten projeler geliştirilmektedir. Projeler belirli bir zaman içinde gerçekleştirilen çalışmaların yanı sıra yeni ihtiyaçlar doğrultusunda gerçekleştirilecek projeleri de kapsamaktadır.

Kızılhaç-Kızılay Hareketi İşbirlikleri Programı'nın üzerinde çalıştığı güncel projeler; Kentli Mültecilerin Desteklenmesi Projesi, Toplum Merkezleri Projesi ve Ulucanlar Aşevi Projesi'dir.

Kentli Mültecilerin Desteklenmesi Projesi, IFRC ile işbirliği içinde kamp dışında yaşayan Suriyelilerin desteklenmesi amacıyla hayat geçirilmiş olup, proje kapsamında Ocak-Kasım 2016 tarihleri arasında İzmir, Kilis, Şanlıurfa, Mersin, Konya, Bursa, Ankara, İstanbul, Adana, Batman, Samsun, Gaziantep, Ordu ve Hakkâri'de 219.010 kişiye ulaşılmıştır. Proje kapsamında gıda kolisi, mutfak seti, hijyen seti, battaniye dağıtımları yapılmaktadır.

Ülkemizde bulunan Suriyelilerin kamplardan ziyade kent merkezlerini tercih etmesi nedeniyle bilhassa Gaziantep, Şanlıurfa ve Kilis gibi sınır illerinde Suriyeli nüfus kısa bir sürede ciddi oranda artış sağlamıştır.

Kentsel alanlardaki nüfus artışına paralel olarak yükseliş gösteren insani ihtiyaçlara cevap verebilmek adına Toplum Merkezleri Projesi, Türk Kızılay'ı ve IFRC işbirliği ile Ocak 2015'te hayata geçirilmiştir.

Proje kapsamında ilk Toplum Merkezi 20 Ocak 2015 tarihinde Şanlıurfa'da hizmete başlamıştır. Kasım 2016 itibarıyla Şanlıurfa, İstanbul (Anadolu ve Avrupa yakası), Konya, Ankara, Kilis ve Bursa'da olmak üzere toplamda 7 Toplum Merkezi hizmet vermekte olup İzmir'de Toplum Merkezi kurulum çalışmaları devam etmektedir. 2017 yılının sonuna kadar 16 Toplum Merkezi açılması planlanmaktadır. Toplum Merkezleri'nde verilen hizmet ve faaliyetler aşağıda belirtilmektedir:

- Psiko-sosyal Destek Hizmetleri
- Koruma
- Çocuk ve Genç Programı

- Yönlendirme Hizmetleri
- Geçim Kaynağı Geliştirme ve Uyum Aktiviteleri
- Sağlık Hizmetleri
- Gönüllü aktiviteleri

Toplum Merkezlerinde görev yapmakta olan 105 Türk Kızılay'ı personeli ile Kasım 2016 itibariyle;

- 16.267 Koruma
- 14.285 Çocuk ve Genç Programı
- 7.542 Geçim Kaynağı Geliştirme
- 4.360 Uyum Aktiviteleri
- 11.510 Sağlık Hizmetleri

Ankara'da yaşayan yabancılara yönelik sıcak yemek hizmeti verilmesi amacıyla IFRC finansal desteği ile Ulucanlar Aşevi Projesi hayata geçirilmiştir. Türk Kızılay'ı Ankara Şubesi tarafından uygulanmakta olan proje kapsamında, Türk Kızılay'ının genel sıcak yemek yardımlarına ek olarak mobil ikram araçlarıyla Ankara'da yaşayan Suriyeli ve Iraklılara günlük iki çeşit sıcak yemek sağlanmaktadır. Proje öncesinde ihtiyaç sahiplerine sağlanan günlük yemek yardımı 500 ile 2.000 tabak arasında değişmekteyken, bahse konu proje ile günde 5.000 kişiye ulaşılabilmektedir (TKDGM, 2016, s. 2-12).

6.2.5 Türk Kızılay'ı Afganistan İnsani Yardım Operasyonu

24 Nisan 2014 tarihinde Afganistan'nin kuzey ve kuzey batı şehirlerinde (Faryab, Bagiz, Saripul ve Cevizcan) gerçeklerşen yağışlar nedeniyle sel ortaya çıkmış ve bundan dolayı çok sayıda kişi hayatını kayıp etmiş ve 16.000 kişi ise evsiz kalmıştır. Ayrıca, 2 Mayıs 2014 yılında Badahşan Şehrinin Argo İlçesinde meydana çıkan toprak kaymasına yaklaşık 256 kişi hayatını kaybederken 100 kişi de yaralanmış ve 300 ev ise ağır zarar görmüştür. Bu sorunların giderilmesi ve insani faaliyet sağlanması için 2 Türk Kızılayım ekibi Afganistan Kızılay'ı Genel Merkezinde Genel Başkan (Fatma Gailani ve Sekreteri olan Muhammed Naim Dindar) ile bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Toplantıda, sel bölgesinde yapılacak yardım faaliyetlerini en yakın şehir olan Mezar-ii Şerif'ten gelmesini ve bu alanda bu şehrin Şubeleri ile

koordineli çalışmak amaçlanmıştır. Sel bölgesinde, Türk Kızılay'ı ekibi 2 Mağı 2014 tarihinde Mezar-i-Şerife ulaşmıştır.

Badagşan toprak kaymasında da 4 Mayıs 2014'de görevlendirilen üç Kızılay ekibi (Şafak LOSTAR, Ömer Kemal BORALI, Tamer ŞAHİN) Kabil'e ulaşmıştır. Afet bölgesinde ulaşan ekipler bölge yetkililiklerden afete dair bilgi almış ve sonuçta ölü sayısının 300-350 olabileceğini tespit etmiştir. Ekip yapıtı incelemelerde, alanda farklı grupların olduğu, organizasyonun yetersizliği, dağıtımın düzenli yapılmadığı ve ihtiyaçtan daha fazla yardım malzemesinin sevk edildiği belirlenmiştir. Ayrıca, Kızılay ekibinin alanda bulunduğu sırada başlayan yağmalarda güvenlik güçleri yetersizliği ile ortam tehlikeli hale gelmiş ve sonuçta bu bölgede malzemenin sevkinin uygun olmadığı bilgisi elde edilmiştir.

Afganistan Kızılay bölge sorumlusu olan Abdullah Faiz ile yapılan toplantıda, sağlıklı ihtiyaç tespiti yapılmamış ve mevcut yardım malzemelerin bir süre sonra biteceğini ve diğer bölgelere yoksulluğu devam edeceği ifade edilmiştir. Ancak şimdilik mevcut koşullarda yardım malzemelerin yeterli olduğu, gerginliği azalmasından sonra tespitlerin yapılması ve bölgenin tekrar değerlendirilmesinin uygun olacağı karara varılmıştır. 7 Mayıs 2014'de Kızılay ekibi Mezar-i-Şerif'e ulaşmıştır. Bu doğrultuda, ilk aşamada 70 adet gıda kolisi Şibirgan bölgesine ve 230 adet gıda kolisi ise Akça bölesine dağıtılmıştır. 5 kişilik Tür Kızılay'ı ekibinin Afganistan Kızılay'ı Mezar-i-Şerif koordinatörü Ehsanullah Ađaolđu ile görüşme sonrasında, bölge insanının beslenme kültürüne uygun gıda ihtiyaçları tespit edilmiş ve 700 aileye yönelik gıda paketleri hazırlanarak, 14 Mayıs 2014'de afetten etkilenen bölgelere ulaşımını sağlamıştır. Ayrıca, Afganistan Kızılay'ın Mezar-i-Şerif ofisinin Afganistan Kızılay'ı Genel Merkezi ile yaptığı görüşmede, Semengan ve Çarbölek sel bölgesine yardımın ulaştırılması üzere, Kızılay ekibi 500 adet gıda kolisi hazırlamış ve 15 Mayıs 2014 yılında teslim edilmiştir. Bu gıda kolisi genellikle böyle durumlarda Afganistan Kızılay'ı ile koordineli şekilde bölgeye ulaştırılmaktadır.

Afganistan'ının afet bölgelerinde 5 Türk Kızılay'ı ve 1 yerel personel ile insani yardım faaliyetler yürütülmüştür (TKDGM, 2014, s. 2-5).

6.3 Türk Kızılay'ı Proje Yönetim Döngüsü

Geçen bölümde insani yardımların etkililiğinin değerlendirmesi konusunda anlatılan yöntemler arasından Türk Kızılay'ı insani yardım ve faaliyetleri yaparken bu söz

konusu yöntemler arasında en çok kullandığı yöntem “*Proje Döngüsü Yöntemi*” kullanılmaktadır. Türk Kızılayım faaliyetlerine göre Proje Döngüsü Yönetimi genel olarak, birçok aşamadan (*Planlama, Hazırlık, İhtiyaç Tespiti, İnsani Yardım lojistik Yönetimi, Enformasyon, İzleme ve uygulama, Değerlendirme ve Raporlama*) ulaşmaktadır. Aşağıda izleyen başlıklarda bu aşamalar anlatılmaktadır:

6.3.1 Planlama

Proje planlaması bir projenin verimli, etkin ve başarılı yürütülmesi olasılığını artırmak için yapılır. Proje planlaması “*Proje Yönetim Döngüsünün*” ilk üç aşamasını (Kavramsallaştırma, Planlama, Hazırlıklar, İzleme ve Uygulama, Değerlendirme) kapsar. Proje yönetim döngüsü farklı aşamalardan oluşmaktadır. Bunlar: projenin kavramsallaştırılması, planlaması, hazırlık, uygulama ve izleme (yürütülmesi) ve değerlendirilmesi.

6.3.2 Projenin Kapsam ve Hedeflerinin Kavramsallaştırılması

Sorun araştırılması, öncelikli ihtiyaçların belirlenmesi, proje çözümlerinin değerlendirilmesi ve kurumsal kapasitenin hesaplanmasının kapsamaktadır. Yani, bütün proje planlamaları mevcut durumun bir analizi ile başlamalı ve proje kullanılarak üzerinde çalışacak sorun ve ya fırsatın tanımını yapmalıdır. Bir projenin başarısı sorunun hangi kesinlikte ve açıklıkta ifade edildiği ve anlaşıldığına bağlı olacaktır. Yararlanacak olanların perspektifi de bu aşamada yine kritik öneme sahiptir. Etkilenen nüfusun en önemli ihtiyaçları her zaman aynı olamaz. Toplumun ikincil ihtiyaç ya da ihtiyaç dışı olarak gördüğü bir projeye toplum ilgisinin kanalize edilmesi çok zor olur.

Toplum ihtiyaçlar ve istekler bakımından aynı özellikleri taşıdığı varsayımı yapılmamalıdır. Bir toplumdaki farklı kişilerin birbirinden farklı ve sıklıkla birbiriyle çatışan ihtiyaç ve istekleri olacaktır. Genellikle toplum içindeki en fakir kişilerin oluşturduğu en savunmasız kişilere fayda sağlamaya yönelik bir proje önerisi bazen kurulu çıkar alanlarını ve güç yapılarını tedirgin edebilir. Benzer şekilde, kadınları güçlendirmeye yönelik bir proje o toplumdaki bazı erkekleri tedirgin edebilir.

Bir sorun tanımlandığında proje planlayıcıları pek çok olası tepkiye değerlendirme ihtiyacı duyarlar. Beyin fırtınası, ihtiyaçların araştırma ve olası sorun çözümlerinin değerlendirilmesinin basit bir yöntemidir. Bu yöntem bir grup insanın bir araya

getirir ve sorulardan herhangi biri ya da bir dizisi hakkındaki sorunlardan çözümlere kadar değişen fikirlerini birbirleriyle paylaşmalarını gerektirir. Bu kişilerin fikirleri büyük kâğıtlara sıralanır ve daha sonra her fikir tekrar tekrar incelenir.

Beyin fırtınasının iki aşaması var: *Yaratıcı Aşama*;(fikirlerin üretilmesi veya ihtiyaçların sıralanması) ve *Eleştirel Aşama*;(bu fikirlerin değerlendirme ve analizi).

Bütün fikirler anlaşılıp tartışıldıktan ve kurumsal kapasiteler değerlendirildikten sonra (beyin fırtınası aşmalarından geçtikten sonra) grup, projenin yürütülmesi için en önemli üç fikir ya da birleştirilmiş fikir üzerinde ortak bir karara varmalıdır. Grup, bu daha kısa liste içinde uygulamaya en uygun olan bir tek fikri seçecektir.

Yürütülecek bir konu seçilmesinden sonra proje planlayıcılarının önerilen projenin kapsamının net bir biçimde ortaya koyması gerekecektir. Bir proje kapsamı tanımı projenin genel amaçlarını ve hedeflerini geniş bir biçimde ortaya koymalıdır. Bu geniş tanımdan sonra ulaşılması gereken daha özellikli hedefler ortaya konmalıdır.

6.3.3 Projenin Planlanması

Proje kapsamının belirlenmesi, hedef ve amaçların netleştirilmesi, en uygun eylem yönünün seçilmesi, insan gücü, materyal, zaman ve para açısından gerekli girdi ve kaynakların belirlenmesi, bir bütçe geliştirilmesi ve bir proje planı taslağı hazırlanmasının kapsamaktadır. Proje planlamasının ihtiyaç duyulduğu birçok araç bulunmaktadır. Bunlar: Proje planlama kontrol listesi, proje çalışma planları, Gantt (çubuk) çizelgeleri, Mantıksal çatı analizleri ve Bütçeler.

- 1) *Proje planlama kontrol listesi*: En basit planlama aracı, proje planlama kontrol listesidir. Bu liste üretilerek, yapılması gereken her şey, bunların ne zaman ve kimin tarafından yapılacağı ortaya konabilir. Buradaki fikir, yen, bir faaliyete başlamadan önce yapılması gereken her şeyi düşünüp gerekli hazırlıkları yapmanızdır. Kontrol listesi bize yapmamız gereken şeyleri hatırlatır ve ilerlememizi sağlar. Proje planlama kontrol listesinin ayrıntıları bir projeden diğerinden farklılıklar gösterse de genel şekilleri birbirine benzer.
- 2) *Proje çalışma planları*: Çalışma planları, görevlerin yerine getirilmesiyle ilgili belirli adımlar, son tercihleri ve sorumlulukları belirler. Bütün planlama çalışmaları şöyle hazırlanmalıdır:

- Çeşitli faaliyetleri ayrı ayrı tanımlayan ayrıntı alt planlar.
- Her bir aşamanın başlangıç ve bitiş tarihleriyle bunların projenin genel süresi içindeki yerini gösteren uygulama programları veya zamanlama çizelgeleri.
- Kimin hangi tür faaliyetten ve kimin genel yönetim ve koordinasyondan sorumlu olduğunu gösteren sorumluluk dağılımı çizelgeleri.
- Proje ile kaç kişinin ilgili olduğu, bunların niteliklerini ve proje içindeki çalışma sürelerini gösteren katılımcılar listesi.

Çalışma planları projenin anlaşılabilir görevlere bölmeli ve bu görevlerin yerine getirilmesi için gerekli mevcut ve ek kaynakları de belirlemelidir.

3) Gantt (Çubuk) Çizelgeleri: Basit projelerin zamanlaması, ilgili raporların hazırlanması ve kontrolü için kullanılan en popüler proje planlama tekniklerinden biri Gantt veya Çubuk çizelgelerdir. Bir Gantt çizelgesi hazırlamak için:

- Tanımlanması gereken bütün proje faaliyet veya görevlerinin bir listesinin yapınız.
- Bu faaliyetlerin uygulama sırasını bekleyiniz.
- Bu faaliyetlerin sürelerini hesaplayınız.
- Bütün faaliyetleri kronolojik sıraya koyunuz ve aynı anda sürdürülebilecek olanlar ve birbiri ardı sıra yapılması gerekenlerin neler olduğuna karar veriniz.
- Her bir faaliyet için kaynak ihtiyaçlarını ve tahsisatları değerlendiriniz.

4) Mantıksal Çatı Analizleri: Daha karmaşık projelerin planlanmasında kullanabilecek yararlı bir araç da Mantıksal Çatı yaklaşımıdır. Bu aracın altında yatan fikir yeni bir önerini bütün öğelerinin analiz edilmesi ve bunların birbiri ile uyumunun incelenmesidir. Mantıksal çatı yaklaşımında dikkate alınacak adımlar şunlardır:

- Planlanan faaliyetlerin hangisinin diğerinden önce gelmesi gerektiğini kontrol etmenizi sağlayacak şekilde belli bir sırada yazınız.

- Yaptığımız bütün varsayımları not ediniz ve bunların doğru olup olmadığını inceleyiniz.
- Gelişim göstergelerinizi belirleyiniz.

5) **Bütçeler:** Kaynak tahsisinde atılması gereken bir sonraki adım, programın önemli her ögesi için bir bütçe geliştirilmesidir. Bütçeleme ve maliyet kontrolünü geliştiren basit, hassas sistemler çok önemlidir. Hangi yaklaşım kullanılırsa kullanılsın, bir bütçe senek olmalı ve maliyet enflasyonunu öngörmelidir.

Pek çok proje para kontrolü konusunda zorlukla karşılaşır ve fonların muhasebesinin tutulmasında sorunlar yaşar. Bunun nedeni genellikle projenin kullanacak muhasebe sistemini baştan belirlememiş olması veya seçilen sistemin proje şartlarına uymamasıdır.

6.3.4 Proje Önerisinin Hazırlanması

Projenin önemli taraflara sunulması, bunların düşünce ve önerilerinin alınması ve gerekli materyal, insan kaynakları ve mali kaynakların güvence altına alınmasını kapsamaktadır.

1) **Bir proje önerisinin hazırlanması ve sunulması:** Proje planlayanların, projenin kavramsallaştırılması ve planlamasıyla ilgili olarak yaptıkları bütün çalışmalar, projeni kapsam, zaman çizelgesi ve maliyetlerini gösteren bir proje planı veya önerisinde yer almalıdır. Bir proje önerisinde (örnek; bir Ulusal Derneğe) sunulan sorular şunlardır:

- Ulusal deneğinizin bu yönde şimdiye kadar yaptığı çalışmalar nelerdir?
- Hangi yeni ihtiyaçları belirlemiş durumdasınız?
- Bunlarla ilgili olarak ne yapmak istiyorsunuz?
- Amaçlara nasıl ulaşmayı planlıyorsunuz?
- Ne gibi kaynaklar gerekecektir?
- Uzun vadede ilerleme nasıl ölçülecek ve sürdürülecek?
- Bu proje neden önemlidir?

2) **Taslak proje önerisinin incelenmesi ve eleştirilmesi:** Proje ile ilgili olamayan biri, proje sunulup uygulamadan önce, öneriyi incelemeli ve eleştirmelidir.

Bu kişi aşağıdaki sorunlara yanıt aramalıdır:

- Bu proje Kızılay-Kızılhaç hareketinin temel ilkelerine, devlet yönetmeliklerine ve Ulusal Derneğin planları ile diğer kuruluşlarla işbirliği yapma kuralları da dâhil olmak üzere, uyumlu mu?
- Bu proje yerel ekonomik, sosyal ve politik gerçeklere uygun mu?
- Bu proje en savunmasız kişilere yönelik mi?
- Planın çevre üzerindeki etkisi dikkate alınmış mı?
- İnsanlar gerçekten bu projeye ihtiyaç duyuyor ve projeyi istiyor mu?
- Proje gerçekçi mi?
- Proje başarılı olursa sürekliliği nasıl sağlanacaktır.

3) **Proje tanımı:** Bir proje önerisini ana hatları konusunda tek bir reçete yoktur. Her bir bağışçı veya kullanıcı, kendi özel proje şartlarının yerine getirilmesi isteme hakkında sahiptir. Bir proje önerisi yazmadan önce potansiyel bağışçının talep ettiği bilgileri doğrulamalı ve bunlara proje önerisinde değinmelidir. Ancak genel olarak pek çok proje önerisinin ana hatları (Sorunun belirlenmesi ve tanımlanması, Önerilen proje, Eylem planı, Yönetim ve personel, Bütçe, Beklenen mali kaynaklar) gibi kritik konuları kapsamaktadır (UKKDFTD, 2001a, s. 9-23).

6.3.5 Hazırlık

Bir afet, toplumun işleyişini önemli bir miktarda etkileyen ve etki alanındaki toplumun yalnızca kendi imkânlarını kullanarak başa çıkmayacağı, geniş ölçekli insani, maddi veya çevresel kayıplara yol açan bir durumdur. Depremler, seller ve kasırgalar, tek başlarına afet sayılmaz. Tüm bunlar, daha ziyade, insan hayatını, hayat standartlarına ve mal varlıklarına yönelik olumsuz ve ciddi etkileri olursa afet kapsamına girmektedir. Afetlere hazırlık bu nedenle, olumsuz etkilere hazırlanma ve bunların azaltmanın yollarını arar.

Afetlere hazırlık, olası afetlerin etkilerine karşı hazırlıklı olmak ve bu etkileri azaltmak anlamında kullanılır. Yani, afetleri tahmin etmek ve mümkün olduğunda önlemek, savunmasız nüfusların üzerindeki etkilerini hafifletmek ve sonuçlarıyla etkin bir biçimde başa çıkabilmek için yapılması gerekenleri kapsar. Afetlere

hazırlık, geniş bir açıdan bakıldığında daha iyi anlaşılabilir ve afete müdahaleden önce gelecek ayrı bir program veya aşama olarak değil de bir amaç olarak algılanması daha uygun olur.

Afetlere hazırlık, kendi başına ayrı bir sektörel faaliyet değil, çeşitli kaynaklar ve faaliyetlerden kaynaklanan sürekli ve bütüncül bir süreçtir. Eğitimden lojistiğe, sağlık hizmetlerinden kurumsal gelişime kadar bir çık alanın katkıda bulunmasının gerektirir. Bu geniş açıdan bakıldığında afetlere hazırlık aşağıdaki amaçları kapsar:

- 1) Topluluk seviyesinde, ulusal seviyede ve federasyon seviyesinde afete acil müdahale mekanizmalarının etkililiğini, verimini ve etkisini artırma kapsamında aşağıda belirtilen noktaları sayabiliriz:
 - Potansiyel can kaybı ve fiziki hasarları en aza indirmek amacıyla tahmin sistemlerine bağlı uyarı sistemlerinin, tahliye planlarının ve afet acil durumu sırasında alınması gereken diğer önlemlerin geliştirilmesi ve düzenli olarak test edilmesi
 - Görevlerin ve risk altında olan nüfus kesiminin eğitim ve öğretimi
 - İlk yardım ve acil durum müdahale ekiplerinin eğitimi
 - Afet sonrası izlenecek acil duruma müdahale politikalarının, standartlarının, kurumsal düzenlemelerin ve operasyona yönelik planların belirlenmesi,
- 2) Topluluğa yönelik Ulusal Dernek Programları aracılığıyla veya topluluğun kendi faaliyetlerinin doğrudan desteği ile afete toplum temelli hazırlığı güçlendirmek. Bu kapsamda yerel nüfusu ve toplulukları, afet acil durumlarına müdahale etmek üzere kendi yerel müdahale mekanizmalarını oluşturmaları ve risk azaltma konularında sürdürdükleri çabalarında desteklemek ve eğitmek, söz konusu durumlara hazırlamak,
- 3) Toplulukları her gün maruz kaldıkları risklere ve aynı zamanda, afet durumlarında müdahale etmeye yönelik faaliyetler oluşturmak, örneğin; afeti önlemeye ve afete müdahale etmeye yönelik sağlık, ilk yardım ve sosyal refah programları.

Afetlere hazırlık, can ve mal kaybına ve kazanç yollarının yitirilmesi ile oluşan geçim sıkıntısına yol açmak gibi olumsuz etkileri olan tehlikelerin bu etkilerini en aza indirmek için kullanılan bir dizi önlemdir. Afetlere hazırlık hali kısmen, acil

durum müdahalesi, iyileştirme ve iyileştirme süreçlerini kolaylaştıran hazırlık önlemleri yardımıyla gerçekleştirilir ve yardımın hızlı, zamanında ve hedefine uygun olmasını sağlar. Aynı zamanda, insanların ve yöre halkının, afetin hayatlarına olan etkisi ile başa çıkabilme ve bu etkiyi en aza indirmeye kapasitelerini oluşturma yolunda gerçekleştirilen toplum temelli yaklaşım ve faaliyetler de afetlere hazırlığın gerçekleştirilmesini sağlar.

Bu nedenle kapsamlı bir afetlere hazırlık stratejisi aşağıdaki öğeleri içermektedir:

a. Tehlike, Risk ve Zarar Açıklık Değerlendirmeleri

Afetlere hazırlık önlemlerine ilişkin tüm planlama ve uygulamalar, insanların karşı karşıya geldikleri tehlikeler ve risklerin değerlendirilmesi ve bunların önceliklerinin belirlenmesi ve bunların önceliklerinin belirlenmesi kadar, söz konusu tehlikelerin etkileriyle başa çıkabilme ve başa çıkamama ve bunlara direnip/direnememe yetisi üzerinde temellendirilmelidir. Bu değerlendirmeler:

- Bir insan topluluğunu karşı karşıya olduğu tehlikelerin özelliklerini, ortaya çıkış sıklığını ve olası büyüklüğünü belirlemeli,
- Söz konusu tehlikelerden en çok etkilenebilecek coğrafi bölgeleri ve toplulukları belirlemeli,
- İnsan topluluğunun belli bir tehlike tipinin etki alanına giren (nüfus, altyapı, yerleşim, hizmetler, vs.) sektörlerini belirlemeli ve olası bir tehlike durumunda nasıl etkileneceklerine ilişkin tahminde bulunmalı,
- Söz konusu sektörlerin zarar yol açan olayların ve fenomenlerin etkilerine karşı koyabilme ve bunlarla başa çıkabilme kapasitelerini belirlemelidir.

b. Müdahale Mekanizmaları ve Stratejileri

Acil durum müdahalelerinin etkisini kuvvetlendirecek ve attıracak çok sayıda hazırlık mekanizması ve stratejisi mevcuttur. Bu mekanizma ve stratejiler aşağıdakilerin gerçekleştirilmesini ve gerçekleşmesinin içerir:

- Tahliye işlemleri ve bu işlemlerin neler olduğunu kamuya yayılmasının yolları,
- Arama ve kurtarma ekipleri ve bu ekiplerin nasıl eğiteceğine ilişkin öğretim planları,

- Hazar ve zarar değerlendirme ekipleri ve bu ekiplerin nasıl eğiteceğine ilişkin öğretim planları,
- Acil durum müdahalesine ilişkin, öncelikli bilgi ve değerlendirme süreci,
- Acil durum hastane üniteleri veya seyyar hastane üniteleri gibi özel birimleri faaliyete geçirme önlemleri,
- Dağıtım sistemlerini faaliyete geçirme temelleri,
- Acil durum kabul merkezleri ve geçici barınma tesislerine ilişkin hazırlıklar,
- Hava alanlarını, limanları ve karar ulaşımını acil müdahale durumlarında harekete geçirmek üzere yapılacak hazırlıklar,
- Depolama hazırlıkları veya yardım malzemelerini ve ekipmanlarını mümkün olan en kısa zamanda temin edebilmek için gereken düzenlemelerin yapılması.

c. Hazırlık Planlaması

Hazırlık planlaması kavramı afet yönetimi ile ilgili konularda çalışmalar için büyük önem taşımaktadır. Gerçek bir acil durum sırasında koordineli, hızlı ve etkili bir biçimde hareket etmek gerekmektedir. Söz konusu faaliyet, daha önceden hazırlık planları yapmış ve uygulamış olmaya bağlıdır. Eğer gereken biçimde harekete geçilmezse veya müdahale de bir gecikme yaşanırsa gereksiz can kaybına neden olur. Hazırlık aşamasında afetin ayrıntılarının belirsiz olmasına rağmen, geçici barınma yerlerini ve olanaklarını belirtebilir, tahliye yollarını planlayıp duyurabilir, acil durum su kaynaklarını saptayabilir, komuta zinciri ve haberleşme esaslarını belirleyebilir, acil durum müdahale personelini eğitebilir ve insanları, bir acil durum halinde ne yapmaları gerektiğinde dair eğitebilirsiniz. Tüm bu önlemler, afete müdahalenin kalitesini, zamanlamasını ve etkinliğini daha iyi bir duruma getirme yolunda önemli adımlardır.

Afetlere hazırlık planlaması, kurumsal kaynakları belirlemeyi, rol ve sorumlulukları düzenlemeyi, zamanında izlenecek bir afetlere hazırlık ile etkili bir acil durum müdahale mekanizmasını oluşturmaya yönelik politika ve işlemler geliştirmeyi ve afetlere hazırlık faaliyetleri planlamayı içerir. Geçek bir planlama işlemi, doğası gereken hazırlık niteliği taşır ve gerçek bir acil durum veya afet olana dek bir belirsizlik hali içinde yürütülür. Hazırlık durumuna ilişkin planlamanın amacı, müdahale sistemlerinin bir afet durumunda iyi çalışacağından emin olmak amacıyla

kurumsal ve teknik konuları içeren görevleri ve özel faaliyetleri belirlemektir. Ulaşılmak istenilen nihai hedef bir plan hazırlamak değil, taraflar arasında, çoğu kez kullanışlı, yazılı anlaşmaların yapılmasıyla sonuçlanacak sürekli bir koordinasyon ve etkileşim teşvik etmektedir. Yazılı plan, planlama sürecinin ana hedefi değil, bu süreç içinde kullanılan bir araçtır (UKKDFTD, 2001b, s. 10-22).

6.3.6 Acil Durum ve İhtiyaç Tespiti

Bireysel ihtiyaç; kişinin bedensel yaşamını sürdürmesine, sosyo-kültürel, geleneksel, zihinsel ve ruhsal temin sağlanmasına yarayan her şeydir. İhtiyaçların öncelik sıralamasını, bireysel ve toplumsal ihtiyaçların şiddeti belirler.

Afet müdahalesinde ihtiyaç tespiti, afet bölgesine yapılacak olan yardımların nerelere, hangi hangi miktarda ve öncelikle gönderileceğini belirlemek için yapılan değerlendirmedir. Bu değerlendirme, afet ve acil durum sırasında müdahale faaliyetlerini planlamak ve başlatmak için gerekli olan tüm bilgilerin içermelidir. Afetin hemen ardından ihtiyaç tespitinin doğru bir şekilde yapılarak belirlenen ihtiyaçların afetten etkilenenlere ulaştırılması, afetten etkilenen sayısının azaltılması, normal yaşam dönüşün kolaylaşması, etkili ve kapsamlı bir müdahale için oldukça kritik bir rol oynar.

a. Acil Durum ve İhtiyaç Tespitinin Amacı

Afetlerde ihtiyaç tespitinin amacı, önceliklerin tespitini sağlanabilmesi için veri toplayarak afet müdahale tarzını belirlemek ve afet müdahalesinde ulusal kaynakların yetersiz kalması durumunda uluslararası yardım çağrısına veri oluşturmaktır.

Etkin bir planlama için karar alıcıların aşağıdaki hususlarda bilgi sahibi olması gerekir:

- Bir acil durumun mevcut olup olmadığı
- Etkilenen nüfusun demografik bilgisi ve etkilenen insan sayısı
- Acil durumun ayrıntıları (afetin nedeni, büyüklüğü, afetten en fazla etkilenen yerleşim yerleri vb.)
- Oturulmayacak durumda olan hasarlı ev sayısı
- Etkilenen nüfusun durumu (ölüm ve hastalık oranları)
- Yerel müdahale kapasiteleri ve kullanılabilir kaynaklar (kamu binalarının durumu ile kurumsal ve lojistik kapasiteler dâhil)

- Hayati önem sahip ihtiyaçlar ile önceliklerin miktarı ve tipleri
- İncinebilir/öncelikli gruplar durumu (engeller, refakatsiz çocuklar, yalnız yaşayan yaşlılar ve kadınlar, kronik hastalığı olan hastalar vb.)
- Etkilenen nüfusun psikososyal sorunları ve ihtiyaçları
- Ulaşım durumu (yol durumu, alternatif ulaşım imkânları)
- Haberleşme imkânları
- Hava durumu (sıcaklık ve yağış)
- Altyapı durumu (elektrik, su ve kanalizasyon)
- Gelecekte ortaya çıkabilecek sorun ve ihtiyaçlar

b. Dikkat Edilecek Öncelikler

Afet sonrasında başarılı bir müdahale gerçekleştirebilmek için gerekli olan tüm bilgiler, afeti takip eden bir kaç saat içinde tespit edilmeyebilir. Bu nedenle ihtiyaç tespiti yaparken öncelikli ihtiyaçları belirlenmesi önem taşır.

Türk Kızılay'ının afet müdahalesindeki rol ve sorumlulukları çerçevesinde öncelikli olarak belirlenmesi gereken ihtiyaçlar aşağıda verilmiştir:

- Temel yaşam desteği ihtiyaçları belirlenmesi (içme suyu, beslenme, barınma, ısınma vb.)
- Afetin yol açtığı psikolojik etkilerin azaltılması için psikososyal destek ihtiyaçlarının belirlenmesi

Afet müdahale süreci içerisinde afetin boyutları ile ilgili doğru ve sağlıklı bilgiler elde edildikçe ihtiyaçları karşılamaya yönelik müdahale tarzı şekillenir. Dolayısıyla ihtiyaç tespiti, müdahale döneminde de devam eden bir süreçtir.

Afet sonrasında yapılan ihtiyaç tespitlerinde daha çok can kayıpları, bina, alt yapı ve ekonomik kayıplar üzerine odaklanır. Ancak tümüyle kayıplar üzerinde odaklanmak, afet bölgesini bütün yönleri ile yansıtmayacaktır. Bu nedenle ihtiyaç tespitini yaparken kayıplar kadar mevcut kaynakları da tespit etmek gerekir. Afetten etkilenen topluluklar, belirli kaynaklara sahip olabilir. Bu durum, bireylerin normal hayatlarına geçiş sürecini hızlandırırken kendi geleceklerini belirlemede de söz sahibi olmalarını sağlar. Bununla birlikte afetin yaşandığı bölgede hizmet veren kurum ve kuruluşlar da afet sonrasında hizmet vermeye devam ediyor olabilir. Bu kapasiteleri de doğru tespit etmek önem taşımaktadır.

c. İhtiyaç Tespitinin Türleri

İhtiyaç tespitine toplanacak bilgi niteliği, tespitin ne zaman yapıldığına bağlıdır. Müdahale sürecinin başında toplanması gereken bilgi, müdahale sırasında ya da sonunda toplanması gereken bilgiden farklıdır. Bu nedenle ihtiyaç tespiti, iki farklı başlık altında ele alınmaktadır.

1) Acil İhtiyaç Tespiti

Deprem veya hızlı nüfus değişimi gibi büyük afetten sonra yapılan acil ihtiyaç tespiti; etkilenen nüfusun ihtiyaçları, kayıplar, mevcut kapasiteleri, olası müdahale alanları ve kaynak gereksinimleri ile ilgili ilk bilgileri toplamayı kapsar. Acil ihtiyaç tespiti, genel olarak bir hafta ve daha az zaman alır.

Afetin hemen ardından yapılacak doğru ihtiyaç tespiti ve bu ihtiyaçların karşılanmasını sağlayacak sistemleri harekete geçirmek, afetten etkilenen insan sayısını ve etkilenme derecesini en aza indirmesi açısından önem taşır. Acil müdahale, bir afet nedeniyle ortaya çıkan en öncelikli karşılanması gereken ihtiyaçlara yönelik olmalıdır. Acil ihtiyaç tespitine bu ihtiyaçların varlığı kadar kapsamlarına da karar verilmesi gereklidir.

2) Genel İhtiyaç Tespiti

Acil ihtiyaç tespitinin ardından afet ve etkilenen nüfus ile ilgili daha geniş bilgileri içeren detaylı ve sürekli ihtiyaç tespit süreci başlar. Afet sonrası yapılan acil ihtiyaç tespitinde afetin tüm boyutları ile ilgili bilgi toplamak mümkün olmayabilir. Yapılan tespitler, sadece acil müdahaleye kaynak oluşturacak bilgileri içerecek şekilde hızlı yapılmış olabilir. Ancak zaman geçtikçe daha fazla veri elde edilemsi mümkün olduğundan detaylı yapılan ihtiyaç tespiti ile veriler genişletilmelidir.

Ayrıca normal yaşama dönüşü kolaylaştırmaya yönelik yapılacak ihtiyaç tespitinin düzenli aralıklarla sürdürülmesi gerekir. Örneğin afetin ilk dönemlerinde beslenme ve acil barınma faaliyetleri, büyük önem taşırken iyileştirme döneminde ihtiyaçlar farklılaşabilir. Aynı zamanda yapılan faaliyetleri değerlendirmek için yürütülen izleme ve değerlendirme çalışmalarına da kaynak oluşturur (Küçük, Kapucu ve Sağlam, 2016, s. 97)

3) Acil Tespitlere Dayalı Acil Müdahale

Acil duruma müdahale ile ilgili kuruluşlar acil durumu değerlendirmeli ve müdahale faaliyetlerine geçmeden önce hedeflerini belirlemelidirler. Öncelikle afetin etkisi, bu etki nedeniyle ortaya çıkan ihtiyaçlar ve yerel müdahale kapasitelerini değerlendirmeden yardım sağlayan kuruluşlar çok büyük ihtimalle uygun olmayan, gereksiz ve yerel çabaları köstekleyen yardımlar sağlayacaklardır. İdealde, bir acil müdahale şu üç aşamadan oluşmalıdır: Durumun değerlendirilmesi, amaçların seçilmesi ve müdahale alternatiflerinin belirlenmesi ve amaç ve alternatiflere göre müdahalenin yapılmasıdır.

Afet değerlendirmesi devam eden ve tekrarlayan bir süreç olmalıdır. Bu, zaman içinde çevrenin, enformasyona erişimin ve acil ihtiyaçların değiştiği gerçeğini yansıtır. Farklı değerlendirmelerin ne zaman ve ne sıklıkta yapılacağı afetin tipine, eldeki kaynaklara ve özel enformasyon ihtiyaçlarına bağlı olacaktır. Genel olarak, durum değiştikçe ve ikinci bir afet, yeni nüfus hareketleri veya bir salgın hastalığın ortaya çıkması Etkin müdahalelerin zamanlamasının çok önemli olduğu ve etkilenen bölgede bulunan kaynaklara çok bağlı olduğu açıktır. Bunların pek çoğu önceden planlanabilir. Bir afetin durumunda enformasyon da buna bağlı olarak daha sık toplanmalıdır. Müdahale geliştikçe değerlendirmenin amaçları ve veri toplama teknikleri değişecektir. İlk tespitler sadece ham bilgi içerecek şekilde ve hızlı yapılmış olabilir, ancak zaman geçtikçe ve daha fazla veri elde edilmesi mümkün olduğunda değerlendirmeler gelişmelidir.

Hemen ardından gelen dönemde, uzun ve ayrıntılı değerlendirmeler yapılması ve büyük çaplı dış yardımları organize edilmesi için yeterli zaman olmayacaktır. Özellikle depremler için arama-kurtarma ve erken safhalardaki acil tıbbi bakım büyük oranda yerel kaynaklarla yapılmalıdır. Karar alıcılara verilecek olan ve nelere ihtiyaç duyulmadığı anlatan ayrıntılı ve güvenilir bilgiler, lojistik müdahalenin genel karmaşıklığında azaltılmasına yardımcı olabilir.

1) Durum Değerlendirme

Bir acil durumun başlangıcında, ön değerlendirmeler zamanında yapılmalı ve acil duruma müdahale edenleri kritik ve derhal karşılanması gereken yaşam kurtarıcı ihtiyaçlar hakkında bilgilendirmelidir. Afetlerde özellikle birden ortaya çıkan afetler veya ani nüfus hareketlerinde gerçek sorunlar hakkında büyük bir belirsizlik ortaya

çıkacaktır. Bu nedenle, karar alıcılar insanların nerede bulunduğu, hangi koşullar altında oldukları, neler yaptıkları, ihtiyaçlarının ve kaynaklarının neler olduğu ve almaya devam ettikleri hizmetlerin neler olduğunun bir resmini elde etmek için sistematik bir değerlendirme yaklaşımı kullanmalıdırlar. Bir ön değerlendirmeden sonra, daha ayrıntılı acil ihtiyaç tespitlerinin yapılması ve ilgilenilen kritik sektörler ve teknik konularla ilgili bilgi toplanmalıdır.

Küre Projesi tarafından geliştirilen afetlere müdahalede minimum insani standartlar, organizasyonlara enformasyon toplama ihtiyaçları ile ilgili önceliklerin belirlenmesi ve uygun bir müdahale seviyesi planlanması konusunda yardımcı olabilir.² Saha değerlendirmesinin yapılmasından önce değerlendirmenin yapılmasıyla ilgili llojistik ve kullanılacak standartlar konusunda değerlendirme ekibinde bulunan herkesin görüş birliğine varmış olması önemlidir. Değerlendirme görevleri buna göre verilmelidir. Küre Projesi aşağıdaki konular hakkında bilgi sağlamaktadır.

- Su sağlanması ve sanitasyon
- Beslenme
- Gıda yardımı
- Barınak ve yer (arazi) planlaması
- Sağlık hizmetleri

Değerlendirme ekipleri bu sektörlere ek olarak, şahsi ve evlerle ilgili ihtiyaçlar; zirai, ekonomik ve altyapı ile ilgili hasarlar; siyasi durum ve güvenlik ile ilgili bilgi toplamak da isteyebilirler.

2) Amaçların Seçilmesi ve Alternatiflerin Belirlenmesi

Bu aşama başlangıçta, çeşitli insani toplulukları ile ilgili risklerin belirlenmesi üzerinde yoğunlaşarak verilerin analiz edilmesi ve yorumlanmasının gerektirir. Çok geçmeden karşı karşıya kalınabilecek risklerin azaltılması için gerekli alternatiflerin belirlenmesi konusunda çaba gösterilmelidir. Belirli acil durum sonucu ortaya çıkacak genel risklerin ve bunların nasıl değiştiğinin ayrıntılı bir biçimde anlaşılması önemlidir. (daha ayrıntılı için bu raporun bölümüne bakınız). Acil aşamada sıklıkla karşılaşılan genel risklerden bazıları şunlardır:

- Tehlike yaratan unsurların varlığı- ikinci sel, yangın, toprak kayması, aşırı

soğuk, kimyasal kirlilik ,vs.

- “Yaşam için öncelik arz eden hizmetleri” kaybı- temiz su, atıkların bir taraf edilmesi, tıbbi tedavi
- Acil klinik hizmetlerinin yetersiz kalması
- Temel gıda maddelerinin yetersiz sağlanması
- Sert iklim koşullarının, barınak, soğuk havaya uygun giyisi veya ısıtma yakıtı yokluğu nedeniyle daha da ağırlaşan etkiler

Yeterli ve güvenilir bilgi sahibi olduklarında, merkezi karar alıcıların yerel müdahale kapasitesini (Devlet, Kızılay-Kızıllaç dahil) değerlendirmeleri ve derhâl yardım yapılması için mevcut kaynakları en iyi nasıl kullanabileceklerine karar vermeleri mümkün olacaktır. Ayrıca kendi kuruluşlarının müdahale hedeflerini ve yardım alternatiflerini belirleyeceklerdir. Etkilenen nüfus gıda yardımında ihtiyaç duyuyorsa, bir kuruluş bunu en iyi şekilde nasıl karşılayabileceğine karar vermelidir. Gıda etkilenen bölgenin dışında satın alınıp buraya mı getirilmeli midir? Gıdayı yerel piyasadan satın almaya mı karar vermelidirler? Veya gıda “bir hizmete karşılıklı gıda” programının bir parçası olarak mı dağıtılmalıdır?

Bu aşamada önemli olan ikinci bir unsura da tahmindir- ihtiyaçlar, kaynaklar ve zaman içinde değişen koşullar arasındaki ilişkilere dayalı bir öngörüler kümesi geliştirme çabası anlamına gelir. Değerlendiricilerin özellikle, kaynakların, önemleri ortadan kalkmadan kullanılıp kullanılmayacağını değerlendirmeleri gerekir. Tahmin yapılması özellikle ihtiyaçların çok hızlı değiştiği ilk aşamalarda kritiktir. Örneğin, depremler arasında acil tıbbi bakım ve arama-kurtarma ilgili kararlarda zaman unsuru o kadar önemlidir ki yalnızca bir kaç saatlik gecikme bile neredeyse bütün kaynakların yitirilmesine neden olabilir. Hayatta kalanlar tehdit eden önemli büyüklükteki ikincil sel veya toprak kaması, tehlikeli kimyasal madde üreten fabrikaların veya depolama tesislerinin hasar görme veya yakıt depolanan yerlerde çıkan yangınlar vs. gibi tehditlerin de belirlenmesi gerekecektir.

3) Müdahale Planlarının Uygulanması

Bir afetin erken aşamalarında yapılan değerlendirme faaliyetleri, karar alıcılara acil durum yardımı için amaç ve politikalarının belirlerken ihtiyaç duydukları bilgileri

sağlar. Ayrıca, değerlendirme enformasyonu, kara alıcıların etkilenen nüfus önceliklerini dikkate almalarına ve yardım ve iyileştirme için mevcut kaynakları en iyi şekilde nasıl kullanacaklarına karar vermelerine yardımcı olur. Müdahale planlama ve uygulaması insani, teçhizat ve malzeme kaynaklarının belli hedeflerine ve daha sonra iyileştirme ve geliştirme amaçlarına ulaşılması amacıyla tahsis edilmesini ve bir program içine alınmasını da içerir. Bu aşamada değerlendirmeler iyileştirmenin ilerleyişi üzerinde enformasyon sağlar ve daha fazla analiz ve müdahale gerektiren alanlara ışık tutar (UKKDFTD, 2001c, s. 9-31).

d. İhtiyaç Tespiti Yöntemleri

1) Gözlem

Gözlem, ihtiyaç tespiti yapan kişiler tarafından afet alanındaki nesnelere, insanların, olayların ve ilişkilerin sistematik bir biçimde izlenmesi ve kayda geçirilmesidir. Gözlem, afet alanındaki durum hakkında bilgi sahibi olmanın etkili bir yoludur. Gözlem yaparken aşağıdakilere dikkat etmek gerekir:

- İnsanların fiziksel koşulların ve faaliyetlerini gözlemek
- Günlük hayatı gözlemek
- Evleri, barınma ünitelerini, su kaynaklarını, sağlık ve dağıtım merkezleri vb. yerleri ziyaret etmek
- Çocuk, yaşlı, hasta, engelliler gibi incinebilir/öncelikli grupları gözlemek
- Fotoğraf, video çekimleri, çizimler kullanmak

2) Mülakatlar/Görüşme

Belirli konularda uzmanlık bilgisi almak için az sayıda ve açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu/anket kullanılarak konuyla ilgili bilgi aldığımız kişilerin anlatımına ve değerlendirmelerine olanak veren görüşmelerdir.

Görüşme formları afet öncesi hazırlık çalışmalarında oluşturulabileceği gibi afet sonrası da ihtiyaca ve duruma göre de oluşturulabilir. Bu forum ve anketleri kaya geçmesi son derece önemlidir. Mülakatlar, yüz yüze yapılabileceği gibi telefon ve internet üzerinden kullanılan iletişim araçlarıyla da yapılabilir.

3) Anket

Belli kişilerin ya da grupların bir konu üzerindeki duygu, düşünce, fikir ve deneyimlerinin anlamak için belli bir plana göre hazırlanmış olan soru listelidir.

Anketler, afet hizmetleri ile ilgili belirli bir ihtiyacı tespit etmek için sistematik olarak hazırlanmış, açık ve kapalı uçlu soruların yer aldığı listelerdir.

4) Kontrol Listesi

Afet sonrasında acil ihtiyaç tespiti yapabilmesi için seçilebilecek en kolay ve hızlı yöntemlerden biridir. Kullanılacak kontrol listeleri, ihtiyaç tespitini yapan kişinin belli başlı soruları unutmadan sormasını sağlar ve ihtiyaç tespitine kaynak oluşturur.

5) Dolaylı Yoldan Veri Toplama

İhtiyaç tespiti sürecinde mülki idare amirleri, hükümet dışı kuruluşlar veya belirli topluluklar tarafından edinilen bilgiler ve tespitler temel alınabilir. İhtiyaç tespitini yapan kişi, başka bir organizasyondan sağlayan bilgiyi kullanılırken bu bilgiyi doğruluğunu ve başka kaynaklardan alınan bilgilerle çelişip çelişmediği dikkatle değerlendirilmelidir.

İhtiyaç tespitinin raporlamasında tespit yapan kişi, bireyler ya da gruplarla ilgili bilgi toplarken bu amaçla hazırlanmış yazılı görüşme forumlarını, anketler, kontrol listelerini, ihtiyaçtespit formlarını kullanabilir.

İhtiyaç tespiti sonucunda elde edilen bu veriler, “ Türk Kıızılay’ı Standart raporlama Sistemi ”ne kaynak oluşturmaktadır.

6) Dikkat Edilecek Hususlar

- Afet, geniş bir coğrafyayı etkilediyse bilginin hazır olduğu, daha önce tespitlerin yapıldığı bölgeye değil; henüz ulaşılmamış bölgelere öncelik vermek ve ihtiyaç tespitini daha kolay gerçekleştirebilmek adına değerlendirme alanını sınırlandırmamak gerekir. İhtiyaç tespitinin sadece ulaşılabilir noktalarda yapılması gerçekçi verilerin toplanmasını güçleştirecektir.
- Kişilerden edinilen bilgiler; alternatif kaynaklardan da doğrulanmalı, bu kişilerin afetten zarar gören halkı temsil edip etmediği araştırılmalıdır. Bilgi sağlayıcılar, kendi siyasi tercihleri veya kişisel önceliklerine ve etnik gruplarına yönelik ihtiyaçları tanımlayabilir. Bu durumda ihtiyaç tespitinin sağlıklı yapılmasını engelleyebilir.
- İhtiyaç tespitini yapan kişilerin sahip olduğu önyargılar ve birtakım varsayımlar değerlendirmelerde hatalı analizlere ve yanlış yorumlamalara

sebebiyet verebilir. Yine değerlendirmeyi yapan kişi, uzmanlık alanı dışında kalan konulardaki ihtiyaçlara karşı krleşebilir. rneği barınma konusunda uzman bir kişi, beslenme veya psikososyal ihtiyaçları gözden kaçırabilir (Küçük, Kapucu ve Sağlam, 2016, s. 100).

6.3.7 Koordinasyon

Ulusa Derneklerin planları idealde diğer kuruluş ve organizasyonların plan ve hazırlıkları ile eşgüdümlü olmalıdır. Afetlere etkin müdahale karşılıklı güvenin yanı sıra çaba ve kaynakların, afete müdahale konusunda çalışan pek çok kuruluş ve insan arasındaki bunların arasında etkilenen nüfus ve yerel topluluk bazından çalışan organizasyonlar, Sivil Savunma ve devlete bağlı acil durum müdahale kuruluşları, itfaiye, sağlık departmanları ve kilinkileri, Kızılhaç-Kızılai Dernekleri, uluslararası organizasyonlar, STK'ler ve diğerleri yer almaktadır koordine edilmesini gerektirir.

Diğer kuruluş ve organizasyonların, Ulusal Derneklerin üstlenmiş oldukları görevlerle örtüşen faaliyetler ve görev alanları belirledikleri sıklıkla görülmektedir. Örneğin: bir Kızılai Derneğinin, yerel bir dini merkezin ve uluslararası bir STK'nın tümü birden, afetten etkilenen nüfusa ilk yardım, barınak ve yiyecek sağlayabilir. Bu durumda, verilen hizmetlerin gereksiz yere iki kez yapılmalarını önlemek ve mümkün olan en kısa zamanda mümkün olan en çok sayıdaki insana yardımcı olunmasını sağlamak üzere faaliyetlerin net bir şekilde koordine edilmesi gerekmektedir. Her önemli müdahale faaliyetinde her bir kuruluştan bir kişi sorumluluk almalıdır. Direk olarak yürütülecek koordinasyon çalışmaları aracılığıyla kuruluşlar değişik operasyonlara ilişkin sorumluluklarını blşebilir ve faaliyetlerini buna göre planlayabilir.

Bir sektörde (sağlık, barınak, gıda tedariki) alışan çeşitli kuruluşların temsilcileri alt gruplar veya sistemler oluşturabilirler. Afetten önce afete hazırlık planlaması üzerinde çalışmak ilgili kuruluşların birbirlerinin amaçlarını, hedeflerini ve kapasitelerini daha iyi anlamalarını kolaylaştırır. Bu tip bu anlayış ve iletişim gereek bir acil durumda çabaların daha iyi koordine edilmesini, aynı hizmetlerin gereksiz yere tekrarlanmasının önüne geçilmesini ve boşluklar ve zayıf noktaların belirlenmesini sağlar.

Mutabakat zabitleri kurumsal politikalar ve ortak afetlere hazırlık planlaması, koordinasyon sağlanması konusunda bir temel görevidir. Ulusal Dernekler ayrıca

kamuya ait olan ve olmayan kuruluşlar arasındaki rol ve ilişkileri açıklığı kavuşturan ulusal kanun ve politikalar ile Ulusal Derneğin rolü ve hükümet kaynaklarına erişebilirliği üzerine belli başlı referansları gözden geçirmelidir. Ulusa Dernekler ulusal, birimsel ve yerel düzeydeki afet komitelerinde oynadıkları rolün yanı sıra uygun bakanlıklar ve hükümet kuruluşları ile de aktif iletişimlerini sürdürebilirler (UKKDFTD, 2001d, s. 16-17).

a. Koordinasyonun Tanımı

Koordinasyon, ortak bir sonuç veya amaca yönelik olarak belli bir mantık çizelgesinde birlikte çalışma anlamına gelmektedir. Koordinasyonun faaliyete ilişkin anlamı ise, değişik kuruluşlardan farklı personele göre değişmektedir. Koordinasyon tanımları merkezîleşmiş koordinasyondan kurumlar arasında yer alan basit bilgi paylaşımına kadar çeşitlilik göstermektedir.

Koordinasyon tanımına ilişkin bu iki karşıt görüşün ortasından ise, kuruluşların birbirleriyle etkili bir işbirliği içerisinde olmaları yolunda bir isteğe, araçlara ve eğitilmiş personele sahip olmalarına dair bir açıklama bulunmaktadır. Koordinasyon konusundaki en büyük güçlük, görevleri, yöntemleri, kaynakları ve sistemleri çeşitlilik gösteren kuruluşlar arasında ortak bir amaç ve yaklaşım belirlemenin zor olmasından kaynaklanmaktadır. Koordinasyon sağlama girişimi, koordinasyon eksikliğinin karışıklık ve yanlış anlamaya sebep olduğu deneyimlere dayanmaktadır.

Koordinasyon birbirinden bağımsız çalışan kuruluşlara ilişkin koordinasyon çalışmalarının nedeni bölünmelerin, boşlukların ve aynı hizmetin iki kez yerine getirilmesinin önüne geçmektir. Koordinasyon birbirinden farklı afet faaliyetleri bir bütünlük içine sokma veya görev ve sorumluluklarının belirleyerek açıklığı kavuşturma anlamında da kullanılır. Koordinasyonu sağlama yöntemleri arasında, yazılı mutabakat zabitleri veya benzeri anlaşmalar yer almaktadır. Koordine sistemlerde, birbirinden bağımsız çalışmaların bilgiyi paylaşması ve ortak bir hedef doğrultusunda çaba sarf etmesi söz konusudur. Koordinasyon gönüllü olarak veya görev verilmesi üzerine gerçekleştirilebilir ve resmi ve gayri resmi anlaşmalar ile yürütülebilir.

b. Koordinasyon Yararı

Koordinasyon yararları aşağıda şöyle sayılabilir:

1. Artırılmış Etkinlik, Mali Verimlilik Ve Müdahale Hızı:

Kuruluşların, bir afet meydana gelmeden hemen önce veya hemen sonra bilgi paylaşımına girmeleri ile birlikte, koordinasyonun afetlere müdahalenin etkili ve hızlı bir biçimde gerçekleşmesine yarayacaktır. Bu kuruluşların etkilenmiş nüfusun ihtiyaçlarının hızlı bir şekilde belirlemek üzere oturmuş mekanizmalara sahip olmaları ile veya yine aynı kuruluşların müdahale için sağladıkları kaynakları paylaşmalarıyla mümkün olmaktadır. Bu tip koordinasyon aktiviteler kararların daha çabuk alınmalarının sağlar.

2. Ortak Sorunlar Üzerine Stratejik Karar Alma Çerçevesi:

Bir koordinasyon mekanizması yardımı ile müdahalede bulunana tüm kuruluşlar bir acil durum sırasında oluşabilecek ihtiyaçları belirleyebilir ve organizeleri olmuş bir stratejik planlama sürecine katılabilir.

3. Afetlere Müdahale Konusunda Stratejik Karar Alma Çerçevesi:

Kuruluşlar arasında yardım standartlar konusunda oluşabilecek bir takım anlaşmazlıklar, yardım konusunu uzun dönemli iyileştirme çabalarıyla bağdaştırma ve müdahaleye ilişkin tüm görüş farklılıkları, uyumlu bir müdahale bulunmanın önünde bulunan engellerdir. Koordine edilmiş ve standartlar ile yaklaşımları uyumlulaştırmayan bir afetlere müdahale çalışması, nüfusa farklı şekillerde ulaşılmasında yol açacaktır. Bunun sonucunda, kaynaklar üzerinde bir çekişme, çatışma ve bir güvensizlik ortamı doğabilir ki bu da afete maruz kalan nüfusun problemlerini artırmaya sebep olacaktır.

a) Etkilenen Nüfusun İhtiyaçlarını Karşılama Konusunda Verilecek Hizmete Boşluklar Ve Tekrarların Önüne Geçilmesi:

Kuruluşlar faaliyetlerinin yerine getirmesinde başarılı olanları durumda, etkilenen nüfus ihtiyaçlarına cevap verme konusunda hizmetler ve kaynaklar konusunda bir eksiklik ve tekrara söz konusu olmayacaktır.

b) Bir Kuruluşun Diğerlerine Göre Daha Avantajlı Konumda Bulunması Durumunda Sorumlulukların Uygun Bir Biçimde Paylaştırılması:

Bir acil durum söz konusu olduğunda, tüm kuruluşların faaliyetleri konusunda bir açıklık olacaktır. Birbirlerine oranla görece avantajlar ve operasyon fazları herkes tarafından bilinecek ve kabul görecektir. Diğer yandan, birçok kuruluşun operasyon alanı, görev, kaynaklar, coğrafi ve konum yetenekleri söz konusu olduğunda çakışacaktır. Bu nedenle önemli zorluklardan birisi de, bir görevi yerine getirmek söz konusu olduğunda, iki veya daha çok sayıda kuruluşun görevi yerine getirmesi üzere hazır bulunması durumunda görevi hangi kuruluşun yerine getireceğine karar vermektir.

Müdahaleye yönelik kuruluşları birbirleriyle karşılaştırarak değerlendiren koordine faaliyetler, insani, tarafsız ve eşit yardımlara, daha etkili bir yönetime, belli bir durum konusunda elde edebilecek en iyi sonuçlara, kopukluk yaşamaksızın sunulan hizmete ve bağışçıların güvenlerinin sağlanması ile istenilen sonuçlara ulaşmayı kolaylaştırmaya yarar.

c. Koordinasyona İlişkin Ön Koşullar

Çok sayıda önkoşulun yerine getirilmesi ile etkili bir koordinasyon sağlanma olasılığı artar. Koordinasyon sürecinin başarılı olması için (katılımcı, tarafsız ve şeffaf) gibi şartlar gerekmektedir.

Koordinasyon sürecinin yaşama geçirilebilmesi için kuruluşların aktif bir biçimde bu sürece katılanları gerekmektedir. Kuruluşlar, faaliyetlerini etkileyecek politikalar, işlemler, stratejiler ve planlara katılmalıdır. Katılımcılar diğerlerinin güvenlerinin kazanarak, saygıya ve iyi niyete dayanana bir atmosfer yaratmalıdır. Karar verme sürecine katılma olasılığı, güven kazanmanın bir yoludur. Koordinasyon mekanizması, diğer kuruluşlara ast muamelesi yapmak ve avantajlı duruma geçmek amacıyla kullanılmamalıdır. Ortak bir amaca ulaşma yolunda koordinasyona dayalı bir yaklaşım, yetki ve sorumlulukların açık bir biçimde tanımlandığı durumlarda işlerlik kazanmaktadır.

Koordinasyon, yansızlık ilkesini destekler nitelikte olmalıdır. Yani, yardım malzemeler, belli bir kuruluşun hedeflerine yönelik değil, yalnızca ihtiyaçlara temin edilmelidir. Söz konusu yansızlık afet dönemlerinin hem öncesinde ve hem sonrasında geçerli olmalıdır. Koordinasyon güvene, güven ise şeffaflığa yani bilginin serbest dolaşımına ve açık bir karar alma sürecine dayanmaktadır. Karar alam

sürecine rol oynayan faktörler tüm katılımcılar tarafından bilinmeli ve etkilenen nüfuz açısından kabul edinilir nitelikte olmalıdır.

d. Koordinasyon Faaliyetlerinin Genel Çerçevesi

Koordinasyon, basit bir bilgi paylaşımları ile başlayıp işbirliğine daha sonra plan ve programların ortaklaşa geliştirilmesine varan bir faaliyetler kümesidir. Bu her bir faaliyetler, artan karmaşıklık seviyelerine göre sınıflandırmaktadır ve her biri kendisine izleyen diğer faaliyetler için bir temel oluşturmaktadır. Koordinasyon konusunda en kolay olan önemli ve sınırlı sonuçları elde etme ve en zor olan ise, alınan en iyi sonuçlar dikkat edilmelidir. Koordinasyon faaliyetlerinin genel çerçevesi (Bilgi paylaşımı, İşbirliği ve Ortak stratejik planlama) oluşturmaktadır.

1) Bilgi Paylaşımı

Bilgi paylaşımı ve değişimi, temel koordinasyon faaliyetlerinden yalnızca bir tanesidir. Kuruluşlar belirledikleri hedefleri, karşılıklı çıkarları, güçlerini ve sınırlı oldukları noktaları, bakış açıları ve aşağıda belirtilen de dâhil olmak üzere birçok şeyi paylaşabilirler:

- ✓ Her bir kurumun rolleri ve sorumlulukları ile afetlere hazırlık ve müdahale konusunda belli kaynakları
- ✓ Coğrafi faaliyet bölgesini
- ✓ Planlanmış faaliyetlerin amacını
- ✓ Yardım konusundaki öncelikli ihtiyaçları ve boşlukları
- ✓ Duruma ve şartlara ilişkin konular (örneğin: politik, güvenlik ve yerel şartlar)
- ✓ Her bir kuruluşun katkısını ortaya koyan bilgiler

• Afet ve Acil Durum Yardımlarına İlişkin Boşluklar Ve Çakışan Noktalar

Afete müdahale söz konusu olduğunda, hem yardım ve hem de iyileştirme çalışmalar konusunda bir takım boşlukların ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu durum, özellikle de dağıtım sistemlerinin etkilenen nüfusa ulaştırılmaması, yerel nüfusun etkililer tarafından ihmal edildiği veya ailelerin ve bireylerin bölgede dağınık halde bulunması nedeniyle yerlerinin belirlenmediği durumlarda, ciddi bir problem teşkil edebilir. Kuruluşların, boşlukları ve çakışmaları en aza indirmelerinin bir yolu ise, bir organizasyonun (1) coğrafi faaliyet alanının belirlenmesi, (2) bireysel hizmetler

veya ortak bir hizmet paketine katkı ve (3) her birinin birlikte çalışacağı belli bir hedef kitle ve hizmetlerin sunulacağı grup konusunda, karşılıklı olarak kabul görecektir bir anlaşma üzerinde yapılacak toplantılar, görüşmeler ve nihai anlaşmadan geçmektedir.

- ***Uyarı Sistemleri***

Erken uyarı sistemleri, hazırlık planlaması ile bir bütün oluşturur, ancak bunlardan farklıdır. Erken uyarının, afetin başlangıç anından önce yapılması gerekir ve sürmekte olan faaliyetlerin önemli bir kısmının oluşturur.

Gözlemleme ve kontrol dâhil uyarı sistemleri pahalı olup, tek bir tür tehlike veya belli bir tehlike grubuna yönelik hazırlanmıştır. Yıllar boyunca edinilen deneyimler, bir kuruluşun, yetki ve kaynaklar açısından ne kadar güçlü olursa olsun, geniş çaplı bir uyarı sistemini tek başına kuramayacağını göstermiştir. Tek etkili çözüm yolu, durumu, birçok kuruluşun kaynaklarını ve uyarı sistemlerini kullanarak gözlemlemektir (UKKDFTD, 2001d, s. 10-22).

Erken uyarı sistemlerinin amacı gerçekleşmesi yakın tehlikeleri belirlemek, tahmin etmek ve gerektiğinde de bunlarla ilgili uyarılar yapmaktır. Ancak, erken uyarı sistemlerinin, riskleri azaltma fonksiyonlarını tam olarak yerine getirebilmeleri için, tehlikelerin içerdiği filli ve potansiyel tehlikeleri yansıran insanların bu afetlerin olumsuz etkilerine karşı hazırlanması ve bu etkileri azaltabilmesi için gerekli olan bilgiler de desteklemesi gerekir. Erken uyarı bilgisi, müdahaleye yönelik organizasyonlar ile zarar görmeye açık (savunmasız) grupların karar almalarını ve zamanında harekete geçmelerini kolaylaştıran bir şekilde iletilmelidir. Erken uyarı bilgisi çok sayıda kaynaktan: Örneğin, meteoroloji dairelerinden; sağlık Bakanlıklarından (ör: salgın hastalık durumlarında)ve tarım Bakanlıklarından (ör: etkin tahminlerinde); yerel kaynaklardan; medya kaynaklarından ve artan bir sıklıkla İnternet erken uyarı servislerinden gelmektedir.

Yine de sıklıkla, erken uyarı sistemleri kullanmaları gereken kişilerin bu sistemlere pek güvenmediklerini görmekteyiz. Bunu nedeni, insan doğasında bulunan, o için olumsuz olan bir faktörü göz önüne almama eğilimi, uyarı mesajını yanlış anlama veya uyarının yol açtığı kargaşa olabilmektedir. Kamuya yönelik erken uyarı sistemlerinin oluştururken, planlamacıların göz önüne almaları gereken, halkın bu

uyarıları nasıl algıladığı, geçmiş olaylarda uyarılara tepki verme konusundaki deneyimleri ve genel olarak halkın afet ve kamuya yönelik erken uyarılar konusundaki yaklaşımı ve inançlarıdır.

Halka verilmesi gereken erken uyarılardan esas olarak Ulusal Hükümetler sorumlu olmakla beraber, Ulusal Dernekler de destekleyici bir rol üslenebilirler. Ulusal Dernekler bir topluluğu maruz kaldığı tehlikelere yönelik bilgi ve bilinç düzeyini arttırma konusunda yardımcı olabilir ve yerel organizasyonlar ile zarar görmeye açık nüfusu, erken uyarı bilgilerinin anlaşılmasında oynadıkları rol ve zammında harekete geçmeleri aracılığıyla kayıplara ve hasara karşı koruyabilirler. Ulusal Derneklerin kapasite arttırmada yönelik çabaları, afete yönelik acil uyarılar ile alarmlarla ilgili yerel kapasiteyi ve yerli halkın sahip olduğu bilgiyi tamamlayıcı nitelikte olmalıdır (UKKDFTD, 2001b, s. 19).

2) İşbirliği

İşbirliği, yalnızca bilgi paylaşımı ve değişimine dayanmaz. İşbirliği, kuruluşları durumu birlikte değerlendirmeler, problemi nasıl aşacak konusunda fikir paylaşımına gitmeleri ve Pratik Cevapları Birlikte Üretmeleri Anlamına Gelmektedir.

• *Etkilenen Nüfus Gruplarının Belirlenmesi Ve Potansiyel Kapasiteleriyle İhtiyaçlarının Birlikte Tespiti*

Bazı durumlarda, hangi nüfus grubunun yardımına öncelikle ihtiyaca olduğu konusunda bir görüş birliğine varmak zor olmaktadır. Hedef kitlenin, koordine bir biçimde tanımlanması birincil ödevlerdendir. İhtiyaçların ve kaynakların birlikte değerlendirilmesi birbirini tekrarlayan faaliyetlere olan ihtiyacı azaltır. Buna ek olarak, ortak değerlendirme durumun daha bütüncül bir resmini edinmek yolunda bir taban sağlar ve bu nedenle de yardım faaliyetleri için gerekli bütünsel stratejik bir plan için temel oluşturur. Ortak ihtiyaç değerlendirmesi etkilenen nüfus açısından daha uygundur. Etkilenen nüfusun bir üyesi olduğunuz ve size değişik kuruluşlar tarafından defalarca aynı soruların sorulduğunu düşünün.

• *Yardım Standartlarının Koordinasyonu*

Birlikte yürütülen bir saha değerlendirmesine başlanmadan önce, değerlendirmenin yürütülmesine ilişkin lojistik ve kullanılacak standartlar konusunda, değerlendirme ekibinde bulunana herkes tarafından bir fikir birliğine varılmış olmalıdır ve

değerlendirmeye ilişkin karar ve görevler buna göre verilmelidir. Küre projesi tarafından geliştirilen afet müdahale standartlarında ulaşılması gereken minimum insani şartlar, kuruluşlara, bilgi toplama ihtiyaçlarını ön plana almak ve uygun bir müdahale seviyesi belirlemek yoluyla, yardımcı olabilir.

Küre projesine dâhil sektörler aşağıda belirtilmiştir:

- ✓ Su tedariki ve sağlık koruma
- ✓ Beslenme
- ✓ Gıda yardımı
- ✓ Barınaklar ve yerlerinin seçimi
- ✓ Sağlık hizmetleri

Bu sektörler ek olarak, değerlendirme ekipleri, kişisel ihtiyaçlar ile hane halkının ihtiyaçlarıyla ilgili bilgileri; tarımsal, ekonomik ve altyapı hasarını ve politik güvenlik durumuna ilişkin bilgileri edinmek isteyebilir.

- ***Yardım Kaynaklarının Seferber Edilmesi***

Kaynakların seferber edilmesi bir afet yardım çalışması sırasında büyük önem taşımaktadır. İyi koordine edilmiş bir çağrı, hemen potansiyel bağışçılara daha çekici gelmektedir hem de fonlar ve diğer maddeleri sağlama konusundaki karar verme sürecinde bir temel oluşturmaktadır.

Bir afete hazırlık planı dâhilinde ihtiyaç duyulan kaynaklar tespit edilirken, aşağıdaki maddeler göz önünde bulundurulmalıdır:

- ✓ Barınak
- ✓ Tıbbi malzemeler
- ✓ Gıda
- ✓ Haberleşme sistemleri
- ✓ Malların nakil ve organizasyonu
- ✓ Acil yardım müdahale sağlayabilecek insanların belirlenmesi
- ✓ Teçhizat ve arındırma

Karşlanması gereken ihtiyaçların türleri, tahmin edilen ve beklenen afet tiplerine bağlıdır. Bu tip ihtiyaçlar açık bir biçimde belirtilmeli ve afet yardımlarının tüm yönlerini kapsamına almalıdır. Her bir ekibin, ihtiyaç duyulan mal ve hizmetlerden hangilerini sağlayacağı konusunda belli başlı düzenlemeler de yapılmalıdır.

Ulusal Derneklerin bir afet durumunda, acil duruma ilişkin fonları, stokları, ekipmanı edinebilmek ve seferber edebilmek için stratejiler oluşturmaya, anlaşmalara ve çeşitli işlemlere gereksinimleri vardır. Bir afetin oluşumundan önce Ulusal Derneklerin Ulusal Dernek merkezlerinden, hükümet ve Federasyon fonlarından fon desteği istemeye yönelik başvuru talebi sürecini hızlandırıcı işlemleri yoluna koymaları gerekir. Uluslararası yardım talepleri, etkilenen ülkenin ulusal deneği tarafından, Uluslararası Federasyon aracılığıyla sekreterliğe yapılmaktadır. Söz konusu başvuru, Uluslararası Federasyonun Delegenin Elkitabında bulunan “Acil Yardım Başvuruları” bölümünde yer alan “Federasyon Başvuru Formatı” nda bulunan şartları taşımaktadır (UKKDFTD, 2001b, s. 20-21).

- ***Ortak Eğitim***

Acil durum yardım operasyonlarının uygulaması, geniş bir yetenek ve uzmanlık yelpazesi gerekmektedir. Çoğu kez, müdahalede bulunana insanların çok azı, acil durum yönetimi konusunda eğitim almışlardır ve yine çoğu kez, geçmiş hatalar tekrarlanır. Kuruluşların benzer eğitim ihtiyaçları söz konusu olduğunda, ortak eğitim programlarının sponsorluğunu yapmak, maliyet paylaşımının bir yoludur. Buna ek olarak ortak eğitimler, müdahale kuruluşları arasındaki güveni ve ilişkileri artırmanın bir yoludur. Birçok kuruluşun dâhil olduğu afete müdahale tatbikatları, müdahale sistemindeki güçlü ve zayıf tarafları belirlemeye ve bir acil durum sırasında koordinasyona işlerlik kazandırmak için gerekli iletişimi ve kişisel bağları artmaya yarar.

Afetlere hazırlık, halk eğitimi kampanyaları, müdahale ekiplerinin eğitimleri ve afete müdahale senaryolarının tekrarı ile desteklenmelidir. Halka yönelik bilinçlendirme ve eğitim programların amacı, konu üzerine bilgili, dikkatli ve kendi kendisine yeten, ayrıca gerek hükümetin yetkili organlarına, gerek afet yönetimi faaliyetlerinden sorumlu diğer kuruluşlara destek olan ve bunlarla işbirliği içinde çalışan bir toplum oluşturmaktadır. Afetlere hazırlık planının önemli bir bölümü, bir afetten zarar görebilecek insanların eğitime yöneliktir. TV, radyo ve yazılı basın, doğrudan eğitimin yerini tutmasa da, özenle hazırlanıp sunulan mesajların, sürecin bütününe yönelik önemli birer destek sağladıkları da bir gerçektir.

Hazırlık planı oluştururken ve belirlemesinin ardından, temel öğeleriyle ilgili olarak prova yapmak önem taşır. Provalar, olağan çalışmalar sırasında gözden kaçırılacak

boşlukları ortaya çıkartacak. Provalar sistem çapında oldukları ve afete müdahale konusunda olabildiğince çok eleman bulundurdıkları oranda etkili olmaktadır. Provalar, aynı zamanda, uzun bir süre boyunca afete maruz kalınmadığı zamanlarda yapılan planları güncelleştirmeye ve canlı tutmaya yarar. Provalar, arama ve kurtarma çalışmalarını, ilk yardım sağlamasını, müdahale ve ihtiyaç tespitini ana organizasyon oyuncularını ve toplum liderleri arasındaki koordinasyon toplantılarını, yardım nakliyatı ve lojistik ve afet müdahalesinin birçok başka yönünü işlerlik bakımından hızlandırır (UKKDFTD, 2001b, s. 18).

3) Ortak Stratejik Planlama Ve Programlama

Planlama, afet yönetiminin önemli bir bölümünün oluşturmaktadır. Planlamanın bir acil durumun oluşmasından önce, ancak çok önce başlaması büyük önem taşımaktadır. Bir acil durumu fark etmekte geç kalmak ve yardım çabalarında olması gereken değişimleri önceden kestirememek, örneği; etkilenen insanların yerlerinin ve sayılarını tespit etmemek, çoğu kez önlenebilecek acılara ve ölümlere yol açmıştır.

• Afete Hazırlık Ve Planlama

Ortak yaklaşımları önceden belirlemek, bilgi paylaşımı, ortak planlar oluşturmak ve hazırlığa ilişkin koordine faaliyetler içine girmek yardım çabalarının niteliğini önemli ölçüde iyileştirecektir. Afete hazırlık faaliyetlerini koordine etmek yoluyla aşağıdaki amaçlara ulaşır:

1. Kaynakların uyumlu biçimde kullanılmaları sonucu artan verimin tüm faaliyetlere uygulanması
2. Ekibin en yetenekli elemanlarının planlama bilgi ve deneyimlerinden tüm kuruluşlar yararlanabilir.
3. Ekip oluşturma acil durumdan önce meydana gelir ve kuruluşların acil durumlara da birlikte çalışma yeteneklerinin artırır.

Afetlere hazırlık ve müdahale, yalnızca Ulusal Derneklerin uzmanlarının, acil durum müdahale ekiplerinin ve hükümetlerin afetle ilgili kuruluşlarının sorumluluk alanına girmez. Bölgede bulunan gönüllüler, vatandaşlar, organizasyonlar ve özel kuruluşlar da önemli durumlarda ve afet esnasında, öncesinde ve sonrasında önemli rol oynamaktadırlar. Bu nedenle, afetlere toplumsal bazda hazırlık (ATBH), afetlere

hazırlık ve risk azaltma için uygun bölge halkı tarafından “benimsenen” stratejileri oluşturmayı ve uygulamayı öngören bir süreçtir.

Afet konusunda ilk harekete geçecek kişiler, yine aynı afetin etki alanı dâhilinde kalan yerel nüfus içinden kişiler olmaktadır. Bu kişiler çoğu kez ailelerine, arkadaşlarına ve komşularına ilk müdahaleyi yapmakla ve yardım etmekle kalmaz, arama kurtarma çalışmalarına da katılırlar. Ulusal Dernekler idealde, diğer toplum kuruluşları ve ağlarıyla işbirliği halinde afetlere hazırlık önlemleri, temel kurtarma teknikleri, ilk yardım ve acil durum müdahale yöntemleri konusunda eğitim sunarak “kendiliğinden oluşan” bu tip grupların bilgi ve becerilerini geliştirmelerinde önemli bir rol oynayabilir (UKKDFTD, 2001b, s. 21-22).

- ***Personel Paylaşımı***

Aralarında ulusal derneklerin de bulunduğu bazı kuruluşlar, büyük çaplı afetlere müdahale sırasında ek uzmanlara ihtiyaç duyabilir. Personel uzmanları görevlendirmek daima pahalıdır. Kuruluşlar harcamaları paylaşmak konusunda anlaşmaya varırlarsa maliyet azaltılabilir.

- ***Faaliyet Masraflarının Paylaşılması***

Birçok kuruluşun faaliyetlerinin yürütülmesi için harcanan miktar, kaynakların ortak kullanılmasının daha yararlı olacağını ortaya koymaktadır. Aşağıda, iki veya daha çok kuruluş tarafından potansiyel olarak kullanılacak kaynaklarla ilgili bir kontrol listesi vardır:

- ✓ Korumlar dâhil, tesislerin ve saha kamplarının güvenliği
- ✓ Ortak tesisler (ofisler ve misafir evleri)
- ✓ Haberleşme olanakları ve teçhizatı
- ✓ Ulaşım araçları ve depolar
- ✓ Ofis hizmetleri (bilgisayarlar ve bilgisayar hizmetleri)
- ✓ Malzeme ve ekipman alımı

- ***Ortak Planların Geliştirilmesi***

Ortak değerlendirilme, bilgi paylaşımı ve yöntemlerinin en önemli sonuçlarından biri de bilginin, stratejik planlama yaklaşımının da kullanımı ile eylem planına dönüştürülmesidir. Stratejik koordinasyon için ortaya koyulacak plan, belli bir

coğrafi alan dâhilinde aynı kuruluşun hangi görevi yerine getireceğini daha geniş bir açıdan ortaya koyar. Stratejik plan maili açıdan etkili olan ve müdahalenin hızlı artıran faaliyetleri ortaya koyan bir plandır. Söz konusu plan ayrıca kuruluşlar arasında faaliyet destek kaynaklarının paylaşımına yönelik mekanizmayı da içerecektir. Koordinasyon için yapılacak stratejik planın diğer faktörleri şunlardır:

- ✓ Acil duruma ilişkin ihtiyaçların ve kaynakların değerlendirmeleri
- ✓ Faaliyet amaç ve hedefleri
- ✓ Kuruluşların rolleri ve kaynaklarının belirlenmesi
- ✓ Kuruluşların avantajlı oldukları alanların ve eksikliklerinin karşılaştırmalı olarak incelemesi
- ✓ Yardımın sağlanmasına ilişkin boşlukların ve gereksiz tekrarların belirlenmesi
- ✓ Yapılması gereken faaliyetlerin ve kimler tarafından yürütüleceklerinin belirlenmesi ve bu şekilde gereksiz tekrarların önüne geçilmesi
- ✓ Faaliyetleri desteklemeye ilişkin koordinasyon faaliyetlerinin belirlenmesi; örneğin, paylaşılan imkânlar ve diğer kaynaklar
- ✓ Uygulama programı

Kuruluşlar, afete hazırlık ve müdahale konusunda görev yapan diğer taraflarla koordineli olarak çalışmanın yararını göreceklerdir. Ancak sağlanacak yararların bir bedeli vardır. Etkili olmaları için, koordinasyonun diğer faaliyetler kadar önemli bir görev olduğu kabul görmeli ve buna uygun olarak da koordinasyon faaliyetlerinin destekleyecek bir fon yaratılmalıdır.

e. Koordinasyona İlişkin Engelleri Tanımlamak

Engellerin tanımak ve belirlemek onları aşamada ilk adımı oluşturmaktadır. Koordinasyon ile ilgili bir takım engeller aşağıda verilmiştir:

- Otonomiye yönelik ve var olan ve şüphelenilen tehdit
- Profesyonel personel endişeleri
- Kaynakların tedarik edenler arasında anlaşmazlık
- Yerel hükümet, özel sektör ve hükümet dışı kuruluşlar
- Katılımcılar arasında fikir birliğinin olmaması durumu
- Devletin çeşitli düzeylerinde farklı beklentiler olması durumu

- Koordinasyonun ikincil bir öncelik olarak görülmesi durumu
- Maliyet ve elde edilecek yararlar göz önüne bulundurulduğunda ve durumun tatminkâr bulunmaması
- Kaynak konusunda sıkıntı yaşanması durumu
- Takdir edilme
- Güven eksikli
- Bölünmeler
- Büyük ölçülü merkezi yapılara sahip bürokratik kuruluşlar
- Koordinasyon becerisinin ve bilgi ve deneyimin azlığı
- Personel değişimi
- Bağışçıları tek taraflı hareketleri
- Etkisiz veya uygun olamayan koordinasyon yönetimi

Koordinasyonun önündeki en büyük engellerden birisi de, zaten az miktarda olan kaynakların kuruluşlar arasındaki paylaşımı konusundaki rekabettir. Aynı anda hem hükümet ve hem de hükümet dışı kuruluşlar, benzer projelere fon sağlamak için aynı bağışçılara başvurmaktadırlar. Bu nedenle kuruluşlar birbirlerinin rakip olarak görmektedirler. Bilginin güç olduğu ve bu bilginin size karşı kullanabileceği düşüncesinden hareket edildiğinde işbirliğine ilişkin yaklaşım olumsuz yönde etkilenebilir. Ne yazık ki bağışçı kuruluşların da bezen yardım kuruluşlarını birbirleriyle karşı karşıya getirerek bu rekabetçi yaklaşıma katkıda bulunmaları söz konusu olabilmektedir. Afet sırasında en önde görülen kuruluş, afete müdahale sonrasında da en çok desteği gördüğünden, çoğu kez afete müdahale sırasında gerçekleştirilen yardım operasyonlarına bu durum yansımıştır. Bu şekilde, mevcut rekabet sistemi korunmaktadır. Yardım çağrısının birlikte yapılması, rekabetin azaltılmasına ve olası zararların önlenmesine yol açmaktadır.

f. Koordinasyonu Kolaylaştıran Faaliyetler

Koordinasyon konusunda birçok engel olmakla beraber, koordinasyonu kolaylaştırıcı nitelikte faaliyet ve stratejiler de mevcuttur. Koordinasyonu kolaylaştıran tüm bu faaliyetlerin ortak bir noktası vardı: geliştirilmiş iletişim. Aşağıda yazılan unsurların tümünde, hem girişimde bulunanların, hem de koordinasyon çabalarına katılanların, aralarındaki iletişim geliştirmek ve artırmak için resmi veya gayri resmi

mekanizmalar meydana getirmeleri gerekmektedir. Koordinasyonu kolaylaştıran faaliyetler şunlardır:

- Karşılıklı çıkarları ve hedefleri belirlemek
- Etkili uzlaşma becerilerini kullanma
- Koordinasyona bağlı fonları garantiye alam
- İnsanları karşılıklı bağımlılık konusunda bilinçlendirme
- Kurumsal faaliyetleri standartlaştırma
- Koordinasyona katılacak kuruluşları nitelik ve nicelik açısından stratejik olarak belirleme
- Bireysel bazdaki ilişkileri geliştirme ve güven telkin etme
- Koordinasyon grubuna dinamik ve yaratıcı insanları dahi etme
- Etkili liderlik vasıflarını teşvik etme
- Karar verme sürecinin yerel düzeyde gerçekleşmesini sağlama
- Koordinasyon yeteneği, bilgi ve deneyimi arttırma

g. Büyük Çaplı Acil Durumlarda Koordinasyon

Büyük çaplı bir acil durumda, pek az sayıda ülkenin bu durumu tek başına çözebilecek kaynakları mevcuttur. Genelde, ulusal düzeyde yürütülen arama ve kurtarma çalışmaları uluslararası toplum tarafından yürütülen çabalarla tanımlanır. Uluslararası Kızılay ve Kızılay Dernekleri Federasyonu delegeleri ve ulusal dernek üyeleri çeşitli BM kuruluşlarının rolleri ve sorumluluklarından haberdar olmalıdırlar. Geniş çaplı bir afetin ardından:

- Etkilenen ülkede bulunana temsilciler, mümkün olan en kısa sürede bir zarar ve ihtiyaç tespiti yapmalıdırlar.
- Uluslararası yardım çağrısı bazı standartlara uygunluk göstermelidir. (Ulusal hükümet tarafından ilan edilecek bir afet hali ve uluslararası yardım gereksinimi) ve beklenen yardımın tipi ve öncelikli ihtiyaçlar konularına açıklık getirmelidir.
- Etkilenen ülke, arama ve kurtarma ekiplerinin, nakliyatın, ekipmanının arama köpeklerinin giriş çıkışları konusunda izlenecek prosedürlerin kolaylaştırılması konusunda garanti vermelidir.

- Etkilenen ülkenin, görevlilerle iletişimi sağlayabilmek, bir konuşma ortamı sağlamak, arama ve kurtarma ekipleri için ilk direktifleri vermek üzere bir merkez sağlaması gerekmektedir.
- Etkilenen ülkenin bölgede bir Saha İçi Faaliyet Koordinasyon Merkezi kurması gerekmektedir (UKKDFTD, 2001d, s. 27).

6.3.8 Enformasyon

Afetlere hazırlık ve müdahale, afet öncesinde (tehlike ve erken uyarı bilgisi), afet sırasında (afet ihtiyaç tespiti) ve afet sonrasında (afet sonrasındaki iyileştirmede kaydedilen ilerleme) zamanında ve doğru bilgi toplamayı, bu bilgiyi analiz etmeyi ve bu bilgiye dayanarak hareket etmeyi gerektirir. Bu durum Ulusal Derneklerin hangi bilgiye ihtiyaç duyduklarını, bu bilgiyi nasıl toplanacağını, bilgiyi kimin toplayacağını, kimin analiz edeceğini ve bunun zamanında gerçekleştirilen bir karar alma sürecine nasıl dâhil edeceğinin belirlenmesini gerektirir.

Ulusal Dernekler afetlere zamanında müdahale edeceklerse, tehlikenin belirlenmesi, tahmini ve ilgili uyarıların yapılması ile ilgili erken uyarı bilgisinin toplanması, analiz edilmesi ve duruma müdahale mekanizmalarını ve işlemlerini geliştirmeleri gerektirmektedir.

Bir afet meydana gelir gelmez, Ulusal Derneklerin zamanında ön tespitler yapmaları ve acil duruma müdahale edenleri kritik ve derhal karşılanması gerek hayat kurtarma ihtiyaçları konusunda bilgilendirmeleri gerekmektedir. Afet ihtiyaç tespitleri insanların nerede hangi durumda oldukları, ne yapmakta oldukları, ihtiyaçlarının ve kaynaklarının neler olduğu ve kendilerine hala hangi hizmetlerin ulaştırılabildiği konusunda genel bir fikir vermelidir. Ön değerlendirmeden sonra, daha ayrıntılı ihtiyaç tespitleri yardımıyla kritik sektörler ve endişe duyulan teknik alanlar konusunda bilgi edinmelidir (UKKDFTD, 2001b, s. 18).

Afet bilgi ve raporlama sistemlerinin öncelikli amacı, Ulusal Dernek çalışanları ve liderlerinin program planlama ve karar almaya yönelik hareket edebilme kapasitelerini geliştirmektedir. Etkin bir bilgi sistemi, belirli bir karar vericinin ihtiyacıyla ilgili seçilmiş bilgi sağlar. Ayrıca belirli problemleri ve mevcut seçenekleri netleştirir ve kullanıcının hangi faaliyetleri gerçekleştireceği konusunda

makul seçimler yapmasına yardımcı olur. Karar verme konumunda olan kişiyi bir bilgi denizinde boğmaz, aksine onun faaliyetlerine tutarlılık ve değer katar.

a. Savunmasızlık (Zarar Görebilirlik) Analizi

Afet öncesi safhadaki bilgi ihtiyaçları arasında hazırlık planlaması için gerekli bilginin toplanması ve analizi de vardır. Afetlere hazırlanan pek çok kuruluş erken uyarı sinyalleri ve en azından gayri resmi olarak, olası senaryoların göz önünde bulundurma yolunu izler. Afetlere hazırlık tercihlerin, kuruluşların nerede ve hangi şartlar altında müdahale edeceğinde bağlı olarak yapılmasını gerektirir. Bu tercihler esas olarak kuruluşun misyonu ve stratejik planlarının yanı sıra var olan kaynaklarla ilgili kısıtlılıklara bağlı olacaktır. Bu kısıtlılıkların neler olduğu belirlendiğinde, gerçekçi hazırlık planlaması “sınırlarını” belirlemek kolaylaşacaktır. Bu sınırların bilinmesi tam olarak hangi veri ve bilgilerin toplanması ve izlenmesi gerektiğini bilme işini kolaylaştırır.

Afet programlarının planlayanlar hazırlık planlarını daha düzgün hale getirmek için savunmasızlıkla ilgili verileri giderek artan bir şekilde değerlendirmektedir. Zarar görebilirlik analizleri idealde, afetlerin etkilerinin muhtemelen en çok nerede belirginleştiğini ortaya koyan göstergeleri sağlar. Bu analizler aktivitelerin öncelik sırasına konmasına ve belirli hedef kitle ya da programdan faydalanan kişilerin tanımlanması konusunda yardımcı olur. Anket yapmanın yüksek maliyetten olmasından dolayı, birçok savunmasızlık analizi, daha sonra mümkün olduğunca çok coğrafi bölge için ayrıntılı hale getirilen nüfus sayımı, gelir ve gider anketleri gibi ulusal veri grupları kullanarak yapılır. Küçük insan toplulukları düzeyinde resmi ve gayri resmi savunmasızlık ve kaynak anketleri ile topluluğun maruz kalabileceği tehlike, risk ve kapasiteleri gösteren haritalar, en savunmasız grupların belirlenmesi ve acil müdahale için kaynak ve önceliklerin planlanması tanımlamasında yardımcı olabilir.

Doğal afetleri pek çok türü (su baskını, fırtına, orman yangını, volkan patlaması ve tsunamiler), için tahmin ve erken uyarı bilgisi ve haberleşme sistemleri mevcut olmalıdır. Afet öncesi planlama aşamasında yapılan değerlendirmelerle, afetin potansiyel gelişimiyle ilgili bilgi toplanır ve ilgili yerlere dağıtılır. Ayrıca etkilenen toplulukların can ve mallarını, beklenen tehlikenin etkisinden korumak amacıyla aldıkları önlemlerin derecesini belirlenir. İmkânları olan organizasyonlar afet sonrası

müdahale ve değerlendirmelerin uygulanması konusunda hazırlanmak isteyeceklerdir.

b. Bilgi İhtiyaçları: Afet Sonrası

Afet meydana geldiğinde, hazırlık planında ayrıntılarıyla ortaya konan çeşitli senaryolardan biri ile gerçek afet olarak karşı karşıya kalınır. Bu noktada kuruluşlar acil müdahaleye yön verecek belirli hareket planları oluşturmalı ve uygulamalıdır. Bu müdahale, afet durumu ile ilgili bilgiye ve ortaya çıkan acil ihtiyaçlara bağlı olmalıdır (UKKDFTD, 2001e, s. 11).

6.3.9 İnsani Yardım Lojistiği Yönetimi

Herhangi bir kurum ve kuruluş amaçlarına ulaşabilmek için gerekli araç-gereç sağlanması, temini, nakli, kabulü, tasnifi, kaydı, operasyona hazırlanması, depolanması, yüklenmesi, boşaltması, dağıtımı, toplanması, bakım ve onarımı ile ilgili hizmetlerin tümüne lojistik demektir.

İnsani yardım lojistiği ise afet ve acil durumda ihtiyaç tespiti çalışmaları sonrası malzemelerin planlanması, tedariki, sevki, depolanması ve dağıtım noktasına ulaştırılması olarak adlandırılır. Afet ve acil durumlarda ihtiyacın doğru tanımlanması ve hızlı sevkiyat en önemli konudur.

Lojistik yönetimi, ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarını karşılaştığı üzere her türlü ürün, hizmet, personel ve bilgi akışının temin ettikleri yerlerden son kullanıcılara ulaştırılması kadar hareketlerin planlanması ve etkin bir şekilde uygulanmasının gerektirir.

Türk Kızılay'ı, yürütmekte olduğu insani yardım operasyonlarını Ankara'da konuşlu "Afetler Operasyon Merkezi (AFOM)", bağlı 9 bölge ve 24 yerel afet yönetim merkezi ve şubeleri yoluyla yerine getirmektedir. Türk Kızılay'ında lojistik yönetim sistemi; ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde gerçekleştirilmektedir.

İnsani yardım lojistiği, yaygın olarak anlaşıldığı üzere sadece ürünleri ihtiyaç noktasına nakledilmesi değildir. Bunun yanı sıra, malzemeleri temininden ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasına kadar kapsayan aşamaların ve fonksiyonların bir bütün haline getirmektedir. Yürütülen faaliyete etkin bir lojistik desteği sağlayabilmek için

her aşamada planlama, tedarik, sevkiyat, depo, stok yönetimi, eğitim ve raporlama fonksiyonlarının işletilmesi gerekmektedir.

Bu yapı içerisinde malzeme, insan kaynağı ve hizmet kapasitesinin; doğru fiyatta, doğru miktarda, doğru nitelikte, doğru zamanda ve doğru yere ulaştırılması büyük önem taşımaktadır.

1) Planlama

Planlama, doğru nitelikteki malın doğru zamanda, doğru yerde ve en uygun maliyet ile ulaştırılmasına yönelik çalışmalardır.

Planlama sürecinin başarıya ulaşabilmesi için hazırlanan ulusal ve bölgesel afet müdahale planları dâhilinde Türk Kızılay'ı Bölge ve Afet Yönetimi Merkezlerinde öncelikli olarak gerekli kapasitenin oluşturulması (malzeme araç-gereç, ekipman, insan kaynağı) malzeme çeşidinin ve miktarının temin edebilirliği ve temin sürelerinin belirlenmesi gereklidir. Bir diğer öge ise temin edilecek malzemelerin muhafaza edileceği depoların belirlenmesi ve depolama yöntemine karar verilmesidir. Bununla birlikte, mevcut ve olası depolama alanlarının durumları, fiziki ve ekonomik şartları, depo kapasiteleri, sevk ve ulaşım imkânları da planlara dâhil edilmelidir. Afet ve acil durumlar sonucunda oluşabilecek zararlar; planlama, hazırlık, koordinasyon çalışması ile kabul edilebilir düzeyde indirgenebilir.

Afet anında bölgeden ve müdahale ekiplerinden alınan bilgilere göre ön değerlendirme yapılır. Afet öncesi plan çalışmaları ve afet anındaki ön değerlendirmeler ışığında elde edilen bilgilerin düzenli ve doğru bir şekilde karar alıcılara ulaştırılmasıyla ihtiyaç duyulan malzemelerin ve insan kaynağının afet bölgesine en kısa sürede sevki sağlanır.

Lojistik hareket tarzının belirlenebilmesi için afetin yaşandığı bölgeye ilişkin ön değerlendirmede şu kriterler göz önünde bulundurulmalıdır:

- Hava kara, deniz ve demir yollarının hasar ve kullanım durumları ile kapasiteleri
- Depolama imkânları ve kapasiteleri
- Depoların ulaşım imkânları
- İhtiyaç duyabilecek malzemelerin yerel pazarda bulunabileceği

- Afetin büyüklüğüne göre yurtdışından gelebilecek malzemelerin gümrüklülerde kabul işlemleri için en yakın noktaları belirlemek.

2) Tedarik

İnsani yardım lojistiğinde tedarik, ihtiyaç duyulan yardım malzemesi veya hizmetin sadece uygun tedarikçilerden bedeli karşılığında ya da bağış yoluyla temin edilmesi değil, aynı zamanda planlama, stok kontrol, satın alma, nakliye, teslim alma vb. faaliyetlerin de yer aldığı bütünleşik bir süreçtir.

3) Nakliye Yönetimi

Tedarik edilen malzemelerin doğru yere, doğru zamanda ve en az maliyet ile ve güvenli bir şekilde ulaştırılması için etkin bir nakliye yönetimi sistemine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaçla;

- Sistemi çalışır tutmak için afet ve acil durumlara karşı araçları göreve hazır duruma olmaları sağlanmalı,
- Araçların masraflarının en az seviyede tutulabilmesi ve afet görevlerinde araçlar ile ilgili sorunları yaşanmaması için düzenli olarak kontrollerin yapılması,
- Maksimum faydanın sağlanması için araçların kurallara göre uygun şekilde kullanımını sağlanması,
- Araçların temiz ve bakımlı görünmesi sağlanmalı, ayrıca araçlardaki amblemlerin, boyaların ve dış görümlerinin düzdün olması sağlanmalı,
- Mevcut kapasitenin yetersiz kalması halinde, hizmet satın alınabilecek nakliye firmaları ile ön protokoller yapılmalı,
- Araçlara ilişkin verilerin tutulduğu bir “Araç Veri Tabanlı Takibi” sistemi bulunmalı,
- Özellikle afet müdahale sürecinde yaşanan sevkiyat yoğunluğunun takip edebilmesi için GSP sistemi ile araçların konum ve güzergâhları düzenli olarak takip edilmelidir.

4) Depo Yönetimi

Depolama, malzemelerin kullanmak ya da sevk etmek üzere belirlenen koşullara uygun olarak asgari şartları sağlayan yerlerde stoklanma işlemidir.

İnsani yardım lojistiği kavramı içerisinde depolama en temel kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Acil durumlarda ve olası afetlere karşı hazırlıklı olabilmek için temel ihtiyaç malzemelerinin stoklanması ve her afet bölgesine sevk edilecek şekilde hazır halde bekletilmesi gerekmektedir.

İnsani yardım lojistiğinde depolar, kullanım amacına göre bölgesel, yerel ve transit depolar olarak adlandırılabilir.

5) Stok Yönetimi

Türk Kızılay'ı; aynı bağış kabul, stoklama, sevk ve dağıtım hareketlerinin kurumsal kaynak planlama sistemi ile izlendiği bir bilgi yönetim altyapısına sahiptir.

Satın alma veya bağış yoluyla temin edilen her türlü malzeme, depo giriş yapmadan önce nitel ve nice yönden değerlendirilir. Bağış malzeme kabulünde malzemenin ihtiyaca uygun olup olmadığı tespit edilmeli, kullanım alanı bulunmayan ve standart dışında olan malzemeler teslim alınmamalıdır. Malzemelerin giriş kaydında miktar, cins, geldiği yer, durum ve fiyat bilgilerine yer verilir.

Depoya gelen malzeme, işlevlerine ya da kullanım alanlarına göre sınıflandırılır. Tarafsız olarak veya ambalajsız olarak depo giriş yapılan malzeme, dağıtım şekline uygun olarak tasnif edilir ve paketlenir. Daha sonra kullanım amacına göre yüklenmenin hızlı ve etkin bir şekilde yapılması için malzemelerin gruplandırılması ve sınıflandırılması gerekir.

Depolarda bulunana malzemeler giriş ile ihtiyaç sahibine ulaştırılmasına kadar geçen sürede malzemenin uygun şartlar altında muhafaza edilerek iç ve dış etkilerinden korunması gerekmektedir. Bu nedenle, malzemenin bozulmasına, hatalı paketleme ve istiflemeyen kaçınılmasına, güvenlik önlemlerinin alınmasına, depo fiziki şartlarının standartlara uygunluğuna, periyodik denetimlerin yapılmasına ve yangın önlemlerinin alınmasına dikkat edilmelidir.

İhtiyaç tespiti çalışmaları kapsamında ortaya çıkan ihtiyacın türüne ve miktarına göre malzeme çıkış için prosedürlere uygun bir şekilde çıkış belgesi hazırlanır ve malzemenin sevki gerçekleştirilir. Çıkış belgesinin bir sureti alıcıya ulaştırılır, diğer bir sureti de çıkış yapan birimde muhafaza edilir. Çıkış belgesinin teslim alan ve teslim eden kısımları mutlaka imzalanmalıdır.

Olağan dönemde ve afet durumunda lojistik süreç dâhilinde yürütülen her türlü işlem imaleme giriş çıkışları, araç takibi, dağıtım vb. rapor haline getirilmelidir. Hazırlanan raporlardan elde edilen verilere göre sorunlar ve aksaklıklar tespit edilerek geliştirilmesi gereken hususlar belirlenmelidir. Ayrıca düzenli olarak bağışçılara yapılan raporlama ile bağışların ihtiyaç sahiplerine ulaştığı gösterecek bilseler, bağışlar artmasına yardımcı olacaktır.

Afet sonrası süreçte lojistik anlamda gerçekleştirilen tüm faaliyetler, mümkünse söz konusu faaliyetlerin uygulayıcısı olmayan bir grup tarafından izlenir, değerlendirilir ve raporlanır. Hazırlanan raporlar bir sonraki müdahale faaliyetlerini planlama açısından önem taşımaktadır.

6) Eğitim

Afete hazırlık ve müdahale aşamasında tespit edilen ve yeni gelişmeler sonucunda ortaya çıkan ihtiyaçları giderebilmek için lojistik faaliyetlerde görevlendirilecek personele konuya ilişkin gerekli eğitimler verilir. Koşullara göre ilgili eğitimler almamış kişiler görevlendirilebilir, bu gibi durumlarda ekip başkanları veya ekip lojistik sorumluları kişilere alanda kısa bir bilgilendirme yayılmasının sağlanmalıdır (Küçük, Kapucu ve Sağlam, 2016, s. 110).

6.3.10 İzleme ve Uygulama

Bir çalışma planı izleyerek projenin uygulanması ve önceden kararlaştırılan görev ve faaliyetlerin tamamlanması, gelişmenin izlenmesi ve gerekirse ayarlanmalar yapılmasını kapsamaktadır. Yani, Proje planınız ayrıca tamamlanma ve sapma ile ilgili mihenk noktaları da içermektedir. İyi bir plan ve iyi bir bütçeyle bile, fiili çalışmaların ara sıra sorunlar yaşamadan ilerlemesini bekleyemezsiniz. Proje yürütüldükçe proje planında ortaya konan hedeflere ulaşılmasında elde edilen ilerlemenin izlenip kontrol edilmesi önemlidir. Proje hedeflerine bağlılığa ek olarak, önceden bilinmeyen meseleler, engeller ve fırsatlar ortaya çıktıkça ayarlamalar yapmak gerekebilir. Bu izleme bağışçının raporlama şartlarına paralel bir biçimde yapılmalıdır. Projenin yürütüldüğü bütün dönemler boyunca gerçekleşen maliyetler sürekli olarak planlanan bütçe ile karşılaştırılmalıdır. Böyle bir mali takip plandan sapmaları izlemenin en kolay yoludur (UKKDFTD, 2001a, s. 21).

a. Dağıtım

Afetlerde dağıtım, afet sonrasında afetten etkilenen kişilere veya gruplar insani yardım malzemelerinin ulaştırılmasıdır. Dağıtım, adil veya yerel koşullara uygun olacak şekilde yapılmalıdır. Yardım malzemeleri dağıtım sisteminin planlanması ve organizasyonu, tam acil durum ihtiyaçlarının tespitine dayanmalıdır.

Afet müdahale geldikten sonra iki, üç gün içerisinde afet durumunun genel fotoğrafının netleşmesiyle birlikte su, sağlık, gıda, barınma alanı ve yerel ev ihtiyaçları da dâhil olmak üzere ana hizmet alanlarındaki hasar, kaynakların durumu ve müdahale mekanizmalarının acil ve ayrıntılı tespiti yapılmalıdır. Yapılan ihtiyaç tespiti sonucunda tedarik edilen ya da edilecek malzemelerin dağıtım planlaması gerçekleştirilir.

Zarar görebilir (çocuklar, gebe, bebek emziren kadınlar, hasta ve yaşlı insanlar vb.) kişilerin veya grupların tespit edilmesi yardımlar için önemlidir. Operasyonun türüne bağlı olarak yardım malzemeleri doğrudan veya dolaylı olarak kuruluşlar tarafından organize edilerek dağıtılmaktadır.

b. Haberleşme

Yaşanan acı tecrübe ve deneyimler, doğal afetlerde olduğu gibi acil durum haberleşmesinde de farklı bir haberleşme sisteminin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda yeni bir kavram olarak “afet ve acil durum haberleşme sistemi” karşımıza çıkmaktadır.

Afet ve acil durumlarda ilk 72 saat, yaşam kurtarmada en önemli saatlerdir ve “altın saatler” olarak da nitelendirilir. Karmaşık olan ve doğru bir şekilde yönetilmesi gereken afet ve acil durumlarda güçlü, yaratıcı ve etkin bir kaynak yönetiminin sağlanması şarttır. Acil durumlarda müdahale aşamasına geldiğinde insanların hangi hizmet grubunda ne iş yapacağını bilmesi çok önemlidir. Diğer tüm hizmetlerde olduğu gibi haberleşme sisteminin de örgütlenmesi gerekmektedir. Haberleşme sağlanmazsa aksamalar ve gecikmeler yaşanabilir.

Afet zamanında yapılan gereksiz haberleşme, iletişim sistemlerinde aşırı yüklenmelere ve haberleşme sisteminin çökmesine neden olabilir. Bu nedenle ihtiyaç duyulan zamanda haberleşme sağlanamaz. Doğal afetlere özgü ya da en azından alternatif bir çözüm olarak kullanılabilir bir haberleşme sisteminin her zaman

mevcut ve hazır olmasının insanlığın yararına olduğu da bir gerçektir. Türk Kızılay'ı tarafından haberleşme sistemlerinin kısa veya uzun süre kullanılamaz hale geldiğinde, (Uzak Mesafe Telsiz Haberleşme, kısa Mesafe Haberleşme ve Uydu Haberleşme Sistemi) alternatifler olarak kullanılmaktadır. Bunula birlikte Türk Kızılay'ının afet haberleşme süreci sırasıyla şöyle gerçekleşmektedir:

- Haberin alınması
- Teyit edilmesi
- Haberin dağıtımı
- Müdahale süreci ve ekiplerin alan intikali
- Ekiplerin koordinasyon merkezleri ile haberleşme merkezleri ile haberleşmesinin içermektedir.

1) **Bölgesel Seviyede Haberleşme:** Afete müdahale eden ekip üyelerinin kendi aralarında ve ekip başkanlarıyla bölge koordinasyon merkezleri ve müdahale çalışmalarına katılan kurum ve kuruluşların merkezleriyle gerçekleştirdiği, genelde ses iletimine dayanan haberleşme şeklidir.

2) **Ulusal Seviyede Haberleşme:** Afet bölgesindeki koordinasyon merkezinin ulusal acil durum merkezleri ve afet müdahilindeki ekip liderleri ile ses, görüntü ve veri ihtiyacı olduğu durumlara gerçekleştirilen haberleşmedir.

3) **Uluslararası Seviyede Haberleşme:** İnsani yardım organizasyonlarının kendi merkez birimleri ve afetten etkilenen ülkenin afet idaresi afet koordinasyon merkezi ile yapılan haberleşme şeklidir.

Yurtdışında meydana gelen afetlere müdahalede o ülkenin ulusal derneğinin devletine müteakiben Ankara AFOM'dan öncelikle hava yoluyla öncü ekipler (telsiz ve uydu haberleşme sistemleri desteğinde) bölgeye sev edilir. Ekiplerin alandaki ihtiyaç tespitleri doğrultusunda yardım ve müdahale faaliyetleri AFOM tarafından koordine edilir.

c. Medya ve Halkla İlişkiler

1) Medya

Medya, toplumun haber ve bilgi edinme ihtiyaçlarına yanıt veren, kamuoyunu bilgilendirme eğlendirme gibi işlemlerin yerine getiren kitle iletişim sistemleri

demektir. Medya gündem oluşturma, haber verme, bilgi verme, eğlendirme, imaj güçlendirme, algı değiştirme ve reklam amaçlı kalkılmaktadır.

Medya gerek olağan dönemlerde gerekse afet dönemlerinde farklı rollere ve dolayısıyla da farklı bir öneme sahiptir. Örneğin, olağan dönemde kurumların yürüttüğü faaliyetler hakkında halkın bilinçlenmesini sağlar. Diğer tarafta afet süresince afet bölgesine genellikle ilk ulaşan medyadır. Medya, çoğu zaman tek haberleşme ve bilgi kaynağıdır. Medya tüm bilgileri bireylere ve konu ile ilgili yetkililere çok hızlı bir şekilde ulaştırmaktadır.

Medya, afetin çevre ve insan üzerine yarattığı durum ile ilgili büyük bir kitlenin aynı anda bilgilendirilmesini sağlar. Türkiye’de afet gibi olağanüstü durumlarda madyanın sergilediği tavır genellikle önyargılıdır.

Türk Kızılay’ı yürüttüğü insani yardım operasyonları, kurumu tanıtıcı faaliyetler ile medya da aktif olarak yer almaktadır. Haber konusu olmaya açık bir kurum olduğundan, medya karşısında aktif bir şekilde yer almalı ve taleplerine karşılıklı vermelidir.

Türk Kızılay’ı, afet döneminde medya kuruluşlarını bilgilendirir. Afete müdahale görevini zamanında, sürekli, tam anlamıyla yerine getirildiğinin bilinmesini ve bütün bunların kamuoyuna ulaşılmasını ister. Kamuoyunun güven ve desteğini talep eder.

Medyaya göre haber, az bilinene veya hiç bilinmeyi rutin olmayan, beklenmeyen, olumsuz olan merak edilen olaylar ve bilgilerdir. Bu aracın kriz dönemlerinde daha çok kurum ve kuruluşlara ilgi göstermektedir. Bu nedenle insani yardım operasyonu boyunca afetten etkilenen kişilere hizmetler ve benzeri konularda Türk Kızılay’ının ana bilgi kaynağı olarak kabul ederek en kısa zamanda bilgi almak ister. Bu süreçte medya sadece bilgi talep eden konumda değildir. İyi kullanıldığında afet yönetim süreçlerine önemli katkı sağlayabilir.

Afetlerde medyadan yararlanma yönetmenlikleri Türk Kızılay’ının hizmetlerinin medyada yer alınmasını sağlayabilecek fırsatlar şunlardır:

- Medya doğru kullandığında afet yönetim sistemini destekler ve düzenli. Örneğin, radyo acil durumlarda son derece etkili bir kitle iletişim aracıdır.

- Afet nedeniyle kurulan kamplarda ve Türk Kızılay'ı birimlerinde bir "Danışma Biriminin" oluşturulması, medyanın istediği anda başvurabilecek bir organın bulunabilmesi son derece fayda sağlayacaktır.
- Afete müdahale sırasında medya çalışanlarının istedikleri halde yardımcı olmaları için izin vermek, işbirliği yapmak ve ortak mamaca ulaşmayı hissetmelerinin sağlayacaktır.
- Gönüllülük sistemini harekete geçirmek ve yardım toplamak için televizyon, radyo ve internetten daha etkili bir araç bulunamamaktadır.
- İyi ilişki içinde olduğunuz afetzedelerin ilginç hikâyelerini afetzedelerin onayı dâhilinde medya ile paylaşabilirsiniz.
- Afet bölgesinde sağladığınız hizmetleri, sayısal verileri toplayabilmekle ve fotoğrafları doküman haline getirerek medya çalışanları için bir dosya hazırlayabilirsiniz

Afet döneminde etkili iletişim kurmak için bir iletişim stratejisinin hazır olması gerekmektedir. Türk Kızılay'ının afet dönemdeki iletişim stratejisi, tek merkezden yürütülür. Afet Operasyon Merkezi, iletişim stratejisinin belirleyici unsurdur. Merkezde basın sözcülüğü yapacak bir yetkili bulunması gerekir.

Türk Kızılay'ı bir basın merkezi kurmalı, kriz anında haberin ilk kaynağı Türk Kızılay'ı olmalı ve çalışmalarının yerinden görüntülenmesine izin vermelidir. Çünkü böyle durumlarda açlık sorunları çok önemlidir. Eğer medya tarafından bir sorun ortaya çıkarsa bu konu hakkında bilgi verilmelidir. Afet durumlarında olumsuz haberleri azaltan önemli bir etki, kuruluşun kriz öncesinden medya ile geliştirilmiş olduğu ilişkilere dir.

Uzun süreli afet operasyonlarında merkezde kurulan basın bürosunun yanı sıra saha da medyanın taleplerini karşılayacak bir birimin kurulması gerekmektedir. Bu alanda Türk Kızılay'ının sık sık güncellenen bir medya iletişim listesi olmalıdır. Ulusal ve yerel düzeylere hazırlanan bu listeler, herhangi bir afet durumunda medya ile ilişki kurabilmesi için büyük önem taşımaktadır. Afet müdahale ekiplerinde ekip başkanı ya da halkla ilişkiler sorumlusu, afet bölgesindeki yerel medya kuruluşlarının temsilciliği ile iletişim kurmaktadır.

2) Halkla ilişkiler

Halkla ilişkiler birimleri, bir yandan kurumun mesaj ve hedeflerini kamuoyuna aktarırken bir yandan da kamuoyundan gelen geri bildirimlere göre kurumu bilgilendirir ve gerektiğinde yönlendirir. Başka bir deyişle halkla ilişkiler algılanma, düşünce ile davranışları etkileme ve tercih yaratma amaçlı bir iletişim birimidir. Bir kurum, kamuoyunda iyi bir mesaj oluşturmak için güçlü yönlerini iyi ifade etmelidir. Bu imaj, etkilemek istenilen hedef kitlelere kurumsal mesajın daha etkin ulaştırılmasını sağlar.

Afet dönemlerinde gereken afetzedelerin gerekse toplumun tüm kesimlerinin Türk Kızılay'ından beklentileri artacaktır. Türk Kızılay'ı personelinin halk ile en sık karşı karşıya iletişim kurduğu dönemler dönemleridir. Bu dönemde afetlerde görev alan tüm Türk Kızılay'ı personeline önemli sorumluluklar düşmektedir. Türk Kızılay'ı personeli asıl görevlerinin yansıra bir halkla ilişkiler uzmanı gibi halk, medya ve diğer paydaşlar ile sağlıklı iletişim kurabilmelidir. Böylelikle Türk Kızılay'ı afet hizmetlerini kamuoyunu daha doğru ve etkili bir şekilde aktarabilecektir. Afet dönemlerinde gerek afetzedelerin gerekse toplumun artan beklentilerine tam anlamıyla yanıt verebilmek için afet öncesi, sıra ve sonrasında gerçekleştirilecek faaliyetler son derece önem taşımaktadır.

Türk Kızılay'ı afet öncesinde halı bilinçlendirmelidir. Afet zararlarını en aza indirmek için halkla ilişkilerin rolü şunlardır:

- Mesajların çarpıcı ve etkileyici verilmesini sağlamak
- Mesajların en geniş kitlelere ulaşılmasını sağlamak,
- Medya kuruluşlarından etkin şekilde yararlanmaktadır.

Afette halkla ilişkiler, öncelikli olarak afetten etkilenen kişilere Türk Kızılay'ı yardımlarıyla ilgili zammında ve doğru bilgi sağlamayı amaçlar bu durumda yapılması gerekenler:

- Afet barınma üniteleri, çadırkentler, konteynerkentler, sabit ve seyyar beslenme üniteleri ve acil sağlık ünitelerinin Afişler ile belirlemek ve halkı hizmetleri alabilecek yer ve zaman konusunu duyurularla bilgilendirmek
- Yerel ve ulusal medya kuruluşlarında yararlanmak
- Türk Kızılay'ı danışma birimleri ve hatları oluşturmak

- Afet mağdurları için yardım kampanyaları düzenlemek
- Kamplarda düzeni sağlamak amacıyla davranış kuralları belirlemek
- Afiş ve broşür yardım ile halkı bilgilendirmek
- Türk Kızılay'ı ile diğer yardım kuruluşları ve resmi kurumlar arasındaki iletişimi sağlamak, afet bölgesi dışında yaşamak insanlara, afetzedelere nasıl yardım edebilecekleri konusunda bilgi vermek
- Tüm medya haberlerinin Türk Kızılay'ı ve hizmetleri hakkında doğru ve olumlu mesajlar vermesi için iletişim planları ve stratejileri hazırlamak.

Afet sonrasında halkla ilişkiler, Türk Kızılay'ının afet müdahalesinin ardından afete yürüttüğü çalışmaların topluma duyurulması ve böylece toplumun anlayışı ve sempatisini kazanmayı amaçlar. Bu kapsamda;

- Türk Kızılay'ının afet sırasında yaptığı hizmetler,
- Ulaştığı hedef kitlelerin bu hizmetlerden sağladığı faydalar,
- Ulaştığı hedef kitlelerin bu hizmetlerden sağladığı faydalar
- Halkın bağışları ile yapılan harcamaların tutarı ve daha etkin afet müdahalesi için toplumun desteğinin ve gönüllü katkısının önemi vurgulanır.

Bunun sonucunda, halkın Türk Kızılay'ına duyduğu güven artacak ve dolayısıyla bağışlarla ayakta duran kurumun gelirlerinde artış yaşanacaktır (Küçük, Kapucu ve Sağlam, 2016, s. 27-142)ç

6.3.11 Değerlendirme

Olan bitenin gözden geçirilmesi, elde edilenlerin değerlendirilmesi ve bu tecrübeden gelecekteki proje planlamalarının geliştirilmesinde faydalanılmasını kapsamaktadır. Yani, değerlendirmeler projenin verim ve etkisini incelemelidir. Ayrıca projenin tamamlanması için izlenen süreci de değerlendirilmelidir. Değerlendirme bir programın değerini belirler. Proje değerlendirme aşağıdaki sorunları yanıtlar:

- Proje ne gibi bir ilerleme sağlamıştır?
- Başta belirlenen amaçlara ulaşmış mıdır?
- Ne gibi hem olumlu ve hem de olumsuz beklenmeyen sonuçlar ortaya çıkmıştır.
- Bu proje diğer bölgelere de uygulanmalı mıdır?

Değerlendirme genellikle bütün program faaliyetinin en son noktasında, nihai sonucu belirlemenin yansira gerçekleşen ve planlanan kazanımları karşılaştırmak için yapılır. İzleme ve değerlendirme, afet hazırlığı ve acil durum müdahale programlarının verimli bir biçimde yönetilmesinde ve program hedeflerine ulaşılmasında kullanılan temel işlevler olduğundan, birbirleriyle karşılıklı ilişki içinde olan bu programlarla ilgili planlar proje dokümanında yer almalıdır. Doküman, gelişimin izlenmesi ve başarılı olup olmadığına karar verilmesi ile ilgili olarak hangi göstergelerin kullanılacağını da içerecek şekilde, proje izleme ve değerlendirmesinin ne zaman ve nasıl yapılacağını belirtmelidir (UKKDFTD, 2001a, s. 22).

6.3.12 Raporlama

Birçok, belki de bütün, projelerle ilgili olarak düzenlenen raporların hazırlanması gerekir. Proje planında kimlerin proje hakkında bilgi ve güncel bilgiler alması gerektiği, bunların ne tür bilgiler alması gerektiği nasıl rapor edileceği belirtilmelidir. Veri toplama ve bu bilgilerin kurumsal yöneticilere ve idareye rapor edilmesindeki bunlar daha sonra eylem ve kararlarını kısmen bu bilgilere dayalı olarak gerçekleştirirler. Genellikle saha personeli sorumludur. Bu gibi durumlarda, sağlanan bilgilerin karar alıcıların belli bazı sorunlar hakkında net bilgi sahibi olmaları ve bilinçli seçimler yapmalarını sağlamak çok önemlidir. Raporlar ve bilgiler bir karar alıcının eylem ve seçimlerine aşağıdakiler sayesinde değer katar:

- Yalnızca karar alıcının ilgilenmesi gereken konularda bilgileri sunmak
- Bilgileri mantıksal bir biçimde düzenlemek
- Bir ön analiz ve öneriler yapmak
- Doküman kolay okunabilecek bir şekilde sunmak ve dikkatin en önemli noktalara yönelmesini sağlamak.

Zamanında, düzenli ve hatasız raporlama bir acil durum operasyonu veya daha uzun vadeli afetlere hazırlık programlarına iyi bir yönetim desteği ve yeterli fon sağlanmasının güvence altına alınmasını sağlayacak en önemli araçtır. Raporlar etkin kararlar alınmasını, fon toplama çabalarını ve bağışçı ilişkilerinin kolaylaştıracak anahtar bilgiler sağlayan yönetim araçlarıdır. Titiz raporlama ayrıca fonların kullanımı ve programın yürütülmesinde güvenilirlik ve şeffaflık sağlanması açısından da önemlidir. Bilgilerin toplanması ve raporlanması sırasında daima net bir amaç ve belirli bir hedef kitle akılda tutulmalıdır.

Personelin çoğu, öncelikleri belirlerken, raporlama işlevine genellikle fazla önem vermez. Acil durumlarda müdahale kuruluşları, bir hazırlık ölçütü olarak, raporlama şartları ile ilgili beklentilerini belirlemeli ve bunları bütün personeline iletmelidir. Personel, raporlamanın bir angarya değil işlerinin önemli bir parçası, karar almada kullanılan vazgeçilmez bir araç olduğunu anlamalıdır.

Raporlamanın kapsamının, Proje Faaliyet Raporlarının Amacı ve Program ve Faaliyet Raporlarının İçeriği oluşturmaktadır. Proje Faaliyet Raporlarının Amacı konusunda, raporlar aylık veya üç aylık (yıllık) olarak hazırlanır ve amirlere, kurumun genel merkezine ve gerekirse bağışçı temsilcilerine sunulur. Bu raporlar:

- Ulusal seviyedeki yardım çağrıları ve fon toplama çabalarını kolaylaştırır,
- Lider kadroları ve bağışçıları ilerlemeler, kazanımlar ve üstesinden gelinmesi gereken meseleler konularından haberdar ve konularda bilgi tutar,
- Gelecekteki program planlama ve stratejileri için yararlıdır,
- Kurumsal bellek ve kayıtlı tarih olarak hizmet verir,
- Potansiyel fırsatlar, sorunlar ve kısıtlılıkları gün ışığına çıkarır,
- Fonların kullanımı ve programın yürütülmesinde güvenilirlik ve şeffaflığı sağlar.

Program ve Faaliyet Raporlarının İçeriği konusunda, proje raporları, genellikle, en azından aşağıdaki bilgileri içerir:

- Bitirilen ya da başlanan faaliyetlerin tanımları ve durum raporları,
- Faaliyetlerin yürütülmesinde karşılaşılan ve üstesinden gelinmesi gereken duruma has meseleler, kısıtlılıklar ya da sorunlar,
- Gelecek ay üç ay veya yıl ile ilgili öncelikler, çalışma planı ve amaçları,
- Önemli yeni gelişmeler veya kaygılar (UKKDFTD, 2001a, s. 22-23).

Afetlere hazırlık ve müdahaleyle ilgili olarak Ulusal Dernekler aşağıdaki rapor türleri için bilgi toplamalıdır:

1) Afetlere Hazırlık Program Raporları

Bu raporlar aylık veya 4 aylık veya yıllık olarak derlenerek ilgili amirlere, kuruluşun genel merkezine ve gerekirse bağışçı kurumlar sunulur. Bu raporlar:

- Ulusal düzeydeki yardım çağrılarını ve fon toplama çabalarının kolaylaştırılmasına yardım eder.
- Yönetim ve bağışçıların gelişmeler, edinimler ve güçlüklerden haberdar eder ve bu konularda bilgilendirir.
- Gelecekteki program planlaması ve stratejisi için yarlıdır.
- Kurumsal bellek ve kayıtlı tarih işlevi görür.
- Potansiyel olanakları, problemler ve sınırlamaların altını çizer.
- Programların uygulanması ve fon kullanımı konularında güvenilirlik ve şeffaflık sağlar.

Afetlere hazırlık program raporları genelde aşağıdaki bilgilerin içerir:

- Raporlama döneminde oluşan afetlerin ve acil durumları envanterleri
- Tamamlanana veya başlatılan faaliyetlerin tanımı ve durum raporu
- Faaliyetlerin uygulanmasında karşılaşılan özel güçlüklerin, sınırlamalar veya problemlerin tanımı
- Gelecek ay, 3 aylık dönem veya yıl için belirlenen öncelikler, çalışma planları ve hedefler.
- Önemli yeni gelişmeler veya endişeler
- Destek talepleri

2) Afet İhtiyaç Tespit Raporları

Afet olduğunda afete müdahale faaliyetlerinin planlanması ve yardım operasyonuna destek olmak için etkin fon sağlama çağrılarının yapılması için zamanında sağlanmış bilgi ve değerlendirmelere ihtiyaç vardır. Afet ihtiyaç tespit raporu bu her iki amaca hazırlanmıştır.

Afet ihtiyaç tespiti Ulusal Derneğin iki önemli amacına hizmet edecek. Öncelikle Ulusal Derneğin kendi müdahale öncelikleri ve planları için bilgi sağlar. İkinci olarak ise afetin, Ulusal Derneğin kendi kaynakları dâhilinde insani yükümlülüğünü yerine getirmeyeceğini kadar büyük olması durumunda, ulusal Derneğin dış yardımı için yaptığı uluslararası çağrısını destekleyecektir.

İkincil durumda afet ihtiyaç tespiti, ulusal derneğin acil müdahale konusundaki karar alıcılarına, acil müdahale önlemlerini tespit etmede ve

uygulamada yardımcı olacaktır. Etkili müdahale çabalarını planlarken bu karar alıcıların şunları bilmesi gerekir:

- Acil durumun var olup olmadığı
- Etkilenen nüfusun demografisi
- Acil durumun ayrıntıları
- Etkilenen nüfusun durumu
- Kurumsal ve lojistik imkânları da dâhil olmak üzere yerel müdahale kapasiteleri ve mevcut kaynaklar
- Hayat kurtarma ihtiyaç ve önceliklerinin derecesi ve çeşitleri
- Gelecekte ortaya çıkması muhtemele problemler ve ihtiyaçlar

Kesin değerlendirme yaklaşımı tehlikenin tam olarak hangi türde olduğuna bağlı olsa da, aşağıdaki çizelge bir afetın aşamaları sırasında devam eden ve tekrarlanan değerlendirmeler yapılması kavramının ortaya koymaktadır. Çizelgenin ardından değerlendirme ile ilgili raporlama ihtiyaçları hakkında daha derinlemesine bir tartışma yapılmaktadır.

a. Önceden tahmin ve erken uyarı: Doğal afetlerin pek çok türü ani seller, fırsatlar, orman yangınları, volkanlar, tsunamilaer için tahmin ve erken uyarı enformasyonu ve haberleşme sistemlerinin hazır olması gereklidir. Bu sistemle ilgili değerlendirmeler afetın potansiyel gelişmiş hakkında enformasyon toplar ve dağıtır, ayrıca etkilenen toplulukların, yaşamların ve tesisleri, beklenen tehlike etkisinden korumak amacıyla aldıkları önlemleri derecesini belirler. Yeterlilik sahibi organizasyonlar afet sonrası müdahale ve değerlendirmeler için de hazırlamak isteyeceklerdir.

b. Afette erken bilgilendirme: Bir afetın ilk birkaç saati içinde kararlı eylemler gereklidir. Aniden ortaya çıkan afetlerde, yerel yetkililer afetın ortaya çıkmasının ardından mümkün olan en kısa sürede; tercihen afetın ortaya çıkmasından itibaren ilk **10 saat** içinde bir "afet erken bilgilendirmesi" hazırlamalıdır. Bu erken bilgilendirme Genel Merkezi bir afet olduğu konusunda uyarır ve afetın büyüklüğü ve yeri, arama-kurtarma, yerinde ilkyardım gibi en öncelikli ihtiyaçlar hakkında yaklaşık bilgiler verir.

c. Afet ihtiyaç tespiti: Erken bilgilendirmenin ardından, genellikle afetın meydana

gelmesinden itibaren ilk 12-36 saat içinde daha sağlıklı bir afet ihtiyaç tespiti yapılır. Bu değerlendirme afet hakkında ek genel bilgiler verir: Hasar, acil ihtiyaç ve öncelikler ve alınmakta olan fiili müdahale önlemleri. Afet ihtiyaç tespitlerinin, daha fazla enformasyon elde edildikçe ve durum değiştikçe güncelleşmesi gerekecektir.

Bir afetin meydana gelmesinden itibaren genellikle 36-72 saat içinde, bir sektörel uzmanlar ekibi spesifik hasarlar, kaynaklar, müdahale mekanizmaları ve su ve sanitasyon, acil sağlık, gıda ve beslenme, barınak ve evlerle ilgili ihtiyaçlar altyapı ve haberleşme, vs. gibi farklı sektörlerdeki kesin ihtiyaçlarla ilgili hızlı fakat ayrıntılı bir değerlendirme yapmalıdır. Bu ekibin görevi gelecek 3-7, 7-28 ve 28-90 günde yaşanacak sektörel ihtiyaçları tahmin etmek olacaktır. Acil durumun haftalardan aylara uzayacağı ortaya çıkarsa bu uzmanların gelecek aylarda yapılacak spesifik müdahalelerin tanımlanmasına yardımcı olmaları gerekecektir.

d. İzleme: İlk üç günden sonra, gerektiğinde, örneğin afetin meydana gelmesinden 7-15 gün, 30-60 gün ve 3 ay sonra, ek değerlendirmeler yapılması planlanmalıdır. Yeni yeni ortaya çıkmaya başlayan koşullar, yerel çaba ve kapasiteler ile resmi müdahale, acil durum ve ihtiyaçların özelliklerini etkileyecektir. Durumun ve ortaya çıkan ihtiyaçların zaman içinde izlenerek ek yardım veya uzun vadeli yardıma ihtiyaç duyulup duyulmadığının belirlenmesi önemlidir. Acil müdahale programının ayrıca verimlilik açısından izlenmesi ve buna göre düzenlemelere tabi tutulması gerekir (UKKDFTD, 2001c, s. 14-16).

3) Acil Durum Raporları

- **Yardım Durum Raporları**

Yardım durum raporları acil durum operasyonlarının durumu hakkında bilgi sağlar. Bunlar gelecekteki yardım faaliyetleri ile ilgili strateji belirleme ve destek için bağışçılara yardım çağrısında bulunulan konularda çok yararlıdır. Olayların gelişim hızı ve bir yardım çağrısının yapılmasının ardından ortaya çıkan fon bulma ihtiyacı, bir acil yardım operasyonu sırasında durum raporlarının ne sıklıkta hazırlanacağını belirleyen başlıca faktörlerdir. Duruma bağlı olarak, özellikle felaket niteliğinde çok büyük bir olay meydana geldiğinde, durum raporları günlük, hatta saatlik olarak da istenilebilir. Bu gibi şartlar altında, örnek raporlama formunda

istenilen bütün bilgileri sağlamak mümkün olmayabilir. Bununla birlikte bütün nu noktalara en azından, “mevcut değil” ya da “uygulanması mümkün değil” gibi bir açıklama cümlesiyle değinilebilir. Ancak pek çok durumda, yardım operasyonunun faal olduğu süre içinde durum raporları aylık olarak verilir.

Neyin rapor edileceği belirlenirken genel durum, özellikle de Ulusal Derneğin operasyonu üzerinde nelerin etkisi olacağına veya olabileceğine karar verilmelidir. Bunun içine politik, ekonomik ya da sosyal durum, hava şartları, etkin yıllık üründe beklenen düşüşler ve diğer kuruluşların faaliyetleri girebilir. Rapor derlenirken devlet kaynakları, STK’lar, resmi veya gayri resmi yerel idareciler, gazeteler vs. gibi mümkün olduğunca değişik kaynağa başvurulmalıdır. Rapor bölgede olanlarla ilgili somut ve gerçek manzarayı ortay koymalıdır.

- ***Yardım Malzemeleri Dağıtım Raporu***

Dağıtım raporları yardım dağıtım faaliyetlerini tanımlar ve miktarını ortaya koyar. Dağıtım raporu, teslim alındı kolonu ve yardımcı listesi ya da kartlarından elde edilen bilgi kullanılarak hazırlanır. Yaralanıcılar dağıtım listesi, Ulusal Derneğin kurtarma yardımını alan yararlanıcıları gösterir ve yardım malzemelerinin yararlanıcılara ulaştığını doğrulayan temel destek belgesidir.

Yıteceklerle ilgili olarak, dağıtılan malzemelerin ağırlığı mümkün olan her durumda belirtilmelidir. Ulusal Dernekler bu raporu kimin hazırlayacağını ve raporun kime sunulacağını açıkça belirlemelidir. Ulusal Dernek, teker teker şubelerin dağıtım raporlarını taban alarak bir birleştirilmiş ulusal dağıtım raporu hazırlamalıdır.

- ***Stok Raporları***

Stok raporları depo müdürü tarafından hazırlanır ve hangi stokun alındığını, ağırlıldığını, zayi olduğunu ve toplam kapanış stokunu gösterir. Alış stoku genelde bir önceki ayın raporundan gelen kapanış stok olacaktır. Stok raporu, stok kartlarından ve stok ana hesap defterlerinden terlenen bilgi kullanılarak hazırlanır. Stok kartları depoya gelen veya depodan gönderilen malların kaydetmek için kullanılır. Ulusal Dernekler bu raporun kimin hazırlayacağına ve raporun kime sunulacağını açıkça belirlemelidir.

Bağışçı Raporları

Ulusal Derneler sıklıkla hükümetlerden ve uluslararası bağışçı kuruluşlardan fon kabul ederler. Kaynakların transferini kapsayan anlaşmalar hazırlandığında, raporlama gereksinimlerinin ve beklentilerinin baştan ve fonların transferinde önce tartışılmış ve açığa kavuşturulmuş olması önemlidir. Bu anlaşmalar hazırlanırken, raporlama gereksinimleri gözden geçirilmeli ve açığa kavuşturulmalıdır; ayrıca belirli gereksinimler, raporlama biçim ve usulleri her anlaşmaya şart olarak ortaya konulmalıdır. Bağışçılara zamanında ve etkisiz yapılan raporlama hesap verebilmeyi kolaylaştırır ve bağışçılarla uzun dönemli ilişkiler kurulmasını sağlayabilir. Yardım alan kuruluşları raporları zamanında veya hiç veremezlerse, gelecekte kendilerine fon tahsis edilmesini tehlikeye atar ve bağışçıların, bu kuruluşların yeterliliğine olan güvenini sarsarlar. Her bir bağışçının raporlama formatı ve içeriği birbirinden farklı olduğu halde, çoğu aşağıdaki bilgileri isteyecektir:

- ✓ Projenin geçmişi ve hedefleri
- ✓ Ulusal dernek bağışçıdan ne almıştır?
- ✓ Projenin gerekçesi, amacı ve hedefleri nelerdir?
- ✓ Projeden yararlanacaklar kimlerdir?
- ✓ Amaçlanan faaliyetler ne zaman yerine getirildi? Kim yararlandı?
- ✓ Hangi hedeflere ulaşılmıştır? Bu hedeflere ulaşıldığını gösteren nedir?
- ✓ Faaliyetlerinin yerine getirilmesinde ne tür zorluklar, güçlükler ve sınırlamalar ile karşılaştınız?
- ✓ Projenizin gelecek ay, 3 ay veya bir yıl için öncelikleri, çalışma planları veya hedefleri nelerdir? (UKKDFTD, 2001e, s. 14).

6.4 Türk Kızılay'ı Yetkilileriyle Gerçekleştirilen Mülakatlar

6.4.1 Türk Kızılay'ı Ulusal Afet Müdürlüğüne Göre Müdürlüğüne Göre İnsani Yardım Etkililiğinin Değerlendirilmesi

26 Ocak 2017 yılında Türk Kızılay Afet Yönetimi Müdürlüğü sorumlusu Sayın Ayşe Eda Coşar'ın, Türk Kızılay'ının insan yardım gerçekleştirmesinde karşılaştığı sorunlar ve kullandığı herhangi bir yöntem ve sistem içerisinde hareket ettiği ile ilgili sorulara verdiği yanıtlar ve görüşleri şöyledir:

a) Sorunlar

Türkiye afet anlamında yeni bir sisteme geçirildi. Afetten sorumlu tek bir kuruluş var AFAD başbakanlığa bağlı. AFAD tarafından Türkiye Afete Müdahale Planı çıkarıldı. Bu plana göre de tüm kamu kurum kuruluşları insani yardım çalışmalarına afet durumunda hepsini belli bir hizmetçisi var. Mesela barınma hizmetlerinden AFAD sorumlu ve sağlık hizmetlerinden de sağlık bakanlığı soruludur. Tüm bu kuruluşlar arasında sivil toplum kuruluşu olarak Türk Kızılayı var afet konusunda yani yasal mevzuat içerisinde Türk Kızılay'ı beslenme hizmet grubu adına ana sorumlu olarak yer alıyor. Bundan sonraki düzeyde yani, yasal mevzuata göre afet durumlarda bizden beslenme hizmeti vermemiz bekleniyor. Ama Kızılay'ın uluslararası statüsü gereği sadece beslenme hizmeti yapmıyor, yine barınma destek çözüm ortaklığı yapıyor. Sağlık konusunda kan ihtiyacı olduğunda, kan teminin de sağlıyor. Ama yasalara göre şuanda asıl vazifemiz beslenmedir. O yüzden bizde afet grubu olarak afetlerin öncesinde bir hazırlık yapıyoruz. Afet durumunda beslenmeyi insanları en güzel ve en iyi şekilde nasıl sunabiliriz? Kapasitemizi şu şekilde geliştirmeye çalışıyoruz.

Kamuoyunu algısını sorarsak: insanlar Kızılay'dan her şeyi bekliyor. Mesela, barınma, beslenme. Bir afet durumunda insanlar Kızılay'ı arıyorlar. Ama Kızılay'ın asıl vazifesi beslenmedir. Dolayısıyla bunun gibi sorunlar çıkabiliyor. Yani, bilgi eksikliğinden kaynaklayarak her şeyi tek bir kurumdan bekleniyor.

b) Yöntem

Türkiye genelinde 9 bölge afet müdahale merkezi var. Afetlere daha etkin ve hızlı müdahale edebilmek için bölge belirledik ve her bölgenin kendine ait sorumlulukları var. Mesela, diyelim ki Diyarbakır'da bir afet oldu, öncelikle yerel kapasiteyi bakıyoruz. Orada yerelimiz var, eğer buranı malzemeleri yetiyorsa ve o afetin üstesinden gelebiliyorsa, burası müdahale etmiyor. Ama buranın kapasitesinin aştı ve daha büyük bir olay varsa hemen Elazığ'dan harekete geçilir. Burayla (Ankara) koordine sağlıyor. Ankara'dan (merkezden) habersiz bir şey yapmıyor. Sürekli kriz masası toplanıyor. Elazığla görüşüyoruz. Diyarbakır etkiler, ne durumu çok büyük Elazığ'dan yardım götürün. Eğer, buranı da kapasitesini aşıyorsa en yakın bölgelerden harekete geçilir bir merkez olarak. Eğer bölgelerden yetmiyorsa ulusal çapta bütün bölgelerimizden oraya yardım malzemelerini gönderiyoruz. Yani böyle bir

sistemimiz var. Afet haberi bizim haberleşme merkezimiz var ve 7:24 afet haberi takip ediliyor. Eğer bir afet ya da deprem olduğunda mesela, hemen personel belirleniyor. Önce bölgeye arıyoruz yani şube başkanını. Şube başkanından bilgi alıyoruz afete yetebiliyor muyuz? Şube başkanımız durumu değerlendiriyor. Biz en yakın bölgeden önce araç gönderiyoruz ve arkasında ikram araçları gönderiyoruz. Bu oradaki tespite bağlı. Mesela, battaniye. Yani, böyle bir bölgesel müdahalemiz var.

Önce yerel sonra bölge sonra ulusal ve sonra da uluslararası çağrısı diğer Kızıla-Kızıllaç derneklerine ve diğer ulusal derneklerden yardım istiyoruz.

Mobil mutfak projesi- beslenme kapasiteyi daha iyi sunmak için geliştiriliyor. Afet durumunda mobil mufak projesi geliştiriliyor. Kolaylıkla her yere ulaşabilen araçlarda ve sıcak yemek üretebilen araçlar tasarlanıyor. Bu şekilde projeler gerçekleştirerek onu hayata geçiriyor. Bölgesel yapımızdaki araçta bir ile en kısa sürede müdahale edebilmek. Biz buradan haber alır almaz mesela İzmir'den Denizli'ye 2 saat içerisinde aracımız ulaşıyor. Biz buradan takip ediyoruz, sürecinin her bir bölgede depomuz var. Yardım malzemeleri olduğu tüm bölgedeki afet durumlar bu masada koordine ediliyor.

c) Kriz masası ne zaman kuruldu?

Burası 2001 yılında kuruldu. 99 depremlerinden sonra artık Türkiye'de bir algı değişti. Bu depremler etkili oldu. Artık afetlere kriz yönetiminden risk yönetimine geçilmesi ve insanları bilinçli olması sağlamak amacıyla da bütün kamu kurum kuruluşları da yapıları değişti, burası 2001 yılında Türk Kızılay'ında yapı olarak hayata geçti.²

6.4.2 Türk Kızılay'ı Göç Müdürlüğüne Göre İnsani Yardım Etkililiğinin Değerlendirilmesi

27 Ocak 2017'de Türk Kızılay'ı insani yardım değerlendirmesine yönelik Sayın Serkan Yılmazkurt ile (Göç ve Mülteciler Hizmetleri Müdürlüğü Birim Yöneticisi) görüşme yapıldı. Bu görüşmede, Türk Kızılay'ı insani yardım yaparken hangi sorunlar ve sıkıntılara karşılaşıyor ve Türk Kızılay'ı insani faaliyetleri

² Ayşe Eda Coşar, Türk Kızılay Afet Yönetimi Müdürlüğü Sorunmlusu'nun Türk Kızılayı'nın İnsan Yardım Gerçekleştirmesinde Karşılaştığı Sorunlar ve Kullandığı Herhangi Bir Yöntem ve Sistem içerisinde Hareket Ettiği Sorularıyla İlgili Yanıtlar ve Görüşleri, 28 Ocak 2017.

gerçekleştirmesine hangi yöntem kullanmaktadır? soruları genel olarak birim yöneticisi tarafından aşağıda bahsedildiği gibi yanıtlandı.

“Türkiye’nin Güney Doğu’sunda Suriye sınırı ile 911km sınırımız var. Dolayısıyla, Suriyeliler ile ilgili girişler olduktan sonra hemen Hatay ve Halep üzerinde girişleri başladı. Türkiye hükümeti Suriyeliler için çadır kampları kurmaya başladı. Daha sonra konteyner kamplar geldi ve şuanda 10 İl’de 15 çadır kamp ve 8 konteyner kampımız var. Bunların Kızılay değil, Afet ve Acil Durum Başkanlığı (AFAD) yapmıştır ve bunlar AFAD’ın istediği yerdir. Burada sadece Kızılay’ın ekipleri var. Çünkü Kızılay bir uluslararası kuruluş ve aynı zamanda da bir ulusal (National Society) dernektir. Uluslararası Federasyona bağlıdır ve aynı zamanda, kendi devletine karşılığı insani yardım sektöründe yardımcı bir rol oynamaktadır. Biz de bu yardımcı role istinaden bu devletin kurulmuş olduğu kamplarda ekipler kurduk ve ekiplerle Suriyelilere barınma ve beslenme üzerine 2011’den beri yardım ettik.

*Türkiye’de şuan 3 milyona yakın Suriyeli var. Bunlardan 260 bin kadarı yani, %10’undan dahası kamplarda ve %90’nı şehirlerde yaşıyor. Bu 10 İl’de en başta Gaziantep’te ülke alan koordinatörlüğü var ve bu koordinatörlük ile ekip Başkanlığı ile koordine ediyor. Bunlarda yapılan yardımlar daha sonra bahsedilecek projelerle koordine ediliyor. 10 İl’deki il ekip başkanlığı Kızılay’ı ile altındakilerde ilçeler yani bu İl’de her noktaya temas edelim diye böyle bir organizasyon yaptığımız var. Peki, ne faaliyet yapıyoruz? Bire bir, 911km belirlenen sınır noktalarında insani yardım malzemelerinde bağışçılar tarafından gelen bağışları Suriyelilere gönderilmesini yapıyoruz, ama burada biz sınırı geçmiyoruz. Yani, bizim turlarımız karşı tarafa geçmiyor. Biz sınırın sıfır noktasındayız. Yani, bu taraf Türkiye ve karşı taraf Suriye’dir. Sınırın sıfır noktasında güvenli bölgede Kızılay ekipleri durup karşıdan gelen Suriye turlarına bizim önceden belirlemiş olduğumuz muhataplarımıza doldur*boşalt yapıyoruz. Karşı tarafın turları yüklenen malzemeleri tekrar Suriye içerisinde götürüyor.*

Dolayısıyla, Kızılay aracılığıyla bağışlanan malzemelerin (gıda, giyim...) hepsinin Suriye’deki ihtiyaç sahip kişilere ve ailelere ulaşıyor. Bunun 2012 Ağustos ayından bu yana yürütüyoruz. Şuanda bu projenin donörü ve finansa edeni Birleşmiş Milletler İnsani İşler Eşgüdüm Ofisi’dir.

12 sınır noktamız var ve Suriye' de bu sınır noktalarından insani yardım malzemesi gönderiyoruz. Şuana kadar gönderilen insani yardım malzemeleri rakam sayısı 1,8 milyon TL toplamda 31 bin tır gitmiş ve Suriye için 1500'e yakın bağışımız var. Bu yardımlar bireysel de olabilir ve kurumsal da olabilir. Giden malzemelerin büyük bir kısmı gıda 169'a yakın gıda kalanlarda gıda dışı malzemeleri hijyen, barınma malzemeleri (çadır, giyim) var.

Son dönemlerde geçtiğimiz yılın (2016) Aralık ayında Halep devri çatışmalarda Halep'ten kaçan kişiler ve ihtiyaç duyan kişiler Suriye (itip bölgesinde) gelmiş. Kızılay da onlara yardımlaşma maksadıyla insani yardım operasyonu başlattı. Tevir'deki ilgili kurumları ile bağış kampanyası açıklandı. Kızılay devletten ödenek almadığı için aslında parası yok ve bağış yoluyla çalışıyor. Kampanyalara çıkıyor. Örnek: diyoruz ki insanlar sosyal medya aracılığıyla internet ya da TV yoluyla böyle böyle şarta böyle bir durum var, yardım edin, bağış yapın diye insanlara bağış talebine bulunuyoruz. İnsanlar bağış yapıyorlar, o bağışla gerekli malzeme ne ise talep edilen malzemeleri hepsini hazırlayıp gönderiyoruz. En son bu ayın 11'deki karşılaştığımız sıkıntılar ve sorunlar var mıydı?

Proje öncesinde biz kamplarda Kızılay'ın devlete rolü gelir. Beslenme konusunda sorun vardı. Sıcak yemek dağıtımı yapıyorduk, mobil mutfak oldu, yemekler pişiriliyordu ve insanlara veriliyordu. Fakat Suriyelilerin mutfağı bizimdekilerden daha farklı olduğu için israfa sebep oldu. Bir süre sonra insanlar yemiyordu ve atıyordu ve beğenmiyordu. Bunun engellemek adına Kızılay Kart'ının geliştirdik. Bu Kart şuan Suriyeliler tarafından memnuniyet düzeyi en yüksek uygulamalarımızdan bir tanesidir. Bu Proje yeni bir alt proje olarak sosyal yardımlaşma şeklinde Dünya Gıda Program'ının desteği ile ve aynı zamanda Türkiye İşleri Geliştiği ayı sosyal Bakanlığı (AFAD) göç idaresi gibi kuruluşların destekleri ile bunun 81 İl'e yaymayı planladık. Toplamda amacımız 1 milyon kişi Suriyeli ve Suriye dışında kalan Türkiye'de barınma göçmenlere ulaştırmaktır. Bu göçmenler içinde Afgan, Iraklı, İranlı ve Somalili de var. Yani, göçmen kategorisinde giren ve yardıma muhtaç olan 1 milyon tane insana ulaşmak amacındayız.

Bir önemli projemiz de Çocuklama Projesi'dir. Çocuklama programlamaları Dünya Çocuklara Yardımlama (UNICEF) ile finansa ediliyor. Bu projenin amacı, okul çağındaki çocuklarda kamplarda kalan çocuklara yarım kalan eğitimlerini ya da

savaştan etkiledikleri için zarar görenleri iyileştirmek ve önermektir. Çocuklar için pastaneler ve kam dışında “Child Space” alanları yapılmış. Burada Türk Kızılay’ı gençlik çalışmaları ve etkinlikler düzenleniyor, beceri faaliyetler, sporluk faaliyetler, tiyatro, müzik, eğitici programlar yani daha ziyade eğlenceye yönelik ve vakit geçirmelerine yönelik faaliyetlerdir. Aynı zamanda, sosyalleşme ve insan toplama için bazı faaliyetler yürütülüyor. Bu proje de 2013 yılına başlatıldı.

Bir önemli proje de Toplum Merkezi ile ilgilidir. Nasıl bir şey? Buda yine kamu dışında kalan şehirlerde kalan göçmenlere, mültecilere yönelik bir projedir. Normal bir bina ve içerisinde çalışmalar var. Örnek: çocuk dostu alanları var, Hurma çalışmaları var, geçim kaynağı geliştirme, daha da önemlisi mesleki kurslar, kuaförler, lisan ve Arapça bilen personellerimiz çalışıyor. Çünkü Türkçe öğretiyorlar, bilgisayar, dikiş-nakış öğretiyorlar. O yüzden geniş bir alanla ilgili çok kapsayıcı bir çalışmadır. Aynı zamanda yönlendirme faaliyetleri var. Örnek: Toplum Merkezlerine gitme şansı olmayan ya da bu merkezlerin varlığından haberdar olmayan kişilere ve onlar içerisinde dolaşıp. Toplum merkezinde bir insan geldi, nerelisin? Seni gibi diğer insan var mı? Eğer bunlar gelmiyorsa biz onların yanlarına gidiyoruz, böyle böyle çalışmalarımız var ve onun dışında seminerlerimiz var, savunuculuk faaliyetlerimiz var, gönüllü aktivitelerimiz var. Buda 2015 yılından bu yana bir projedir. Bununla Federasyon Uluslararası Kızılay-Kızılhaç Federasyonu finansa ediyor.

Şuanda 7 tane Toplum Merkezimiz var. İstanbul’da iki tane, Anadolu yakasında 1 tane, Avrupa yakasında 1 tane, Ankara, Konya, Bursa ve İzmir’de yakın zamanda açılacaktır. Bu yılın sonuna kadar eğer bir sıkıntı ve aksaklık çıkmazsa 10 tane daha açmayı planlıyoruz.

Bunlar aslında vaktiyle uzun zamandır ve gerçekleştiği için birçok sıkıntıya karşılaştık, çünkü o zamanda uzun süre içerisinde çözülen sorunlardır. Ama şimdi krizin 7. yıl içerisindeyiz ve bu sorunların büyük bir kısmını aştık. O yüzden projeler önemlidir. Şu anda sorunumuz ve sıkıntımız yok, mutlaka farklı konulara temas ederiz. Bu projeler bunların büyük bir kısmını hal ettik. Bunun dışında yine kente yaşayan ve şehirlerde yaşaya göçmenler ve mültecilere yönelik yine federasyon ve BM, Mültecilerin Yüksek Komiserliği, gıda ve gıda dışı malzeme dağıtımı var. Bu

insani yardım kuruluşları için nasıl? Aynı gıda dağıtmak, gıda polisi vermek ve bunun hala devam ettiriyoruz. Çünkü insanların ihtiyacı var ve insanlar talep ediyor.

Bir de Aşevimiz var. Ankara'da Buluncander bölgesinde ulus tarafından ve çok kalabalık yerdir. Burada da zaten çok uzun süredir hizmet veren aşevimiz var ve aynı zamanda, o bölgede bulunan Suriyelilere ve Suriye dışında kalan mültecilere hizmet verilmesi Federasyon burayı rezerve etti ve kapasitesinin geliştirdi. Şuanda 5000 kişiye yönelik yemek çıkarttık ve günde 3'ü aynı zamanda Aşevde gelme imkânı olmayan insanlara yönelik yani yaşlı, sakat gibilere biz kapı dolaşp mobil araçlar üzerinden bu insanlara yemeklerini ulaştırıyoruz. Bunların büyük bir kısmı yurtdışı fonlarla ilgili yürütülüyor. Yani, Kızılay'ın cebinden çıkan çok ciddi bir para yok. Çoğu bağışlar ya BM ya da Federasyon ile mutabakata varılan ve imzalanan protokol çerçevesinde Türk Kızılay'ı fonlarla yürüyor.

Sistem: 2017 yılı başladı. Örnek: 2016 'de bir proje vardı 2017'de Kızılay bu projeyi tekrar yürütecek. Ama nasıl? Öncelikle ne kadar ihtiyaç sahibi var araştırılır bu tespit edildikten sonra kriterlerimize göre bu insanlar bizim uygulanacak olduğumuz projelerden faydalanacak, ama kimler?

3 milyon Suriyeli var hepsi faydalanamaz, çünkü burada kaynaklar yeterli değil ve aynı zamanda bu insanların hepsi de ihtiyaç sahipleri değildir. Dolayısıyla ihtiyaç sahibi olan kişileri tespit etmemiz gerekiyor. Rakamlar belirlemeli ve hanelerde kaç kişi yaşıyor? ve hepsinden daha de önemlisi Türkiye'de kayıtlı mıdır? Bunların tespit edilmesi gerekiyor. Aynı zamanda, ailelerde engelli varsa, çalışmayacak durumda olan insanlar varsa, aile reyisi yoksa 18 yaş altında insanlar varsa bunlara yardım esaslarıdır. Ama bunlar rutin ve değişen projelerdir.

Bir de ani nüfus akınları oluyor, Türkiye'de Suriyeliler olduğu gibi ve daha önce Irak'ta olduğu gibi. Ani nüfus hareketlerinde ve o zamanda düşünmeye çok fazla fırsatımız olmuyor. Ne yapıyoruz? Örnek: Hatay'dan bir günde 1000 ya da 5000 kişi giriş yaptı, o zaman en yakın bölgeden ve Türk Kızılay'ı bağlı olduğu Türk Kızılay yapısı stoklarla bulunduğu bölgede oraya hemen insani yardım malzemesi gider ya da konaklanmaları gerekirse hemen barınma malzemesi yani çadır gider. Gıda

ihtiyaçları, barınma ihtiyaçları, mevsim durumuna göre kışlık giyim ya da battaniye verilir.”³

6.4.3 Türk Kızılay’ı Uluslararası Programlar Müdürlüğüne Göre İnsani Yardım Etkililiğinin Değerlendirilmesi

Türk Kızılay’ının insani yardımlarının değerlendirme konusuyla ilgili, Türk Kızılay Uluslararası Programlar Müdürlüğünde 26 Ocak 2017’de Sayın Burcu Ayvazoğlu (Uluslararası Programlar Müdürlüğü Strateji Geliştirme ve Bilgi Yönetimi Birimi Sorumlusu), Sayın Utku Akbaş (Uluslararası Müdürlüğü Müdahale ve Programlar Birimi Yöneticisi) ve Sayın Anıl Koçağaç (Bağış Yönetim Birimi Yöneticisi) ile görüşme yapılmadı ve bu görüşmede aşağıdaki iki soruyla ilgili cevap elde edildi.

a) Türk Kızılay’ı İnsani Yardımı Yaparken Karşılaştığı Sorunlar Nelerdir?

Utku: Afetin çeşidine göre sıkıntılar değişiyor. Ama genel olarak afetler ve acil durumlarda insani yardım yapılırken şu sorunlar yaşanmaktadır:

- **Koordinasyonun Eksikliği:** Türk Kızılayı’nın diğer kuruluşlarla koordine çalışmaması. Mesela: AFAD ile Kızıllaç ile. Yani, **Utku AKBAŞ:** Bölgenin şartlarına göre, afet bölgelerinde daha çok uluslararası Kızılay-Kızıllaç çerçevesinde hareket koordinasyonu olduğu için bölgeye gittiğimizde en çok yaşanan sıkıntılar koordinasyon yani yerel ya da uluslararası Kızılay-Kızıllaç ve çalışanlardan gelen ya da, Afet Acil Durum Eğitim Başkanlığı “AFAD” gibi yardım çalışanların bölgeye ulaştığında koordine çalışmamasıdır. Yani, burada bir sorun olarak koordine eksikliğidir.

Anıl KOCAĞAC: Örnek: biz Kızılay olarak bir yere gittiğimiz zaman direk bir olayı temas ettiğimizde o bölgenin Kızılay Şubesi ile (Afganistan Kızılay’ı ya da Bosna Kızılay’ı ve kızdaşlar ile beraber) iletişime ve temasa olacağız.

Utku AKBAŞ: Hepimiz tek çatı (Kızılay-Kızıllaç Federasyonu) altındayız.

Anıl KOCAĞAC: Direk partner kuruluşu oluştururuz. Ne gibi noktalarda sıkıntı yaşıyoruz? sorusunu cevaplamak için ve zaten çok şeylere onlar yardımcı olurlar.

³ Serkan Yılmazkurt, Türk Kızılay Göç ve Mülteciler Müdürlüğü Birim Yöneticisi’nin Türk Kızılayı İnsani Faaliyetlerinin Değerlendirmesiyle ilgili Görüşleri, 27 Ocak, 2017.

Utku AKBAŞ: Türkiye’de bir afet olsa dışarıdan gelen Kızılay-Kızıllaç’lar direk bizle temasa geçecek. Bizim Dış İşleri Bakanlığımız burada çalışmalar üretiyor, bizde koordineli olarak çalışacağız. Örnek: Bizde Bangladeş’te Bangladeş Kızılay’ı ile çalışmalar yapacağız.

- **Bölgede ulaşım ve Sosyo-Kültürel sıkıntıları:** (Deprem veya Tehlike). Yani, Depreme ulaşım sıkıntısı olabilir. Ama bununla birlikte biraz da sosyokültürel sıkıntılar da olabilir. Örnek: sosyo-kültürel ilişkilere göre Afganistan ve Türkiye arasında biraz benzerlik var, aynı halde Afrika’ya gittiğimiz zaman sosyo-kültürel ilişkilerin farklı olduğunu görüyoruz. Aynı şekilde, Endonezya’da gittiğimiz zaman burada en farklı olan şey budur ki halkı ekmek yemiyor.
- **Yardım Malzemesi Temininde ve Güvenli gıdaya erişim konusunda Sıkıntı:** Çok uzak ülkeleri gıda ile temin etmek zor. Yardım malzemesi temine sıkıntı yaşayabiliriz. Örnek: gittiğimiz afet bölgesinde sel ya da deprem olmuş, burada insanlara lojistik sıkıntısı ya da para sıkıntısı var. Gittiğiniz bölge ya da ülkede insanların hayatı tehlikede olduğu için en yakın zamanda yiyecek göndermezseniz, büyük ihtimale insanlar hayatını kaybedecekler ya da aynı zamanda iki dakika içerisinde bir uçak kaldıramazsanız. Yani, bölgede özellikle güvenli gıda erişimi konusunda sıkıntı çekebilirsiniz.
- **Ülkelerin siyasi ilişkileri oldukça önemli:** Gümrükte yardım malzemesini geçirmekte sıkıntı var. Mesela Gazze’ye gıda götürmek için İsrail’den geçmek zorundayız. Bunlar ülke için önemlidir. **Anıl:** Bunlar ülke için önemlidir. Yani, ülkelerin siyasi ilişkileri bozursa örnek: malzemelerin çekilme işlemleri zorluk çıkarabilir. Ama normalde, yardım dernekleri ve ulusal yardım dernekleri Birleşmiş Milletler ve Kızılay Dernekleri gibi kuruluşlar bir yardım gönderildiği zaman ihracat gibi görünmez ve direk malzemelerin geçişine kolaylık sağlar.

Anıl KOCAĞAC: Bu özel bir noktadır. Afet bölgesinde orada herkese yardımcı olması gereken yardımcı olan ülkede var olmayan ülkede var.

Utku AKBAŞ: Örnek: Gazze’ye malzeme soktuğumuz zaman, İsrail üzerinden geçiriliyor. Çünkü Gazze’nin dışarıda açık bir kapısı yok. Aynı şekilde Myanmar’daki mültecilere ulaşmak için Myanmar hükümeti yardım etmelidir.

Ülkelerin siyasi ilişkileri bu noktada devreye giriyor. Afet yaşayan bölgede güvenli gıda erişiminde sıkıntı var.

- **Mesafe uzaklığı:** Yapılan plana göre zamanında gerçekleştirmek için süre yetersizliği. Afganistan'da bir afet olduğunda direk müdahale ediliyor. Örnek: Ramazan'da kurban desteklerimizi gönderiyoruz. Afganistan'da özellikle yol ve yol mesafe sıkıntısı var. Biz planlı bir şekilde yapmalıyız. Akuttaki 10-15 günü var bitiyse onun planlamasının geri dönmesi gerek. Örnek: Kabil'den bir malzeme alırsak, Kabil'den malzeme olması ve bunlardan dağıtım gerçekleştirilir. Oranın yerel otoritesi ile organizasyon sağlanmalı, örnek: Afgan kızları bölge müdürlüğü yapılanması vardı güzel bir organizasyon sağlanmıştı. Mezari-şerif'te bir koordinatörlüğü vardı ve bütün sorunlar oraya çözülüyor.

Afganistan'da genel olarak, taliban da çok fazla düşmanlığı yok. Avrupalılara göre çok rahatız. Başka bir ülkeye gittiğimiz zaman, bizde çok sıkıntı olabiliriz. O yüzden ülke ilişkileri bununla çok etkindir.

- **Ayrımcılık ve Din Sorunu:** Mesela gittiğimiz ülkenin dini ya da siyasi görüşleri. Avrupa ülkelerine gittiğimiz zaman Kızılhaçlara öncelik verilebilir, ya da başka İslam ülkesine gittiğimiz zaman öncelik bize verilebilir.

Eşit dağıtım. Gittiğimiz köyde her aileni kendimiz tek tek araştırıyoruz. Yoksa o köyün muhtarından bilgi alırsak o muhtar kendi görüşlerini düşünebilir.

Utku AKBAŞ: Avrupa bir ülkesi, örnek: Anut'a bir afet oldu ya da Hollanda'da bir afet oldu burada sıkıntı var. Çünkü burada Müslümanlık ayırım var. Aslında din, ırk ve dil ayırımı olmamalıdır. Buna göre,

Anıl KOCAĞAC: Balkan'lar üzerine konuşulsa, orada hem Müslümanlara ve hem de Hristiyanlara yardım edildi. Ama yine de bazen ayırım yapılabilir. Ama Kızılay'a göre önemli olan insanlardır. Kızılay hiçbir zaman ayırım yapmıyor. Örnek: A köyünde bir yardım yapıyoruz, bu köyün muhtarı ile dağıtım için köye gidip görüşüyoruz. Tanım insanların tanımadığımız için yani, kimin niye ihtiyacı var? bilemiyoruz. Ama tabi, araştırma yapmak için direk valinin yanına görüşmeye gitmek çok önemlidir. Ama bazen vali kendi siyasi çıkarları ya da çıkarları doğrultusunda dağıtım yapar. Burada bölgede gidip düzgün analiz yapmamamız

gerek. Yani, sadece vali ile konuşarak buraya 5000 koli yağ dağıtılmamalı, belki kendiniz gideceksiniz ve bakacaksınız durum nedir?

- **Dil sorunu:** İletişim konusunda büyük sıkıntıdır.

Bazı, yerlerde biz ne dediklerini bilmiyoruz. Tercümanlar var yine de ne konuştuklarını bilemiyoruz. Örnek: Pakistan'da Pişavur'da otel bulamadık, adres için tercüman orduca biliyor ama orada herkes Peştuca konuşuyordu. Bu tarz sıkıntılar olabiliyor. Ama tabii ki, şuanda evrensel dil İngilizce, ama bunu da Vali biliyor yani üst düzeye çalışanlar biliyor. Alt tabakaların çoğu dil bilmiyorlar. Bu ulaşım ve iletişim konusunda büyük bir sıkıntı oluyor. O yüzden biz daha çok tercüman bulmayı ve kullanmayı tercih ediyoruz.

Utku AKBAŞ: Yardım dağıtım açısından tercüman gereklidir. Ne yapıyor? Ne ediyor? Ne sıkıntı var? Başka yardım getiren var mı? Çünkü bu işi yapan tek bir kuruluş yok. Yani, yardımı sadece Kızılay yapmıyor, BM gibi başka dernekler de yardım dağıtıyor. O yüzden, A köyünde bütün dernekler yardım yaparsa A köyü doluyor ve bunun yanına B ve C köylerine yardım yetmiyor. Burada koordine çok önemlidir. Eğer bir bireyse ya da kurumsal olarak A köyünde yardım yapılıyorsa, diğer birey ya da kurum B ya da C köyüne yardım yapmalıdır. Burada diğer bir sıkıntı yani, belki vali sadece bir köye yardım yapmayı istiyor ve başka köylere yardım yapmayı engelliyor. Burada iyi ilişkiler kurarak ve insani yardımın durumunun anlatarak yardım yapmayı başlarız.

- **Farklı milletler:** Mesela Ramazanda dağıtılan et sadece Türkmenlere ya da Afganlara verilirse, bu da ayrımcılıktır. Diğer sıkıntılar, farklı milletler ve farklı ulusların olmasıdır. Örnek: Afganistan'da Türkmenler var tüm yardımlar onlara yapılırsa, burada Afganlar karşı çıkacak. O yüzden iki millete de aynı dağıtım yapılmalıdır. Bu tür yardımlar genellikle Ramazan' yapılan yardımları kapsıyor. Ama eğer afet olursa sadece afet alanında yapılır ve diğerlerine gidilmez. Çünkü orası sınırlı ve afet bölgesidir ve acil olan bir yerdir.
- **İhtiyaç sıralaması: Anıl KOCAĞAC:** İnsani yardımlar arasında sıralamalar da önemlidir. Bir yere gittiğiniz zaman her şeyden önce öncelikli ve sıralama olarak en önemli ihtiyaç sudur (adamın suyu yoksa ona yemek vermenin bir anlamı yoktur). Sonra yiyecek ve barınma gibi yardımlar yapılır. Kış

mevsiminde battaniye gönderilir ama Yaz'da battaniye göndermek doğru değildir.

- **Yardım malzemelerinin yetersizliği olduğu durumlar çok büyük afetlerde:**
Burcu AYVAZOĞLU: Sizin göndermek istediğiniz ya da kapasitenizin el verdiği maddi yardım malzemesi çok daha fazlasına ihtiyaç duyulduğu takdirde, tek başınıza yeterli olamıyorsunuz. O zamanda çeşitli işbirliklerinde girme zorunda kalıyoruz. Bu durum çok büyük afetler konusunda gerçekleşir. Gazze'ye yapılan yardımlar Türk Kızılay'ı yeterli değil birçok ulusal ve uluslararası yardım dernekleri de insani yardım malzemesi vermelidir. Burada bir kısmının kurumumuz yaptı ve bir kısmının de hükümetin yardımı ile yapıldı. Tek başına üstesinden gelemediğimiz durumlarda işbirlikleri içerisinde giriyoruz.

Anıl KOCAĞAC: Önemli olan insan algısını ortaya çekmektir. Beklenti alınmalı, beklenti alacaksınız ki onu başışa yönlendirebilirseniz yoksa kimse bilmez ki Afganistan'da mesela ne oluyor ve ne bitiyor? Onun dikkatini çekmek önemlidir. İyi temaslar kurmak, güzel ve dikkat çekebilmek projeler bunları üretip vatandaşı biraz ilgisini çekmek gerekiyor.

b) Türk Kızılay'ı İnsani Yardım Yaparken Hangi Yöntemi Kullanmaktadır?

Burcu: İki sistem var: ya afete çıkılmış olması gerekiyor ya sizin projeniz var olan durum ve olayla ilgilidir, bu durumda karşı taraftan izin almak gerekiyor.

- **Yardım Çağrısı Yöntemi**

Burcu AYVAZOĞLU: Halep'te (Geçim Hizmetler Müdürlüğü) Suriye operasyonuna benzerine büyük çaplı bir operasyon yapıldı. Ama bizim müdürlüğümüz Federasyon çatısı altında duruyor. Bir afet ve acil durumda eğer ülkenin ihtiyacı varsa, yardım edinmesinin talep ediyoruz. Federasyon internet sitesinde bir yardım çağrısı yayınlıyor. Sadece malzemeye yönelik değil de örnek: insani durumla ilgili sağlık personellerin göndermeniz gerekiyor, ya da su kaynaklarını kullanılması.

Utku AKBAŞ: Yerel dernek federasyonu iletişime geçiriyor ve onlardan rapor çekiyor. Örnek: bize çadır göndersin. Dünya Kızılay-Kızıllaç bu sistemi kullanıyor

ve yardımları ona göre hazırlıyor. Bunlar kısa bir süre içerisinde oluyor. Eğer büyük afetler ise,

Anıl KOCAĞAC: Buraya iki sistem var: (1) İnternette Yardım Çağrısı Yapılıyor. (2) Olağan durumlarda Projeler geliştirmek. Afet, sel, deprem, toprak kayması gibi olan durum projeleridir. Kuraklıkla mücadele bir proje vardı, örnek: Somali’de afet olmayan ülke ama hep terör var ve çok geri kalan bir ülkedir. Şimdi afet olduğu zaman, Ulusal dernek Federasyon üzerine yardım çağrısına çıkmasına bulunuyor. Ona ayrı bir rapor yazar, durumu anlatır, ihtiyacı belirler ve malzeme yazar.

Utku AKBAŞ: Federasyondan para olarak da talep ediyoruz.

Anıl KOCAĞAC: Bu yardım tarzından sonra, direk ülkeye gitmek isterseniz, bir afet olmadan ya da adam yardım çağrısında çıkmadığında o zaman yazışma yapıyorsunuz. Örnek: Irak’ta olay olduğu zaman Irak Kızılay’ında yazışıyorsunuz. İran’a deprem olduğunda yardım için gelmek istiyorsunuz izin verince giderseniz olmazsa gidemezsiniz.

Burcu AYVAZOĞLU: İki sistem var: ya afete çıkılmış olması gerekiyor ya sizin projeniz var olan durum ve olayla ilgilidir, bu durumda karşı taraftan izin almak gerekiyor.

- **Proje Yönetimi**

Utku AKBAŞ: Uygulanabilir proje ise, örnek: Kenya’da yerel haberleri takip etmesi lazım. İnsanlar tahta ve taşlara yazıyorlar. Bu durumda eğer 100 bin bağıшта bulunsak, bu ihtimale ihtiyaçlar (relavasyon, çocukların kaldığı yataklar, yemekhaneler, giyimlikler ve tuvaletleri) onları komple proje haline getirerek yaptık geldik. Olan durum ama çok gelişmemiş ülkelerde bu durumla gerçekleşir. Ama Hollanda ve Fransa gibi bir ülkelerde bunu yapamıyoruz. Aksine Afrika ve Orta doğu Asya gibi ülkelerde yapılmaktadır. Sonuç olarak belirlemek için kişi sayısına bakıyoruz. Örnek: bir deprem oldu, bölgeye gittik, şunları yaptık, ekipler de gidiyor. Ekipler olan durumda ya da afet durumunda ihtiyaçları belirliyor ya da var olan ihtiyaçlar üzerinden alımını yapıyor. Yardımları vatandaşlara dağıtıyor sonra dönerken raporunu (şu kadar malzeme alınmıştır, şu kadar dağıtılmıştır, ulaşılan kişi sayısı budur ve durum budur) yazıyor. Durum normal duruma geçtiği zaman biz dönüyoruz ve gittiğimiz ülkede sürekli kalmıyoruz.

Şuan 5 yönetmelik (Sarp, Irak, Pakistan, Gazze, Bangladeş ve Somali) var.

Utku AKBAŞ: Bağışa göre yapılır ve bağış ne kadar çok gelirse o kadar oraya kalkınmaya doğru gidirsiniz. Operasyon ve acil durumlarda orada uzun süre kalmanızı sağlar.

Anıl KOCAĞAC: Bölge şartına bağlıdır. Örnek: bunun hali hazırda yapan kim olursa olsun sizin bir daha yapmanız gerek, mükerrer olunca bağış boşuna gider.

Burcu AYVAZOĞLU: Bizim ülkemizin dış yardımları aynı şekilde tamamı, uluslararası yardımların tamamı TİKA yaptığı için TİKA'ya da rapor veriyoruz. Kızılay kalkınma yardımı yapmak için bütçe yok.

Anıl KOCAĞAC: Ama şöyle bir şey var afet anında ilk başta iki ya da üç ay acil müdahaledir. Ondan sonra iyileştirme projeler var. Konusu su, okul ve onun dışında vatandaşların bilinçlendirme de olabilir. Örnek: okullarda okul güvenlik projesi yapabiliriz, çocuklara hijyen kursları onların bilinçlendirmek için açabiliriz, toplum merkezi ve iş merkezleri, hanımlara dikiş öğretme ve boya vb. Bunlar oradaki vatandaşın para kazanımını sağlar. Bunlar kalkınma projeleridir. Yani, Kızılay'ı her yerde bunları yapıyor. Yaptığımız ve yapmadığımız yerler var. Planlamaya göre yapılır.

Yardım Türleri **Utku AKBAŞ:** Sadece afet durumunda değil. Örnek: Gazze'de acil durumda yani kalkındırma ve savaştan çıkmış oranın yer kapasitesinin güçlendirme gibi projelerimiz var. Somali'de belediye projesi var, şuanda deprem yok sel yok, ama bir kuraklık 2011 yılında yaşandı geçti, ülkenin siyasi sorunları var, insanların yaşamamaya sorunları var ve açlıktan ölmesi gibi bir problem var. Bunlar iyi yönetilmemekten kaynaklanır. Biz orada dışarıda kemik (Dağ) yerleri var, insanlara gıda erişemiyordu çünkü. Kızılay burada 50000 taneye yakın şeker gönderdi toplam da 20-28 sevkiyat yaptı. Yani, sadece bunlar değil, okul yaptı, meslek lisesi inşa etti ve şuanda devlete teslim etmiş. Bunlar hep kalkınma yardımlarıdır.

Olağan durum projelerimiz de var. Deprem ve sel haricinde, sürekli orada proje üretimi yaptı. İnsanlar kurbanlarını kesemiyordu, kesim hali inşa edip büyük buzdolapları ve soğuk hava deposu inşa etti. Çok toplama projeleri hayat geçirildi. Burada 50 tane iş makinesi gönderdi. Bunların 34'ü kamyon ve diğerleri ise iş makinesiydi. Burada hizmet üretildi ve kaynak sağlandı. Yani, araçlar-gereçler de

yapıldı, asfaltına kadar yapıldı, metro saatleri bile kuruldu, pozisyon da yapıldı. TİKA 3 ve 4 kanaldan girip kalkındırıldı ve İstanbul ülke bölgesi Mogadişu bir şehre benzedi. Kızılay yıllardır fen işlerini yaptı TİKA yolları yaptı.

Anıl KOCAĞAC: iki ay öncesine ne kadar bağış alabileceğimizi öngörürüz ona göre hangi ülkede ve geçmişten gelen tecrübelerle beraber (şurada 500 ve şurada 1000 ve burada da 300) dağıtıyoruz. Yani, yardım dağıtılmadan önce planlaması yapılır, sonra çıkardıkları (et) kurbanlar bütün dünyaya personel gider ve 10 gün içinde.

Burada önemli olan, krizi anında, hızlı yönetebilme, eldeki imkânları doğru şekilde yaymak ve doğru karar vermektir, olmazsa yardımlar gereksiz harcanıyor.

Genellikle, ilk başta bir afet oldu kriz masası kuruldu (ne yapılabilir ve ne edilebilir) o sırada personel seçeriz, kalan personel ne yapabilir? Bölgelerde ulaşımda bağlıdır. Afet hazırlıklar yurtdışında farklılaşıyor ve yerine göre değişiyor.

Özet olarak kullanılan yöntemin formül: Önce kriz masası- personel seçimi- durum analizi- tespit- koordine toplantısı- yardım malzemesi gönderilir- rapor hazırlanır.⁴

6.4.4 Türk Kızılay'ı Kurumsal İletişim Müdürlüğüne Göre İnsani Yardım Etkililiğinin Değerlendirilmesi

Aşağıdaki sorularla ilgili Sayın Erkan Aksu (Türk Kızılay Kurumsal İletişim Bölümü Muhabiri) ile görüşüldü:

a) Türk Kızılay'ı insani yardım yaparken hangi sorunlarla karşılaşılıyor?

Türk Kızılay'ı 149 yıllık tarihi boyunca yurt içinde binlerce defa insani yardım çalışması gerçekleştirdi. Bunların önemli bir kısmı, doğal afetler sonrası afetzedelere yardım şeklinde oldu. Yurt dışında da benzer çalışmalar gerçekleştiren Türk Kızılay'ı, bu güne kadar yaklaşık 140 ülkeye insani yardımda bulundu.

Ülkemiz sınırları içerisinde meydana gelen afetlerden etkilenen insanlara Türkiye geneline yayılmış 9 bölge ve 25 yerel Afet Yönetim Merkezi aracılığıyla yardımda

⁴ Burcu Ayvazoğlu (Strateji Geliştirme ve Bilgi Yönetimi Birimi Sorumlusu ve Utku Akbaş (Müdahale ve Programlar Birimi Yöneticisi) ve Anıl Kaocağac (Bağış Yönetimi Birim Yöneticisi), Türk Kızılay Uluslararası Programlar Müdürlüğü'nün Üyeleri Olarak Türk Kızılayı'nın İnsani Faaliyet Değerlendirmesi Hakkında Görüşler ve Yanıtları, 26 Ocak, 2017.

bulunmaya çalışan Türk Kızılay'ı, herhangi bir afet en geç 2 saat içerisinde müdahale edebilecek gücüne sahiptir.

Son Türkiye Afet Müdahale Planı'na (TAMP) göre, herhangi bir afet sonrasında beslenme ana çözüm ortağı, acil barınmada ise yardımcı çözüm ortağı olan Türk Kızılay'ı, yurt içindeki insani yardım faaliyetlerinin tamamını bu kapsamda gerçekleştirmektedir. Kendisine verilen bu eylem planını haricinde hareket etmesi söz konusu değildir.

Önceki yıllarda, afet sonrası müdahale çalışmalarının neredeyse tüm aşamalarında görev üstlenen Kızılay, TAMP ile birlikte sınırları çizilmiş, görece daha organize bir yapı içinde hareket etmenin avantajını yaşamaktadır. Bu sayede afet müdahalesinde ana çözüm ortağı olduğu beslenme grubuna ağırlık vererek, organizasyon yapısını daha da güçlendirmeye çalışmaktadır.

Kızılay'ın hemen her afet sonrası için müdahale planları bulunmaktadır. Bu planlamalara rağmen her afetin kendine özel olması nedeniyle müdahale döneminde sorunlarla karşılaşılabilir. Bunların bir kısmı coğrafi, bir kısmı iklimsel, bir kısmı insan faktöründen kaynaklanmaktadır. Ama Kızılay, uzun yılların deneyimiyle bunların üstesinden gelebilecek hareket tarzını geliştirebilmiştir.

Türk Kızılay'ı 2000'li yıllarla birlikte yurt dışı insani yardım çalışmalarına da ağırlık vermiştir. Pakistan depremi ile başlayan, Gazze'deki çatışmalarla devam eden ve Somali'de yaşanan kuraklıkla artış gösteren yurt dışı insani yardım faaliyetleri yurt içine göre daha zor operasyonlardır. Dil, kültür, yemek alışkanlıkları ve daha birçok konuda farklılıkları bulunan bu toplumlarda insani yardım operasyonu yürütmek ayrı bir hareket tarzı gerektirmektedir.

Ayrıca mesafelerin uzun olması nedeniyle Türkiye'de toplanan aynı yardımların sevkiyatı ciddi bir operasyon gerektirmektedir. Bu noktada yardımların nakdi olarak toplanması, yerelde satın alım yapılması şeklinde bir çözüm üretilmektedir. Böylece, operasyonel giderler minimize edilmekte, ayrıca afet nedeniyle sarsılan yerel ekonomiye katkı verilmektedir.

b) İnsani yardım yaparken hangi sistem ve yöntem çerçevesinde hareket ediyor?

Öncelikli olarak dil, din, ırk, mezhep ve cinsiyet ayrımı yapılmadan insani yardım yapılıyor. Yardımlar afetin boyutu, yeri, etkilenen insan sayısı ve etkilenme durumuna göre şekillendiriliyor.

c) İnsani yardım yaptığında hangi yardım türünü en çok kullanmaktadır?

Doğal veya beşeri, hangi afet olursa olsun hepsi acil müdahaleyi gerektirmektedir. Bu nedenle Kızılay olarak tüm müdahale planlarımızı insani ihtiyaçları acil olarak karşılamak üzerine kurguluyoruz. Bu da daha önce bahsedildiği şekilde beslenme ihtiyacına cevap vermek, eş zamanlı olarak devletin ilgili kurumu AFAD'ın acil dönem barınma üniteleri olan çadır kurulumu çalışmalarına destek vermek şeklindedir.

Yurtdışı insani yardımda ise acil dönem yardımlarının yanı sıra uzun dönem yardım çalışmalarına da ağırlık verilmeye başlandı. Buradaki amaç, afetin etkileri geçtikten sonra bölge insanların hayatlarını idame ettirebilmelerini sağlayacak ortamı onlara sunmanın da önemli olduğu fikriydi.

Somali buna iyi bir örnektir. 2011 Ağustos'unda ülkede insani yardım çalışmasına başlayan, kuraklık ve açlıkla mücadele eden insanların gıda ihtiyaçlarını karşılayan, göç eden ve barınacak yeri olmayanlara ise çadırkent kuran Kızılay, açlıktan ölümlerin önüne geçtikten sonra kalıcı projeleri hayata geçirmeye başladı. Uzun yıllar süren çatışmaların da ağır yükünü taşıyan ülkede sağlık ve eğitime yatırım yapan, bu konudaki ihtiyaçlara cevap veren Kızılay, neredeyse yerle bir olan başkent Mogadişu'nun yeniden imarı için fen işleri kampüsü kurarak inşa çalışmalarına başladı. Yereldeki insanları eğiterek inşa işlerini yerel makamların idame ettirebilmesinin önünü açtı.

Kısacası Türk Kızılay'ı, yurt içinde acil dönem yardımlarına ağırlık verirken, yurt dışında hem acil hem de uzun dönem insani yardım operasyonlarına ağırlık vermektedir.

d) İnsani yardım yaparken 7 ilke yanında hangi standartları da gözetiyor?

Türk Kızılay'ı insani yardım çalışmalarını yürütürken mensubu olduğu Kızıllaç Kızılay hareketinin 7 temel ilkesini gözetmek durumundadır. Bunlar Kızılay için vazgeçilmezdir.

İnsani yardım operasyonu yürütürken bu ilkelerin haricinde bir standarda ihtiyaç duyulmamaktadır. Eğer bir standart söz konusu olacaksa bu insani yardım operasyonu yürütürken kullanılan gıda malzemesi başta olmak üzere, her türlü ihtiyaç malzemesinin standardıdır. Kızılay hem yerelde hem de yurt dışında bu konuda da titiz davranmaktadır.⁵

6.4.5 Proje Döngü Yönetiminde Sorunlar Ve Çözüm Önerileri

Proje Döngü Yönetimi (PDY) proje fikirlerini belirleme, projenin tasarımı ve formülasyonu, kaynak bulunması, uygulama, değerlendirme ve yaygınlaştırma olmak üzere 6 temel aşamada incelenebilir. PDY paydaşların ilgililerin ve hedef kitlelerin önceliklerinin planladığı projeden maksimum verim alınması için gerçekleştirilen yöntemdir. PDY tekniğini uygulanabilmek için Mantıksal Çerçeve Yaklaşımı (MÇY) temelinde, sorun analizi, hedef analizi, strateji analizi, paydaş analizi, faaliyet planlama ve bütçeleme projenin istikrarı ve nesnel başarı göstergelerine ulaşması açısından önemlidir (Ünal, 2015).

Her proje bir ihtiyaçtan ortaya çıkmakta ve bu ihtiyaç sorun olarak tanımlanmaktadır. İhtiyaç analiz temelinde belirlenen sorun olası paydaşlarla beraber yapılacak bir toplantıda belirlenmelidir. Toplantı sırasında olası paydaşların aktif katılımı sorunların hiyerarşisinin oluşturulmasında önemlidir.

Sorunun Özellikler:

- Temel sorunun belirlenmesi ve üzerinde beyin fırtınası oluşturulması.
- Belirlenen temel sorunun, sorunlar hiyerarşisinde en üstte alınması.
- Neden- sonuç ilişkisi oluşturulması.
- Temel sorun altında, alt sorunları tanımlamak ve sorun kaynaklı ortaya çıkan temel nedenlerin tanımlanması.

⁵ İnsani yardımların “Değerlendirme Sorunu ve Kullanılan Yöntemler”konusuyla ilgili Sayın Erkan AKSU (Kızılayı Kurumsal İletişim Bölümü'nün Muhabiri), 15.4.2017.

Sorun analizi sırasında önemli olan şey; tüm katılımcıların fikirlerini açıklamaları ve fikirlerin sadeleştirilme bir biçimde aktarılmasıdır. Çünkü iyi yönetilmeyen sorun analizi süreci projede hazırlık aşamasında karmaşıklığa yol açarak olumsuz ve negatif bir etki yaratmaktadır. Sorun analizi sonucunda, sorun ağacı üzerine yerleştirilen metinlerin düz bir yazı olarak metinleştirilmesi de toplantının raporlanması açısından büyük önem taşımaktadır.

PDY temelinde hazırlanan projelerin hazırlanması, uygulanması ve sonuçlandırılması konusunda proje yöneticilerin ve uzmanları birçok sorunlar ile karşılaşmakta ve bu sorunlar projenin verimliliği, etkinliği ve etkililiği üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bunlar:

- 1. MÇY Matrisinin Zayıf Hazırlanması:** projenin tasarım ve hazırlama aşamasında, proje başarısının sağlamanın önemli ölçütlerden biri MÇY'nın uygulamaktır. Bu yaklaşımın sağlıklı ve detaylı bir şekilde gerçekleştirilmesi ve hazırlanması, proje yöneticilerine proje uygulama sürecinde rehberlik edecektir. Projenin MÇY eksik hazırlanması proje uygulanmasında önemli sorunlara yol açacaktır.
- 2. Faaliyet ve Zaman Planlamasının Hazırlanması:** proje, belirli bir zaman diliminde faaliyetlerin planlanması ve uygulanması gereken bir süreçtir. Bu nedenle proje süresi ve bu süre içerisinde faaliyetlerin sürdürülebilir bir şekilde tasarlanması önem taşımaktadır. Faaliyet ve zaman planması sırasında en çok karşılaşılan sorunlardan biri sürenin yetersiz kalması, faaliyetlerin aynı süre içerisinde çıkması ve faaliyetlerin sayısal ve belirlenebilir olarak nitelendirilmemesidir. Faaliyet takvimi gerçekçi, uygun ve sürdürülebilir olarak hazırlanmalıdır.
- 3. İnsan Kaynakların Sorunu:** PDY esasları uygulama aşamasında ve projenin yürütülmesi bu konuda uzman kişiler tarafından süreç desteklenmelidir. Proje faaliyetlerin gerçekleştirilmesi, tanıtım ve yaygınlaştırılma faaliyeti, gönüllük faaliyetleri, proje sonuç raporlarının hazırlanması, bütçeleme ilkelerinin mali esaslara dayalı olarak gerçekleştirilmesi ve verimliliğinin sağlanması ciddi bir insan kaynağı potansiyeline ihtiyaç duymaktadır. Projenin yeri, türü, kapasitesi ve mali boyutlarına gerekli çalışan ve uzman kapasite sağlamalıdır. Ayrıca gerekli şartlar mevcut ise, farklı bölüm ve disiplinlerden kişilerin

proje ekibinde yer alması, proje perspektifi ve yaklaşımlarını farklılaştırılacaktır.

4. **Proje İzleme Fonksiyonunda Eksikliği:** Tüm proje faaliyetlerin gerçekleştirilmesi bütçe kalemlerin uygulanması ve çarpan etkisinin sağlanması açısından izlenmesi ve denetlenmelidir. Projelerde izleme komisyonu olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca kurum dışı bir denetleme kuruluşunda mali boyut izleme ve değerlendirme istenmelidir.
5. **Proje Çıktıların Analizi:** Projelerde ortaya konulan çıktı, mal veya hizmetin mali, sosyal ve inovatif açısından değerlendirilmesinde kaynaklanan eksikler proje yönetimi sürecinde önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Projede fayda-maliyet analizinin gerçekleştirilmemesi birçok projenin sonuç ve çıktılarının mali açıdan sürdürülemez kılmaktadır. Ayrıca yazılı çıktıların yaygınlaştırılmaması, bilimsel analizlerden uzak olması ve çarpan etkisi ile çoğaltılmaması projelerin verimi ve başarı derecesinin düşürmektedir.
6. **Hazırlık Aşaması:** Bu aşamada, değerlendirmenin amaçları doğrultusunda değerlendirme soruları net bir şekilde ortaya konulduktan sonra bu soruların yanıtlanabilmesi için gerekli olan veriler ile veri toplama yöntemleri netleştirilir. Düzgün bir izleme ve değerlendirme çerçevesinin bulunduğu uygulamalar için öncelikli veri kaynağı izleme bilgi sistemidir. İzleme, birçok kaynaktan toplanan verilerin derlenmesine ve birçok kıyas noktası oluşturulmasına olanak tanır. Ayrıca, izleme verilerinin kalitesi değerlendirmenin de başarısını etkiler. Ancak, izleme verileri genellikle değerlendirme için yeterli olmayacaktır. Bu nedenle mevcut verilerin öncelikle bir dökümünün yapılması ve veri ihtiyacının ortaya konulması gerekir. Mevcut durum analizi, sektör analizleri, fizibilite raporları, mantıksal çerçeve, ön ve ara dönem değerlendirme raporları, denetim raporları ve saha ziyaret raporları incelenmesi gereken başlıca veri kaynaklarıdır. Bunların yeterli olmaması durumunda toplanacak verinin sağlayacağı katkılar ile bütçe ve zaman kısıtları da dikkate alınır.
7. **Uygulama Aşaması:** Bu aşamada değerlendirme biriminin, değerlendirici için idari ve lojistik destekleri sağlamasından sonra veri toplama stratejisi uygulamaya konulur. Değerlendirmeler yürütülürken, değerlendirici belirli

dönemler itibarıyla değerlendirme birimine gelişmeler hakkında bilgiler sunar. Yapılan gözden geçirmeler sonucunda, değerlendirmenin tasarımında ya da yönteminde değişiklik ihtiyacı duyulursa, gerekli düzenlemeler gecikmeden yapılır. Değerlendirmenin uygulama aşaması, değerlendirme sorularına net cevaplar verebilecek ve değerlendirme kriterleri itibarıyla kaydedilen gelişmeleri en iyi şekilde yansıtabilecek verilerin toplanması ile tamamlanır.

- 8. Analiz Aşaması:** Etkililik değerlendirmesi için gerekli verilerin toplanmasının ardından, bu verilerin analizi, yorumlanması ve elde edilen sonuçlarla değerlendirme kararının üretilmesi gerekir. Analiz aşaması karmaşık bir süreç olup, analiz yöntemleri hakkında kapsamlı bir bilgi gerektirir. Projelere ilişkin güvenli ve geçerli sonuçların üretilmesi için değerlendirme verilerinin analizine ilişkin tutarlı bir yöntemin geliştirilmesi vazgeçilmezdir.
- 9. Karar Aşaması:** Karar aşamasında, önceden belirlenmiş değerlendirme kriterleri doğrultusunda analiz sonuçları ele alınır. Değerlendirme kararının nitel ve nicel analizlere dayandırılarak verilmesi güvenilirliğini artıracaktır. Etkililik değerlendirme kararı, proje hedeflerine ulaşma düzeyini, başarı ya da başarısızlıklar ile bunların altındaki nedenleri kapsar. Değerlendirme kararı verildikten sonra bir etkililik değerlendirmesi raporu hazırlanarak, değerlendirme sonuçları ve tavsiye kararları ile edinilen tecrübeler ve geribildirimler açıklanır.
- 10. Sonuçların yaygınlaştırılması:** Etkililik değerlendirmesinin tek amacı projeye ilişkin bir değerlendirme kararının üretilmesi ve değerlendirme raporunun hazırlanması değildir. Kısıtlı kaynakların etkin ve etkili kullanımının sağlanabilmesi için değerlendirme sonuçlarının paylaşılması, yaygınlaştırılması ve karar alma süreçleri ile ilişkilendirilmesi gerekir.

Bu kapsamda, etkililik değerlendirmesi sonuçlarının performans esaslı bütçeleme yaklaşımı kapsamında mali tedbirlerle ilişkilendirilmesi, proje yönetiminin tüm aşamalarına olumlu katkılar sağlayacaktır. Teknik ve mali uygulamaların farklı birimler tarafından yürütüldüğü ve performans odaklı teknik bilgiler ile bütçe gerçekleştirmelerinin ilişkilendirilmediği durumlarda, etkililik değerlendirmesi

faaliyetlerinin gerekliliği sorgulanabilecektir. Değerlendirme sonuçlarının yaygınlaştırılması ile birlikte bu sonuçlar kapsamında ilgili birimlerde gerekli önlemlerin alınmasına ilişkin takip de değerlendirme birimleri tarafından yapılır. Değerlendirme ihtiyaçları ile belirlenen kapsam için ayrılan kaynakların (süre, bütçe, insan kaynakları vb.) sınırlayıcı etkisi olacaktır. Bu çerçevede değerlendirme süreci tasarlanırken, kısıtlı kaynaklarla beklenen çıktı ve sonuçları üretebilecek değerlendirme araç ve yöntemleri tercih edilmelidir (Sarı, 2010).

TARTIŞMA VE SONUÇ

İnsanlık tarihinde geniş bir şekilde yer alan savaşın ve doğal afetlerin olumsuz ve yıkıcı etkileri, yardım faaliyetleri ile azaltılmaya ve insani ihtiyaçların gidermeye çalışılmıştır. Ayrıca, teknolojideki gelişmeler ile birlikte yıkıcı etkisinin artan savaşların etkilerinin azaltılması için bir taraftan savaşın sınırlarına ilişkin Uluslararası İnsancıl Hukuk'un kuralları geliştirilirken, diğer yandan da savaş dışı kalan hasta ve yaralıların durumunu iyileştirmek için uluslararası insani yardım konusu uluslararası insani sistem çatı altında gündeme gelmiştir.

İnsani yardım tarihine bakıldığında, yardımlaşma ve insan severlik İslam, Hristiyanlık ve Yahudilik gibi eski medeniyetlerde de var olagelmıştır. Söz konusu medeniyetlerde yardımlaşma eylemi en çok ahlaki boyut taşıyarak ve belli bir yasal çerçeve içerisinde gerçekleşmiyormuş. Ama insani yardım ve yardımlaşma kavramı 19.yüzyılda Avrupa'da modern şeklinde ortaya çıkmış ve 20.yüzyılın ikinci yarısında daha da gelişmiştir.

İnsani yardım kavramı bugün hem Batı ülkelerinde ve hem de İslam ülkelerinde kullanılmaktadır. Ancak, Batı'daki insani yardım modeli İslam dünyasına göre farklılık göstermektedir. Yani Batı'da Sanayi Devrimi gerçekleştiğinden, önce Avrupa toplumları, ardından a Avrupa ile ilişkide olan toplumları etkilemeye başlamıştır. Bu Devrim ile birlikte teknoloji gelişmeler ve ortaya çıkan yıkıcı savaşlar da olumsuz etkilerin artmasına neden olmuş ve geniş çapta birçok kitleleri etkilemiştir. Bu olumsuzluklara rağmen teknolojik gelişmeleri, savaş ve doğal afetlere mağdur kalan insanlara yardım ulaşacak insani yardım modelinin doğuşuna da olanak sağlamıştır. Ayrıca sivil toplum yapısı, yeni ortaya çıkan işçi sınıfının haklarının koruma amacıyla 19. yüzyılda oluşmaya başlamıştır.

Avrupa'da 19.yüzyılda ilk olarak askeri tıp alanında ve daha sonra ise sömürge alanlarında insani yardım uygulamaları sağlanmıştır. Aynı yüzyılda farklı

bölgelerde doğal afetlerin yaşanması ile birlikte birçok sivil toplum kuruluşları da ortaya çıkmıştır. Örneğin, günümüzde Türk Kızılay'ı olarak faaliyet gösteren sivil toplumu 1868 yılında Osmanlı Hilal-i-Ahmer Cemiyeti olarak savaş alanındaki yaralı ve hasta askerlere yardım yapmak için kurulmuştur.

20.yüzyılında yaşanan iki Dünya Savaşı'nda BM başta olmak üzere diğer birçok kuruluş da (Dünya Sağlık Örgütü ve Çocuk Koruma Fonu ayrıca bu dönemde 200 STK ve 2015 Küresel İnsani Destek Raporuna göre 44000 STK'ya ulaşmıştır) insani faaliyetler için ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın Birinci ve İkinci Bölümlerinin değerlendirdiğimizde, İnsani yardım kavramının kalkınma yardımı ve insani müdahaleden farkı, insani operasyonlarında ve yardım faaliyetlerinde ulusal ve uluslararası kuruluşlar, devlet ve devlet dışı ve insani sektörlerin ve bireylerin temel insani yardım ilkeleri, temel insani yardım standartları ve uluslararası insancıl hukuka uyum sağlanmaları, insani yardım sağlanmasında karşılaşılan sorunlar ve çözüm yollarının önerisi, günümüzde doğal ve insan yapımı krizlerden etkilenen kişilere yönelik elde edilen veriler gibi hususlar sonuç olarak elde edilmektedir. Aşağıda her bir husus genel olarak açıklanmaktadır:

İnsani yardım genel olarak doğal ve insan yapımı krizler başta olmak üzere, ulusal devlet, uluslararası kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, özel sektörler ve bireylerce ve insani ilkelerin rehberliğinde insan hayatını kurtarmak, onurunu korumak için her yerde, her zamanda ve her karmaşık durumda olumsuz etkilenen ve acı merkezli bulunan toplum ve kitlelerin temel gereksinimleri olan sağlık, barınma, eğitim, beslenme, parasal yardım, fiziki yardımları, kamuoyunun doğal afetlere yönelik bilinçlendirilmesi, planlama ve muhtemel olan afet riskini azaltmaya çalışmaları gibi kısa, orta ve uzun vadeli olarak sağlanması, ayrıca yaşanması muhtemel olan krizlerin önlenmesini içeren tüm faaliyetleri kapsamaktadır. Bu krizler bazen deprem, sel, toprak kayması, yanardağı patlamaları, kuraklık, tsunami, kasırga ve salgın hastalıklar gibi doğal afetler şeklinde, bazen de savaşlar, çatışmalar, göçler, ekonomik ve sosyal krizler ve yoksulluk gibi insan yapımı afetler olarak insanlığı yerel ve uluslararası boyuta ortaya çıkmaktadır.

İnsani yardım kavramı “insani müdahale” ve “kalkınma yardım” kavramlarıyla karıştırılmamalıdır. İnsani yardımların kalkınma yardımların birbirinden farklı olduğuna baktığımızda, çatışmaların olumsuz etkileri sivilleri hem doğrudan hem de

dolaylı olarak etkilemektedir. Böyle karmaşık durumlarda insani yardımların birincil amacı insan kayıplarını önlemek ve hayata kalan insanlara su, sağlık, barınma, gıda ve temel erişimi sağlamaktır. Oysa kalkınma yardımı bir ülkenin altyapısını, kurumlarını ve ekonomisini yeniden yapılandırması amacıyla yapılmaktadır ve çoğunlukla barış anlaşmalarının önemli bir parçası olarak tanımlanmaktadır. Kalkınma yardımı şiddetin önlemesi için uzun vadeli bir strateji olarak ele alınabilir. Ama insani yardım durumun şiddetine göre kısa, orta ve uzun vadeli stratejiler kapsamında gerçekleşebilir. İnsani yardım ve kalkınma yardımı birbirinden ayrı olmalarına rağmen aynı zamanda birbiriyle örtüşen eylemlerdir.

İnsani müdahale kapsam olarak, barışa karşı tehdit ile ağır ve sistematik insan hakları ihlallerini önünü alarak ve gerektiğinde silahlı güce başvurup sorunun nedenlerinin ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Buna karşın insani yardım ise, sorunun nedenlerinden çok sonuçlarına yönelik olarak çatışma ve savaş durumlarının yanı sıra doğal afetler ile diğer krizler durumlarında ortaya çıkan ve insani hayatını doğrudan etkileyen tüm olumsuzlukların sivil önlemler çerçevesinde en aza indirmeyi hedeflemektedir. Özetlemek gerekirse, insani yardım sivil önlemleri öngörürken, insani müdahale birinci ve temel amacını gerçekleştirmek için askeri önlemlere önem vermektedir.

İnsani yardım hukuki ve yasal alanda ise, kendi içerisinde yaptığı yasal düzenlemelerde “insan hakları hukuku, uluslararası hukuk, mülteciler hukuku ve uluslararası insancıl hukuk” gibi mevzuatları kullanmaktadır. Aynı zamanda uluslararası kuruluşlarla ulusal ve devlet dışı kuruluşlar tarafından kabul edilen şartları Tüzük ve davranış kuralları ayrıca devletlerarasında imzalanan ikili antlaşmalar ve çok taraflı antlaşmaları ve toplum tarafından kabul edilen ilke ve normlar da insani yardım mevzuatını oluşturmaktadır.

Küreselleşen dünya da insanların maruz kaldıkları hak ihlallerinin önlemesi ya da en aza indirilmesi amacıyla düzenlenen bu uluslararası hukuk ilkelerine göre, devletlerin temel görevinin savaşlar, silahlı çatışmalar gibi durumlarda halkın temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek olduğu belirtilmiştir. Bu durum, toplumların daha insani koşullarda yaşamaları için, insancıl hukuk prensiplerini benimseyen insani yardım örgütlerinin çalışmalarını zorunlu kılmaktadır. Bu kuruluşlar, uluslararası hukuk

kuralları çerçevesinde hareket ederek devletler, devlet dışı aktörler ve sahadaki mağdurlar için uygun olan insani yardımları arz edebilmektedirler.

Eğer bir devletin kendi toprakları içerisinde meydana gelen silahlı çatışmalar uluslararası veya uluslararası olmayan bir şekilde meydana gelirse, insancıl hukuk kuralları, tarafların, sivillerin ve diğer aktörlerin haklarını ve sorumluluklarını belirlemektedir. Uluslararası bir nitelik gösteren silahlı çatışmalarda, insani aktörler, insani erişim konusunu devletlerle müzakere eylemini gerçekleştirerek ve uluslararası olmayan silahlı çatışmalarda ise, egemenlik sınırları içerisinde buldukları devletin diğer devletler ve devlet dışı aktörlerle müzakere etmesini sağlamaktadır. Uluslararası insancıl hukuk kuralları altında, insani sektörler ve örgütler, devletler ve devlet dışı aktörler arasında yapılan bu müzakereler, herhangi bir grubun yasallığı veya meşruiyetinin tanıdığı anlamına gelmekten ziyade, insani yardıma gereksinim duyulan gruplara erişim sağlama ve yardımları ulaştırma hususlarında kazanım elde etmesi daha çok önem taşımaktadır.

İnsani yardım faaliyetlerinde görev alan bu kurum ve kuruluşlarla insani alanlarda çalışan kişiler ve kitleler için de birtakım sorumluluklar söz konusudur. Bu sorumluluklar insani yardımın temel ilkesi olan “insancılık, tarafsızlık, yansızlık ve bağımsızlık” ile belirlenmiştir. Bu ilkeler, insani müdahale noktasında insani prensiplerin temelini oluşturmaktadır. İnsani kuruluşların bu prensipler çerçevesinde hareket etmeleri, yardımda bulunacakları sivil toplum karşısında güvenilirlik olduklarını arttırmaktadır. Ayrıca insani çalışanların uygulaması gereken bu prensipler, daha fazla insanın silahlı çatışmalara dâhil olmasını da engelleyebilmektedir. Aynı zamanda, yardımların yerine ulaştırılması için taraflara kolayca erişimi mümkün kılan insani yardım ilkeleri, sahada görevli olarak görev yapan insani yardım çalışanları için de koruyucu ilkeler olarak tınılmaktadır.

Yardım sağlayan aktörler insani yardımların dört temel ilkesi yanında bir takım hususları da göz önünde bulundurmalıdırlar. Bu hususlar temel ilkeler ile yakın ilişkide bulunurken onları tamamlamakta, ayrıca bağışçı ve uygulayıcılar insani yardım faaliyetleri sağlarken gereken özel şartları ortaya koymaktadırlar. Bunlar:

(Hesap verebilirlik ve standartlar net olması, Sivil insani yardım ve insani yardımlarda askerin rolü, Sivillerin korunması ve insani müdahale ile insani yardımın farkı, Kriz sorumluluğunu paylaşılması, İyi uygulamaların paylaşılması ve

işbirliğinin sağlanması, İnsani yardım ve cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırılması, İhtiyaç temelli insani yardım sağlanması.)

Aynı şekilde temel insani yardım standartları (TİS) bireyler, kuruluşlar, koordine edici organlar ve insani yardımı yürüten ya da bunlara katkıda bulunan diğer kuruluşlar tarafından desteklenmekte ve uygulanmaktadır. TİS'leri, prensiplere dayalı, hesap verebilir nitelikte ve yüksek kalitede insani yardım hareketini tanımlamaktadır. İnsani yardım kuruluşları bunu kendi iç prosedürlerini şekillendirecekleri gönüllülük esasına dayalı bir mevzuat olarak kullanabilir. Bu standartlar aynı zamanda performansın denetlenmesi için de kullanılabilir ve bu nedenle farklı bağlam ve kuruluşlara uyumlu olmasını sağlamak amacıyla buna yönelik özel bir çerçeve ve ilgi göstergeler geliştirilmiştir. Ancak insani yardım faaliyetlerine bulunana kuruluşlar ve bireyler çok çeşitlilik arz etmektedir. Bunların zamanında hareket etmeleri ve faaliyetlerini hem kendi organizasyonlarının kapasite ve gerekliliklerine hem de içinde oldukları krizin aşama ve koşullarına uyarlamaları gerekir. TİS'leri aşağıda yer verilen 9 taahhütten oluşmaktadır:

- Krizden etkilenen topluluklar ve kişiler ihtiyaçları ile ilgili ve uygun yardımı alırlar,
- Krizden etkilenen topluluklar ve kişiler ihtiyaç duydukları insani yardıma doğru zamanda erişebilirler,
- Krizden etkilenen topluluklar ve insanlar, sağlanan insani yardım faaliyetlerinden olumsuz etkilenmezler. Krizlere daha hazırlıklı, dayanıklı ve az risk altındadır,
- Krizden etkilenen topluluklar ve kişiler haklarını ve yetkilerini belirler, bilgiye erişebilirler ve kendilerini etkileyen karar verme süreçlerine katılırlar,
- Krizden etkilenen topluluklar ve kişiler şikâyetleri yöneten güvenli ve cevap veren mekanizmaya erişilir,
- Krizden etkilenen topluluklar ve kişiler iyi koordine edilen ve tamamlayıcı yardım alırlar,
- Krizden etkilenen topluluklar ve kişiler organizasyonların edindikleri deneyim ve görüşlerine bağlı olarak gelişmiş seviyede yardım sağlanmasını bekleyebilirler,

- Krizden etkilene topluluklar ve kişiler ihtiyaçları olan yardımı mesleki yeterlilik sahibi (işinin ehli) iyi yönetilen personel ve gönüllülerden alınır ve
- Krizden etkilenen topluluklar ve kişiler kendilerine yardım sağlayan kuruluşların kaynaklarını etnik, verimli ve etik şekilde yönetmesini beklerler.

Küresel alanda doğal ve insani krizlerden etkilenen ihtiyaç sahiplerinin sayısı günden güne artmaktadır. Bu durumun en önemli kanıtları Nepal, Afganistan, Hindistan’da yaşanan depremlerdir. Özellikle,2015 yılında can kayıpları artmıştır. Bu durum kanıtlayan Nepal depremidir. Yani Nepal depremi sonucunda, 384 kişi hayatını kaybetmiş, 500 bin ev yıkılmış, 269 bin ev hasar görmüştür. Deprem beraberinde ölümcül heyelan ve çığlar meydana gelmiştir. Nepal’de 2015 yılında 12 Mayıs’taki meydana gelen ikinci depremde 218 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu deprem 4,8 milyar Amerikan doları ekonomik kaybına neden olmuştur. Aynı yılda Afganistan’ının Kuzey Doğusunda da büyük bir deprem meydana gelmiş ve 360 kişiden fazla insan hayatını kaybetmiştir. Afganistan’da son 30 yılın en kötü çığ afeti 2014 yılında meydana gelmiştir. Çığda Panjshir bölgesinde 310 kişiden fazla insan hayatını kaybetmiş ve 129 kişi de yaralanmıştı. 2015 yılın son depremi ise Tacikistan’da Hindikuş dağlarında meydana gelmiş ve toplam 6 kişi hayatını kaybetmişti. Onlarca insan da yaralanmıştır.

2015 yılında depremler afetlerin başını çekiyor. Ölümün %50’si (9640) depremler nedeniyle vuku olmuştur. Genel olarak 2015’de Asya, Afrika, Güney Amerika, Avustralua ve Avrupa’da yaşanan sel afetleri ciddi mal ve can kayıplarına yol açtı. Yaşanan binlerce sel ve su baskınlarında 1751 kişi hayatını kaybetmiş, 300’den fazla insan kaybolmuş, binlerce aile yerlerinden edinmiştir. Böylece yaşam felç olmuştur. Türkiye’de de şiddetli yağışlardan dolayı nehirler taşmış ve bazı bölgelerde 100 yılın afeti su baskını şeklinde ortaya çıkmıştır. Hindistan’da her yıl oluğu gibi 2015 yılında da Haziran ve Eylül ayları arasında muson mevsimi yaşanmış ve sonuçta 35 kişi hayatını kaybetmiştir. Aşırı kış koşulları Kuzey Amerika, Doğu Avrupa ve hatta Suriye’yi etkisi altına almıştır. Bu alanda toplam 38 kişi hayatını kaybetmiştir. Lübnan’da Eylül ayında bir kaç gün süren fırtınada 8 kişi ölmüş ve 750 kişi de boğulmuştur. Ancak 2015 yılında doğal kaynaklı afetlerde hayatını kaybedenlerin sayısı 2014 yılına göre yaklaşık 20 bin kişiye ulaşmıştır. Aynı şekilde, 2015 yılında da çatışmalar devam ederken Suriye de dâhil olmak üzere Yemen, Irak ve Güney

Sudan’da yaşanan deplasmanlar 65 milyon insanın etkilendiği ve onların kendi bölgelerinden düşük gelirli ülkelere gitmesine sebep olmuştur.

2016 yılında daha farklı ve daha karmaşık bir finansman manzarası ortaya çıktı ve aynı zamanda izlemek için daha karmaşık çözümler vaat edilmiştir. Yoksulluk, Risk ve Kriz alanlarında, 2015 yılında yoğun çatışmaların devam etmesiyle birlikte küresel şiddet ve zulüm nedeniyle 65 yaş üstü 1 milyon kişi yerinden edilmiştir ve ihtiyaca maruz kalan kişiler olmuştur. Doğal afetlerin yarattığı felaketlerden 2015 yılında daha fazla kişiler etkilenmiştir ve bir önceki yılına göre 89 milyon kişiden 142 kişiye ulaşmıştır. Aşırı yoksulluk içinde yaşayan insanlar %79’a ulaşmıştır. 677 milyon kişi krizden etkilenen için ayrılmıştır ve gelecekte krizlerin etkisini sürdürülebilir hale getirerek ve kalkınma yardımlarının dışlanmasına ve savunmasız hale gelmesine sebep olmuştur.

2016 23-24 Mayıs’ta gerçekleşen Dünya İnsani Zirve’si, söz konusu ülkeler için Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Banki Moon tarafından savunmasız insanlar ve çevreleri belirlemek ve karşılaştıkları krizlere ihtiyaçlarını gidermek için önemli çözüm yolları çizmiştir. DİZ Birleşmiş Milletlerin Genel Sekreterinin 9 Şubat 2016 yılında yayınladığı “one humanity: shared responsibility” başlık raporunda, küresel insani sistemin mevcut koşullarda karşı karşıya olduğu zorlukları aşılmasına yönelik hususların kapsamlı bir biçimde ve sistemde yer alan tüm aktörlerin katılımıyla ele alınmasını sağlamış ve sistemin geleceğine yönelik farklı taahhütlere bulunmuştur.

İnsani ulusal ve uluslararası aktörler insani yardım faaliyetlerin hızlı etkin ve verimli bir şekilde yürütülmelidirler. Ancak söz konusu yardımların verimli ve etkin olarak gerçekleşmesi genel olarak birçok sorunlar ile karşı karşıya kalmaktadır ve bu sorunlar insani yardımların hızlı ve zamanında erişimini sağlanmasına engel olabilmektedir.

Bu alanda insani yardımları “siyasileşmesi” ve bunun ile birlikte “ekonomik” sorunları ortaya çıkması bir temel engel olarak görülmektedir. Bütün devletler kendi sınırları içerisinde ortaya çıkan doğal afetler ve olağanüstü durumlarda ve bu olumsuz durumların mağdurlarının korumak için birincil sorumluluğa sahiptir. Bu sorumluluk devletin ülke sınırları içerisinde insani yardım faaliyetleri başlatmayı, organize etmeyi ve uygulamayı kapsamaktadır.

Ayrıca, bütün dünya toplumlarının iyiliği için, insanlığın çöküşüne daha fazla şiddette sebep olan sorunların ortadan kaldırılması, dünya üzerinde siyasi ve ekonomik sistemin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için ekonomik sorunların bir an önce çözülmesi gerekmektedir. Bu amaca ulaşmak için en büyük sorumluluk, ekonomisi gelişmiş ve gelişmekte olan devlet yöneticileri ile insani yardım kuruluşları gibi aktörlere düşmektedir. Ama genel olarak bakıldığında, insan sistemin geliştirilmesi, iyileştirilmesi ve insanların daha iyi koşullarda yaşatılması için alınması gereken tedbirlerde, devletler kendi ideolojik ve politika çıkar için çalışarak insani yardımların insani boyutundan“ siyasileşme” boyutuna çekmektedirler.

Diğer bir ifadeyle, insani yardım siyasileştikçe, bir taraftan her devlet kendi milli çıkarlarına yönelik politik ve askeri hedefler doğrultusunda hareket etmesini sağlayacaktır. Diğer taraftan ise insanlara yönelik dil, din ırk ve coğrafya ayırtını ortaya çıkaracaktır. Bu insani yardımların hem temel amacı olan “insani acıların dindirmek” ve hem de temel ilkeleri olan “insancılık, yansızlık, bağımsızlık ve tarafsızlık” ile aykırı olduğunu göstermektedir. Ayrıca politik amaçlara araç olarak kullanılan insani yardım faaliyetleri, çatışma bölgelerinde hem görev yapman insani yardım kuruluşlarının topluma göre güvenilirlik olmadıklarını ortaya koymakta, hem de kuruluşların kurumsal kimliklerine ve operasyonel çalışmalarına da zarar vermektedir. Yani kısaca, kuruluşlar kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmesi ve zamanında insani operasyon istenen alanlarda bulanmaması daha fazla insani zararlar ve kayıplarında yol açabilmektedir.

Bunun en yakın örneği 2011 yılında başlayan ve günümüzde hala devam eden Suriye Savaşı’dır. Bu ülkede yaşayan ve savaşın içerisine yer alan sivillerin rahat bir nefes almasını sağlayacak insani tedbirlerin önüne konulan siyasi engeller, milyonlarca insanı ülkelerini terk etmek zorunda bırakmıştır.

İnsani yardımların erişiminde ve sağlanmasına engel olan ikinci sorun ise, küresel çaptaki farklı toplumlarda yaşanan ve yaşanacak “Terör” olaylarıdır. Bu duruma ait örnek, son zamanlardaki Türkiye, ABD, Afganistan ve Fransa’da gerçekleşen terör saldırılarıdır. Bu doğrultuda en güncel örnek ise, 2 Mart 2017 yılında Afganistan başkentinde Taliban tarafından vuku bulan terör eylemi sonucunda 23 ordu

hayatını kaybetti ve 174 yaralı oldu, aynı şekilde 23 Nisan 2017 yılında Afganistan'ın Balkh şehrinde de Taliban ve DEAŞ tarafından gerçekleşen terörist eylemi sonucunda 160 ordu mensubu hayatını kaybetti ve 150'den fazla kişi yaralanmıştır.

Bu kapsamda devletler, ulusal ve uluslararası güvenliklerine tehdit olarak algıladıkları her türlü sorunu ortadan kaldıracak için bütün imkânlarını seferber etmeye başlamışlardır. Bu tedbirler çerçevesinde devletler, insani yardım kuruluşları ile finans sektörlerini de kapsayan bir terörle mücadele hukuku sistemi oluşturmuşlardır. Söz konusu hukuk sistemi, başta finans sektörü olmak üzere, bireysel ve kurumsal düzeyde terör faaliyetlerine maddi desteğin onunu almayı amaçlamaktadır. Ancak bu yaptırımlar, uluslararası çapta ortak bir tanıma sahip olmayan terör kavramının her devlet tarafından farklı algılanması sebebiyle özellikle hem finansal kurumlar hem de insani aktörler açısından kafa karıştırıcı bir nitelik arz etmektedir. Yani sivil toplum kuruluşlarını da düzenlemek niyeti taşıyan bu terörle mücadele hukuku çerçevesinde geliştirilen politikalar, terörün ortak bir tanıma sahip olmaması nedeniyle operasyonel ve etik anlamda insani kuruluşları zora sokmaktadır. İnsanların ve toplumların daha insani şartlarda yaşamalarını sağlayabilmek amacı ile insani yardım faaliyetlerinde bulunan bu kuruluşlarla ilgili söz konusu yasal düzenlemelerin insani yardım faaliyetlerini kesintiye uğratmayacak şekilde yapılması gerekmektedir. Ayrıca, terörist grupların her devletin kendi ideolojisi içerisinde gruplandırılmasının da uluslararası alanda birtakım insan hakları ihlallerinin onunu açtığı görülmektedir. Bu bağlamda hem devletlere hem de uluslararası kuruluşlara düşen görev ise, her türlü ideolojiden ve çıkar odaklı düşünceden ayrı belli bir terör tanımı yapmak, yapılan bu tanıma terörist faaliyetleri önleyici her türlü tedbiri hiçbir ayrımı gözetmeden almaktır.

Kısacası, başta savaş ve çatışmalar gibi insan yapımı krizler olmak üzere insan hayatını doğrudan etkileyen ve toplumların mağduriyetlerine sebep olan durumların göz ardı edilmesi, büyük tedbirsizliklere yol açmaktadır. Bu nedenle, insanlığın gelişimi için artık hem insani yardım tedbirleri hem de siyasi ve ekonomik tedbirlerle insani sorunların önüne geçmesi gerekmektedir.

“İnsani aktörlerini kapasite düşüklüğü” üçüncü sorun olarak insani yardım faaliyetlerin önünde geçmektedir. İnsani yardımların operasyonu binlerce hayati

kurtarmak için yapılabilir, ama bu farklı ve aynı zamanda ortaya çıkan karmaşık durumlarda zor bir girişimdir. Bu nedenle, insani yardımlar genellikle erişebilir alanlarda sağlanabilmektedir. Oysaki yardımların mağdur kitlelere hızlı ve verimli bir biçimde sağlanması hayati önem taşımaktadır.

“Halkın bilinçlendirme ya da bilgi eksikliği” dördüncü sorunu olarak kabul edilebilmektedir. Bu faktör doğrultusunda özellikle insani ve doğal krizlerin ön görünmezliği hem yönetim sistemini ve hem de koordinasyon faaliyetlerin zor durumda sokmaktadır. Bu sorunu çözmek için bilgi toplama ve paylaşımı için yönetim sistemlerini geliştirmek ve farklı aktörlerle koordinasyon işlemlerini gerçekleştirmek amaçlanabilmektedir.

“Çatışma durumlarında insani operasyonların gerçekleştirilmesi çatışmaların uzamasına sebep olması” insani faaliyetleri engelleyen diğer bir sorun olarak ele algılanmaktadır. Yani, çatışma durumlarında savaş alanında sağlanacak yardımlar mücadele taraflarca yardımların kaçırma, silah satın alma ve mücadele için daha fazla kaynak sağlama, askeri amaçlı kullanma, özel bir taraf veya tek parti çıkarı için kullanılabilir. Bu durmaların yaşanması, taraflar arasında rekabetin gelişmesi ve aynı zamanda barış sağlanmaması, yardım çalışanlarına ödemelerin artırılması ve bu nedenle çatışmanın uzaması, toplumun savunmasız ve yoksun üyelerine zarar verme ve uluslararası egemenliğin zarar görmesi gibi durumların ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle insani operasyon çatışma ya da doğal afetler durumlarında hızlı ve etkili bir şekilde ve temel uluslararası ilkeler çerçevesinde gerçekleşmelidir.

İnsani eylem ortamının kriz tepkisine karşı artan bir siyasi boyuttan etkilenmesiyle birlikte insani görev süresinin uzatılması, aktörlerin yeni ve yeni türlerinin ortaya çıkması, koordine etmek için yeni yolların izlenmesi, yenilikçi tepkiler; insani ilkelerin çeşitli yorumları, talep odaklı yaklaşımlara doğru giderek ve insani yardım için kullanılan kaynaklar ve araçlardaki değişiklikler hep var olmaktadır. Böyle durumlarda, insani yardım etkinliği ölçmek ve algılamak çok zordur. Bu nedenle, insani alanda genel olarak sivillerin ve özellikle de çocuklar ve kadınların korunmasına yönelik olumsuz etkiler ile başa çıkmak, insani erişim kısıtlamaları, insani yardım çalışanları için güvenlik tehditleri ve ayrıca büyük insani aktörlerin artan bir riskten kaçınma, gibi durumlar için çok fazla rehberlik sağlanmalıdır. Aynı

şekilde, insani yardım sağlanmasında eşgüdüm eksikliği, düşük kapasite, uzlaşma ve fikir birliği eksikliği, sistem niteliği daralması, kaynak erişimini hızlı ve verimli bir şekilde sağlanmaması ve güvensizlik gibi zorlukların var olması daha fazla liderlik, geniş ve güçlü bir uluslararası sistemin var olma talebine bulunmaktadır. Ayrıca, insani yardımların etkililiği, yardımların hedeflerine ne kadar iyi uyduğu, sistemin acil durumlarda ne kadar hızlı tepki verdiği, çalışmalarını ne kadar izlendiği ve değerlendirdiğini, liderliğin kalitesini ve koordinasyon çabalarının yeterliliğini kapsayan bir süreçtir.

İnsani yardım sistemi günümüzde uygulanan haliyle krizlerin özellikle, insani krizlerin giderilmesi noktasında yetersiz kaldığından kendisini yenileyecek ve dönüştürecek reformlara ihtiyaç duymaktadır. Bu değişim, mevcut insani yardım sisteminin bugün var olan ve daha sonra ortaya çıkacak insani krizlerin önleyebilmesi için daha belli ve gerçekçi yaklaşımların oluşturulması ve insani yardım sisteminin hâlihazırda süregelen Batılı dayatmacılıktan kurtulabilmesidir.

Geçtiğimiz on yıllarda kendi içerisinde ciddi reformlar yapmaya çalışan insani yardım sisteminin hala giderek büyüyen günümüz insani krizleri ve sorunları karşısında yetersiz kaldığı görülmektedir. Bunun tek sebebi ise, mevcut sistemin değişimiyle ilgili girişimlerin onun çarpık işleyişinin ve çifte standart uygulamalarının giderilmesinden ziyade, yalnızca teknik imkânlarının geliştirilmesine öncelik verilmiş olmasıdır. Bu durum günümüzde insani krizlerin önlenmesi ve sona erdirilmesi hususunda belirli sıkıntılara yol açmıştır. Söz konusu bu sıkıntılardan bir tanesi, 2014 yılından itibaren insani kriz yaşayan ülkelerin (Suriye ve Afganistan gibi) birçoğunun halen aynı krizleri yaşıyor olmasıdır.

Günümüzde insani yardım sistemi, beş başlı devlet (ABD, Japonya, Kanada, Norveç, Avustralya) ile AB tarafından domino edilmektedir. Bu durum, insani kaynakları ellerinde tutan ayrıcalıklı bir kitlenin oluşmasına sebebiyet vermiş, bununla birlikte de insani yardım sistemine girmeye çalışan yeni girişimcilerin önünde engeller oluşturmuş ve mağdur olan kesimlere erişim noktasında birçok sıkıntıların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Batılı devletler tarafından geliştirilen insani yardım sisteminin şu anki işleyişi, bölgedeki mağdur insanların ihtiyaçlarının giderilmesi üzerine değil, büyük ölçüde daha önceden belirlenmiş mal ve hizmetler üzerine temellendirilmiştir. Yani sistem,

insani krizler içerisinde sıkışıp kalmış toplumların isteklerini dikkate almak yerine kâğıt üzerinde belirlenmiş ve sınırları çizilmiş koşullara göre işlemektedir. Böylece, insani yardımın temel amacı olan ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarını giderilmesi konusu da göz ardı edilmektedir. Bu durum Batılı devletler tarafından kuralları konan insani yardım sisteminin ve bu sistemin prensiplerinin güvenilirliğine ve evrenselliğine gölge düşürmektedir. Ayrıca gerek terörle mücadele hukuku gerek hesap verilebilirlik gerekse yüksek finansa sahip insani yardım fonlarının kontrolü ile sistemin dışında tutulmak istenen birçok yerel insani yardım kuruluşu, uygulamadaki bu ikiyüzlülüğe karşı çıkmaktadır.

Bu nedenle, savaşlar, iç çatışmalar ve doğal afetler gibi sebeplerle acı çeken insanın yaşam şartlarını kolaylaştırmak konusunda oldukça yetersiz kaldığı görülmektedir. Oysaki insanların insani onuruna uygun koşullarda yaşatılabilmesi için sayılan tüm bu sorunların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu bağlamda insani yardım sistemini domino etmeye çalışan Batılı devletlerin siyasi iktidar ve ekonomik güç elde etme isteklerinden kurtulmaları, bölgeyi tanıyan yerel aktörlerin insani sistem içerisine dâhil olabilmelerinin onunu açmaları sistemin değişim ve dönüşümü için büyük önem taşımaktadır. Nitekim insani yardım sistemi insan hayatını tehdit eden her türlü krizin önünde durulmalı, toplumların temel ihtiyaçlarını görmezden gelme alışkanlığından kurtulmalı ve insani prensiplerin, politik ve güvenlik kaygılarından tamamen ayrı bir olgu olduğunu anlamalıdır. Ayrıca, bu doğrultuda ulusal ve uluslararası düzeyde insani aktörlerin birçoğu insani sistemdeki sorunların giderilmesi ya da en aza indirilmesi ve önleyici tedbirleri alınması ve çatışmalar ve karmaşık acil durularda hazırlık olması amacıyla nice ve nitel yöntemleri, kalite yönetimi, katılımcı yöntemler, proje ve programlama yöntemleri, sonuç tabanlı yöntemi, performans yönetimi vb. gibi farklı yaklaşımlardan yararlanmalıdırlar.

Çalışmanın üçüncü bölümünün değerlendirme sonucunda Türk Kızılay'ının güçlü bir organizasyona sahip olmasına rağmen yapısal alanda sorunların mevcut olması, Türk Kızılay'ı insani yardım operasyonlarında ve yardımların değerlendirmesinde karşı karşıya olduğu sorunların incelenmesi, Türk Kızılay'ının insani faaliyetler alanında denk geldiği sorunların giderilmesinde veya söz konusu sorunların en aza indirilmesi için en çok kullandığı yaklaşımlar ve yöntemler gibi sonuçlar elde edilmektedir. Genel olarak, bu konuların açıklaması da aşağıda yer almaktadır.

Türk Kızılay Derneği ilk kez 1868 yılında Osmanlı askerleri ve yaralıların için yardım sağlayan kuruluşu şeklinde kurulmuştur. 1877 yılında, Osmanlı Hilal-i-Ahmer Cemiyeti adını alan Türk Kızılayım, Kızılay amblemini tasarlayan ve kullanan ilk ulusal dernek olmuş ve daha sonra bu amblemin kullanılması diğer Müslüman devletlerinde de yaygınlaştırılmıştır. Bu Cemiyet 1923 yılında Türkiye Hilal-i-Ahmer Cemiyetine, 1935 yılında Türkiye Kızılay Cemiyetine ve en son 1947 yılında ise Türkiye Kızılay Derneği'ne dönüştürülmüştür. Kızılay derneği aynı zamanda, sivil toplum kuruluşu olarak Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi'nin temel ilkeleri ve Cenevre Sözleşmeleri kapsamında faaliyet etmektedir. Cenevre Sözleşmelerine göre, Türkiye'de "Kızılay" adlı tek bir dernek dünya çapında büyük bir organizasyona sahip olan Uluslararası Kızılhaç-Kızılay Dernekleri Federasyonunun da bir parçasıdır ve aynı zamanda uluslararası yardım kuruluşudur.

Türk Kızılay'ı, kamu yararına çalışan ulusal ve uluslararası düzeyde yardım faaliyetleri sağlayan sivil toplum kuruluş olması nedeniyle, çalışmalarının etkin ve verimli bir şekilde yürütebilmesi büyük önem taşımaktadır. Burada Kızılay'ın gerek operasyonel kapasite gerekse sağlanan faaliyetlere ilişkin hususları kapsam ve niteliğini yeterli derecede şeffaflık sağlanmış araç-gereçler ile kamuoyu tarafından bilinir hale getirilmesi ve kaynakların etkin ve verimli bir biçimde kullanıldığında ilişkin tatmin edebilir bir ortamın oluşturulması ile mümkün olacaktır.

Türk Kızılay'ı Uluslararası Kızılay ve Kızılhaç Hareket'in temel ilkeleri olan insanlık, tarafsızlık, yansızlık, ayırım gözetmemek, gönüllülük, birlik, bağımsızlık ve evrensellik sayesinde savaşta, barışta, doğal afetler, acil durumlar ve diğer karmaşık durumlarda olumsuz etkilenen kitleler ve toplumlara insani yardım ve faaliyetlerini sağlamaktadır. Genel Merkezi Ankara'da bulunan Türk Kızılayı Türkiye'nin 81 ilde 700 aşkın şubesi ile birlikte faaliyet etmekte ve en güçlü organizasyona sahiptir. Hâlihazırda da küresel çapta dördüncü ve ulusal çapta ise birincilik konuma sahiptir.

Türk Kızılay'ı güçlü bir organizasyona sahip olmasına rağmen yapısal olarak birçok (birden fazla paydaş ve koordinasyonun olmaması, hedeflere kararsızlık ve dağınıklık, geleneksel dernek yapı ve yaklaşımlarının etkisi ve kapasite düşüklüğü, kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanılmaması, saydamlık ve hesap verilebilirliğin sağlanamaması) gibi sorunlarla şöyle karşı karşıya kalmaktadır. Söz konusu sorunlar aşağıda genel olarak bahsedilmektedir:

Uluslararası insani yardımlar ve benzer nitelikte ulusal düzeydeki yardım faaliyetlerinin sağlanmasında uzunca bir süre Kızılay gibi uluslararası örgütler başat rol oynamıştır. Ancak, uluslararası ilişkilerin niteliğindeki değişimler ve demokratik toplumlarda devlet aygıtını oluşturan yapılardan beklentilerin farklılaşması gibi nedenler ile söz konusu alanlara devletler, kamu kurum ve kuruluşları da yeni aktörler ve paydaşlar olarak girişimde bulunmuşlardır. Özellikle, sosyal devlet olgusunun gelişmesi ve yaygınlaşması ve kentleşme faaliyetlerinin artmasının sonucunda doğal afet ve insani afetlerden etkilenme boyutunun büyümesi, küreselleşme ve artan iletişim imkânlarının sonucunda insani yardımlara yönelik kamuoyu talep ve beklentisi ulusal ve yerel sınırları aşarak uluslararası bir boyut kazanmış olması, ulaşım ve lojistik imkân ve fırsatların artmasıyla uzak mesafelerde yardım götürme yeteneklerin artması ile uluslararası yardımların dış politika yapımında yeni araçlardan biri olarak kabul edilmesi sonucunda devletler, insani yardım amaçlı faaliyetlerin ana paydaşı haline gelmiştir.

Bu çerçevede, insani yardım faaliyetlerinin gerek ulusal ve gerekse uluslararası düzeyde sağlanmasında eşgüdümü sağlayacak ve bütünsel bir çaba gösterilmesine imkân verecek yeni rol tanımlanmalarının henüz yapılmamış olması Kızılay gibi kurumların yapılarında ve faaliyetlerinde verimsizliklere yol açmaktadır. Diğer bir ifade ile geleneksel talep ve beklentilere göre şekillenmiş yapılar ve yaklaşımlar ile bugünün gerektirdiği insani yardım faaliyetlerinin yürütülmesi çalışmaktadır. Herhangi bir uluslararası insani yardım yapılması söz konusu olduğu zaman, yardımın niteliği, kapsamı, tutarı ve boyutu gibi hususlarda temel bazı kararların alınması, gerektiği finansman kaynaklarının kim tarafından ve nasıl temin edileceği, yardımların hangi yöntem ve araçlar ile yardım yerine ulaştırılacağı ve sunulacağı gibi hususlar birden fazla paydaşın rollerinin belirginleştirilmiş olması halinde etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirilebilecektir. Aynı durumda ulusal düzeydeki yardımların sağlanmasında, paydaş sayısı daha da artarak büyük bir soruna dönüşmektedir. Bu rollerdeki belirsizlikler olağan yardım faaliyetlerinde bile ciddi belirsizliklere ve kaynak israflarına yol açmaktadır. Örneğin, merkezi yönetim ve mahalli idarelerdeki sosyal devlet anlayışındaki yeni yönelimler çerçevesinde aşevleri, gıda paket dağıtımı, öğrenci yurdu, huzurevi ve kimsesizler misafirhanesi işletilmesi ve sağlık hizmetlerin sunumun gibi faaliyetler artık genel yönetim kapsamındaki kamu idareleri tarafından yaygın bir biçimde sunulmakta ve kamuoyu

tarafından da bu hizmetler söz konusu liderlerden talep edilmektedir. Bu çerçevede afetlerde yaşanan problemleri azaltmak ve birimler arasında koordinasyonu sağlamak üzere bu kapsamda Kızılay afet bölgesinde etkilenen kişilere beslenme hizmetlerinin koordinasyonundan sorumlu tutulmakta daha sonra ise barınma, haberleşme, sağlık ve nakliye gibi hizmetlere önem vermektedir.

Bu durum “yardım faaliyetlerinde yaşanan verimsizlik ve koordinasyon eksikliği” gibi temel sorunların rol belirlenmelerinin yapılması ile çözülebileceğini göstermektedir. Başka bir ifade ile sorun daha genel nitelikli bir sorun olup kamu yönetiminin hangi unsuru eli ile hangi faaliyetleri gerçekleştireceğinin belirlenmesi ve hangi faaliyetlerde sivil toplum katkısını öngörüldüğüne ilişkin temel bir yaklaşım eksikliğinin giderilmesi gerekmektedir. Bu nedenle öncelikle, kamu yönetimi tarafından doğal afetler ve insani krizlerde yapılacak tüm müdahale ve yardım faaliyetlerine yönelik kapsayıcı ve rol tanımlarını netleştiren stratejik bir yaklaşım belirlenmesi ve başta Kızılay olmak üzere diğer sivil toplum kuruluşlarının da bu çerçevede kendi faaliyetlerine yönelik temel önerilerini oluşturması gerekmektedir.

Türk Kızılay Derneği”nin bir bütün olarak tüm faaliyetlerine bakıldığında, yardım faaliyetlerine ilişkin “temel amaç ve hedeflerine ciddi bir dağınıklık ve kararsızlık” görünmektedir. Bu Dernek, belli yardım alanlarında katkı sağlayan bir sivil toplum kuruluşu olmak yerine güya yardım faaliyet alanlarına var olmaya çalışan bir durumu sergilemiştir. Ayrıca, ihtiyaç sahipleri de karmaşık ve acil durumların birçoğunda Kızılay’dan her türlü yardım ve hizmet beklemektedirler. Hâlbuki Türk Kızılay’ı, Uluslararası Kızılhaç- Kızılay Hareketinin esas itibarıyla belirli sınır ve alanda faaliyet göstermek üzere ortaya çıkmıştır. Dernek ilk başta savaş ve silahlı çatışmanın etkisinin azaltmaya, olumsuz etkilenenlerin durumunu iyileştirmeye yönelik yardımlar ile savaş alanında yaralı ve hasta askerlerin sağlığını sağlamaya, esirlerin, mültecilerin, sivil halkın, yaşlıların, kadınların ve çocukların bakımları, barınmaları, tahliyeleri ve tedavi edilmeleri gibi birçok hususları giderilmesi ve en aza indirmesi için şekillenmiştir. Daha sonraki süreçte ise, ülkeler tarafından tek başına üstesinden gelinemeyen gerek doğal afet ve gerekse insani afetler olan kıtlık, açlık, yangın, sel, deprem gibi durumlarda, bu durumlardan etkilenenlerin iyileştirilmeye yönelik yapılan sağlık, beslenme, gıda, barınma, ulaşım, eğitim gibi faaliyetlerin kapsamına bulunmuştur.

Türk Kızılay'ı Derneğinde ise, bu amaç ve hedeflerin dışında diğer yardım alanlarındaki sivil toplum katkılarının yetersiz olması ve yönetim anlayışlarında zaman içerisinde oluşan sapmalar nedeniyle, bu alanlarda Kızılay'ın rolü açıkların kapatmak gibi bir durum yaşanmıştır. Yani, Dernek uluslararası harekete ilişkin misyon ve faaliyetlerinde ciddi ölçüde sapma göstermiş olup, uluslararası boyutu ağır basan bir dernek olmak yerine daha ziyada yerel amaç ve hedeflere yönelik faaliyetlerini ağırlıkla sağladığı genel amaçlı bir ulusal Derneği'ne dönüşmüştür.

Derneği uluslararası niteliğinin aşılması ve yerel amaç ve hedeflere ilişkin yardım faaliyetlerine ağırlık verilmesi, temel işlevlere ilişkin alanlarda dışlama etkisinin yoğun bir şekilde yaşanmasına sebep olmuştur. Bu çerçevede, Dernek güya kısır bir döngü içinde girmiştir. Yerel alanlarda rekabetin artması ve farklılaşması ile birlikte Dernek gün gittikçe yerel yardım alanlarını ve iktisadi işletmelerine ilişkin faaliyetleri temel amaç ve işlev olarak algılanmaya başlamıştır. Bu durum, Derneğin temel amaç ve hedefleri dışındaki faaliyetler ve işlemlerin dışlama etkisi ile temel amaç ve hedeflere ilişkin ana faaliyet alanlarında ve kurumsal kapasitelerinde ciddi eksikliklere yol açmıştır.

Aynı şekilde, Derneğin temel amaç ve hedefleri dışında yer alan alanlara ilişkin faaliyetlerinin artması ve bunun ile birlikte amaç ve hedeflere yönelik alanlardaki faaliyetlerde oluşan eksikliğe ilişkin kaynak tahsis süreçlerinde diğer yandan bu faaliyetlere yönelik planlama ve koordinasyon yeteneklerinin gelişiminde kendini olumsuz şekilde göstermiştir. Bu durum, Derneğin gelir yaratma amacına yönelik sağladığı bazı stratejik tercihler de temel amaç ve işlevlerinde yaşanan odak kaybına ilişkin sebeplerden birisi olmuştur. Özellikle, iktisadi işletmeler oluşturmasıyla gelir yaratma uygulamaları ile bağış toplamaya yönelik kapasitenin artırılmasına ilişkin uygulama ve faaliyetler, temel amaç ve işlevler olarak algılanmaya başlamıştır.

Dernekler ile ilgili mevcut mevzuat, yapı, yaklaşım ve algılar sonucunda oluşan “geleneksel” düzenleme ve uygulamalar, Kızılay Derneği'nin temel amaç ve hedeflerini gerçekleştirmeye ve uluslararası sivil toplum kuruluşu haline gelmesine ilişkin gerekli olan kurumsal kapasite ve kültürün yeterli düzeyde gelişmemesinin temel nedeni olarak görülmektedir. Bu Derneğin kuruluşunu, organlarını ve temel amaç ve görevlerini düzenleyen ve geleneksel dernek yaklaşımlarının zayıflığı alanlarını giderecek herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Yani, sivil toplum

kuruluşu olduğunu koruyacak ve Kızılay'ı geleneksel Dernek uygulama ve kültürlerinde olduğu gözlenen yozlaşma alanlarından uzak tutacak yeterli düzeyde araç ve gereç geliştirilmemiştir.

Yerel Derneklerde sıkça görülen amaç ve işlevlerinde odak kaybı, dernek faaliyetlerinin esas işlev ve amaçlar dışında yönelmesi, yönetim organlarının oluşumunda ortaya çıkan çeşitli riskler, karar alma süreçlerinde saydamlık ve hesap verebilirliğin sağlanmaması, dernek kaynaklarının verimsiz ve amaç dışı kullanımı, dernek yönetim ve yapılarında çoğulculuğu kaybedilmesi, kurumsal kültür, sürdürülebilirlik ve sahiplenmenin gerçekleştirilmemesi, paydaşlar ile ortak ve birlikte çalışma kültürünün oluşturulmaması gibi bir bütün olarak derneklerin amaçlarından ve katkı sağlamaya yönelik çabalardan uzaklaşmasına yol açan nedenler, dernekleri; içine kapalı, üretken olmayan ve statik yapılar haline getirmiştir. Hâlbuki Kızılay gibi uluslararası nitelikteki yapıların söz konusu tehlikelerden uzak tutulması gerekmektedir. Yukarıda ifade edildiği üzere, bunun sağlayacak herhangi bir düzenleme bulunmamakta olup, risklerin tümü diğer derneklerde olduğu gibi açık bırakılmıştır.

Kızılay Derneği, “kaynaklarını” değerlendirmede ve yeni kaynaklar oluşturma konusunda iktisadi işletmeler uygulamalarından gayrimenkul yönetimine kadar, bağış toplama faaliyetlerinden hazır değerlerin nemalandırılmasına kadar değişik araçlardan yararlanmaktadır. Ancak, söz konusu faaliyetlerin “veremliliğinin” irdelenmesine yönelik uzunca bir süredir herhangi bir çaba gösterilmemiştir. Gayrimenkul portföyünün değerlendirilmesine ilişkin uygulanan temel yaklaşım ve yöntemlerde herhangi bir sorun görülmemektedir. Gayrimenkul yönetimi konusunda kat karşılığı, gelir paylaşımı, edinme, satış, devir ve kira gibi değişik yöntemler ihtiyaca göre etkinlikle kullanılmaktadır.

Kızılay'ın bütçeleme, muhasebeleştirme ve raporlama sistemleri ile denetim sistemlerinin “hesap verebilirlik” ve mali “saydamlık” ilkelerinin tam olarak sağlanması yönünde sistematik açıklar taşınması görünmüştür. Dernekler mevzuatında derneklerin bütçe hazırlaması öngörülmemekle birlikte Kızılay'ın tarihsel süreç içerisinde bütçe hazırlama konusunda olumlu bir teamül geliştirdiği görülmüştür. Ancak, gerek faaliyet alanındaki dağınıklıklar gerekse iktisadi işletme uygulamalarındaki bütçeleştirme zorlukları nedeniyle nitelikli bir bütçe hazırlama

süreci uygulanamamaktadır. Aynı konular bütçe iş işlemleri ile ilgili, muhasebe sistemleri, raporlama ve denetim sistemlerinde de çeşitli zorluklara ve boşluklara yol açmaktadır.

Yukarıda tespit edilen yapısal sorun, Kızılay tarafından öncelikle giderilmesi gereken temel sorunlardır. Söz konusu yapısal sorunların giderilmesi halinde hem kurumun yönetim kapasitesi iyileştirilmiş olacak, hem de kurum kaynaklarının etkili, verimli ve ekonomik bir şekilde kullanılması konularında daha başarılı sonuçlar alınabilecektir. Böylelikle, sağlanılan temel amaç ve işlevlere dair faaliyetlerin kapasite ve kalitesi artırılabilir.

Söz konusu yapısal sorunların olması ihmal edilen reform ihtiyaçlarını göstermektedir. Reform ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak kısmi ve başarıya ulaşmayan bazı çabalar gösterilmiştir. Ancak, ancak çabaları eksikliği stratejik planlarda mevcut durumun korunarak iyileştirilmesine yönelik muhafazakâr bir yaklaşım benimsenmiş olması oluşturmaktadır. Reform çalışmaları, yukarıdaki sorunlara temas etmeyen ve mevcut faaliyetleri esas alarak bunları daha iyi yapmaya yönelik anlayışı ötesine geçmemiştir. Hâlbuki Kızılay Derneği'nde yaşanan sorunların kaynağı mevcut kurumsal yapı ve faaliyetlerin iyi işlememesi olmayıp büyük ölçüde bu yapı ve faaliyetlerin bizatihi kendileridir. Örneğin, karar alma süreçlerinde nitelikli kararlar üretilmemesinin sebebi karar alma süreçlerinde yer alan kişiler değil, bizatihi karar alma süreçlerine ilişkin yapılardır. Aynı şekilde Derneğin sağladığı bazı faaliyetlerdeki sorunların sebebi, bu faaliyetlerin iyi bir biçimde yürütülmemesinden ziyade bizatihi söz konusu faaliyeti olarak tasarlanıp yürütülüyor olmasıdır.

Türk Kızılay'ı 149 yıllık tarihi boyunca ulusal düzeyde binlerce defa insani yardım çalışması gerçekleştirmiştir. Bunların önemli bir kısmı, doğal afetler sonrası afetzedelere yardım şeklinde yapılmıştır. Uluslararası çapta da benzer çalışmalar gerçekleştiren Türk Kızılay'ı, bu güne kadar yaklaşık 140 ülkeye insani yardım faaliyetlerini yürütmektedir.

Türkiye sınırları içerisinde meydana gelen afetlerden etkilenen insanlara Türkiye geneline yayılmış 9 bölge ve 25 yerel Afet Yönetim Merkezi aracılığıyla yardımda bulunmaktadır ve herhangi bir afete en geç 2 saat içerisinde müdahale edilebilecek operasyonel güce sahiptir. Öncelikli olarak dil, din, ırk, mezhep ve cinsiyet ayrımı

yapılmadan insani yardım yapıyor. Yardımlar afetin boyutu, yeri, etkilenen insan sayısı ve etkilenme durumuna göre şekillendiriliyor.

Kızılay'ın hemen her afet sonrası için müdahale planları bulunmaktadır. Bu planlamalara rağmen her afetin kendine özel olması nedeniyle müdahale döneminde sorunlarla karşılaşabilmektedir. Bunların bir kısmı coğrafi, bir kısmı iklimsel, bir kısmı insan faktöründen kaynaklanmaktadır. Ama Kızılay, uzun yılların deneyimiyle bunların üstesinden gelebilecek hareket tarzını geliştirebilmiştir.

Türk Kızılay'ı 2000'li yıllar itibaren ulusal alanla birlikte yurt dışı insani yardım çalışmalarına da ağırlık vermiştir. Pakistan depremi ile başlayan, Gazze'deki çatışmalarla devam eden ve Somali'de yaşanan kuraklıkla artış gösteren yurt dışı insani yardım faaliyetlerini gerçekleştirmiştir. Ayrıca günümüzdeki en güncel örneklerden Suriye ve Halep meselesidir. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Müdahale Başkanlığı (AFAD) verilerine göre Şubat 2017 itibarıyla 2.896.633 Suriye vatandaşı ülkemizde kayıt altında bulunmakta olup, bu rakamın yalnızca 259.488'i geçici barınma merkezlerinde (kamplarda) yaşamlarını sürdürmektedir. Kasım 2016 itibarıyla Türk Kızılay'ı, 10 ilde bulunan toplamda 17 çadırkent ve 8 konteyner kentte toplamda 185 personeli ile hizmet vermektedir. Operasyon kapsamında yürütülen tüm faaliyetler saha düzeyinde Gaziantep'te bulunan "Suriye Krizi Ülke Alan Koordinatörlüğü"nce, merkezi düzeyde ise Ankara'da bulunan "Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü"nce takip ve koordine edilmektedir.

2016 yılı itibarıyla elde edilen verilere göre, 26 geçici barınma merkezinde 260 binin üzerinde Suriyeli ile kamp dışında farklı yerleşim merkezlerinde yaşayan Suriyelileri tüm ihtiyaçları hükümet tarafında karşılanmaktadır. Aynı yılda Suriyelilerin sayısı 2,7 milyon ve 2017 yılında ise 3 milyona artmıştır.

Suriye'nin Halep bölgesinde yaşanan karışıklıklar nedeniyle 12 Aralık 2016 tarihinde başlayan tahliyeler çerçevesinde toplamda 45 bin kişi tahliye edilmiştir. Alınan bilgilere göre 95'i çocuk 265 yaralı Türkiye'ye getirilmiş olup, yaralılarından 35'i hayatını kaybetmiştir. Acil müdahale çalışmaları kapsamında Türk Kızılay'ı tarafından 1.450 adet çadır bölgeye sevk edilmiştir. Söz konusu çadırlar halen Cilve gözü Sınır Kapısının karşısında bulunan lojistik merkezinde bekletilmektedir. Bölgeye gelen insanların soğuktan etkilenmemeleri adına geçici olarak 59 adet çadırın kurulumu Türk Kızılay'ı ekipleri, AFAD ve İHH yetkilileri tarafından

sağlanmıştır. Çadır kent kurulması planlanan bölgenin altyapı çalışmaları tamamlandıktan sonra bahse konu çadırlar bölgeye nakledilecektir. Halep'te yaşanan olaylar çerçevesinde Türk Kızılay'ı Hatay İl Ekip Başkanlığına bağlı 22 personel, 1 tır, 1 kamyon ve 7 araç bölgede çalışmalara devam etmektedir.

Türk Kızılay'ı afetlere müdahale sürecinde insani yardım hareketlerini gerçekleştirmesinde koordinasyonun eksikliği, bölgede ulaşım ve sosyo-kültürel sıkıntıları, yardım malzemesi temininde ve güvenli gıdaya erişim konusunda sıkıntı, ülkelerin siyasi ilişkilerindeki sıkıntılar, ayrımcılık ve din sorunu, dil sorunu, ihtiyaç sahiplerinin farklı milliyetlere sahip oldukları, karmaşık acil durumlarda ihtiyaç sıralamasında yaşanan sorunlar, çok büyük afetlerde yardım malzemelerinin yetersizliği durumlar, bilgi eksikliği, insani yardım ve her türlü yardımın kamuoyuna göre tek yardım kuruluşu olan Türk Kızılay'ından beklemek, ihtiyaç sahiplerinin yemek alışkanlıklar ve mesafe uzunluğu gibi pek çok sorunlar ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunların ortaya çıkması bir taraftan insani yardımın sağlanmasında temel amaç olan “hızlı ve etkili erişim sağlamak” engel olmakta, diğer yandan ise Türk Kızılay'ının bu operasyonlarının ve faaliyetlerin etkili ve etkililiği düzeyini değerlendirmesini zor duruma sokmaktadır.

Güçlü ulusal ve uluslararası kuruluşu sayılan Türk Kızılay'ı, insani faaliyetler alanında yukarıda sözü edilen sorunların giderilmesi ya da en aza indirmesi ve çözüm önerilere bulunması için öncelikle gerekli belli bir yaklaşım ve sistem içerisinde hareket etmeli daha sonra da karmaşık acil durumların ortaya çıkmasında oluşturan yöntemlere dayalı gerekli tedbirler ve hazırlıklara bulunmalıdır.

Çalışmada belirtildiği üzere, Türk Kızılay'ı Uluslararası Kızıllaç ve Kızılay Federasyon'u çatı altında insani yardım faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Bu amaçla, Federasyon Türkiye delegeşiyle insani alanda afetlere hazırlık olma ve afetlerin önlemesini desteklemek için yakın işbirliği sağlamaktadır. Federasyon insani faaliyetlerin afetlere müdahale öncesi, sırası ve sonrasında nasıl yürütüleceği noktasına birçok faaliyetlere bulunmuştur ve üye devletlerin afetlere hazırlık, afet riskini azaltma, afetlere müdahale ve halkın bilinçlendirme gibi durumlarda insani alanda önemli katkı sağlayacaklarını belirlemiştir. Bu doğrultuda Federasyonu'nun en önemli faaliyeti İNTERWORKS tarafından hazırlanan “Proje Planlama” kitapçığıdır. Bu kitapçık yardımı ile Federasyon'un üye devletleri Türk Kızılay'ı da

dâhil olmak üzere kendi ülke koşullarına göre afetlere hazırlık ve afetlerin kapasitesinin değerlendirilmesi ve bu durumlarda sağlanacak insani yardımların etkililik ve verimliliğini değerlendirmesinde “Proje Döngüsü Yönetim’ini” önemli ve yararlı bir yaklaşım olarak kullanabilmesi öngörülmüştür.

Tez çalışmasında Türk Kızılay’ın ilgili bölümleri ile yaptığı mülakatlar sonucunda da, Türk Kızılay’ı insani yardım ve faaliyetleri sağlanmasında en çok “*Proje Döngüsü Yöntem’ini*” kullanımı arz edilmiştir. Türk Kızılay’ı faaliyetlerine göre, Proje Döngüsü Yönetimi genel olarak birçok aşamadan (*planlama, hazırlık, ihtiyaç tespiti, Koordinasyon, insani yardım lojistik yönetimi, enformasyon, izleme ve uygulama, değerlendirme ve raporlama*) oluşmaktadır.

Türk Kızılayı insani program ve projelerinin yürütülmesinde faaliyetlerin planlama aşamasından raporlanma aşamasına kadar büyük çaba göstermektedir. Türk Kızılay’ı insani alanda Program ve proje yönetimi sayesinde, ne yapmak istediğini ve nasıl yapacağını, yaptığı eylemin (kısa, orta ve uzun vadeli) olduğunu, ihtiyaçların ve fırsatların tanımlaması, izlenmesi mümkün olan çeşitli yolların denemesi ve bunların içinden en uygun olanını seçmesi, ulaşmak istediği sonuç üzerinde görü birliğine varılması, amaçlara ulaşmak için gerekli kaynakların hesaplanması ve seferber edilmesi, olası sorunların öngörmesi ve hedefe göre çözümleri üretilmesini belirleyebilmektedir. Proje döngüsü yaklaşımını kullanımı geçen olaylardan ders alma ve gelecekte hazırlıklı olma olanağını sağlamaktadır.

Türk Kızılay’ı, ulusal düzeyde bir afet ya da her hangi bir karmaşık acil durumu ortaya çıktığında Türk Kızılay’ı Ulusal Afet Yönetimi içerisinde yer alan haberleşme sistemi aracılığıyla olumsuz durumlardan haberdar olmaktadır. Doğal afet ve karmaşık acil durumların ortaya çıkmasından sonra Ulusal Afet Yönetim’inde ilgili üyeler bir araya gelerek afet alanında gitmeden önce ilk başta kriz masasını kuruluyor. Kriz masasında toplanan şubeler ve üyeler afetin nedeni, nerde ortaya çıktığı, tahmin olarak neler ve kimler zarar gördüğü ve ne kadar ihtiyaç sahibi bulunduğu gibi diğer ilgili konular üzerinde çalışarak kendi bilgilerini paylaşıyorlar. Afet ile ilgili bilgiler elde edildikten sonra kriz masası bir fikir birliği ve planlama aşaması ile sonuçlandırıyorlar.

Daha sonra insani yardım ekipleri insani operasyonu uygulamak için planlama üzerinden faaliyetlere bulunarak hazırlıklar yapıyorlar. Planlamadan sonra insani

yardım operasyon ekipleri lazım olan hazırlık aldıktan sonra afet alanında en geç 2 saat içerisinde ihtiyaç tespiti için eyleme geçiyorlar. İhtiyaç tespiti yapılır yapılmaz malzemeler depolardan afet alanında en hızlı ve etkin bir şekilde seferber ediliyor. İnsani malzemelerin afet alanında aktarılmasından sonra Türk Kızılay'ı tarafından etkilenen kişilere, ilk başta yapılan insani yardım beslenme yardımı (su, yiyecek) daha sonra sağlık, barınma, eğitim vs. yardımları sağlanılıyor. Türk Kızılay'ı ekipler afet alanında durumdan etkilenen kişilerin psikolojik, maddi ve manevi yönden desteklemeye çalışıyorlar. Afetlerin bitmesi ile birlikte söz konusu alanda Türk Kızılay ekiplerinin ve çalışanların da görevleri bitmiş olur. Afet ve karmaşık acil durum bittikten sonra Kızılay personelleri afet alanında yaptıkları yardım ve faaliyetleri Türk Kızılay'ının ilgili şube ya da müdürlüğünde rapor veriyorlar ve daha sonra yaptıkları operasyonları kâğıt üzerinde rapor haline yazarak ilgili bölüme teslim ediyorlar.

Uluslararası düzeyde bir afet gerçekleştiği zaman, Türk Kızılay'ını ilk başta yaptığı hareket, ya afet gerçekleşen ülkenin Kızılay'ı ile temasta bulunuyor ya da internet sitesinden kâğıt üzerinde ekiplerini ihtiyaç tespiti için giriş ve müdahale iznini karşı taraftan talep ediyor. Bu durumda, eğer afet yaşanan ülke Türk Kızılay'ının yardım etme talebini kabul ederse müdahale gerçekleşiyor aksi takdirde Türk Kızılay'ının böyle bir hak ve yeteneğe sahip değildir. Aynı şekilde bir ülkeye afet ve diğer krizlerin ortaya çıktığında o ülkenin Kızılay'ı, Türk Kızılay'ından yardım talep ediyor ve böyle bir durumda Türk Kızılay'ı kriz alanında müdahale hakkına sahip olduğunu gösteriyor ve böyle bir durumda, insani yardımların hızlı, etkin ve verimli bir şekilde erişim ve ulaşımını sağlamak Türk Kızılay'ına düşen görevdir. Bu amaca ulaşmak ve sağlanan yardımların daha etkili olduğunu değerlendirmek için afet yaşanan ülke Kızılay'ı ile Türk Kızılay'ı koordinasyon ve işbirliği yapmalıdır. Bu durum bir taraftan Türk Kızılay'ının uluslararası düzeydeki konumu ve diğer yandan ise, yardımların ne kadar etkili olduğunu, geçmişten ders alma ve gelecekte hazırlık olma zeminini tesis edebiliyor. Ancak Türk Kızılay'ına göre, proje döngüsünü (Önce kriz masası ve planlama- hazırlık ve personel seçimi- durum analizi ve ihtiyaç tespiti- koordine toplantısı- yardım malzemelerini gönderilmesi- rapor hazırlanması) aşamalar oluşturmaktadır.

Yukarıda Türk Kızılay'ının insani yardım faaliyetlerini yürütmesinde kullandığı yöntem ve yaklaşım genellikle afet sonra ya da afet yaşanmasından haberdar olduktan sonra yürütülen çabalardır. Ama eğer çok acil bir durum ise, durumun şiddeti ve aciliyetine göre ilk yapılan adım internet sitelerinden diğer ulusal ve uluslararası kurum, kuruluşlar ve bireylere yardım çağrısına bulanmaktır. Bu yaklaşımda, önce durumun nerede vuku bulduğu, kimler zarar gördüğü, ne kadar kişi ihtiyaç sahibi olduğu ve nelere ihtiyaç duyulduğu gibi hususlar özellikle nakit olarak ödemeler ile ilgili bilgiler verilecektir ve internet sitelerinden diğer bağışlayıcılara seslenecektir. Böylelikle, Türk Kızılay resmi bağış sitelerinde farklı kuruluşlar ve bireyler tarafından acil durumlardan etkilenen kitlelere yönelik özellikle nakit yardımlar yapılır. Yardımlar ve bağışlar toplandıktan sonra ihtiyaç sahiplerine insani yardımları ulaştırılma görevi Türk Kızılay'ına düşmektedir. Zira Türk Kızılay'ı devletten bağımsız ve devlet yasalarına saygı duyan bir kuruluş olarak kendi maddi kaynağı yoktur. Kuruluşun maddi kaynakları genellikle bağışlar yoluyla temin edilmektedir. Bununla birlikte, Federasyon fırsat tanıdığı durumlarda Türk Kızılay'ına maddi destek sağlanmaktadır. Nitekim bahis edildiği üzere, Türk Kızılay'ı insani yardım faaliyetlerini değerlendirmesinde en çok istifade ettiği yaklaşımlar ise, (1) proje döngüsü yönetimi, (2) yardım çağrısı yönetimidir. Söz konusu yaklaşımların kullanımı Türk Kızılay'ı tarafından gerçekleşen insani yardım ve faaliyetlerinde kritik rol oynamaktadır.

Çalışma kapsamında elde edilen sonuçların değerlendirmesinden sonra çalışmanın geneli ile ilgili dikkat edilecek nokta, akademik açıdan hak ettiği seviyenin çok altında kalan insani yardım konusu ve bu alanda yapılacak çalışmaların uygulamaları hızlı bir biçimde ve olumlu yönde etkileyeceğidir. İnsani yardım konusunun belirli bir çerçeve içinde değerlendirmek ve bu alan ile ilgili literatürde katkı sağlamak üzere hazırlanan "İnsani Yardımların Etkililiği" başlıklı bu çalışma, bu etkileri yaratmayı ve insani yardım alanına yönelik daha fazla akademik ilginin çekmesini amaçlamaktadır. Bu alanda yapılacak çalışmaların sistemsiz, duygusal, ideolojiye dayalı veya siyasi çıkar çerçevesinde gerçekleşen faaliyetlerin yerine, bilim temelli ve gerçekten insancıl, tarafsız, yansız ve bağımsız insani yardım sağlanmasına bir kılavuz olarak da düşünülmektedir. Yani, yapılacak çalışmalarında belli kurallar ve yöntemler çerçevesinde hareket etmek ve sonucunda ortaya çıkacak ilkeli, şeffaf ve hesap verebilir insani yardım faaliyetleri hayat kurtarma ve insani acılarını en aza

indirmek yerine sonlandırılmasına yönelik başarıyı arttırmanın ve aynı zamanda ise, Küresel barış ve istikrarı olumlu yöne etkileyecek ve toplumlar arası yakınlaşma ve dostluğa katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akal Z (1998) *İşletmelerde Performans Ölçümü ve Denetimi*. Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi Yayınlar.
- Akal Z (2005) *İşletmelerde Performans Ölçümü ve Denetimi: Çok Yönlü Performans Göstergeleri*. Ankara: Mpm.
- AKD (2013) 8. Mayıs Uluslararası Kızılhaç-Kızılay Hareketi Günü için Özel Mektup. Kabil: Afgan Kızılay Derneği.
- AKD (2013) *Afgan Kızılayı Statüsü*. Kabil: Afgan Kızılay Genel Müdürlüğü.
- AKD (2014) *Uluslararası Kızılhaç-Kızılay Yönelik Milletvekiller için Kılavuz*. Kabil: Uluslararası İlişkiler Bölümü Yayınları.
- Akman GN (2014) Nicel ve Nitel Araştırma Yöntemleri. 14.
- Akyılmaz C (2009) Toplam Klite Yönetimi. 15.
- Aldemir A (1985) *Örgütler ve Yönetimi, Makro Bir Yaklaşım*. İzmir.
- Alistair H (1998) *Evaluating Humanitarian Assistance Programmes in Complex Emergencies, RRN Good Practice Review 7*. London: Oversea.
- ALNAP (2002-2003) *Evaluating Humanitarian Action. A Alnap Guidance Booklet* .
- ALNAP (2003) Annual Review Paper.
- ALNAP (2003) Training on The Evaluation of Humanitarian Action. *VERO Position Paper* , 3.
- ALNAP (2012) The State of the Humanitarian System. 9.
- ALNAP (2015) The State of Humanitarian Summary. 4.
- Amos V (2012) History and Emerging Challenges Coordination to Save Lives. *UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs Policy and Study Series* , 2.
- Annan K (2000) We the Peoples: The rol of the United Nation in the 21st Century. 14.
- Aristidis S (1992) The Humanitarian Dimension of War. *International Review of Red Cross*, 185-186.
- Arola SA (2007) Humanitarian Aid: Problems and Slutions. 39.

Augustine, S. (2000). *The City of God*. 12 13, 2011 tarihinde www.Digireads.com, www.books.com.tr adresinden alındı

Ayhan C (1998) *Her Zaman Yaşamak*. Ankara: SES.

Barber B (1997) Feeding Refugee of War: The Dilemma of Humanitarian Aid. *Title of the Foreign Affairs* , 76 (4), 8-14.

Barnett S (2008) *Humanitarianism: A Brief History of the Present*. 22.

Barnett S (2011) *Empire of Humanity: A History of Humanitarianism*. *Ithaca* , 29.

Bartles P (2009) Timelinesi Borderlines and Conflicts: The Historical Evolution of the Legal Divide Between International and Non-International Armed Conflicts. *International of the Red Cross* , 91 (873).

Billing A (2010). Humanitarian Assistance and Introdauction To The Sewedwn's Politics of Humanitarian Assistance. *Global Studies* ,

Bocco R (2009). UNRWA and the Palestinian Refugee: A History Within History. *Journal of Refugee Studies* , 28 (2-3), 243.

Bogrion F (1994) Le Comité Internationa de la Croix- Rouge et al Protection des Victimes de la Guerre. 140-144.

Bonner R (1988) Perpetuating an Emergency in War-Torn Sudan. *New York Times*.

Bourgon H (2008) Performance Management: It's the Result the Count. *Paper for Workshop on Government Performance and Result Management*. Taipei: APEC.

Boyce J (2002) Investin in Peace; Aid and Conditionality After Civil Wars. *Adephi Paper 351* , 67.

Branczik A (2004) Humanitarian Aid and Developmant Assistance. *Beyond Intractibility* .

BSTS (1975) *Toplum Bilim Terimleri*. www.tdk.gov.tr adresinden alınmıştır

BSTS (1981) *Yönetim Bilim Terimleri Sözlüğü*.

Bugnion F (2000) The Geneva Convention of 12 August 1949: From the 1949 Diplomatic Conferance to the Down of the New Millenium. *International Affairs* , 76 (1), 43.

- Caly H (1995) *Conditionality and Programme Food Aid: From the Marshall Plan to Structural Adjustment*. London: Frank Cass.
- Carozza P (2003) From Conquest to Constitution: Retrieving a Latin American Tradition of the Idea of Human Rights. *Human Rights Quarterly* , 25 (2).
- Checkland O (1994) *Humanitarianism and the Emperor's Japan, 1877-1977*. St Martin's Press .
- Chen L (1973) *Framework for Disaster Relief*. New York: Oxford University.
- Clapham A (2007) *Human Right: A Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Clay J (2003) Responding to Change: WEP and the Global Food Aid System., *Development Policy Review* , 21 (5-6), 701.
- Cockayne J (2002) Islam and International Humanitarian Law: From a Clash to a Conversation Between Civilizations. *International Review of the Red Cross* , 84 (847).
- Collinson S (2003) Power, Livelihoods and Conflict: Case Studies in Political Economy Analysis for Humanitarian Action. *HPG Report 13* .
- Cosgrave J, Herson M (2008) Perceptions of Crisis and Response: A Synthesis of Evaluations of the Response to the 2005 Pakistan Earthquake. *ALNAP Seventh Review of Humanitarian Action, Overseas Development Institute* , 182.
- Denechere Y (2014) *Editorial Eastern Europe- A New Field of Humanitarian History* (Cilt 5). London.
- Donini A (2012) *The Golden Fleece: Manipulation and Independence in Humanitarian Action*. Sterling: Kumarian Press.
- Duffield M (2007) *Development, Security and Unending War: Governing the World of Peoples, 1979*. Cambridge: Polity Press.
- Edwards M, Hulme D (1995). *NGO Performance and Accountability: Introduction and Overview*. London: Save the Children.
- Ekblund D (2004) How to Build the Nation: A Simple 52 Year Program. *Wilson Quarterly* , 28 (1), 8.

Eleanor D, Matthew F, John B (2013) A History of the Humanitarian System Western Origins and Foundations. *Humanitarian Policy Group Working Paper* , 1.

Ergenli A (2009) Örgütsel Etkililik Kriterleri Olarak Lider Davranışının Örgütsel İklim ile İlişkisi: Görev Karmaşıklığı Bakımından Farklılaşan İki Örgüte İlişkin Bir Uygulama. *TR.Dergiler* , 188.

Eriksson G (1996) Joint Evaluation of Emergency Assistance to Rwanda Experience. *Synthesis Report* .

Ersoy Ş (2013) 2013 Afte Raporu ' Dünya ve Tüekiye'. 2.

Ersoy Ş (2015) 2014 Yılıının Doğa Kaynaklı Afetleri 'Dünya ve Türkiye'. (125), 1x-x11.

Farley J (1998) *Bilharzia: A Problem of Native Health, 1900-1950*. Manchester: Manchester University Press.

Forsythe D (2005) *The Humanitarians: The International Committee of the Red Cross*. Combridge: Combrisse University Press.

Freymond J (1969) The International Committee of the Red Cross at Woek. *International Review of the Red Cross* , 9 (98).

GHA (2008) *Global Humanitarian Assistance 2007/2008*. Wells: Development Initiatives.

GHA (2015) *Global Humanitarian Assistance Report*. London: Global Humanitarian Assistance A Development Initiative.

GHA (2016) Global Humanitarian Assistance Report. 11.

GHD (2003) *Prenciple and Good Practice of Humanitarian Donorship,Stockholm*. 4 26, 2011 tarihinde www.globalhumanitarianandonorship.org/Lidrarries/Ireland_Doc_Manager/EN-23-Prenciple-and-Good-Practice-of-Humanitarian-Donorship.sfib.ashx:

www.globalhumanitarianandonoeship.org adresinden alındı

www.globalhumanitarianandonoeship.org adresinden alındı

Gök S (2012) *İnsani Müdahale ve Uluslararası Meşruluk*. www.akademikperspektif.com adresinden alınmıştır

Gökhan TÜ (2015) Avrupa Birliği PDYP [abrojeyonetimi.com/tag/gokhan-turgut-ünal-raportaj ad](http://abrojeyonetimi.com/tag/gokhan-turgut-ünal-raportaj-ad) adresinden alınmıştır

Gökmen AM (2009) Etkinli, Etkililik ve Verimlilik.

Graves S, Wheeler V (2006) *GoGood Humanitarian Donorship: Overcoming Obstacles to Improve Collective Performance*. IONDIN: HPG, ODI.

Hobsbawm E (1994) *Age of Extremes: The Short Twentieth Century, 1914-1991*. London: Michael Joseph.

Hofmann CA, Roberts L(2004) Measuring the Impact of Humanitarian Aid. *HPG Research Report 17* , 11.

Horngern P (2000) *Cost Accounting a Managerial Emphasis*. London: Prentice Hall International.

Hutchinson J (2000) Disasters and the International Order:Earthquakes, Humanitarians and the Ciraolo Project. *International History Review* , 22 (1), 10.

ICRC (2004) Uluslararası İnsancil Hukuk: Sorularınıza Cevaplar. (2, Dü.) *Ululararası Kızıllaç Komitesi* , 8.

ICRC (2008) Management: The Result-Based Approach. 13.

INSAMER (2016) *İnsani Yardım Kavramının Tarihsel Arka Planı* . www.insamer.com.tr adresinden alınmıştır

Intrac BB(2003) NGOs and Humanitarian Prenciple. 3.

IRM (2015) Index for Risk Management Data.

İlkiz F (2013. 2. 22) *İnsancil Hukuk ve Savaş*. [www.bianet.org/bianet/hukuk/149758-inancil hukuk-ve-savas](http://www.bianet.org/bianet/hukuk/149758-inancil-hukuk-ve-savas): www.biant.org adresinden alınmıştır

İnan M (2012) İnsani Yardım ve Avrupa Birliği Boyutu. *Yüksek Lisans Tezi* , 8.

Jachertz R (2011) Comping With Hunger? Visions of a Global Food System, 1930-1960. *Journal of the Global History* , 6 (1), 121-142.

JEEAR (2011. 4. 17) *Emergency Assistance to Rwanda*. www.oihop.org/report.asp?id=2607: www.odilhpn.org adresinden alınmıştır

Jennings M (2008) Healing of Bodies, Salvation of Souls: Missionary Medicine in Colonial Tnaganuika, 1870s-1939. *Journal of Religion in Africa* , 38 (1), 42.

John E (1996) The International Response to Conflict and Genocide: Lessons from the Rwanda Experience: Sunthesisn Report. 20 (4), 287-288.

Kaldon M (2011) Incanclusive Wars-Sminer Notes. The University of Sheffield.

Kalpagam U (2000) *Colonial Governmentality and the Economy, Economy and Society* (Cilt 29).

Karami A (2001) *İnsani Müdahale ve Uluslararası İnsancil Hukuk*. www.hawzah.com adresinden alınmıştır

Kent R (2004) International Humanitarian Crises: Two Decades Before and Two Decades Beyond. *International Affairs* , 80 (5), 850.

Kjellström ML (2013) Result-Based Management and Humanitarian Action- Do We Really Want to go There? *A study on Result Management and Performance Monitoring at Sida's Humanitarian Unite* , 27.

Kurbaniya N (2003) *İnsani Müdahalede Uluslararası Hukuk, Hukuki Olarak Beyaz Mektup*. www.hawzah.net.com adresinden alınmıştır

Kurbanniya N (2003) *Müfid Dergisi*. www.hawzah.net.com adresinden alınmıştır.

Küçük A, Kapucu MA, Sağlam B (2016) *Afete Hazırlık ve Müdahale Eğitimi*. Ankara: Türk Kızılayı Genel Müdürlüğü.

Loescher G (2001) *The UNHCR and World Politics: A Perilous Path*. Oxford: Oxford University Press.

Loescher (2001) *The UNHCR and World Politics: A Perilous Path*. Oxford: Oxford University Press.

LRRD (1996) Communication From the Commisison to the Concil and the European Parliamant on Linking Relief, Rehabilitation and Development. 7.

Mackintosh K (2000) The Prebnciple of Humanitarian Action in International Humanitarian Law. *Study 4 In the Politics of Prenciples of Humanitarian Action in Practice* , 5.

Maria L, Mick Q (2011) Conflect, Humanitarian Assistance and Peacebuilding,i Meeting The Challenges. *İnternational-alert* , 10-14.

Mcdermott D (2007) Artificial Intelligence and Consciousness. 72.

Melih B ,Atar A (1990) *İşletmelerde Verimlilik Denetimi: Ölçme ve Değerlendirme Modelleri*. Ankara: Milli Prodüktive Merkezi Yayınları.

Mıyauchi T (1999) Japonya'da Kalite Yönetimi. (31).

Minear L (2012) *Humanitarian Action and Politicization: A Review of Experience Since Worl War II*. Sterling: Kumarian Press.

Moorehead C (1998) *Dunant's Dream: War, Switzerland and the History of the Red Cross*. London: Harper Collins.

OCHA (2010) On Masseur: Humanitarian Principle.

OECD (1999) Evaluation and Aid Effectiveness, Evaluating Humanitarian Assistance in Complex Emergencies. *Development Committee* .

OECD (2000) Result-Based Mnagement in the Development Cooperation Agencies: A Review of Experience. *DAC Working Party on Aid Evaluation*.

Oxfam (2006.4.13) *Oxfam International Policy Compendium Note on Humanitarian Accountability*. 2011 tarihinde [www.oxfam.ca/sites/default/files/io_hum_policy accountibility.pdf](http://www.oxfam.ca/sites/default/files/io_hum_policy_accountibility.pdf): www.oxfam.ca adresinden alındı

Oxfam (2007) *OI Policy Compendium Not on Provision of Aid for Military Forces*. 4 21, 2011 tarihinde www.oxfam.org/org/files/oi_hum_policy_aid_military_0.pdf: www.oxfam.org adresinden alındı

Öndül H (2008) *İnsancıl Hukuka Giriş*. Ankara.

Özdemir A (2016) Uluslararası İnsancıl Hukukun Uygulamay Yönelik Cydırıcı ve Zorlayıcı İlkesi: Koruma Sorumluluğu. 4.

Öztürk S (2004) Avrupa Birliği Kynaklı Proje ve Programların İzleme ve Değerlendirmesi. *Uzmanlık Tezi* , 3.

Pazarcı H (2010) *Uluslararası Hukuk*. Ankara: Turhan.

Pedersen S (2007) Back to the League of Nations. *Americal Historical Review* , 112 (4).

Petersen J (2011) For Humanity or for the Umma? Ideologies of Aid in Four Transnational Muslim Ngos. 95-98.

- Rabert L (2001) Keeping Clean Water Clean in a Malawi Refugee Camp: A Randomized Intervention Trial. *Bulletin of the World Health Organization* .
- Ramalingam B, Mitchell J (2009) Counting What Counts: Performance and Effectiveness in Humanitarian Sector. *ALNAP Review of Humanitarian Action* , 5.
- Rayfman P (2008) Une Histoire de l' Humanitaire. *Paris: La Decouverte* , 19.
- Renzaho A (2007) *Measuring Effectiveness in Humanitarian and Development Aid*.
- Riddell R (2007) Does Foreign Aid Really Work? 323.
- Rieff D (2002) *A Bed for the Night*. London: Vintage.
- Roberts L, Jeremy S (2004) Measuring the Impact of Humanitarian Aid a Review of Current Practice, Researched, Written and Published by the Humanitarian Policy Group at ODI. *HPG Research Report 17* , 10.
- Roberts (1996) *The Penguin History of Europe*. London: Penguin.
- Rossiar MK(2011) A Review of Practices and Expert Opinions: Liking Humanitarian Action and Peacebuilding. *CCDP Working Paper* , 12.
- Sarah C (2003) Humanitarian Action in Conflict: Implementing a Political Economy Approach. *HPG Working Paper* .
- Sarı Vİ (2010) Proje Döngüsü Yönetiminde Etkililik Değerlendirmesi. *Uzmanlık Tezileri* , 4-10.
- Schermerhorn U (1984) *Managemenk for Productivity Georgia*. Industrial Engineering and Management Press.
- SCRGSP (2006) *Report on Government Services*. Cannberra: Productivity Commission.
- SCRGSP (2013) *Productivity Commission on Effeciency and Effectiveness: Some Definitions*. Canberra: Staff Research Note.
- Sealey A (2011) Globalizing the 1926 International Sanitary Convention. *Journal of Global History* , 6 (3).
- Shaw D (2011) *The World's Largest Humanitarian Agency: The Transformation of the UN World Food Programme and of Food Aid*. New York: Plgrave Macmillan.

- Skran C (1995) *Refugees in Inter-War Europe: The Emergence of a Regime*. Oxford: Clarendon Press.
- Slim H (1995) The Continuing Metamorphosis of the Humanitarian Practitioner: Some New Colours for an Endangered Chameleon. *Disasters* , 19 (2), 114.
- Smillie I (2012) *The Emperor's Old Clothes: The Self-Created Siege of Humanitarian Action*. Sterling: Kumarian Press
- Stoddard A (2003) *Providing Aid in Insecure Environment: Trends in Policy and Operations*.
- Stremlau J (1977) *The International Politics of the Nigerian Civil War*. Princeton: NJ: Princeton University Press.
- Süleymanzade AR (2005) *İnsani Müdahale*. www.pajoo.com adresinden alınmıştır
- Şimşek M (2001) *Toplam Kalite Yönetiminin Gözden Geçirilmesi*. İstanbul: Alfa.
- Taylor G, Stoddard A (2012) The State of the Humanitarian System. *ALNAP Working Paper* , 53.
- Telford J, Cosgrave J (2006) Joint Evaluation of the International Response to the Indian Ocean Tsunami. *Synthesis Report* , 110.
- Terry F (2002) *Condemned to Repeat? The Paradox of Humanitarian Action*. Ithaca: Cornell University press.
- TKAB (2012) *Kızılaycılık Uyum Eğitimi*. Ankara: Türk Kızılayı Arşev Bölümü.
- TKD (2015) 2010-2015 Stratejik Planı. 10-11.
- TKDGM (2014) Afganistan İnsani Yardım Operasyonu. 2-5.
- TKDGM (2014) Aklımızda Hep İyilik Var! . *En Çok İhtiyaç Duyduğunuz Zamanlarda en Yakın Dostunuzdur, 1868'den Beri Yanınızda* , 12-13.
- TKDGM (2015a) Somali İnsani Yardım Operasyonu. 11-15.
- TKDGM (2015b) Bangladeş İnsani Yardım Operasyonu. 2-9.
- TKDGM (2015c) Gazze İnsani Yardım Operasyonu. 2-22.
- TKDGM (2016) Suriye İnsani Yardım Operasyonu. 2-12.

Trentmann F (2006) Coping With Shortage: The Problem of Food Security and Global Visions of Coordination, 1980s-1950. 35.

Tütüncü AN (2006) *İnsancıl Hukuka Giriş* (1 b.). İstanbul: Beta.

UKKDFTD (2001a) *Proje Planlama, Afetlere Hazırlılık ve Müdahale Eğitim Programı*. (Ç. Özayrancı, Çev.) Ankara, Türkiye: IFRC.

UKKDFTD (2001b) *Afetlere Hazırlılık Konusuna Giriş*. (R. Özdemir, Çev.) Ankara: IFRC.

UKKDFTD (2001c) *Afetlerde Acil ihtiyaç Tespiti*. (Ç. Özayrancı, Çev.) Ankara: IFRC.

UKKDFTD (2001d) *Koordinasyonun Geliştirilmesi*. (R. Özdemir, Çev.) Ankara: IFRC.

UKKDFTD (2001e) *Afet Programlarında Enformasyon ve Raporlama*. Ankara: IFRC.

UNDESA (2003) *Organisational Performance Management and Measurement*.

UNHCR (2000) *The State of the Refugees 2000: Fifty Years of Humanitarian Action*. Oxford: Oxford University Press.

UNOCHA (2016) *Global Humanitarian Overview 2016: A Consolidated Appeal for Support People Affected by Disaster and Conflict*. Stephen O'brien: *United Nations Under Secretary-General for Humanitarian Affairs and Emergency Relief Coordinator*.

Uryan B (2002) *Toplam Kalite Yönetimi*. *Mevzuat Dergisi* (55).

Uzun E (2010) *Haklı Savaş Düşüncesinin Batılı Kökleri: İlk Çağlardan Yirminci Yüzyıla Jus ad Bellum Kavramı*. *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi*, 6 (21).

Vaux T (2001) *The Selfish Altruist: Relief Work in Famine and War*. London: Earthscan.

Vaux (2006) *Proportion and Distortion in Humanitarian Assistance*. In *Alanap Review of the Humanitarian Sector*, 8.

VENRO (2003) *Armed Forces as Humanitarian Aid Workers. Scope and Limits of Cooperation Between Aid Organizations and Armed Forces in Humanitarian Aid*, 4.

Waal A (1989) *The Sudan Famine Code of 1920: Successes and Failures of the Indian Model of Famine Relief in Colonial Sudan. Aid Action* .

Walker (2009) *Shaping the Humanitarian World*. London: Routledge.

Watenpaugh K (2010) *The League of Nation Rescue of Armenian Genocied Survivors and the Making of Modern Humanitarianism, 1920-1927, Americal Historical Review* (Cilt 5).

Weindling P (1995) *International and Organisations and Movements, 1918-1939*. Combridge: Combridge University Press.

Wheeler N (2000) *Saving Strangers: Humanitarian Intervention in International Society*. Oxford: Oxford University Press.

WHO (1999) *Humanitarian Assistance in Disaster Situation. A Guide for Effective Aid, Emergency Preparedness and Disaster Relief Coordination Programme Pan American Health Organization Regional Office of WHO Washington D.C* .

Willetts P (1978) *The Non-Aligned Movement: The Origins of a Third World Alliance*. London: Pinter.

World Bank (2013) Population Data Sheet.

www.corehumanitarianstandard.org (2014).

www.dostayakasi.com (2009).

www.ekodialog.com (2013).

www.en.m.wikipedia.org (2017)

www.en.oxforddictionaries.com (2015).

www.globalhumanitarianassistance.org (2015).

www.globalhumanitarianassistance.org (2016).

www.iibf.sdu.edu.tr (2014).

www.ileilgili.org (2010).

www.kizilay.org.tr (2016).

www.marifat.nashriyat.ir,(2012).

www.narpimed.org (2010).

www.nkfu.com/kizilay-hakkında-bilgi (2013).

www.odi.org.uk (2011)

www.tdk.gov.tr (2007).

www.tr.m.wikipwdia.org (2016)

www.tuicademi.org (2014).

www.un.org (2013).

www.un.org/en, (2012).

Yıldız E (2009) Kavramsal Düzeyde Etkinlik, Etkililik ve Verimlilik Olgularına Bir Bakış. 1.

Yükçü S, Atağan G (2009) Etkinlik, Etkililik ve Verimlilik Kavramlarının Yrattığı Karşıklık. 23 (4), s. 1.

EKLER

Mülakat Yapanın Adı Soyadı: Kaiwana AMİNİ	
Üniversite: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	
Ana Bilim Dalı: Kamu Politikası ve İşletmeciliği Yüksek Lisans Programı	
Tez Konusu: İnsani Yardımların Etkililiği	
Tez Dabışman: Yrd. Doç. Dr. Hüsamettin Serkan AKILLI	
Tarih: 24.10.2014- 28.3.2017	
Mülakata Katılan Türk Kızılayı Yetkililerinin Adları ve Görevleri	
Ülkü DOĞULU	Yetkili, Arşiv Yönetim Bölümü Üyesi
Ayşe Eda COŞAR	Türk Kızılayı Afet Yönetimi Müdürlüğü Sorumlusu
Serkan YILMAZKURT	Türk Kızılayı Göç ve Mülteciler Müdürlüğü Birim Yöneticisi
Burcu AYVAZOĞLU	Strateji Geliştirme ve Bilgi Yönetimi Birim Sorumlusu
Uktu AKBAŞ	Müdahale ve Programlar Yöneticisi
Anıl KOÇAĞAÇ	Bağış Yönetimi Birim Yöneticisi
Mülakata Katılan Türk Kızılayı Yetkililerinden İnsani Yardımların Etkililiği ile İlgili Sorulan Sorular	
Türk Kızılayı insani yardım faaliyetlerinin yaparken hangi sorunlar ile karşılaşmaktadır?	
Türk Kızılayı insani yardım yaparken hangi sistem ve yöntem çerçevesinde hareket etmektedir?	
Türk Kızılayı tarafından doğal afet ve insan yapımı krizlerde hangi yardımlar yapılmaktadır?	
Türk Kızılayı sadece afet dönemlerinde insani yardım sağlıyor mu?	

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı -Soyadı: Kaiwana AMİNİ

Uyruğu: Afgan

Doğum Yeri ve Tarihi: Faryab- 1990

Tel: 05059730317

E-posta: amini.kaiwana@yahoo.com ve amini.kaiwana@gmail.com

Yazışma Adresi: Faryab-Afganistan

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Balkh University	2008-2012
Yüksek Lisans	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	2014-2017

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2013	Faryab University	Akademisyen ve Üniversite Hocası

YABANCI DİL

Türkçe ve İngilizce